

370-

370 -

Iduna.

Sjunde Häftet.

STOCKHOLM, 1817.

Tryckt hos A. Gadelius.
Regerings-Gatan och Trumpetare-Backen,
Huset N:o 2.

Wafthrudnismal.
(ur Sämunders Edda.)

Oden.

Råd mig nu, o Frigga,
ty mitt hierta lyster
att Wafthrudner gästa.
Ständigt står min håg
att till kamp i forntidsrunor kalla
wise Jätten, som beröms af alla.

Frigga.

Härars höge fader,
får dig Frigga råda,
blif i Gudars gårdar,
ty jag wet förwißt
ingen enda i de Jättars rike
uti styrka är Wafthrudners like.

Oden.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,
många Gudar pröfwat:
nu jag weta will
huru det ser ut, och hur man talar,
i den klyftige Wafthrudners salar.

Frigga

Frigga.

Hell dig då på resan,
och wälkommen åter
för Asynjor allå!
Må ditt snille ej
swika dig, du Gud, som tiden stiftar,
När du wisdomsord med Jätten skiftar.

Wandrade så Oden,
wisdomskamp att fresta
med allwise Jätten;
Kom till salen hån,
der sin boning Jättefadren hade,
och steg in, och talade och sade:

Oden.

Hell dig, o Wafthrudner!
I din sal jag träder
att dig sjelf få skåda.
Främst jag weta må
om du är, som många mena,
allwis jätte, eller wis allena.

Wafthrudner.

Ho är man, som stiger
i min sal och råds ej
sålunda att orda?
Ett jag säger dig:

är du ej deß klyftigare, låter
jag wäl knapt dig af min dörr gå åter.

Oden.

Gångråd kallar jag mig,
ty af gången tröttad,
törstig hit jag kommer,
en sjelfbuden gäst.
Lång war resans möda. Du mottage
gästfritt, som en kämpe höfs, den swage.

Wafthrudner.

Hwarför då, o Gångråd,
står du der på golfwet?
Sätt dig opp på salsbänk,
sedan pröfwe wi
om nykomne gästen, eller
gamle Talaren för wittrast gäller.

Gångråd.

Fattig man det egnar,
som till rik man kommer,
höfwiskt tal att föra,
eller tiga still.
Talträngd munn — det har jag wetat länge —
gagnar honom illa hos de stränge.

Wafthrud-

Wafthrudner.

Såg mig då, o Gångråd,
Efter du, på golfwet
ståndande, will pröfwa
lyckans skiften, — såg
fålens namn, som genom himlens slätter
drager dagen öfwer menskoåtter?

Gångråd.

Skenfaxe är fålen,
som på himlen drager
öfwer menskoåtter
Dagen med sitt ljus.
Gyllne manen öfwer jorden strålar.
Ypperst är han ibland snabbe fålar.

Wafthrudner.

Såg mig sen, o Gångråd,
efter du, på golfwet
ståndande, will pröfwa
lyckans skiften, — såg
hästens namn, som drar från österns trakter
natten öfwer goda Gudamakter?

Gångråd.

Rimfaxe är hästen,
som drar Natten öfwer

goda

goda Gudamakter.
Af han's betselstång
droppar skum, når det mot morgon stundar.
deraf kommer dagg i dal och lundar.

Wafthrudner.

Widåre, o Gångråd,
efter du på golfwet
ståndande will pröfwa
lyckans skiften, — såg,
huru heter Ån, som grånsen såtter
mellan Jåttarnes och Gudars åtter?

Gångråd.

Ising heter ån, som
mellan Jåttars söner
och de höge Gudar
delar jorden af.
Öfwer Ising ingen is skall hwila,
ewigt öppen skall deß bölja ila.

Wafthrudner.

En gång ånnu, Gångråd,
efter du på golfwet
ståndande will pröfwa
lyckans skiften, — såg
wallens namn, der en gång striden rasar
mellan Surtur och de milde Asar.

Gångråd.

Gångråd.

Wigrid heter wallen,
der emellan Surtur
och de milde Asar
slaget stånda skall.
Hundra raster uppå hwarje sida
håller Wigrids wall, der man skall strida.

Wafthrudner.

Gäst, du röjer wisdom.
Stig till jättebänken,
låt oß orda samman
sittande: wälan,
snillets kamp wi här i salen wäga,
lif för lif. Jag swarar. Du kan fråga;

Gångråd.

Först och främst, Wafthrudner,
om du sådant känner,
swara på mitt spörsmål,
kloke Jotun: säg,
swiker dig ej annars wisdomsgåfwan:
hur blef skapad jord, och himlen ofwan?

Wafthrudner.

Af Ymers lemmar
blef jorden skapad,

och

och bergen wärte
utaf hans ben.
Af hans blod framwällde wattnen alle,
himlen hwälfdes af hans hufwudskalle.

Gångråd.

Swara nu, Wafthrudner,
på mitt andra spörsmål,
om din wisdom gäller,
och du sådant wet:
Sol och Måne, som på himlen flamma,
säg, Wafthrudner, ifrån hwem de stamma?

Wafthrudner.

Den samma Fader
ha Sol och Måne,
och Mundelföre
så är hans namn.
Ständigt wandra de kring himlarunden,
mäta åren, dagarna och stunden.

Gångråd.

Swara nu Wafthrudner,
På min tredje fråga,
om du wis will nämnas,
och du sådant wet:
Hwadan kommer Dagen, hwadan Natten,
wexlande utöfwer land och watten?

Wafthrudner.

Af ljusa Delling
är Dagen aflad,
men mörka Natten
är Nörwes barn.
För att tälja tidens skiften sedan,
gode Gudar ställde Ny och Nedan.

Gångråd.

Säg mig nu det fjerde,
prisade Wafthrudner,
du som wis will nämnas,
om du sådant wet.
Hwadan kommer Winter, hwadan Sommar,
som för Gudar fryser eller blommar?

Wafthrudner.

Den kalla wintern
är son af Windswal.
Swasuder kallar
man Sommarns far.
Begge skola wexlande regera,
tills ej himlens makter finnas mera.

Gångråd.

Lös mig nu, Wafthrudner,
ock min femte fråga,

Hwilken

Hwilken utaf Asars
höga Gudastam,
eller utaf Ymers slägte
framstod först, när tidens morgon bräckte?

Wafthrudner.

Tallösa wintrar,
förrn Jord blef skapad,
Bergelmer föddes,
Thrudgelmers son.
Men Urgelmer hette dennes fader,
Jätteslägtens äldste ättefader.

Gångråd.

Tyd mig nu min sjette
fråga, o Wafthrudner,
om du wis will nämnas,
kloke kämpe, säg:
huru danades den gamle Jätten,
förste stiftarn utaf Jotna-ätten?

Wafthrudner.

Af Eliwågor
dröp etter långe,
tills fist det stelnat
till Jätte hop.
Gnistorna, från Sydhem sände,
lif och wärma hos den frusne tände.

Gångråd.

Gångråd.

Ännu må mitt sjunde
spörsmål du beswara,
om du wis will nämnas,
och du sådant wet:
Huru aflade — det må förwåna —
Jätten barn, förutan Jättekona?

Wafthrudner.

I Jättens armhål,
som sagan qwäder,
en jungfru föddes,
och son dertill.
Men sexhöfdad son, förtälja andra,
födde Jättens fötter med hwarandra.

Gångråd.

Attonde af spörsmål
må du än beswara,
wisaste af Jättar,
ty du wet det wäl:
När den långa tid af dig besinnas,
Hwad är äldst af hwad du mäktar minnas?

Wafthrudner.

Tallösa wintrar
förrn jord blef skapad

Bergelmer föddes.
Det mins jag äldst
Hur den wise Jätten, död alltredan,
lades på sitt skepp och brändes sedan.

Gångråd.

Om du wis will nämnas,
och du sådant mäktar,
tyd af mina spörsmål
än det nionde:
Hwadan kommer Wind, som swingar
öfwer böljan aldrig sedda wingar?

Wafthrudner.

Hräswelger sitter
wid himlens ända,
En wäldig jätte
i Örnehamn.
Nattens storm och windens sus om dagen
äro fläkten utaf wingeslagen.

Gångråd.

Ännu jag dig spörjer,
om du alla Gudars
ätteräkning känner:
hwadan kommer Njord,
fast till börd ej höge Asars broder,
ärad dock med tempel och med stoder?

Wafthrudner.

I Wanhem fordom
blef Drotten skapad
af wise makter.
Till gißlan gafs
han åt Asar sedan. Han skall wända
hem till Wanahem wid tidens ända.

Gångråd.

Såg mig än det elfte,
om du alla Gudars
åtteråkning känner:
I Walfaders sal
såg hur lefwa wål Einherier alla,
till deß himlens höga makter falla?

Wafthrudner.

Einherier alle
i Odens gårdar
de huggas dagligt
och kora döderof.
Från striden rida
de sen och dricka
med Asar öl;
och derhos i enig ro och gamman
spisa de Sährimners kött tillsamman.

Gångråd.

Säg mig nu det tolfte,
hur du känner alla
Gudars återräkning?
Hwad du sannast wet
utaf Gudars runor, du berätte,
utaf Jättars, du allwise Jätte!

Wafthrudner.

Om Jättars runor
och alla Gudars
jag sannt kan orda;
ty werldar alla
jag känner; nio
har jag besökt,
sjelf inunder Nifelhel. Der fäster
Hel, den bleka, sina döda gäster.

Gångråd.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,
många Gudar pröfwat.
Hwilka wäsen, säg,
äro lefwande ännu och kända;
sen den stora wintern gått till ända?

Wafthrudner.

Lif och Lifthrasir
bli qwar allena,
fördolde uti
Hoddmimers skog.
Morgondaggen når de samma,
och från dem de nya slägten stamma.

Gångråd.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,
många Gudar pröfwat,
men sen ulfwen fist
slukat Solen, säg hwem sätter
solen, ny igen, på himlens slätter?

Wafthrudner.

En dotter föder
den gamla Solen
förrn Fenrer slukar
deß Gudaglans.
Efter Asars fall, på samma wägar
rider hon, som hennes moder plågat.

Gångråd.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,

många

många Gudar pröfwat.
Hwadan äro Mör,
swäfwande, med wise hågen,
öfwer jorden nyfödd utur wågen?

Wafthrudner.

Tre ätter sprida
Mögthrasers döttrar
kring nya gårdar.
Allena de
äro Skyddsmör, hwilka jorden trygga,
fast än fostrade der jättar bygga.

Gångråd.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,
många Gudar pröfwat;
men, Wafthrudner, säg,
hwem tar wäldet ibland Asars slägte,
sedan Surturs lågor äro släckte?

Wafthrudner.

Sen lågan slocknat,
skall Widar bygga
i Gudars gårdar,
och Wale med.
Mode, Magne Mjöllner ta, och friden
följer ändtlig på den långa striden.

Gångråd.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,
många Gudar pröfwat;
men, Wafthrudner, säg,
Huru faller Oden sjelf till slutet,
sedan Asars wälde blifwit brutet?

Wafthrudner.

Af Ulfwen blifwer
Tidsfadren slukad,
men starke Widar
tar hämd derför,
ty i Ulfwens gap sin arm han häftar,
tills, i wargstrid, han har knäckt hans käftar.

Gångråd.

Wida har jag farit,
mycket har jag frestat,
många Gudar pröfwat;
men, Wafthrudner, säg,
hwad i Baldurs öra Oden sade,
när sin son han uppå bålet lade?

Wafthrudner.

Det wet ej dödlig
hwad Du i örat

på Baldur sade
i tidens morgon. —
Med läppar wigda
till döden, qwad jag
forntida runor
och Gudars fall.
Wisdomsord har jag med Oden skiftat:
wisast är Du, Du som tiden skiftat!

T — R.

Brage den gamle.

Stod Brage, med skägget så sidt, uppå hällen,
på gullsträngad harpa lekte hans hand,
tungt föllo deß ljud kring undrande fjellen,
å klippig strand;
Och Elfworne sjöngo om tusende år
i den gamles silfwerlockiga hår.

Han sjöng om det urgamla qwädets fullbordan
för sednaste Guda-ättlingars hopp;
Och Windarnes höfding, den mäktige Nordan,
bar manteln opp;
Ett norrsken, som rödt öfwer hällen sig slog,
kring den gamle Nordens gloria drog.

Men fröjd blir i Walhall bland Enheriar alla
när fadren i Hlidskialf Bragesång hör;
Och Thor kan ej hwila när lifsljuden skalla,
sin wagn han kör:
Från blånande moln höres Thordönets gång,
wid den gamle Brages Siare-sång.

Tungt suckar då Jätten inunder sin klyfta,
och utaf den mörka, talrika stam,
ses bakom hwar sten sig ett Dwerghufwud lyfta,
så lurswigt fram:
och rosor uppspira i Elfwornes spår,
när den gamle Brage gullharpan slår.

Der,

Till fornforskaren Tholander*).
Under hans sista sjukdom.

Än från ruiner kring den mörka jorden
Du hör i qwalens stund en helig maning,
Men trötta tanken för sin långa spaning
Ej fann sitt mål uti de döda orden.

Nej! ingen mosstäckt Runa uti Norden
Oß tyder wåra ödens dolda daning;
Och lösningen af mörka lifwets aning
Ej Nilens pyramid förtrodd är worden.

Men, Broder! uppe der, hwar stjernan blinkar,
Den Ewige för ewigheter teknat
Den gyllne skrift, som sekler icke bleknat.

Dit Gud till solars nejd din ande winkar,
Att se wid englars ljus, det underbara,
det höga ord, som skrefs med stjernor klara.

A — z —

Brage

*) Pehr Wilhelm Tholander, Skollärare wid Ulriksdal, dog den 15 November 1815. Hans Nekrolog finnes införd i Bihangen till Swensk LitteraturTidning för år 1816, N:o 7 och 18. Idunas Fjerde och Femte häften innehålla flera bewis på denne outtröttlige fornforskares grundliga kunskaper.

Brage den gamle.

Stod Brage, med skägget så sidt, uppå hällen,
på gullsträngad harpa lekte hans hand,
tungt föllo deß ljud kring undrande fjellen,
å klippig strand;
Och Elfworne sjöngo om tusende år
i den gamles silfwerlockiga hår.

Han sjöng om det urgamla qwädets fullbordan
för sednaste Guda-ättlingars hopp;
Och Windarnes höfding, den mäktige Nordan,
bar manteln opp;
Ett norrsken, som rödt öfwer hällen sig slog,
kring den gamle Norderns gloria drog.

Men fröjd blir i Walhall bland Enheriar alla
när fadren i Hlidskialf Bragesång hör;
Och Thor kan ej hwila när lifsljuden skalla,
sin wagn han kör:
Från blånande moln höres Thordönets gång,
wid den gamle Brages Siare-sång.

Tungt suckar då Jätten inunder sin klyfta,
och utaf den mörka, talrika stam,
ses bakom hwar sten sig ett Dwerghufwud lyfta,
så lurfwigt fram:
och rosor uppspira i Elfwornes spår,
när den gamle Brage gullharpan slår.

Der,

Der plocka dem bygdens älskliga tärnor,
med glödende kind till brudqwällens krans,
när Frigga, den huldas, mildt leende stjernor
tändt upp sin glans. —
Än fjellarne genljuda, natten så lång,
af den gamle Brages tystnade sång.

A — z —

Skål
till H. K. H. Prins OSCAR
Den 4 Julii 1817.

En telning, född af södra solen,
till Norden flyttad, drogs Du fram.
All blomningstid är korrt kring polen:
Bär frukt, Du Konungsliga stam!

Lyft Kronan emot himlarunden
och sträck Din rot, lik fjellens trygg,
djupt i den jernbemångda grunden,
och berg och dalar öfwerskygg!

Wälkommen, Prins, bland Swenske männer!
Tag afsked af Din barndomsår!
Ifrån i dag Dig Ryktet känner;
Nu är Du Nordens, är Du wår.

Omkring de gamla Kämpasäten
de höga skuggor gå igen.
Fördunklad blott, men ej förgäten
är storheten i Norden än.

Och Lejonet, som springer öfwer
de strömmar tre med lätta fjät,
en mäktig ledare behöfwer:
War stark, om Du will tygla det!

Så fyll din plats i höga Norden,
på hopp och minnen lika rikt;
och weckla ut Ditt lif för jorden,
en nywigd segerfana likt!

T — r.

Skaldens Hem.
(efter Oehlenschläger).

Säg, will du weta hwarest Skalden bor?
hwad land den ädle främling föder?
Wälan, han bor emellan Norr och Söder,
hans hembygd är som jorden stor.
Den sträcker sig från Spitsbergs hwita fjellar
(en helig graf för syndaflodens lik)
till isens aldrig smälta hällar
i Söderhafwets obesökta wik.
I Öster gränsar den till morgonrodnans flöden
till paradisets unga wår,
i Wester gränsar den till döden,
der ljuset ner till hwila går.
Här stånger ewig is, der storma kalla windar,
men midtomkring det stora fosterland
sin gyllne gördel solen lindar
och lågar i en ewig brand.
Han njuter äran och behagen
utaf hwad ort, hwad ålder helst han will.
Hans födslodag war skapardagen
och tiden står för honom still.
Han bodde fredligt med Nomaden
i kulorna utmed det röda haf.
Med Amphion han byggde staden
och lagar han med Solon gaf.
Han följde Cecrops på deß flotta,
med Bacchus Indien han wann,

på

på Pindens höjd, i Nymfers grotta,
till Hades bleka land steg han.
Pegasen med de starka wingar
till skänks han af Apollo tog,
och wäldigt, såsom örnen swingar,
på gudagångarn mellan stjernor drog.
Ny syntes honom än den gamla werlden
och dunkla Medeltidens ny,
då djerf han for den höga färden
med Faust och Beelzebub i sky.
Hwar hemlighet för andewerlden egen,
för forskarn gömd, wet han ändå.
I drömmen ser han himlastegen
och räknar Englarna derpå.
Hwart ut han will kan han sig wända,
till stjernors höjd, till jordens grund,
från werldens ena till deß andra ända
han flyger på en morgonstund.
Hwar boning öppnas för den höga gästen:
Han står, så snart han önskar blott.
i Nordens gamla kungafästen,
i Feers alabasterslott.
Ifrån palatsens stoj, från torgen
han flyr till källans sorl, till enslig bygd.
Bland fjellar dwäljs han uti riddarborgen,
i öknen under palmers skygd.
Hwad stort blef tänkt, hwad djerft blef företaget,
der war ej hjelten blott, men han ocksä.
Med Harald drar han till Bråwallaslaget,

med

med Roland stupar han wid Roncevaux.
Han följde Orleans Mö i bålets lågor,
med Luther manade han Påfwen ut,
drog med Columbus öfwer westerwågor,
och störtade med Winkelried på spjut.
Med Werther swärmar han när wåren blommar
och månan blickar genom löfwen ner:
Han diktar i den gröna sommar
en Odyssé i skuggan med Homer.
Om hösten, när en blåst går genom dalen
och solen blodig färgar bergens topp,
han står med Shakspear uti riddarsalen
och manar gamla skuggor opp.
När wintern breder sina skrudar,
likt dödens lakan öfwer stelnad jord,
då sitter han med Walhalls Gudar
i norrskensnatten öfwer wäldig Nord.
I handen Brages harpa klingar
om strid och fall, om As och Alf,
och snön ifrån de hwita wingar
nerdammar öfwer Walaskjalf. — —
Men dit, kring hwilket alla werldar ljunga,
det som ej målas kan af menskohand,
som icke tolkas kan af menskotunga,
hans ewiga, hans rätta fosterland:
der inga Elementer strida,
i Sanningens och Fridens stat,
der wänligt sitta wid hwarannans sida
Johannes, Baldur och Socrat:

der

der Oskulds Englar sina liljor wira
kring Herkulsklubban, — der de starke stå
kring thronen och med jubel fira
den Onämnbare deruppå; —
dit stråswar han från grus och töcken,
det anar han i all ting Stort och Skönt;
men ewigt famlar i Tartarens öcken
den som hans flygt ej älskat eller rönt.

T — r.

De Tre Bröderne.

I en dal, der fjellen skydda
emot stormen månget ax
bodde i sin årfda hydda
trenne Bröder fordomdags:

Ringa landtmän, långe nöjde
wid sin plog, sin herdastaf.
Likwäl dalen, hwad det dröjde,
syntes dem för trång, för qwaf.

Och en okänd längtan waknar
hos dem alla småningom.
Något är som dagen saknar,
och som natten drömmer om.

Mildare de stjernor blinka,
gällare de waktlar slå.
Himmelska gestalter winka
dem på afstånd då och då.

"Dalen är oß blott ett häkte.
Bröder! Bakom bergens rand
bor det något ädelt slägte,
winkar något härligt land.

Dit,

Dit, I Bröder, låt oss hinna,
låt oss bli de ädlas gäst.
Sökom hwar sin älskarinna.
Pris för den som wäljer bäst." —

Sagdt och giordt. Med siken oro
de på resan sig bege.
Här en stormig sjö de foro,
der en öken måtte de.

Mången stilla morgon glöder
öfwer dalen, mången qwäll
slocknar, förrn de trenne Bröder
mötas i sin moders tjäll.

"Jag har funnit, skrek den äldste,
den gudomeliga, jag!
Wäl mig, Bröder, att jag frälste
priset dock åt dess behag.

Fast ej hwarje öga tränger
genom fönster-jalusien,
fast en månskensslöja hänger
öfwer hennes gudamin:

såg jag dock hur kring den höga
ädla pannan lagren böjs,
såg hur hennes blåa öga
forskande mot himlen höjs.

Tankfull sitter hon och öser
ewighetens källa ur,
Lifwets, dödens gåtor löser
hon uti sin jungfrubur.

Ofta när om midnattsstunden
lampan wakade med mig,
ofta i den tysta lunden
uppenbarade hon sig.

Dock, bäst jag min lycka tydde,
bäst jag ropte: Hon är min!
wände hon sig bort och flydde
djupare i molnet in.

En gång skall jag henne hinna,
en gång, skall jag i min famn
trycka Sanningens Gudinna:
S a n n i n g är den sköna namn." —

"Ingens tycke will jag klandra,
hwar en wälje opåtaldt
som han lyster, sad' den andra
Brodren, äfwen jag har walt.

Blygsam som en brud och stilla
tar hon hjertan småningom.
När jag trött af ewig willa
sjönk förtwiflad ner, hon kom

och med himmelskt saktmod sade:
Hoppas, hwi förtwiflar du?
Men i dalen, wid din spade
kände mig ditt hjerta ju.

Intet röjde hennes wärde,
men wid hennes fötter stod
blott en Pelikan och närde
ungarna med eget blod.

Lik en ros, som halft förbleknad
i en skönhets grafhög står,
så på jorden syns hon, tecknad
uppå kinden med en tår.

Hur hon hwar wälgerning gömmer
i sitt trogna hjerta ned!
Hur hon älskar, hur hon glömmer
hwarje oförrätt hon led.

Från det wilda nöjets lekar,
från det låga stoftets band
löser hon min själ och pekar
öfwer till ett bättre land.

Delen prisets winst, I twenne,
Dygden söker ej ett pris.
Jag har funnit allt med henne;
är jag god, nog är jag wis." —

"Priset

"Priset låter jag ej stycka,
ty det hör mig ensamt till,
skrek den yngste; nej, min lycka
jag med ingen dela will.

Ack! det högsta har jag funnit,
det, som hwarje enslig trakt,
hwarje aning, som förswunnit,
hwarje inre syn mig sagt.

Att med helig rysning tränga
i dess tempels myrtenlund,
att med brucket öga hänga
wid dess läppar, wid dess mund;

att hwart jordiskt slagg förakta,
som dess ideal ej tål,
att betrakta, blott betrakta
henne, är min lefnads mål.

Allt det glada hoppet såger,
allt det ömma hjertat minns,
allt hwad jord, hwad himmel äger
skönast, i dess wäsen finns.

Solen lik, då hälften bergad
än hon målar haf och land,
så en blåddra, tusenfärgad
leker i dess lätta hand.

Icke detta låga nästet,
icke jorden är deß mor.
Himmelsk är han. Öfwer fästet,
öfwer stjernorna hon bor.

Priset har jag wunnit, Bröder!
Skönheten sitt pris begär.
Sen I, hennes kjöja glöder
uti aftonrodnan der." —

Så de twistade, och qwällen
skymde kring dem, mer och mer.
Hastigt ljusnar det kring fjellen,
och en hög gestalt steg ner.

Det war Skönhet, och den milda
Dygden, det war Sanningen,
från hwarann ej mera skilda,
kända i hwart drag igen.

Wid deß fot stod Pelikanen,
bläddran än i handen låg:
lagerkrönt mot stjernebanen
den gudomeliga såg.

Är det, ropar hwar, en willa
som förtjust, som bländar mig?
Men Gudinnan log, och stilla
till den äldste wände sig.

»Sanning

"Sanning sökte Du, och mente
få den ensam på din lott.
Wet att himmelen förente
alltid Sannt med Skönt och Godt.

Du, som blott det goda wille,
för det ewigt, ädla själ.
Sannast är dock dygdens snille,
skönast är dock bröders wäl.

Du, som swärmade kring dygden
för en himmelsk skönhets lön,
we dig, wet du ej att dygden,
ej att sanningen är skön!

Ingen skryte att han ensam
fattade mitt wäsen ren.
Låt min dyrkan bli gemensam;
Sen I, jag är en, blott en!

Menska, wårda hwarje gnista
af det heliga i dig;
följ det, fatta det och twista
icke hur det kallar sig.

Mät ej himlen på den tränga
falska skalan af ditt wett.
Stoftets former äro många,
det Gudomliga är ett." —

Talte

Talte, och förswann. I qwällen,
brann som stjernor hennes hår,
och den blyga Eternellen
upprann i Gudinnans spår.

T — r.

Polar-

Polar-resan.

Trött att gissa och att fråga,
Forskarn will till Polen tåga.
Icke will den djerfwe stanna
förrn han står på jordens panna
och ur warelsernas graf
måter jord och himmel af.

Nu på Nordens haf han gungar.
Sjökon solar sina ungar
på ett isberg. Hwita björnen
brummar der, der fiskar örnen.
Tunga hwalen, lik en ö,
wälter i den wreda sjö.

Men det nedslår ej hans tankar.
Högst i norr han kastar ankar
wid en landfast is. "I Bröder,
här, så länge nordsol glöder,
wänten mig. Till Polen än
har jag hundra mil igen." —

Med kompassen uti handen
far han från den frusna stranden.
Mjell är tusenårig drifwa,
blank är isens silfwerskifwa.
Solen i en ewig ring
dansar himmelen omkring.

Hwilken

Hwilken slätt! En grafhäll, skuren
af Albaster för naturen!
Här har intet wäsen andats
allt sen skapardagen randats.
Lif ej rör sig, wärt ej gror;
Döden, Tystnaden, här bor.

Dock han wiker ej tillbaka.
Trött att wandra och att waka,
hugger han i isens hällar
sig en säng, och swept i fällar
slumrar som ett wilddjur der,
målet med hwar stund mer när.

Ändtligen till Polen når han.
Segrande på toppen står han
utaf axeln. Hur det brusar
utur djupet! Huru susar
klotets tunga massa, swängd,
gnisslande, kring axelns längd!

Nu förfärad och förlägen
ser han efter återwägen.
We! hwad trollmakt honom fäster!
Hwar är öster nu och wester?
Hwar är söder? hwar är norr?
Ingen utwäg! intet sporr!

Och en röst ur djupet ryter:
"Dåre, som med wishet skryter!

Punkten, hwarkring werldar wandra,
har ej wäderstrek, som andra.
Döden blott deß nycklar har.
Har du nått den, så blif qwar." —

Med hwar stund blir skuggan långre,
med hwar stund blir cirkeln trångre,
som kring fästet solen målar,
tills hon gömmer sina strålar.
Men den stolte wises Jag
fryser der till domedag.

T — R.

Stjernsången.

Stjernorne blinka
ner på min ödsliga stig.
Stjernorne winka
tröttade wandrarn till sig.

O den som hade
wingar som foglarne ha!
Broder, hur glade
skulle dit uppåt wi dra!

Ser dit, på randen
utaf den gyllene ön,
lyran i handen,
står der en Engel så skön!

Wänligt han nickar
ner till den skuggiga jord.
Ser du hans blickar?
Hör du den hwiskandes ord?

Plötsligen Guden
griper i strångarnes gull.
Lyßna till ljuden!
Werlden af sången är full.

Strömmen och strömmen,
Toner! jag känner Er wäl.

Ofta i drömmen,
hörde jag Er i min själ.

Säkert bland männer
såg jag ock Engeln en dag.
Säkert jag känner
Sångarens anletesdrag.

Ännu med smärta
(smärtan bland skuggorna bor)
djupt i mitt hjerta
suckar hans fångslade Bror.

O huru fången
längtar i stjernornas sken!
O huru fången
går genom merg, genom ben!

Starkare ljudar
sången från stjernorna ner.
Wandrande Gudar,
tagen mig hastigt till Er!

T — R.

Stjernsången.

Stiernorne blinka
ner på min ödsliga stig.
Stiernorne winka
tröttade wandrarn till sig.

O den som hade
wingar som foglarne ha!
Broder, hur glade
skulle dit uppåt wi dra!

Ser dit, på randen
utaf den gyllene sn,
lyran i handen,
står der en Engel så skön!

Wänligt han nickar
ner till den skuggiga jord.
Ser du hans blickar?
Hör du den hwiskandes ord?

Plötsligen Guden
griper i strångarnes gull.
Lyßna till ljuden!
Werlden af sången är full.

Strömmen och strömmen,
Toner! jag känner Er wäl.

Ofta i drömmen,
hörde jag Er i min själ.

Säkert bland männer
såg jag ock Engeln en dag.
Säkert jag känner
Sångarens anletesdrag.

Ännu med smärta
(smärtan bland skuggorna bor)
djupt i mitt hjerta
suckar hans fängslade Bror.

O huru sången
längtar i stjernornas sken!
O huru sången
går genom merg, genom ben!

Starkare ljudar
sången från stjernorna ner.
Wandrande Gudar,
tagen mig hastigt till Er!

T — r.

Ättehögen.

Till L.

Lik en urna i en blomsterpark,
Ättehögen står på slättens mark,
hälften bortskymd mellan rågen:
Öfwer fälten ser han, öfwer wågen.

Se, i wårens grönska är han klädd.
Lifwet blomstrar opp ur dödens bädd.
Djupt i kämpens aska linden
slår sin rot, och susar uti winden.

Ofta från dess höjd jag skådar glad
Sommarns prakt och Saxos gamla stad *),
sjelf en Ättehög från forna dagar:
Tanken forskar der och minnet klagar.

Se dig kring. Till horizontens slut
bredes landets blomstercharta ut;
och som andar mellan träden,
skymta hwita tempel fram ur säden.

Och i wester hwälfs det mörkblå haf,
hwilka under gömmer ej dess graf!
Den som wißte hwart dess bölja leder!
Den som wore hwarest Sol går neder! —

Vygg

*) Lund.

Bygg en helgedom för sången opp,
lått och luftig uppå högens topp;
Ty från Ättehögen swingar
sången helst sig opp på starka wingar.

Sången, konsten är blott blomstrens doft,
För minuten född på grafwars stoft.
All wår glädje här i mullen
Är ett Lusthus, bygdt på Ättekullen.

T — R.

Floden.

Wid flodens källa sitter jag och stilla
betraktar himlabarnet nyfödt der.
I fjellens wagga hwilar än den lilla,
och diar molnet, som deß moder är.

Men se, i skogen wäxer gudasonen,
och drömmer redan om bedrifters larm.
Han gungar solen och han gungar månen
med ewig längtan i sin unga barm.

Men icke trifs han under furens grenar,
ej mellan bergens trånga wäggar mer.
Hur yr han jagar efter dalens stenar!
Hur wild han hoppar ifrån klippan ner!

Kom med! kom med! Så till hwar bäck han talar,
här bränner solen, dricker sanden Er!
I Bröder, kommen! Genom fält och dalar
jag för Er alla till wårt ursprung ner.

Och regnets söner höra det och följa
med sorl den unge äfwentyrarn åt.
Lik kungars hjertan swäller högt hans bölja,
och skog och klippa störta i hans stråt.

Nu ner på slätten stiger segerhjelten,
med mörkblå hären, hyllad af en hwar.

Hans

Hans ande lifwar de förbrända fälten,
han döper länder med sitt namn — och far.

Och skaldens sånger till hans ära ljuda,
och skepp och månner dra med honom hän.
Till gäst de rika städer honom bjuda,
och blomsterångar fatta om hans knän.

Men ej de hålla honom qwar. Han hastar
de gyllne torn, de rika fält förbi,
och hastar oupphörligt, tills han kastar
sig i sin Faders famn, och dör deri.

T — R.

Om Fornlemningar i Nubien.

(Bref från en resande Swensk till en af Idunas utgifware). *)

Menniskoslägtet är ett helt, nationerne länkar i den stora kedjan, bestämde till omfattning och läge af det större eller mindre, tidigare eller sednare inflytande de haft på hwarandras och på det helas physiska och moraliska utbildning. Hwem, som utan denna högre åsigt, läser, antingen sielf, eller med andras tillhjelp, i den stora boken menniskan, förstör onyttigt sin tid. Jordens tusende folkslag blifwa alltid för honom lika många gåtor; deras historia ett tungläst Fragment; länderne de bebo, monumenterne de uppest, andelösa föremål för en barnslig nyfikenhet.

Detta är grunden för den plan jag uppfattat till en blifwande beskrifning på de högst märkwärdiga delar af gamla werlden jag år 1815 genomreste, och hwilken jag på din begäran nu will i korthet meddela dig; en plan, den jag troligen aldrig blir i stånd att utföra, men som under mina tillkommande resor alltid skall kraftigt

*) Då Utgifwarne af Iduna, med Författarens samtycke kungöra detta bref, anse de sig derigenom bereda läsarne en sann tillfredsställelse, ehuru de öfwerskridit den Nordiska fornforskningens område och ingått på den allmännas.

tigt inflyta på mig sielf och min individuella bildning. Således, långt ifrån att ge mitt arbete formen af en Dagbok från Constantinopel till Nubien, och från Nubien tillbaka till Constantinopel, skulle som grund derföre läggas en strängt historisk undersökning, som ur sielfwa källan uppletade grundämnena till det inre Afrikas, från andra nationers skiljda, tidiga och högt drifna kultur; som wisade i hwilka förhållanden den står till menniskoslägtets i allmänhet, och till de nästgränsandes i synnerhet; som således ur sielfwa folkets häfder, om jag så får yttra mig, reconstruerade de monumenter från så olika tidehwarf, med stämpel af så olika bildningsgrad, dem gamla och nyare resande i det inre Afrika omtalat, och hwilka monumenter, enligt de sednast giorde upptäckter, liksom hopa sig på hwarandra, ju närmare man nalkas Nilens källor.

Kanske borde jag, för att ge denna undersökning all erforderlig omfattning, följa Schermas *) afkomlingar från södra foten af Himalaya genom de tre Indierna **) öfwer Shankh

*) Hwem igenkänner ej i Padmapurams Scherma, Charma och Japati, Skapelseboken Sem, Cham och Japhet?

**) Der fabelhafte Abdias sagt, die Alten erwähnten dreier Indien, rechts nach Aethiopien hin, das zweite gegen Medien, das dritte am Ende

Shanky Tdabbi *) till Gudarnas sjö, och Hwita Lotos-berget, för att genom Ethiopien, Nubien och Egypten, föra den ädlare menniskoracen **) åt kusterne af Asien och derifrån öfwer den sköna Archipelagen till Europa.

Under

der Welt. Das erste war nach Philostorgus das Land der Homeryten oder Sabeer im glücklichen Arabien oder Yemen; das mittlere fällt dann mit Persien zusammen; das letzte ist das eigentliche Innerindien des Puranams. — —

Görres Mythengeschichte der Asiatischen Welt, S. 329.

*) Röda hafwet.

**) Wenn jedoch aus den thebäischen Denkmälern die Existenz eines andern in früher Zeit herrschenden Stammes sich ergeben sollte, dann würde man die erste Dynastie von Thebä, und folglich die von Meroe für einen uralten Semitischen Stamm erklären müßen, wie der der Chaldäer in Babylon und der Magier in Iran, dem es gelungen sich jene Neger-Völker zu unterwerfen, und es würde sich dadurch ein historischer Satz erweisen, der auch sonst woher viele Wahrscheinlichkeit erhält, daß nämlich alle erste Bildung und Kultur ursprünglich von Semiten ausgegangen sei, daß sie überall hin Licht, Gesetz, Mythe, Dienst und Verfaßung zu den schwächern Brüdern hingetragen, daß sie aber anschmiegend sich dem Charakter des Volkes, das sie beherrschten, unter den Japhetiten Tataren, wie Fohi in China, und unter den Negern Cuschiten geworden sind.

Görres Mythengeschichte, Vorbericht, S. xxxiii.

Under en sådan resa genom årtusenden, skulle man säkert igenfinna stamtrådet för dessa, för våra ögon nu så himmelswidt skiljda nationer; öfwertygas, att deras mythologi innefattar mer eller mindre divergerande strålar af samma ursprungliga ljus, se i deras wetenskapliga utweckling samma syftning, och igenkänna i deras monumenter och konstalster samma ideal, anadt redan af den första råa, men gigantiska barndomen, och åskådliggjordt i de sublima och sköna minnen, wi ännu äga, af Egyptens och Grekelands mannaålder. Men jag är ännu oinwigd i Weda's mysterier, och om jag än kunde hoppas att en gång lära känna dem; huru ändå förena Bramah med Thot, så länge den tunga slöjan höljer det rika Ophir, det doftande Saba, det land, som utgjorde mellanlänken emellan Indien och Afrika. Då först kan man hoppas komma i dylika undersökningar till något tillfredsställande resultat, när en lycklig resande upplyser werlden om allt det märkwärdiga, som troligen finnes i Nagias och Tamnas ruiner; eller hafwa de förswunnit med Sabotas 60 tempel, och de Stelæ lapideæ litteris incognitis, som ännu i Plinii tid stodo, som wäktare, wid ingången till Arabiens helgedomar, på en ö, nära hamnen Gobœa wid Persiska wiken, i likhet med de Stelæ, som waktade Afrikas,

på en Ö framför Portus Isidis wid Arabiska wiken?

Utur stånd att uppgifwa Afrikanska kulturens ursprung på andra grunder, än sannolika gißningar, borde jag åtminstone ej stadnat förr, än jag kommit till det Seriadiska landet, och der giort mig och andra reda för de dyrbara kolonner, i hwilka Osiris och Isis ingrafwit allt det för oß menniskor nyttiga af de höga mysterier Hermes Thot, ὁ παντα νοῦς, Gudarnas, Himmelens, och skapelsens historieskrifware för dem uppenbarat; men ett inbördes krig, som utbrast i Nubien under min derwaro, hindrade mig, till ock med att framtränga till Atbar, det forbna Meroë, för att från deß ruiner helsa de gamla Athyrier, (Ethioperne) hos hwilka Homeri Gudar gästade, som kallade sig menniskoslägtets förstfödde, och som en gång sträckt sina eröfringar ända till Italienska kusterna*). Democriti de His quæ sunt in

*) Ægyptiorum bellis attrita est Æthiopia, vicissim imperitando serviendoque, clara et potens etiam usque ad Trojana bella Memnone regnante: et Syriæ imperitasse eam, *nostroque littore* ætate regis Cephei, patet Andromedæ fabulis. C. Plinii Nat. Hist. Lib. 6. p. 276. Märkwärdigt nog, att en af de lärde, som medföljde Franska Expeditionen till Egypten, omnämner den träffande likhet han funnit emellan Calabriens och Egyptens inwånare.

in Meroë, och Simonidis den yngres arbete öfwer Ethiopien, författadt efter ett fem-årigt wistande på stället, twänne wigtiga källor till detta landets närmare kännedom, felas oß; men det fragmentariska wi ännu äga om detta land, i Herodotus, Strabo, Diodorus Siculus, Plinius m. fl., är på ett så mästerligt sätt redigeradt af Heeren, att ingen nu mera kan twifla om detta Afrikanska central-Rikets höga ålder, deß inbyggares förundranswärda framsteg i allt, hwad till menskligt bildning hörer, och deras kulturs wigtiga inflytande på det af dem, troligen småningom coloniserade Nil-landet, Egypten. Jag hänwisar dig således nu till honom, i afseende på detta Rikets historia, den jag hoppas sjelf en gång kunna närmare till sina förhållanden med Indien och Egypten utweckla, och will här blott nämna, att jag funnit wid undersökningen af det gamla Meroiska rikets Nordligaste del, Nubien, emellan de sista Nil-fallen, under 22 till 24 graders nordlig latitud, omkring 12 större, och flere mindre monumenter, af hwilka en del äro från den äldsta tiden, då troligen ingen Thebe ännu fanns; andra wittna om Egyptiernas owaraktiga eröfringar, genom tempel, som i skönhet och prakt täfla med de i Tentyra och Esné; andra åter tala om Candace, Ethiopiens enögda Semiramis, och hen-

nes söner, som i Augusti tid herrskade öfwer detta land; några tempel äro från den tiden, då landet inkräktades af Romarne, och af dem finnas ännu stora Caserner, troligen för de Cohorter, som först lågo i Syene, då denna Stad utgjorde gränsen för Romerska wäldet i Afrika på denna sidan *). Christendomen **), som tidigt utbredde sig i öfra Egypten och Nubien, har tillegnat sig flera af de gamla templen, och enligt hwad en rättrogens hand ristat på templet i Philé, återwunnit helgedomen åt den sanna Guden; de der boende Cenobiter och Munkar hafwa bredwid de präktiga Tempelgrottorna uthuggit för sig små anspråklösa grafwar. Af Saracenerne finnas qwar, utom en större, nu ruinerad, Moské, på den Arabiska,

och

*) I Strabos tid war ännu Romerska Rikets gräns wid Syene. Sedan han uppräknat Romerska Krigsmakten i Egypten, tillägger han (i 17:de Boken): Τρεις [σπειραι Ρωμαίων] δ᾽ ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Αἰθιοπιας ἐν Συήνη φρουραὶ τοῖς τόποις tre (Romerska Cohorter) wid Ethiopiska bergen i Syene, utgöra deßa orters besättning).

**) Under Constantini den stores tid warade ännu det gamla Ethiopiska riket, ehuru troligen myket förswagadt. Eusebius (De vita Constantini, Lib. 4. C. 7) omtalar en Ambaßad till Kejsaren från Ethiopierne, οἱ ἀρχῆθα δεδαιαται ἐσχατοι ἀνδρων: (det ytterst boende folkslag.)

och i synnerhet på den Libyska bergskedjan, flere betydligare slott och fästningar, som, lika Romarnes Castra lateris Arabiæ, wid Syene, woro anlagde emot de på båda sidorna om öfra Nildalen kringströfwande Sceniter. Innan jag går in i en widlyftigare undersökning om deßa monumenter, hwilkas wigt för en tillkommande historia om landet hwar ock en inser, will jag i förbigående blott göra dig uppmärksam på den rika skörd för Religion, wetenskap, konst och historia, man kan wänta sig ur Egyptens hundrade storwerk. Du finner lätt hwad jemförelsen emellan dem, och Judarnas häfder och ännu bibehållna monumenter, skall blifwa lärorik, och undrar wißerligen icke, att man funnit flere af Dawids, (Dauds, Tauts,) psalmer på deßa helgedomar, att man der ser förbundsens Ark, buren af Leviter, öfwerskyggad af Cherubim, att till ock med det tempel, som Propheten Ezechiel såg, och hwarpå han lemnar sina landsmän en så präktig beskrifning, enligt den plan en gammal Commentator uppgjort, ej war annat än ett rent Egyptiskt. Moses sjelf war ju, enligt några gamle författare, en Osarsiph (Osiris prest), och man ser på hwarje sida i Gamla testamentet, huru djupt den Egyptiska culten war intagad hos Hebreerna, hur swårt det war för dem att uppfatta den genom Moses

ses uppenbarade rena Ethiska Religionen, och huru hastigt de föllo åter till sina gamla Gudar *). Högst få äro de ännu af tiden sparade Judiska minnesmärken; desa få wittna dock, mer eller mindre, om Egypten; och hwar och en, som sett Thebens Nekropolis, skall säkert häpna öfwer att finna en dylik, ehuru i mindre skala, i Jerusalem.

Du wet hwart den förjande och sökande Isis reste, och det kan således ej förundra dig att återfinna henne i Syrien. Kungagrafwarne

*) En stor del af de serskilda former, hwarunder de initierade föreställde sig den Ende Guden i hans olika werkningar, men folket snart togo för lika många Gudar, och hwilka man dels finner afbildade på Egyptiska templen, dels på Mumier, såsom beskyddande amuletter, äro omtalade i bibeln. Jag will ej nämna Gullkalfwen, och flere andra; blott för deß allmänhet, och höga Symboliska betydelse, Scarabéen. Den pryder, som Skapare (klotformare, enligt Arabisk derivation), ingången till flere af Egyptens tempel. Amuletter under denna form, på undre sidan ofta fulla med små hieroglypher, huros nästan allmänt. Wåra gamla bibeltolkare, som ej hade haft tillfälle att undersöka Egypten, öfwersatte deßa Hagilylim med det allmänna namnet Afgudar; jemte anmärkning, att ordet wille säga Stercorei Dei; antingen quia animum impurant, eller emedan deras dyrkare male olent inför Jehovah.

ne wid Sidon; det lilla Adonis-templet i ren Egyptisk stil i Libanon, och det stora Solens tempel i Baalbec, ehuru från en långt sednare tid; allt winkar åt Afrika. Guden i Heliopolis det nya, war ju med mycken ståt flyttad från On, det gamla Heliopolis i Egypten, och ehuru omgifne här med all Grekiska konstens prakt, wittna dock Isis med Orus, den wingade globen, den ormomfattade globen, om hans äldsta hem, äfwen som den med en ἱέραξ, eller twänne, prydda modius som utgör en del af Drusiska qwinnornas hufwudbonad, wäcker den aning, att Osiris ännu ej är alldeles glömd i Libanons dalar. Cypern war länge en Egyptisk Prowins, flera smärre der funna minnesmärken wittna om en fordom rådande Egyptisk Religion och kultur. Delos ruiner, Katakomberna på Cimolis och Milo, inskrifter, funna wid Cyzicus, och på kusterna af Swarta hafwet, att ej tala om hundrade andra, bewisa, att detta landets inflytande sträckt sig ända till Colchis; dit fordom Jason och Argonauterne gingo, märkwärdigt nog, att söka Ammon.

Wid detta tillfälle, då jag nämner om Greklands samband med Egypten, bör jag göra dig uppmärksam på det 42 Kapitlet af Pausanias' Arkadika. Han berättar der, bland annat, om en trä-staty, föreställande Gudinnan

nan Ceres, med hästhufwud och mahn, på hwilken sågos ormar och andra djur; med tillägg, det han reste till Phigalia, egenteligen för att se denna bildstod. Förenar man med denna uppgift allt, hwad de gamle sagt om Gudarnes förwandlingar under Titan-striden, och påminner sig den ursprungliga betydelsen af Homers βοωπις och γλαυκωπις, att ej tala om de beständiga, och, att så säga, coherenta Symboler af djur, som åtfölja de flesta Grekiska Gudomligheter, men som nationens mera utwecklade skönhets-sinne subordonnerade den idealiserade menskliga typen, i stället att som Egyptierne amalgamera dem med densamma; skall man snart ej twisla på, att Grekiska Mythologien i sin framställning war i början blott en betydningsfull Symbolik, och att, ehuru olika Parthenon och Tentyra nu äro, de äldsta Hellas Tempel, äfwensom, kanske ännu i de sednaste tider, de Helgedomar, der Samothrakiska och Eleusinska Mysterierne firades, nära liknat dem wi ännu beundra i det gamla Misraim*).

Men jag återgår till Nubien och dess monu-

*) Jag kan ej underlåta att här meddela dig följande ur en beskrifning om de upptäckter, som 1811 gjordes wid den Panhelleniska Jupiters tempel på Ægina. Sedan Författaren med högsta beröm talt om Statyernas ställning, former och

monumenter; landet, och de äro mindre kända: ett utdrag af min rese-Journal, der, skall således naturligtwis ha något högre intreße, än en, skrifwen under resan i de andra, mera bekanta delarna af Orienten. Också tillåter tiden mig ej, att nu utsträcka det öfwer Katarakterna. Utdraget skulle snart blifwa en bok, i fall jag skulle säga något annat, än: den och den dagen reste jag från Syene till Com Ombos, så åt Thebe, Cairo, Jerusalem, Baalbec och Constantinopel, der jag, efter en så och så lång resa, inträffade frisk och sund, den och den dagen, den och den månaden år 1815.

Nil-dalen emellan de twänne sista Katarakterna är ganska smal, här och der öppnar sig

drapering, tillägger han: dans les têtes il n'y a presque point d'expression, et dans tous leurs traits il regne une certaine dureté, qui, n'ayant rien de commun avec le style du reste des figures, leur feroit donner par chaque connaisseur quelques siecles d'antiquité de plus, s'il ne voyoit le tout travaillé du même bloc de marbre. On ne sait que penser du pedantesque et singulier ajustement des chevelures et du poil de la barbe &c. — Les levres surtout et les yeux sont durement contournés, et dans la position et la forme de ces derniers il y a quelque chose d'Egyptien, qui frappe.

sig wäl isynnerhet den Libyska bergskedjan, men det här inströmmande omätliga sandhafwet förminskar blott den odlingsbara jorden, som nu med möda ifnärer 8 till 10,000 Barabras, fördelade på några och 80 byar, den ena uslare än den andra. Landets förnämsta älster äro Durrah och Dadlar, och deras enda handelswara Senna. Paschan i Egypten har i sednare tider utsträckt Ottomanniska Rikets gränsor ända till Dongola; under honom står en Cachef, som tages wanligen af en från Selims gamla Janitscharer härstammande slägt; densamma, som i Nordens *) tid nästan oberoende beherrskade landet. Under wår derwaro utgjordes denna slägt af tre bröder, af hwilka twänne efterstråfwade Cachefs-wärdigheten; den, som bodde i Deir, och den wid Öfra Nilfallet; de kunde båda tillsammans wäpna, efter som det påstods, 300 till 400 ryttare. Cachefswärdigheten medför, utom rättigheten att uppbära skatt, ingen betydlig makt öfwer innewånarne, hwilka, fördelade i districter, hwar och en under en så kallad Semeli, äro nästan utan allt omedelbart samband med hwarandra, och oftast i en uppenbar fejd, en olycklig följd af den här, som öfwerallt i Orienten, gällande jus talionis.

Bara-

*) En Dansk resande.

Barabras äro i allmänhet wäl wäxta, smärta och senfulla; de ha ej något af Neger, mer än de något för långa tänderna och breda läpparna; färgen stöter på Mahogny. De tala ett eget språk, som har mycket wälljudande, och äro för trohet, redlighet och tillgifwenhet wäl kända i Egypten; der de, och i synnerhet i Cairo, anwändas till alla de betjente-sysslor, som förutsätta herrens närmare förtroende. Glättighet är hufwuddraget i denna nations karakter, och alldrig har jag hört så mycket sjungas och pratas, som under de tre weckarna, jag lefde i Nubien. Men jag glömmer, att du will weta, hwad Nubien warit, ej hwad det är; likwäl torde ej dessa fragmentariska uppgifter wara, äfwen i anseende till landets äldsta och lyckligare period, alldeles onyttiga; de skola, åtminstone på förhand, styrka, att ett land, så wanlottadt af naturen, och som dock äger så många dyrbara monumenter, nödwändigt genom handel eller konstflit, eller båda delarna, kommit i det wälstånd, som sådana arbeten owillkorligt förutsätta. —

Fem dagars resa på Dromedarier från Syene, på en klippa nära högra Nil-stranden, den naturen och konsten gemensamt bestämt till en nästan ointaglig fästning, ligger slottet Eski Ibrim, eller rättare, ett Babylon af ruiner från de mest olika tidehwarf. Petronius,

nius, Augusti Härförare, den första Romare, som gjorde eröfringar på andra sidan om Watten-fallet, intog under kriget emot Meroëska Drottningen Candace, åfwen ibland andra städer, Prim, eller Primnis, med den tillagda utländska ändelsen, en stad af naturen befäst, säger Strabo; förbättrade fästningswerken ganska mycket och gjorde den till en förmur emot Ethioperna. Ända i sednaste tider har den åfwen tjent till en sådan gräns-fästning; tills den blef i grund förstörd af de inåt Afrika retirerande Mameluckerna.

Af gamla Afrikanska perioden är ännu ett mindre i Egyptiskt stil bygdt tempel; som likwäl tyckes alldrig warit fullbordadt. Det är alldeles utan Hieroglypher; och nu mera så förfallet och tillbygdt, och förändradt, såsom anwändt till andra behof af sednare inbyggare, att wi ej kunde deraf uppfatta någon plan. Romerska fästningswerken äro bättre behållna och på sydwestra sidan såg man ännu hela sträckningen af muren, af wäl huggen quadersten; flankerad med sina twå torn. En till Moské förändrad äldre byggnad, och en mängd kolonner af Granit, hwit Marmor och Sandsten, men alla i de eländigaste proportioner, påminnte om Saracenernes lysande tidehwarf; då gamla materialier åtminstone anwändes, om än med mindre smak. De här och der

spridde,

spridde, till de infallne lerhyttorna, i hwilka ännu stod qwar ägarens hela egendom; några större och mindre wattenkrukor af ler, och några usla kokkärl af samma ämne, wisade oß hwad landet blifwit under en den råaste Militär-despotism, som troligen funnits.

Utsigten från Ibrim är ryßligt egen; och det smala gröna bandet, som slingrar sig omkring Nilen, är det enda, hwarpå ögat kan hwila sig, utmattadt af den ofanteliga öknen, hwars wågiga yta är en werklig brännspegel.

På den sidan af berget, som nästan lodrätt wetter mot Nilen, äro flere smärre grafgrottor inhuggne. En hade ej inskrifter eller hieroglyph-taflor; men i fonden tre på en estrade sittande figurer. Twå andra, till hwilkas öppning wi med möda kunde uppklättra, hade några till större delen förstörda målningar, och ett bättre bewaradt brädspels-ornament till plafond. — Wid foten af den första, sågo wi en inskrift i ett för oß alldeles okändt språk. Bokstäfwerna woro efter utseendet grekiska, men så otydliga och så utnötta, att wi ej woro i stånd att afskrifwa dem.

Wi hade rest landwägen till häst från Deir till Genenah, några timmars wäg på andra sidan Ibrim; den jag måste för sin sällsamhet beskrifwa för dig. Sedan man genom ett paß, stundom så smalt, att hästarne måste

klifwa

nius, Augusti Härförare, den första Romare, som gjorde eröfringar på andra sidan om Watt-tenfallet, intog under kriget emot Meroëska Drottningen Candace, åfwen ibland andra städer, Prim, eller Primnis, med den tillagda utländska ändelsen, en stad af naturen befäst, säger Strabo; förbättrade fästningswerken ganska mycket och gjorde den till en förmur emot Ethioperna. Ända i sednaste tider har den åfwen tjent till en sådan gränsfästning; tills den blef i grund förstörd af de inåt Afrika retirerande Mamelukerna.

Af gamla Afrikanska perioden är ännu ett mindre i Egyptisk stil bygdt tempel; som likwäl tyckes aldrig warit fullbordadt. Det är alldeles utan Hieroglypher; och nu mera så förfallet och tillbygdt, och förändradt, såsom anwändt till andra behof af sednare inbyggare, att wi ej kunde deraf uppfatta någon plan. Romerska fästningswerken äro bättre behållna och på sydwestra sidan såg man ännu hela sträckningen af muren, af wäl huggen quadersten; flankerad med fira twå torn. En till Moské förändrad äldre byggnad, och en mängd kolonner af Granit, hwit Marmor och Sandsten, men alla i de eländigaste proportioner, påminnte om Saracenernes lysande tidehwarf; då gamla materialier åtminstone anwändes, om än med mindre smak. De här och der

spridde,

spridde, till ⅔ infallne lerhyttorna, i hwilka ännu stod qwar ägarens hela egendom; några större och mindre wattenkrukor af ler, och några usla kokkärl af samma ämne, wisade oß hwad landet blifwit under en den råaste Militär-despotism, som troligen funnits.

Utsigten från Ibrim är rysligt egen; och det smala gröna bandet, som slingrar sig omkring Nilen, är det enda, hwarpå ögat kan hwila sig, utmattadt af den ofanteliga öknen, hwars wågiga yta är en werklig brännspegel.

På den sidan af berget, som nästan lodrätt wetter mot Nilen, äro flere smärre graf-grottor inhuggne. En hade ej inskrifter eller hieroglyph-taflor; men i fonden tre på en estrade sittande figurer. Twå andra, till hwilkas öppning wi med möda kunde uppklättra, hade några till större delen förstörda målningar, och ett bättre bewaradt brädspels-ornament till plafond. — Wid foten af den första, sågo wi en inskrift i ett för oß alldeles okändt språk. Bokstäfwerna woro efter utseendet grekiska, men så otydliga och så utnötta, att wi ej woro i stånd att afskrifwa dem.

Wi hade rest landwägen till häst från Deir till Genenah, några timmars wäg på andra sidan Ibrim; den jag måste för sin sällsamhet beskrifwa för dig. Sedan man genom ett paß, stundom så smalt, att hästarne måste

glifwa på stenhällarna, likson på en stege, med den ena foten efter den andra, kommit öfwer den närmast till Nilen liggande bergskedjan; befinner man sig på en stor slät jordrymd (plateau), öfwerströdd med af solen swartbränd kisel-sand, i hwilken smala, gula strek, likson wattenfårorna på ett åkerfält, utwisa de nötta gång- och ridwägarna. Man är nu så högt, att man ej ser Nilen, i öster inskränkes horizonten af ett med floden parallelt löpande, högt och uddigt berg, åfwensom plateau'n, af swarbrun färg, och så mörkt, att den uppgående solen knappast kan upplysa det; i Wester sträcker sig omätligt fram den citrongula Libyska öknen; ej ett enda föremål kallar tillbaka begreppet om ett lif i naturen, men wäl wittna några ensliga, nu i ruiner fallande Turbéh, att man kan åfwen här dö. — Återwägen genom ett annat bergpaß till Nilen är lika beswärlig. — På ett ställe måste hästarna åka kana utför de glatta stenhällarna. —

1. El-Gattéh, på högra Nil-stranden.

Det närmaste monumentet till Ibrim är en Graf wid El-Gattéh. Den består af twå rum, bland hwilka det yttre har 16 fot i längd, 10 i bredd, och 7 i höjd; det inre 10 i längd, 6 i bredd, och 5 i höjd. Bägge

rummen

rummen äro fulla med målningar och skulpturer, innehållande offerscener, och i fonden af det inre rummet äro tre sittande figurer i haut-relief. — Hela monumentet är uthugget i ett berg, som är nästan fristående från sielfwa Arabiska kedjan, och hwilket man ärnade ge en pyramidal form.

På närmare och längre afstånd från ingången, ser man större och mindre hieroglyphiska taflor, omfattade af bergwäggen och föreställande offringar och Gudar; tillika med de offrandes böner och Gudarnes swar.

På flera ställen synes af tydliga spår, att de Christne i sednare tider warit i besittning af orten.

2. Deir, på högra Nilstranden.

Följer så Grafwen, eller snarare, Tempel-grottan i Deir. Till denna by eller stad kom Norden, men i beständig stridighet med landets regering och deß inbyggare; fick han ej weta, att högst 200 steg från hans båt, låg ett dyrbart minnesmärke af Ethiopiska konsten. Genom en stor port och twänne mindre, kommer man till ett slags Pronaos (Förhus), hwars tak är uppburet af 12 pilastrar, uppställde på tre rader; mot de 4 innersta pilastrarna, som, tillika med det på dem hwilande taket, äro tagne ur klippan,

stöda

ftöda sig kolossala Hermer, liknände dem wid Medinet Abu i Thebe. Ifrån detta yttre rum, kommer man till ett annat, prydt med 6 pilastrar, äfwen på tre rader, och derifrån till tre smärre rum, det ena bredwid det andra. Det hela har öfwer 100 Pariser-fot i längd, nära 50 i sin största bredd, och 14 i sin största höjd. De hieroglyphiska skulpturerne, som pryda wäggarna och Pilastrarna, äro af högsta interesse. I yttersta rummet framställdes en Konungs segrar, i det andra hans initiation, och i de mindre rummen troligen hans upptagande ibland Gudarna. Hufwudfiguren liknar fullkomligen den wid Karnak; och en sten, föreställande en yngling, som flyr till sin mor, påminner om Candace, ett allmänt namn för alla Nubiska Drottningar, och hennes son. Ett noggrannare studium af detta monument, och uppställde jemförelser emellan detsamma och några af Egyptens, skall, som jag hoppas, ge sannolika anledningar att bestämma deß ålder; hwad mig angår, anser jag det för ett bland de äldre i Nubien.

Nära bredwid funno wi smärre begrafningsställen, inhuggne i klippan, för 2, 3 till 4 personer. De woro från Christna tiden. Man läste på den ena:

☩ ΑΝΘΚ ΠΑΥΛΟϹ ϾΙϹ ΚΑΙΝΟΝ,

hwilket

hwilket synes upplysa, att en Paulus gifwit grafwen sitt nya skick*). På den andra

† IIC XY ΠΟΗΘΗCΟΝ ΤΩΝ ΤΟΥΑΓΙΟΥ ΑΝΤΟΝΙΟΥ

(Hjelp, Jesu Christe, dessa af den Helige Antonii Orden**).

3. Scheick Saad, på wenstra Nilstranden.

Monumentet wid Scheick Saad, några timmars wäg från Deir, är en werklig lefwande historia om Nubiens serskilda revolutioner. Sjelft Egyptiskt eller Ethiopiskt, hwilket dera jag will säga, restes det åt landets dåwarande Gudar. De Christne ändrade om det efter sitt behof, gömde de gamla Symboliska skulpturerna med ett groft stuc och ritade derpå sina helgon; kom så den stolte Muselmannen, körde borrt den siste innehafwaren och byggde på taket af Templet ett luftigt Turbéh†), till en gudfruktig och rättrogen Scheicks ära. Bortfallet är de Christnes stuc, instörtad Ku-

E polen

*) Måhända den namnkunnige Paulus, den förste af alla Munkar, och som uppehöll sig i dessa öknar omkring 90 år.

**) Det war denne Pauli wärdige efterföljare, som egenteligen organiserade Munklifwet, och man ser här att den första Orden bar hans namn. Ortographien är mindre wårdad.

†) Graf-kapell.

polen på grafwården; men ännu trotsa de ur-gamla målningarne och skulpturerne nya fekler.

En del af detta af huggen sandsten byggda tempel är mycket förfallen; man kan dock sluta att det, i likhet med de flesta i samma stil, hade haft twå så kallade Pyloner, med en större port i midten; och att man genom den framgick till ett större rum med 8 pilastrar och 4 kolonner, uppställda på tre rader. Derifrån till ett mindre rum, som likwäl upptog hela bredden af monumentet, derifrån till tre, bredwid hwarandra liggande rum, af hwilka de på sidorna woro delade i twänne. Hela templet har nära 60 Pariser-fot i längd, något öfwer 27 i bredd och 11 i höjd inwändigt. Så liten omsorg man wisat wid allt yttre af detta tempel, med så mycken fini äro skulpturer och målningar inuti utförda; och de, hwilkas betydelse man kunnat utleta under det af munkarna ditsmetade lerbruket, äro högst märkwärdiga.

Ett stycke från monumentet ser man oformliga ruiner af en något öfwer 30 fot lång och nästan lika bred byggnad. —

Saad har någon likhet med Nasaud, en stad, som, enligt Plinii uppgifter, låg nära här omkring.

4. Tem-

4. Templet wid Garb Sabua, på wenstra Nilstranden.

Templet wid Garb Sabua ger i smått begreppet om ett äkta Egyptiskt Gudahus. Öfwer en stenlagd Dromos, wid hwars början stå twänne kolossale wägtare, och wid hwilken på hwardera sidan finnas 8 Sphinxer, kommer man till den af twänne Pyloner omgifna porten, waktad af twänne ännu kolossalare figurer; derigenom till en öppen Portik, på hwars twänne långsidor är en betäckt gång, hwars tak är uppburet af 6 midt emot hwarandra swarande pilastrar, mot hwilka Hermer äro adosserade. Ifrån denna Portik kom man in i sjelfwa templet, som wi ej kunde undersöka, såsom ända till taket fyldt med sand. Hieroglypherne på Pylonerne och i Portiken, äfwensom de på fotställningen och ryggstödet på kolosserna, hade mycken likhet med Egyptens; och äfwen här, ser man det wanliga menniско-offret. —

Hela templet har omkring 122 fot i längd och något öfwer 30 i bredd. Pylonerne woro 29 fot höga. De mindre kolosserne 10½ fot. Sphinxerne woro 5½ fot höga, utom piedestalerna. Dromos war 187 fot lång, och 28 bred. —

5. Tem-

polen på grafwården; men ännu trotsa de urgamla målningarne och skulpturerne nya sekler.

En del af detta af huggen sandsten byggda tempel är mycket förfallen; man kan dock sluta att det, i likhet med de flesta i samma stil, hade haft twå så kallade Pyloner, med en större port i midten; och att man genom den framgick till ett större rum med 8 pilastrar och 4 kolonner, uppställda på tre rader. Derifrån till ett mindre rum, som likwäl upptog hela bredden af monumentet, derifrån till tre, bredwid hwarandra liggande rum, af hwilka de på sidorna woro delade i twänne. Hela templet har nära 60 Pariser-fot i längd, något öfwer 27 i bredd och 11 i höjd inwändigt. Så liten omsorg man wisat wid allt yttre af detta tempel, med så mycken fini äro skulpturer och målningar inuti utförda; och de, hwilkas betydelse man kunnat utleta under det af munkarna ditsmetade lerbruket, äro högst märkwärdiga.

Ett stycke från monumentet ser man oformliga ruiner af en något öfwer 30 fot lång och nästan lika bred byggnad. —

Saad har någon likhet med Nasaud', en stad, som, enligt Plinii uppgifter, låg nära här omkring.

4. Tem-

4. Templet wid Garb Sabua, på wenstra Nilstranden.

Templet wid Garb Sabua ger i smått begreppet om ett äkta Egyptiskt Gudahus. Öfwer en stenlagd Dromos, wid hwars början stå twänne kolossale wägtare, och wid hwilken på hwardera sidan finnas 8 Sphinxer, kommer man till den af twänne Pyloner omgifna porten, waktad af twänne ännu kolossalare figurer; derigenom till en öppen Portik, på hwars twänne långsidor är en betäckt gång, hwars tak är uppburet af 6 midt emot hwarandra swarande pilastrar, mot hwilka Hermer äro adosserade. Ifrån denna Portik kom man in i sielfwa templet, som wi ej kunde undersöka, såsom ända till taket fyldt med sand. Hieroglypherne på Pylonerne och i Portiken, åfwensom de på fotställningen och ryggstödet på kolosserna, hade mycken likhet med Egyptens; och åfwen här, ser man det wanliga menniskooffret. —

Hela templet har omkring 122 fot i längd och något öfwer 30 i bredd. Pylonerne woro 29 fot höga. De mindre kolosserne 10½ fot. Sphinxerne woro 5½ fot höga, utom piedestalerna. Dromos war 187 fot lång, och 28 bred. —

5. Tem-

5. Templet wid Ufeddin, på wenstra Nilstranden.

Wid Ufeddin är ett någorlunda bibehållet tempel i Egyptisk stil, men som är tydligen från Romarnas tid. Det, som återstår af denna byggnad, utgöres af ett större, fyrkantigt rum, omkring 48 fot långt och 34 fot bredt inwändigt. Det är Hypeter, och den 13 fot breda, betäckta gången, uppbars på långsidorne af fem, och på den ena bredsidan af 4 kolonner med olika Lotus-Kapitäler, af hwilka ingen war fulländad. På den andra bredsidan war stora ingången, och till höger derom en rundeltrappa, som förde upp till taket. Muren af långsidan till wenster om stora ingången war alldeles kullfallen, men låg så ordenteligt, som om den blifwit med flit nedlagd. Kolonner på denna sidan woro i muren insattade, 6½ fot högt, men de midt emot stående, åfwensom de på bredsidan, woro fristående. I samma linia med den wenstra långsidan löper en lång, kullfallen mur, som slutas med en infallen Pylon, på hwilken man ser några hieroglypher; men utan sammanhang. Ihuti templet äro tre Grekiska inskrifter, och några Coptiska; samt en Christen tafla, som wittnar att templet en tid warit kyrka.

6. Tem-

6. Templet wid Dekke, på wenstra Nilstranden.

Templet i Dekke, det närmaste i Norr till Ufeddin, är till storhet och pråkt det förnämsta af de hittills omnämde. Genom twå Pyloner, framför hwilka fordom twänne Obelisker prunkade, kommer man till en öppen, stenlagd gård, och derifrån till sjelfwa templet, af hwilket 4 större rum inom hwarandra och några smärre ännu äro i behåll. Detta tempel har, liksom flere af Egyptens monumenter, blifwit bygdt efterhand, och wisar, som de, att de äldsta templen woro ganska små.

Några Grekiska inskrifter på båda Pylonerne gåfwo oß anledning att bestämma denna ruins gamla benämning, och sannolikt de flesta Nubiske Monumenters. Jag will fullständigt anföra en af dem:

ΦΗΛΙΚΙΩΝ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ
CΤΡΑΤΗΓΟC ΦΙΛΩΝ ΤΟΥΟΜΒ
ΕΙΤΟΥ ΕΛΤΩΝ ΕΙC ΨΕΛΚΙΝ ΠΡΟCΕΚ
ΥΝΗCΑ ΘΕΟΝ ΜΕΓΙCΤΟΝ ΕΡΜΗΝ *)
ΠΡΟCΚΥΝΗΜΑΤΩΝ ΜΑC - - - -
- - - ΜΕ ΠΑΝΤΩΝ

Du

*) Öfwersättning. Jag Felikion, Apollonios' son, Befälhafware på File i Ombitiska Landskapet, som till Pselkis och frambar mina böner

Du inser wigten af denna inskrift, som bestämmer staden Pselkis' läge, och tillika uppnämner den Gudomlighetens namn, åt hwilken det ännu qwarstående templet war i synnerhet egnadt. Hieroglyphiska taflorne på murarna böra wisa denna Hermes megistos, och de göra det äfwen. Öfwerallt ifrån det innersta af templet ända till sielfwa Pylonerne, ser man honom azurfärgad med en mitre, (mössa) prydd med 4 rakt uppråttstående fjädrar; den Gudarna egna, med hårfågelshufwudet krönta spiran har han, ormomslingrad, i ena handen och Nilnyckeln i den andra. Han emottager serskildta offer, och i det innersta rummet en Lagerkrans, på sidorne om hwilken stå twänne miterprydda Agatho-demoner.

Till wenster i tredje rummet, eller den äldsta delen af templet, war en dörr, som förde till twänne små sidorum. Det innersta, som troligen war templets aldraheligaste, är prydt med de skönaste skulpturer. Jag will här blott nämna twänne sittande Lejon, med hufwudet wändt emot hwarandra, och emellan dem en på twänne fjädrar ställd Nilnyckel.

All-

och offer åt Guden den högste Hermes. (Den följande meningen är afbruten och således oöfwersättlig).

Alldrig har jag sett något mera majestätiskt, än deßa Lejon, och alldrig kan en skulptur förena mera grandioso i karakteren, mera skönt i formerna, och mera fini i delarnes anordning, än denna. Om af hela templet ej mera funnes qwar, än denna symboliska relief, så skulle dock hwar och en medgifwa, att monumentet, hwartill den hört, säkert byggdes i konstens lyckligaste period.

Templet, utom en yttre enceinte, har 70 fot i längd och 28 i bredd. Hwarje af de twå Pyloner, som omgifwa den kolossala ingångsporten 36½ fot i högd; 33½ fot i längd och 15 i bredd, de sista måtten tagne wid foten; men wid Cornichen 30 i längd och något öfwer 10 i bredd. Nyßnämde yttre enceinte war bestämd att formera nya afdelningar och redan hade troligen på högra sidan ett rum åtminstone warit färdigt, och på den andra ett dylikt, samt deßutom en smal betäckt gång, som tärer förenat detta templet med något längre bort beläget, men af hwilket nu mera inga ruiner finnas.

Jag nämde om den nyttan anförde Grekiska inskrift erbjuder i Geographiskt affeende. Uti Itinerarium Antonini äro flera stationer, städer troligen, anförde emellan Syene och Hierasycaminon, den yttersta punkten i Söder, som i samma itinerarium utsättes. Bland

deßa ställen nämnes ock Pselkis, och, märkwärdigt nog, lika många stationer deremellan och Syene, som wi funnit mer eller mindre wäl bibehållna Tempel-Ruiner. Jag uppställer här jemförelsen och får tillägga, att afstånden, som i detta itinerarium uppgifwas, med få undantag, någorlunda instämma med hwad wi på höst kunnat bestämma landwägen till; då Milen uppåt, hwilken wi foro, gör flera betydliga krokar, dem en resande till lands undwiker.

Namn, enligt Itiner. Antonini.	Mill. Roman.	Nuwarande Benämningar.
från Contra Syene		från Garb Essuan
till Parembole	16.	till Barembre
— Tzitzi } *)	2.	— Kardas och Hindau
— Taphis } *)	14.	— Kalapsché
— Talmis	8.	— Garb Dendur
— Tutzis	20.	— Garb Girsché
— Pselcis	12.	— Dekke
— Corte	4.	— Ufeddin
— Hierasycaminon	4.	— Garb Sabua.

7. Tempel-Grottan wid Garb-Girscheh, på wenstra Nilstranden.

Det största monumentet i Nubien är Tempelgrottan wid Garb-Girscheh, som till storhet och rikedom täflar med de flesta af Egyptens minnesmärken, och i ålder troligen öfwergår dem alla. På en i terraßer anlagd wäg,

*) Är werkligen twärtom.

wäg, omgifwen af på throner sittande kolossala menniskofigurer, går man upp till Portiken, af hwilken en del är huggen ur klippan, och det öfriga tillbygdt. Den war omgifwen på twå sidor af en betäckt gång, hwars tak uppbars af 8 kolossala Hermer, 4 på hwardera sidan. Bakom gången woro twå siderum till höger, och lika många till wenster, inhuggna i klippan; och midt emot ingången twänne hieroglyphiska taflor i haut-relief. Ytra wäggen af denna Portik war blott hälften så hög, som de fyra kolonnerne, af hwilka entablementet och cornichen uppburos, för att skaffa något mera ljus åt sielfwa monumentet.

Genom en kolossal Port, 16½ fot hög, kom man in till en Salong, prydd af 6 pilastrar, på tre rader uppställda. Den war helt och hållet tagen ur klippan, något öfwer 40 fot lång och nästan lika bred. Framför hwarje pilaster stod en större koloss, som Herm, hwars höjd, utom den 3½ fot höga Piedestalen, war omkring 17 fot, och på hwardera långsidan woro 4 i bergwäggen inhuggne hieroglyph-taflor, något öfwer 6 fot breda och 6 fot höga; hwarje tafla innehållande tre figurer, nära i ronde-bosse. Pilastrar och wäggar woro fulla med hieroglypher. Från detta rum inträdde man i ett mindre, uppburet af twå pilastrar,

som hade på hwardera långsidan ett sido-rum, och sist kom man till tre bredewid hwarandra liggande små-rum. I det medlersta stod ett altare midt på golfwet, och i en niche i fonden woro ställda fyra sittande figurer. Monumentets största längd war omkring 155 fot och deß största bredd 80.

8. Templet wid Garb Dendur på westra Nilstranden.

Omkring en half dagsresa från Garb Girschéh ligger, wid sluttningen af den till Nilen sig närmande Libyska bergskedjan, det lilla templet Garb Dendur. För att måhända få en tjenlig plats till större offer- eller initiations-ceremonier, har man nära Nilen uppdragit en något öfwer 90 fot lång och 50 fot bred mur. Den plats, som denna mur innefattade, skulle fyllas, hwilket äfwen skedt till mer än twå tredjedelar; och sedan omgifwas med ett bröstwärn, hwartill början äfwen är gjord. Midt på den till Templet närmaste sidan, är en fristående koloßal Port, genom hwilken man går öfwer en stenlagd wäg till sjelfwa templet, hwars port omgafs af twå, till en tredjedel infattade kolonner med Lotus-Kapitäler: Templet består af tre rum, inom hwarandra. Några steg derifrån är en i berget uthuggen graf, försedd med ett tillbygdt förmak.

Detta

Detta monument är ej färdigt inuti, men deß yttre långsidor äro fulla med de märkwärdigaste symboliska skulpturer.

9. Templet wid Kalapsché, på wenstra Nilstranden.

Det skulle tyckas, som Nubien warit i äldre tider utsatt för en mycket hastig revolution, som helt och hållet förstört landet; och som om denna totala revolution inträffat strax efter en stor Kungs lysande regering. Utom de alldraäldsta monumenterne, Tempelgrottorna wid Garb Girschéh och wid Deir, är intet monument rigtigt färdigt; och de tyckas, utom några från Romarnes tid, wara alla från en wiß period. Wid några ser man materialier, framförda kolonner, pilastrar, corniche-stycken, tillhuggna eller nära färdiga, lagde utan ordning i stora högar. Wäggarne uppförde, men ej släthuggne; halffärdige skulpturer, andra, till hwilkas contourer man gjort utkast med röd färg; wid anblicken af det hela, förekom det en, som om arbetarne gått att hwila sig, men att de snart skulle komma tillbaka. Allt hwad här är sagdt, gäller i synnerhet om det stora templet wid Kalapsché, som om det wore färdigt, täflade i skönhet och omfattning med de största i Egypten. Det war wid de förra monumenterne ganska lätt att uppfatta deras

plan;

plan, äfwen de mest skadades, ty de flesta stodo alldeles för sig sjelfwe; och i det wid Dekke bodde wäl några hushåll, men som hade nöjt sig med tempelrummen, utan att tillbygga något eget, eller förbygga det gamla. I och omkring ruinerne af Kalapsché är nu en större by, och några af monumentets afsöndrade delar äro anwända till hus för de närwarande innewånarne, och så fullkomligt omskapade och wanställde, att man knappast kan ana hwad de fordom warit. På tempeltaket war till och med, liksom på Isis-templet wid Tentyra, fordom en by anlagd; af hwars 50 eller 60 lerkojor qwarlefwor ännu synas. Efter twänne dagars mödosamma undersökningar lyckades det oß ändteligen, att någorlunda ordna detta chaos. En planritning gjordes och verifierades på stället, den jag nu i korthet will göra dig redo för.

Från Nilen till sjelfwa templet war en långsluttande, stensatt Dromos anlagd. Den slöts med en större slät plan, något öfwer 1500 fot i qvadrat, omgifwen af ett lägre bröstwärn, som likaledes följde längs sidorna af Dromos. Till höger och wenster om den släta planen, och på ett par stegs afstånd, woro twå bredare trappor till Nilen, och på sidorna af Dromos, wid paß 100 fot från deß

bör-

början, twå smärre trappor. Dromos slöt med en mycket låg, wäl lagd bred trappa, som förde till en bred, slät plan, framför sjelfwa hufwud-ingången till templet. På högra sidan om Dromos, från Nilen räknadt, och midt emot små-trapporna, låg ett litet monument, med en rundtomkring löpande Colonnade; det liknade mycket det detacherade sköna monumentet wid Philé, men war för mycket förfallet och öfwerbygdt, för att till storhet och form rigtigt kunna bestämmas; midt emot sågos inga betydligare ruiner, som kunde rättwisa gißningen om något motswarande. Denna Dromos war omgifwen, enligt hwad wi af de många kringspridda större och mindre fragmenter kunde sluta, af en dubbel rad med Sphinxer. En, fullkomligen bibehållen, 3 fot 9 tum lång, 1 fot 2 tum bred, och hög i proportion, kostade det werkeligen på att lemna; så skön war han.

Genom en med twänne Pyloner, som wanligt, omgifwen kolossal Port, kom man till en Portik med 10 kolonner. På båda deß lång-sidor woro i muren anbragte 6 smärre rum, som förenades med Portiken genom en dörr, och med hwarandra medelst en aflång, smal öppning. Från Portiken kom man till en med 12 kolonner prydd Pronaos, af hwilka de 4

första

första woro till omkring hälften infattade. Derifrån till tre smärre rum, inom hwarandra, af hwilka de twänne yttersta hade hwar sina twå kolonner. I det första war en trappgång, som förde upp till twänne entresollerade rum, af hwilka det inre med twå kolonner; och sedan på taket, der man, åfwensom på Tentyra, uppfört ett litet tempel. I det andra woro, på samma sida som trappgången i det första, twå mörka rum, af hwilka det ena tycktes warit utan all förbindelse.

Portiken war bredare än den öfriga delen af templet, men denna förminskning i proportion döljdes af en i samma linea, som Portikens långsidor, löpande mur, hwilken några och 20 fot från templet, sammanbands med en dylik, och formerade första förgården till det alldraheligaste. Utom denna förgård sågos på högra sidan tydliga spår af 3 andra, på ett afstånd af omkring 25 fot från hwarandra. På wenstra sidan af den andra enceinten war en i berget inhuggen graf, med ett yttre tillbygdt rum, prydt med kolonner. I sjelfwa berget, ett stycke från templet, woro katakomber, ännu fulla med Mumier; de som wi undersökte, woro löst liggande, utan kistor.

Ruinerne af detta kolossala tempel upptaga en sträcka af mer än 400 fot i längd och

nära

nära 300 i bredd; och äro för architecten, skulptören, och målaren — att ej tala om fornforskaren och philosophen — af högsta intreße, då man här tydligen ser, huru de gamle gingo till wäga med sina arbeten, ända från första utkastet till den sista handläggningen. Man förwånas öfwer den fullkomlighet, åfwen i Mekanisk färdighet, som här öfwerallt och i alla detaljer framlyser; och man häpnar, då man påminner sig, huru många sekler behöfts för att förwärfwa den.

10. Grafgrottan nära Kalapsché på wenstra Nilstranden.

Omkring tusen steg norr om Kalapsché är en i Libyska bergskedjan inhuggen graf, som, ehuru ej till sin widd betydlig, dock är i anseende till de hieroglyphiska skulpturer, man der finner, af högsta wigt.

Man har sprängt sig in 36 fot i berget, som här är långslutt, innan man fått tillräcklig höjd för sjelfwa monumentet. Denna gång, som är 20 fot bred, har kanske warit bestämd till en portik för sjelfwa grafwen; nu finnes dock ej spår till tak, i fall den ej war Hypeter, ej heller till kolonner framföre ingången, men wäl lemningar af solstorkade lermurar och Kupoler, ifrån den tiden, då monumentet förbyggdes till en Christen kyrka.

De

De båda långwäggarne af yttre gången äro uppdragne med tillhjelp af inpaßade quaderstenar, och jemnade med fin stuc, och på dem äro högst märkwärdiga historiska framställningar, som till innehållet likna dem i Deir, Medinet Abu, Karnak, m. m., likwäl med wigtiga skiljaktigheter. På wenstra sidan ser man en qwinna under ett träd, och längre bort en karl, springande till henne. I närmaste afdelning samma qwinna stående, ett barn, som tyckes lemna henne för att hasta twå andra personer till mötes; längre fram ett stort fältslag, segraren på sin wagn förföljer flyende Negrer med båge i händren och djurhudar om midjan. Efter hjeltens wagn följa twenne andra, och på hwarje af dem twå krigare, af hwilka en kör och den andra strider. *) I en ny afdelning 5 Negrer med en anförare, de hålla staf, war i högra handen och utsträckta bedjande den wenstra. Så en mängd andra, som föra Gullsand, Apor, Markattor, Leoparder, Oxar, Gazeller, Giraffer, Strutsar, ett djur, som liknade det nyligen i Afrika upptäckta Babriußa m. m.

Midt emot ses en strid emot Asiater, wäpnade med lansar, bågar och krokiga swärd; de äga spitsiga skägg och krokiga näsor, samt mößor, omknutna med kläden, liksom en Turban.

Segraren

*) Se Homer på mångfaldiga ställen.

Segraren år, likasom på andra ställen, på sin wagn.

En annan tafla föreställer belägringen af ett crenelleradt, twå wåningar högt, torn.

På båda wäggarna i fonden synas altaren, offer, tempel och Gudar.

Från Portiken kommer man genom en stor och twå smärre dörrar till ett större rum, uppburet af twå facetterade kolonner, utan kapitäler. Det första man ser till höger och wenster om ingången, är menniskooffer; en Neger, en Asiat. Den offrande år rödbrun till fårgen, med den wanliga ormbindeln om hufwudet, och gul kjortel; öfwer honom swäfwar den ormomfattade globen.

Det år i öfrigt strödt med offer, initiationer, m. m., och har på båda sidorna om ingången till det innersta rummet twänne nicher, med figurer i Ronde bosse.

Sidorna wid dörren af detta sistnämnde rum, äro upptagne af Isis, som ger bröstet åt en yngling, hwilken bär den Kungliga hjelmen på hufwudet, Nil-nyckeln, och ett slags offerslef i händerna. Bland detta rums öfriga symboliska föreställningar will jag blott nämna en: Guden med Ammons-hufwudet widrör hjeltens munn med en omwänd Nil-nyckel, som år liksom inpassad i en kort spira, prydd med hår-

fågelshufwudet, och fäc troligen tillika med andra handen på armen.

I fonden war en Niche; bestämd, som de i Deir, och Garb Girscheh, för sittande figurer. Skulpturerne äro knappt påbörjade.

11 och 12. Ruinerne wid Hindau på wenstra Nilstranden.

Strax nedanom Kalapsché passerar man ett det mest pittoreska ställe jag sett, och nära derintill kommer man till Hindaus ruiner. De bestå af twänne smärre tempel utan hieroglypher, men i ren Egyptisk stil; det ena med, och det andra utan Sanctuarium, men båda prydda med 6 kolonner med Lotus-kapitäler, uppställda på tre rader: de twå första, som omgåswo ingången, till nära hälften insattade i muren. I det större såg man målade helgon, några smärre Grekiska inskriptioner, och en längre; de woro alla nästan oläsliga, den längre slöts med de tolf kardinal-dygderna, πιϛις, ελπις, αγαπη, δικαιοσυνη m. m. På båda sidorne af dörren till inre rummet en kalender med de tolf Egyptiska Månaderna, 6 på hwardera sidan, som slöts med Φαμενωθ.

Bakom det mindre templet sågos ofanteliga grundwalar till påbörjade hus och caserner;

och

att här och der kringspridde fragmenter af Cornicher, Dörrposter m. m., och smärre bas-reliefs, bland andra en figur, krönt af twå Genier med en lagerkrona. Öfwerallt igenkännes en smaklös blandning af Egyptisk och Romersk konst, och en träffande likhet med några fragmenter ifrån Maximianopolis (en del af Theben, som i en sednare tid fick det namnet) och således troligen från samma epok.

13. Ruinerne wid Kardas på westra Nilstranden.

Ej långt från Hindau, på en hög backe, nära Nilen, ligger ett litet ruineradt tempel, som wittnar om en bättre konst. Twå kolonner, med kapitäler, formerade af 4 Isishufwuden en face, likna de wid Tentyra, och 4 andra med Lotus-Kapitäler, äro utmärkt wäl arbetade. Större delen af Cornichen är i behåll; och för att ge dig ett begrepp om de massor, som äfwen till smärre byggnader anwändes, will jag blott nämna, att taket på detta tempel utgöres af stenhällar om 23⅓ fot i längd, 3½ i bredd, och nästan lika höga. Ett stycke derifrån ligger en ruin af ett Romerskt kastell, och längre fram i sjelfwa bergsfedjan, gamla Stenbrott, omändrade till katakomber. Här sågo wi ibland annat ett litet grafmonument, likt en stol, i större dimensioner, inhuggen i

klippan;

Nippan; dörren till monumentet war i uslt Egyptiskt stil, och rundt omkring woro inhuggne de Grekiska inskrifter; jag anför en, hwarom jag ännu saknar upplysning om den ΓΟΜΟC, som här omnämnes, äfwen som i alla de andra.

το προσκυνημα
σημερον Γαιȣ Διοσκορου
τȣ και μακρινȣ
ιερεως γομου γενομενȣ
τρισ την μενα — LIH = και τω
βασιλεω και TLB = το [symbol] παντων
των φιλων και της συμβιȣ και των
τεκνων.*)

14. Templet wid Debode, på westra Nilstranden.

Det närmaste monumentet till Phile är, Templet wid Debode, omtaladt redan uti Hamiltons Ægyptiaca.

Från

*) Det behöfdes en serskild afhandling för att upplysa denna inskrift. Här är det kanske nog att nämna, att detta προσκυνημα blifwit gjordt af Gajus Dioskoros son, och af Makrinos Gomos-Prästen, hans wänner, hustru och barn, och att dermed följer en uppsats på utgifterne wid offerfesten.

; Från en bred, wacker trappa wid Nilen framgick man genom en stenlagd Dromos till en hög pyramidalisk port, så till en något mindre; dernäst till en ännu mindre, och derifrån till sjelfwa templet, med en Pronaos och tre rum inom hwarandra. På sidorne om dessa tre rum äro 4 andra, och ofwanpå taket ännu några. — I det innersta, eller Sanctum sanctorum, stå twänne Monolither af Syenit, den ena $7\frac{7}{12}$ fot hög, $3\frac{1}{12}$ bred, och $3\frac{2}{12}$ djup; den andra af något mindre dimensioner. De tjente troligen till förwaringsrum för de heliga foglarne och äro prydde med hieroglypher. — På wenstra sidan om ingången till Pronaos är en utbyggnad, bestående af ett större rum. Denna tillagde delen är lika bred som första enceinten; den wisar på hwad sätt och efter hwilka grunder Egyptierna förstorade sina tempel; och som gjorde dem i ordets egenteliga betydelse till oändeliga.

Den underbara Ön Phile, med dess gigantiska monumenter, äfwen som templet på den närgränsande ön, äro kände af Franska Egyptiska Institutets arbete. Jag nämner således ej ett ord om dem, utan hänwisar till detta mästerwerk, lika stort och lika klassiskt, som den werld det beskrifwer.

L. — N.

Betrak-

Nippan; dörren till monumentet war i uslt Egyptisk stil, och rundt omkring woro infattade de Grekiska inskrifter; jag anför en, hwaruti jag ännu saknar upplysning om den ΓΟΜΟC, som här omnämnes, äfwen som i alla de andra.

το προσκυνημα
σημερον Γαιε Διοσκορου
τε και μακρινε
ιερεως γομου γενομενε
τρισ την μενα — LIH = και τω
βασιλεω και TLB = το ΓΠ παντων
των φιλων και της συμβιε και των
τεκνων.*)

14. Templet wid Debode, på westra Nilstranden.

Det närmaste monumentet till Phile är Templet wid Debode, omtaladt redan uti Hamiltons Ægyptiaca.

Från

*) Det behöfdes en serskild afhandling för att uttolka denna inskrift. Här är det kanske nog att nämna, att detta προσκυνημα blifwit giordt af Gajus Dioskoros son, och af Makrinos Gomos-Presten, hans wänner, hustru och barn, och att dermed följes en uppsats på utgifterna wid offerfesten.

i Fråsn en bred, wacker trappa wid Nilen framgick man genom en skylagd Dromos till en hög pyramidalisk port, så till en något mindre; dernäst till en ännu mindre, och derifrån till sjelfwa templet, med en Pronaos och tre rum inom hwarandra. På sidorne om dessa tre rum äro 4 andra, och ofwanpå taket ännu några. — I det innersta, eller Sanctum sanctorum, stå twänne Monolither af Syenit, den ena $7\frac{7}{12}$ fot hög, $3\frac{1}{12}$ bred, och $3\frac{2}{12}$ djup; den andra af något mindre dimensioner. De tjente troligen till förwaringsrum för de heliga foglarne och äro prydde med hieroglypher. — På wenstra sidan om ingången till Pronaos är en utbyggnad, bestående af ett större rum. Denna tillagde delen är lika bred som första enceinten; den wisar på hwad sätt och efter hwilka grunder Egyptierna förstorade sina tempel; och som gjorde dem i ordets egenteliga bemärkelse till oändeliga.

Den underbara Ön Phile, med dess gigantiska monumenter, äfwen som templet på den närgränsande ön, äro kände af Franska Egyptiska Institutets arbete. Jag nämner således ej ett ord om dem, utan hänwisar till detta mästerwerk, lika stort och lika klassiskt, som den werld det beskrifwer.

L — n.

Betrak-

kippan; dörren till monumentet war i uselt Egyptiskt stil, och rundt omkring woro infattade Grekiska inskrifter; jag anför en, emedan jag ännu saknar upplysning om den ΓΟΜΟC, som här omnämnes, äfwen som i alla de andra.

το προσκυνημα
σημερον Γαιου Διοσκορου
του και μακρινου
ιερεως γομου γενομενου
τρισ την μεγα — LIH = και τω
βασιλεω και TLB = το [illegible] παντων
των φιλων και της συμβιου και των
τεκνων.*)

14. Templet wid Debode, på westra Nilstranden.

Det närmaste monumentet till Phile är, Templet wid Debode, omtaladt redan uti Hamiltons Ægyptiaca.

Från

*) Det behöfdes en serskild afhandling för att uttyda denna inskrift. Här är det kanske nog att nämna, att detta προσκυνημα blifwit gjordt af Gajus Dioskorös son, och af Makrinos Gymnos-Presten, hans wänner, hustru och barn, och att dermed följer en uppsats på utgifterne wid offerfesten.

; Från en bred, wacker trappa wid Nilen framgick man genom en stenlagd Dromos till en hög pyramidalisk port, så till en något mindre; dernäst till en ännu mindre, och derifrån till sjelfwa templet, med en Pronaos och tre rum inom hwarandra. På sidorne om dessa tre rum äro 4 andra, och ofwanpå taket ännu några. — I det innersta, eller Sanctum sanctorum, stå twänne Monolither af Syenit, den ena $7\frac{7}{12}$ fot hög, $3\frac{1}{12}$ bred, och $3\frac{2}{12}$ djup; den andra af något mindre dimensioner. De tjente troligen till förwaringsrum för de heliga foglarne och äro prydde med hieroglypher. — På wenstra sidan om ingången till Pronaos är en utbyggnad, bestående af ett större rum. Denna tillagde delen är lika bred som första enceinten; den wisar på hwad sätt och efter hwilka grunder Egyptierna förstörade sina templer; och som giorde dem i ordets egenteliga bemärkelse till oändeliga.

Den underbara Ön Phile, med dess gigantiska monumenter, äfwen som templet på den närgränsande ön, äro kände af Franska Egyptiska Institutets arbete. Jag nämner således ej ett ord om dem, utan hänwisar till detta mästerwerk, lika stort och lika klassiskt, som den werld det beskrifwer.

L — N.

Betrak-

Betraktelser i afseende på de Nordiska Mythernes anwändande i skön konst.

Den åter waknade kärleken för alla gamla minnen hör ostridigt till Tidens märkwärdigaste tecken. Jag säger: till Tidens tecken; ty denna kärlek är ej en frukt af enskildas mer och mindre lyckliga bemödanden för saken, — sådana ha uti ingen tid fattats, — den begynner på en gång att yttra sig i nästan all Europeisk Witterhet och Konst, och måste wäl således ha någon grund i tidens egna allmänna förhållanden. Hwilka de förhållanden warit, som frambragt en sådan werkan, och huru de frambragt den? — derom kunde myc- ket sägas, som kanske skulle föra oß för långt från wårt ämne. En anmärkning tränger sig dock på oß. Den lycklige har minst tid att syßelsätta sig med det förflutna; ty hans lycka är det närwarande, hwarifrån hans hopp lätt tar en hel gyllene framtid i besittning. Det är för mycken dager i hans lefnad. Det fordras en nedgående sol och skuggans flor öfwer nejden, innan minnenas stjernhimmel kan begynna att tindra. Är liknelsen ej alltför origtig, så skulle swaret på wår fråga lätt kunna sammanhänga med swaret på en annan, nämligen denna: Wäktare, hwad lider tiden?

Det

Det är en temmeligen allmän mening, eller rättare, en känsla, som ej ännu rätt hunnit uttala sig i mening, minst i wårt lyckligare fädernesland, att Europas wälstånd och makt ej mera befinna sig på sin middagshöjd. En wiß djup oro och ofördnöjdhet hos det lefwande slägtet tyckes bewisa, att det, efter utbrunne Wolcaniska gäsningar, känner sig i ett slocknadt närwarande, hwarur det på allt möjligt sätt söker en utgång; wore det ock blott i föreställningen. Minnet har återtagit sin rätt, till en del på Hoppets bekostnad, under det önskningarne likwäl äro mångfaldigare än någonsin; och det må då ej förundra oß, att ibland mängden af deßa få, ännu innan alla dagars ända, höra röster, som ropa: I döde, stån åter upp igen!

Hwart och ett bemödande får stå sitt prof, och det tillkommande skall wisa, om denna kärlek till det gamla, som wi omtalat, är föränderlig, som tiden sjelf, eller har nog alfwar, att kunna förändra tiden, om den är en kraft, som samlar sig sjelf, eller en swaghet, som blott försöker nya lägen. — Emellertid hör man redan talrika röster, ifrande ropa mot en återgång i tänkesätt och bemödanden, som i synnerhet skall röjas hos det uppwäxande slägtet. Eger en sådan werkeligen rum, bär den så tillbaka åt djupet af barbari, som

mänge

många förmena, så wore det redan en förtjenst att besinna sig stillastående; och det är tillika en förtjenst, hwilken wi gerna lemna åt dem, som deraf skulle wilja berömma sig. Med dem ha wi ej att tala. Tiden är i alla fall döf för deras tillsägelse att göra halt. De äro, hur man ock bär sig åt, otröstеliga. Wi wilje blott först och främst med anledning af den öfwerklagade återgången, förklara oß sjelfwa, och säga då, att det finnes en återgång, som ej blott är möjlig, utan äfwen under alla tider och omständigheter loflig och nyttig, det är: återgången till sig sjelf.

Hwad är som utgör ett folk? Månne blott de samtidas förening för ögonblickliga behof? Det skulle i det fallet ej ens i sin egen föreställning kunna gälla som ett sådant. Utan national-medwetande ingen nation. Men detta är ej blott medwetandet af en enhet för stunden, som nästa stund kunde åter upplösa, utan af en sådan, som gör och gjort sig gällande under alla förändringar, och just derigenom utwiklier sig sielf. Under tidens pröfningar utwecklas hos ett folk detta egna medwetande, som man äfwen kallar nationalkänsla: och om detta slags personlighet gäller detsamma, som om all annan: den äges ej utan att tillika oupphörligt förwärfwas. Man är ej

ej ett Jag utan att dagligen bli det allt mera. Derföre beter det äfwen, att man lär känna sig sjelf. Denna alltmer klarnande sjelfkännedom är menniskolifwets inre Historia: en Historia, som wid den yttre Historiens fortskridande ej endast winner i omfång och utsigt framåt. Den är tillika en återgående Historia. Hwarje ny grydende dag i den ena är för den andra ett på det förflutna återkastadt ljus, hwarwid hon söker bibehålla eller återställa det af yttre förändringar ständigt störda inre sammanhänget, och bringa enhet och öfwerensstämmelse i det hela. Den ena hemtar i detta afseende upp hwad den andra lemnar bakom sig; hon hinner dermed längre tillbaka i samma mån, som denna hinner framåt, eller, som är det samma, forntiden winner i betydelse i samma mån, som framtiden utweckla sig mera. Detta är så sannt, att i werldens yttersta tider det säkert blir de första, som mest interessera alla. — Dock må man ej wänta, att detta öfwer de gångna tider återkastade ljus, i jemn ordning sprider sig; ty förhållandet till det förflutna wexlar genom tidens egen natur, i hwilken man kan säga att det närwarande, förflutna och tillkommande ömsewis ha öfwerhanden. Intet tillkommande uppstår, som ej födes ur en förmälning, oupphörligt återknuten, emellan den stund, som är inne, och den,

många förmena, så wore det redan en förtjenst att besinna sig stillastående; och det är tillika en förtjenst, hwilken wi gerna lemna åt dem, som deraf skulle wilja berömma sig. Med dem ha wi ej att tala. Tiden är i alla fall dock för deras tillsägelse attgöra halt. De äro, hur man ock bär sig åt, ostrafsliga. Wi wilje blott först och främst med anledning af den öfwerklagade återgången, förklara oß sielfwa, och säga då, att det finnes en återgång, som ej blott är möjlig, utan äfwen under alla tider och omständigheter loflig och nyttig, det är: återgången till sig sielf.

Hwad är som utgör ett folk? Månne blott de samtidas förening för ögonblickliga behof? Det skulle i det fallet ej ens i sin egen föreställning kunna gälla som ett sådant. Utan national-medwetande ingen nation. Men detta är ej blott medwetandet af en enhet för stunden, som nästa stund kunde åter upplösa, utan af en sådan, som gör och gjort sig gällande under alla förändringar, och just derigenom urskiljer sig sielf. Under tidens pröfningar utwecklas hos ett folk detta egna medwetande, som man äfwen kallar nationalkänsla; och om detta slags personlighet gäller detsamma, som om all annan: den äges ej utan att tillika oupphörligt förwärfwas. Man är

ej

ej ett Jag utan att dagligen bli det allt mera. Derföre heter det åfwen, att man lär känna sig sjelf. Denna alltmer klarnande sjelfkännedom är menniskolifwets inre Historia: en Historia, som wid den yttre Historiens fortskridande ej endast winner i omfång och utsigt framåt. Den är tillika en återgående Historia. Hwarje ny gryende dag i den ena är för den andra ett på det förflutna återkastadt ljus, hwarwid hon söker bibehålla eller återställa det af yttre förändringar ständigt störda inre sammanhänget, och bringa enhet och öfwerensstämmelse i det hela. Den ena hemtar i detta afseende upp hwad den andra lemnar bakom sig; hon hinner dermed längre tillbaka i samma mån, som denna hinner framåt, eller, som är det samma, forntiden winner i betydelse i samma mån, som framtiden utwecklar sig mera. Detta är så sannt, att i werldens yttersta tider det säkert blir de första, som mest intressera alla. — Dock må man ej wänta, att detta öfwer de gångna tider återkastade ljus, i jemn ordning sprider sig; ty förhållandet till det förflutna wexlar genom tidens egen natur, i hwilken man kan säga att det närwarande, förflutna och tillkommande ömsewis ha öfwerhanden. Intet tillkommande uppstår, som ej födes ur en förmälning, oupphörligt återknuten, emellan den stund, som är inne, och den,

som flyr. I denna werkar ännu hela det förflutnas kraft, eller motstånd, om man helldre will, i den förra all närwarons förmåga: framtiden alstras af bägge gemensamt och bestämmes äfwen af bägges förhållande till hwarandra. Ty tiden lefwer endast genom det närwarandes tillsats af ny kraft. Der denna kraft ännu öfwerwäger det förflutnas motstånd, är tillwäxt. Der bägge utarbetat sig till jemnwigt och förening, är bestånd. Der motståndet fått öfwerwigten, och det närwarandes insats minskas, är affagande — tills denna insats sluteligen upphör, och den ena beståndsdelen, nämligen det förflutna, återstår ren, och med det samma sjelf blott har warit; hwilket är döden. Det är åldrarnas Theori. Alla äro de på jorden på en gång tillstädes; och då det närwarande, tillkommande och förflutna i dem samtidigt yttra sig, så wisa de oß i stort, huru i hwarje ögonblick af tiden alla tre deß beståndsdelar werksamt gripa in. Men äfwen för det stora gäller här samma lag, som för det lilla. Äfwen åldrarna tillsammanstagna ha sina åldrar. Folk, slägten tillwäxa, aftaga, dö, och tiden omsätter sitt capital på andra händer. Det gifwes tider, då äfwen ungdomen faller under ålderdomens tecken. Det gifwes andra, så fulla af ungdomseld, att den äfwen genomtränger den åldriges bröst: tider, då allt med fröjd

stråfwar uppåt, så att man ej en gång märker dem, som bli efter för att dö i ro. Det är rika tider, som ej räkna sina förluster, tider, hwilkas betraktande ännu alltid återwäcker ungdomens känslor. Hwad som bland annat utmärker en sådan tidsålder, i glansen af stora, på en gång skeende kraft-yttringar, är äfwen, att hastigt alla minnen blekna. Det är, som om den ej med annat wilkor kunde känna sig ung och ny. Den glömmer sina anor; och, om den ej kan glömma det näst förflutna, hwarigenom den sielf bereddes, så ställer den dock detsamma, med flit, på allt sätt i skuggan. Deremot, liksom att för sig sielf bewisa sin sielfständighet, och emedan ingen tid kan wara utan en förtid, händer det wäl, att den wäljer en sådan nästan efter behag, nämligen någon af föregående, längst förflutna åldrar, till hwilken den känner sig af inre frändskap dragen, och med hwilken den ännu ej förlorat allt yttre sammanhang. Den upptar den, liksom i föräldrars ställe, och Historien wisar mer än ett exempel på en sådan adoption af egen art. Ett bewis härföre må den stora tidpunkt ge oß, som slutar Medeltiden och begynner Nyare Historien, då, under det en af de förändringar i de religiösa tänkesätten bereddes, hwilka mer än något annat skilja tider åt, en ny werld bortom Oceanen för det förwånade ögat uppstod, och den gamla på sam-

ma gång för den wäckta nygirigheten ej mera blef till sin skönare, rikare del obekant. De Europeiska folken befunno sig plötsligen hwarannan nära; ty man hade lärt att det fanns ett fjerran. Det war i de tider, som om en ny dag framstrålat öfwer jorden, på det ett herrskare-buret slägte skulle taga den i besittning. De ägde, dessa menniskor, tankans och ordets hela makt — ja denna makt hade först med dem blifwit en werldsmakt — och tillika alla naturliga krafters fulla, oförswagade hälsa, inbildningskraftens ungdomliga, lågande eld, konsternas blomma, fornwerldens mönster, inom sig öfning i mångfaldig strid, i den härliga striden för Tro, Frihet och Rätt — och för första gången Indier wid båda sidorna om synkretsen. Med mindre tillgångar skapar hoppet en gyllene framtid. Ej under om samma slägte wille omedelbart fästa sig wid en ej mindre lysande forntid! — Den erböds dem, ja de hade sjelfwa åter så godt som upptäckt en sådan i Grekers och Romares stora, förswunna lif. Det är en egen känsla, att i denna rika, ungdomsfriska tid se de stora, gamla skuggorna återwandra öfwer jorden. De återgingo ej utan betydelse; ty tankan om ett werldsherrawälde begynte att i hufwudena åter bli lefwande: och wi wilje på en gång rycka fram intill wåra tider, med den anmärkning, att denna samma werldstanka — ej ett kortlifwadt

förslag af enskilda eröfrare, utan en genom Europas fria täflande krafter wunnen öfwerlägsenhet — utfördes så nära, som Historien wäl någonsin af några folkslag eller någon gemensamhet af samhällen får se den utförd. Äfwen för de folk, som ej werksamt deltogo i detta utförande, blefwo fördelarne genom handeln gemensamma. Genom werldshandeln herrskade Europa öfwer werldens tillgångar. Dermed hade det också i odling, wälstånd och makt gått förbi alla älderdomens mönster. Man begynte sjelf tro det, begynte inse, att man hädanefter blott kunde wara mönster för sig sjelf. Äfwen i den wördade klassiska fornwerlden wille man förmärka en wiß inskränkning, en wiß brist på hwad man kallade werldsborgaranda. Man talade mycket om denna anda i de tider, och berömde sig deraf, såsom af menskliga odlingens skönaste frukt. Senare förändrade tider hafwa gjort den till ett föremål för tadel, och man har söga wetat, hwad man tadlade eller berömde. Den föddes nödwändigt af det närwarande tillståndet. Med njutningar och behof, hemtade från alla trakter af jorden, med blicken ur det egna hushållet ledd på werldsdelarne, är man naturligen werldsborgare, och erbjuder sig allt detta utan eget, synnerligt bemödande, så är man det tillika ganska beqwämligen. Europa wisade i sjelfwa werket skådespelet af ett slags werldsborgarerepublik.

En allmän wälmåga jemnade menniskorna med hwarandra. Man lefde under alla regeringar nästan lika wäl, ty alla lifwades af samma anda, att befordra friheten i förwärf och njutning, och denna hade tagit hela jorden för sig. Alla hemband bland folken losnade mer och mer. Det war ett tillstånd af stor obundenhet, stort wälstånd, och deremot swarande gladt förmätna förhoppningar. De lifligare begynte derföre allt mer besinna, om ej stunden en gång wore inne, att nedbryta alla ännu öfriga inskränkningar, föråldrade arf af en förgången, trångbodd tid. Det war — för att bli wid liknelsen — knappast fråga om att göra huset rymligare. Det ansågs ej wärdt sin lagning. Och hwartill i allmänhet hus? Tidens luft war så mild, att man wäl trodde sig om att tillsammans kunna bo under fri himmel. Sådana woro ungefär tänkesätten i fråga om samhälls-författning. De uttalade sig äfwen i följande fordran: Wi wilje hädanefter blott och bart wara menniskor med jemnlik Frihet och Rätt. Man har sedermera i denna tanka mest tadlat att den war för idealisk, för hög, hwarföre äfwen just de, som försökte utförandet, snart läto sig behaga, att med djurisk wördnad se opp till den lösssläppta, råa styrkan, såsom menskliga sakernas herrskarinna. O I klentrogne! måtte man wäl utropa. För hög, för skön war ej denna tanka, utan bägge delarne

allt för litet, så som den fattades af En. Felet war ej, att den war nedkommen ur idealens himmel, utan att den war allt för mycket wärt på tidens egen bräckliga grund. Den hade nämligen mest utwecklat sig ur begreppet om handelsfrihet, såsom en oinskränkt, gemensam rätt att förwärfwa och njuta. Men hwem skulle styra, då ingen wille umbära, och då konsten att styra i så många affeenden är just den samma, som konsten att umbära? Denna menskliget, hwilken man på en gång wille kläda sig, låg ej långt ur wägen. Det war till den från Werldsborgerskapet blott ett steg: och det gjordes. Med samma följd, som om en odlare, genom hwars land rika wattuledningar i mångfaldig rigtning bära frugtbarhet och wälsignelse, wid sig sjelf tänker, att rätta frugtbarheten först skulle komma, om alla watten gjordes fria. Dammarne brytas, och man har — öfwerswämning.

Sedan de brusande böljorne begynnt lägga sig, är, wid utsigten öfwer den stora förstörelse, som ägt rum, och hwars widd man ännu är långt ifrån att kunna öfwerse, det wäl en naturlig känsla, att man i många stycken åter finner sig wara nybörjare; nämligen så, som man kan wara det med århundradens erfarenhet. Det är äfwen naturligt, att denna samma erfarenhet skall mångfaldiga önskningarne och försöken i fråga om att åter inrätta

det närwarande tillståndet. Man kunde i detta affeende wäl säga, att tiden lider af ett öfwerflöd på erfarenhet, och har för mycken lära för sitt lefwerne. Den wet för mycket, för att weta det ena nödwändiga. Ibland det på förfkt utgående tidehwarfwets många rigtningar är det wäl också en, röjd hos många, hwilken syftar endast på återställandet af alla gamla, längesedan sönderfallna, eller krossade, former — liksom om ingen ting hade passerat! Förutsättningen är werkeligen widunderlig. — Allmänt eller djupt ingripande kan man ej heller kalla detta bemödande, så länge man ännu, med lika skäl, hos andra kan räkna en nästan uteslutande kärlek till det nya, en ständig längtan efter ombyte, ibland tidens utmärkande tecken. Ja, älskas ej det gamla af de mesta, endast såsom åter nytt? Deremot wisar, till sin bättre del, tiden åtminstone en bestämd syftning, som rakt utgår ur dess eget behof att efter skakningarne från grunden åter uppföra eller förbättra sin hela samhällsbyggnad. Detta behof återförwisar hwarje samhälle tillbaka på sig sjelf, på sina egna werkeliga krafter och tillgångar, och följden är, att det nationella i allt affeende, på en gång fått ett wida högre wärde, än förr. Men folkslagen äro bragta derhän, att nödgas besinna sig på sig sjelfwa, för att känna igen sig. De måste återsamla

de

de strödda dragen af sin egen bild. De måste gå i tiderna tillbaka, ja tränga, så widt möjligt, till sjelfwa sitt ursprung, för att derifrån med blicken följa utwecklandet af de naturliga anlag, på hwilka endast, och ej på främmande grundwal, ett nytt tillstånd med säkerhet kan byggas. Så winna deras gamla, och äfwen äldsta minnen nödwändigt en ny betydelse. Så är första ögnablicket af ett åter inträdande lugn öfwerallt tidpunkten för en stor Historisk repetition, och denna sjelf en handling, hwarigenom folken, efter en lycka och olycka, som bägge hotat med upplösning af alla samfundsband, söka i full kraft återställa sitt störda och afbrutna national-medwetande. — Att wid denna inventering, som wid all annan, jemte det goda och brukbara, äfwen en hop gammalt skräp kommer i dagen, det är nödwändigt och skämmer icke saken. Ty ett annat är, att taga kännedom af alla sina tillgångar, och ett annat att ordna dem. Och med det första äro wi till en början alla sysselsatta.

Detta tidens återgående till sig sjelf, denna folkslagens rigtning på det egna och nationella, yttrar sig äfwen i allmänhet genom det mer än någonsin lifliga intresset — ei egentligen för det gamla — men wäl för det u r s p r u n g l i g a i alla saker, och detta drag är äfwen det mest utmärkande i all nyare weten-

skap och konst. I den period, som närmast föregick de sista stora hwälfningar, då alla gamla band i allmänhet lossades, gjorde sig äfwen Witterheten ledig från en trångbröstad myndighets lindor, och njöt sin frihet, ej utan öfwermod. Man hyllade ej blott sjelf det originella framför allt, och sökte det i egna arbeten; man helsade det äfwen med förtjusning, hwar det spordes, i alla tider, hos alla folk, i alla slag af snille-werk. Med hwilken hänryckning emottogs ej, till exempel, Ossian i hela Europa! Det war, som om de skära, fast dystra och enformiga tonerna från denna det swärmodiga Nordens Eolsharpa, åter hörda bland ett öfwerförfinadt slägte, hade först å nyo wäckt aningen om någon ting ursprungligt, naturkraftigt i all poesi och bildningsgåfwa. Och hur har ej sedermera detta intreße nästan omfattat alla åldrar och länder! Med hwilken ifwer har man ej senare wändt sig åt det rika, gyllene Indien, då, se'n det i århundraden skattat åt wårt öfwerflöd, ändtligen den underfamma prakten af deß uråldriga Myther och Dikter uppgick för det sikna Europas blick! Möttes äfwen den mest främmande originalitet af så mycket deltagande, war man naturligtwis så mycket mindre känslolös för den, som låg närmare. Så blef Shakespear föremål för en nywäckt beundran och kärlek, och jemte honom den moderna Poesiens första Heroer has

de sydligare folken, samt de bland deras efterföljare, som tillika med dem wandrat sjelfständiga banor. Så fördes uppmärksamheten från dessa till Riddar-Poesien och Folkdikten, deras gemensamma källor. Så uppstodo småningom, liksom ur glömskans graf, och hälsades såsom återfunna männer alla bilderna af Medeltidens stora, originella lif, och bortom dem, i det blåa fjerran, reste sig de stora massorne af det gamla Nordens jättelika Saguwerld, såsom berg, begränsande synwidden, till hwilka det lägre slägtet med förundran såg upp. Så har sluteligen i sjelfwa den klassiska fornwerldens wälbekanta mönster, nu först, sedan de ej mer woro de enda, det egna och ursprungliga blifwit rigtigt erkändt och skattadt. Likwäl måste man medge, att detta begär efter det originella till en början mer bewisade hwad man saknade, än hwad man ägde. Med ett slags lidelsefull häftighet, med en werkelig hunger, har man kastat sig på allt, hwad inom den andeliga synkretsens område erböd utseende af ett sådant, och sökt tillegna sig det. Man har hwarken skonat det egna eller det främmande, utan att i någon af dessa mångfaldiga antagna former kunna tillfredsställa sig sjelf. Öfwerallt har det ursprungliga blifwit dränkt i en omätlig flod af efterbildningar, tills man hwarken kände igen sig sjelf eller sin urbild. Man har dött af originalitets-sjuka under idee-

liga härmningar. Emellertid kan ej nekas, att en ofantlig bildningsförmåga röjt sig i alla deßa försök. Den finnes; men form och gestalt har den ännu ej funnit. Så wisar sig den nyare och nyaste bildningen, såsom ett chaos af de mest olikartade organiska ämnen, af kärlek och hat, sikenhet och ledsnad, snart förenta, snart från hwarannan stötta; — och ännu förwänte wi att den gudomliga andan skall swäfwa öfwer ytan af wattnen.

Likwäl kunna, oaktadt all skenbar oreda, elementerna i detta chaos urskiljas enligt deras naturliga frändskap. Twänne stora maßor af tradition äro urptagna i den Europeiska bildningen, bägge sins emellan mycket olika, men bägge gemensamt underordnade Christna Religionens inflytande. I det ena af deßa hufwud-elementer lefwer ännu den Grekiska, men i synnerhet den Romerska fornwerlden qwar. Det följde med wid öfwergången från den gamla bildningsåldern till den nya; ehuru det först senare — af de orsaker wi redan antydt — blef fullt werksamt. Det andra ligger i de folkslags ursprungliga anlag och författning, genom hwilka denna öfwergång werkställdes. Bägge ha redan åmsewis haft öfwerhand, utan att klart urskilja sig från hwarandra. Det ena under Medeltiden: det andra under deßa tre sista århundraden. Först genom wåra dagars upprisning och omhwälf-

ning af alla saker har motsatsen emellan århundraden blifwit kastad midt in i det närwarande: och, under det den yttrar sig i alla samhällsförhållanden uti striden mellan Republikanism och Feudalism, har den äfwen, mer och mindre skarp, men öfwerallt, åtminstone öfwerallt i några yttranden kännbar, framträdt i all Europeisk Witterhet och Konst, under åtskilliga namn, såsom af motsatsen emellan det Antika och Moderna, det Klaßiska och Romantiska, det Sydliga och Nordliga. Att något af deßa motsatta elementer, skall kunna utkasta det andra, det är en fåfäng wäntan; och, om så skedde, så mycket wärre. De äro bägge för djupt inwärta i hela det Europeiska lifwet. Att en ny bildning ur det närwarande chaotiska tillståndet skulle kunna uppgå annorlunda, än genom en ny förening emellan bägge, det kan man icke heller inse. Om och huru en sådan förening kommer att ske, det beror dock af många orsaker, och ytterst — emedan wår tid drifwit allt till det yttersta — deraf, huruwida Religionen, som är det innersta bandet mellan alla odlingens elementer, kommer att nyföda sig sjelf. Och med detta twifwelsutan besynnerliga yttrande wilje wi sluta inledningen till wåra betraktelser.

En nordiskt åder rinner i oss alla, har en främmande snnrik författare sagt. I sielfwa werket genomgår den äfwen hela den Europeiska bildningen, och allt hwad i denna ej skylles de Gamla, är bewisligen till sina grunddrag Nordiskt. Ej nog, att hela den stora Germaniska stammens äldsta öfwerlemningar i mångfaldig rigtning hänwisa åt det Skandinaviska Norden, såsom ett hufwudland; Skandinavien stod äfwen ännu qwar, såsom ett fullständigt bewis på denna stams gamla författning sedan denna samma författning, — från början hos hela folkslägten hufwudsakeligen lika — hos wåra förwandter i det öfriga Europa af omständigheter och främmande inflytelser på flerfaldigt sätt war förändrad och till en del blifwen oigenkännelig. Detta ger det gamla Nordens seder, lagar och minnen en universalhistorisk betydelse. I Norden är den wäldiga kärnan för hela stammens hjeltesaga, och att äfwen den Nordiska Gudasagan till sina wäsenteliga drag, om ocksä ingalunda i den senare Eddiska utbildningen, tillhörde hela folkslägten, är åtminstone högst sannolikt *). Ej

*) *Wodan*, quem adjecta littera *Gwodan* dixerunt - - ab universis Germaniæ gentibus ut Deus adoratur. *Paulus Warnefridi de Gestis Longobardorum*. L. I. c. 9.

Att Wodan och Odin ej skulle wara det samma har man orätt welat sluta af de gamla

under att bägge således fingo ny wigt för en tid, som i allmänhet sökte och behöfde att förklara sig för sig sielf, derigenom att den trängdes tillbaka till sitt ursprung, och att de isynnerhet fingo en sådan wigt för de folkslag, som ännu mest ägde sitt nordiska ursprung oblandadt. Liksom i alla andra ämnen skedde ock här. På en nogare bekantskap följde försök till efterbildningar, och det nordiska elementet begynte att i Poesi och Konst wilja göra sig sielfständigt gällande. Deremot war ingenting att inwända. — En grundlig förening mellan motsatser, så wida deßa äro olika sidor af samma sak, sker säkrast just genom motsatsernas utbildning, som då tillika är en utbildning af sielfwa saken. — Men wäl ha till en början i sielfwa sättet, hwarpå denna äkta Nordiskhet skulle återställas, åtskilliga förwillelser ägt rum, hwilka wi efter wår öfwertygelse wilje angifwa, med serskildt affeende på wår inhemska wit-

Saxarnes bekanta afswärjningsformel, genom hwilken wid öfwergången till Christendomen de afsade sig W o d a n och S a x n o t e, hwilket senare ord blifwit uttydt med S a x a r e n O t i n. I h r e har bewisat att det kommer af N o t e, sällskap, hwaraf gamla talesättet: a t t w a r a i f l o c k o c h f a r n ö t e. Se Lexicon Suiog. ad verb. Note. Wodan och Saxnote will derföre säga W o d a n (eller Odin) och hans S a x i s k a f ö l j e.

terhet, der de — senfödda, liksom hela det bemödande, som låg dem till grund — ännu wida mer än annorstädes äro gängse.

Man borde knappast nämna deras mening, som tyckas tro allt gjordt med ett ombyte af bilder, eller rättare af namn, och kalla ett skaldestycke Nordiskt, der Tyr och Freya figurera i stället för Mars och Venus; då likwål det ena och det andra, anwändt såsom en ytlig prydnad, är högst likgiltigt, eller snarare lika förkasteligt. De poetiska gudomligheterna är i allmänhet föga wärdt beswära med att stiga ned till en dikt; men wäl, om man så förmår, går det an att beswärja dem upp ur diktens eller sitt eget innersta, om man nämligen redan har dem inneboende; i hwilket fall deras närwaro ocksä wäl förmärkes, utan att man derpå serskildt behöfwer göra åskådaren uppmärksam. Den, ur hwars skapande fantasi himmelska gestalter qwälla, dens minsta omsorg är det i sanning, med hwad namn de ocksä må nämnas *). — Så ytlig och kärnlös den omtalde meningen strart wisar sig wara,

är

*) Man borde äfwen i allmänhet ihågkomma, att ei, blott om menniskor, utan äfwen om menniskowerk Göthes ord gälla:

Ihr sucht die Menschen zu benennen
Und glaubt am Nahmen sie zu erkennen.
Wer tiefer sieht gesteht sich frey,
Es ist etwas Anonymes dabey.

är dock en annan, ehuru den yttrar sig i större bemödanden, i sig sjelf ej af bättre halt. Det är deras, som göra den Nordiska Mythologien till ett slags stående machineri för ett national-epos, hwarigenom den lösryckes från sin tid, sitt lif, sin Historiska grund, och blir — hwilket mest faller i ögonen, då den lämpas till moderna ämnen — man bäre sig åt hur man will, aldrig annat, än förklädning. Man må inrätta denna förklädning så skickligt och kostbart, som möjligt, man må allegorisera så sinnrikt, som helst, alltid skall dock läsaren, och måste det enligt skaldens egen afsigt, om denna skall förblifwa begriplig, urskilja klädnaden, såsom det icke wäsendtliga, från saken; och hwar tar dermed hela Mythologiens sjelfständighet wägen, som man just genom detta förfarande påstår sig återställa? — Hur önskar jag således att de gamla Mytherna må anwändas? Så, att de från sjelfwa ämnet äro oskiljaktiga, som huden från kroppen, det will säga, ej mer äro blott klädnad, utan lefwande form. Och när inträffar detta? Endast i den tid, för och i hwilken de werkligen lefde. Hwilket inskränker deras tillämpning inom framställningarna af den samma tidsålder, på hwilken de tillämpa sig sjelfwa. — Denna bestämning, strängt tagen, utesluter äfwen de ämnen, som ligga endast inom Mythologiens eget område, det will

såga, endast eller ock hufwudsakligen innehålla föreställningar af sjelfwa Gudalifwet, från all spcklig behandling af en senare hand. — Det Gudomliga må fattas huru som helst, så är det dock alltid i deß förhållande till det menskliga, som det bestämmes, och just detta förhållande är det, som hwar och en tid efter olika bildningsgrader i sina föreställningar om en högre werld uttrycker. Deri ligger åfwen den enkla nödwändigheten, att man ej kan taga deßa föreställningar ur någon tid, utan att taga tiden tillika, eller, som är det samma, för hwarje Gud följer ett menniskoslägte med. Hwem ser då ej, att den skald, som sätter ett förgånget Mythologiskt system i rörelse, på det sätt, att hufwudhandlingen förefaller emellan de mythiska personerna sjelfwa, beröfwar sig sin bästa fördel, nämligen den, att uttrycka deßas sammanhang med den menskligbet, till hwilken de börde, ur hwars inbildningskraft de runnit upp, och i förhållande till hwilken de endast åter kunna åskådas såsom lefwande? Deremot händer det honom oundwikeligen — i fall han ej will uppge allt anspråk på uppfinning i sitt ämne, eller sjelfständig utweckling deraf — att underlägga deßa gamla bilder sin egen tids förhållanden, hwarigenom åter den osticklighet uppstår, att formen swår mot innehållet, eller ock, att hela den mythiska Gudaskaran förflyktigas till luftiga allegorier af skal-

dens egna begrepp, wäl tjenliga att hwar för sig prunka i en stillastående beskrifning, men, för sin obestämdhets skull, nästan poetiskt omöjliga att sätta i handling. Öfwer ett modernt skaldewerk, åtminstone i det allwarsamma slaget. — ty för komiska är all orimlighet wälkommen — der mythiska personer, eller så kallade Gudar, af hwad slag som helst, spela hufwudrollen, wore jag derföre mycket benägen att fälla omdömet på förhand; om ej erfarenheten och Poesiens Historia wisade, att snillet äfwen kan wåga sig på omöjliga uppgifter, utan att förlora sin natur af snille, det will säga, sin natur af att lyckas. Likwäl om man nogare betraktar, hwari deßa försök äro lyckade, måste man äfwen erkänna, att det är i allt, utom i det egentliga ämnet. Man ser ett ofullkomligt eller mißlyckadt Helt, med wißa intagande delar, en förfelad wäxt i en rik och wacker klädning: och huru mången gestalt har ej funnit behag blott för ett par själfulla ögons skull? — Till efterföljd kunna derföre sådana försök ingalunda anbefallas; och jag uppger, med skäl, såsom den tredje willfarelsen i fråga om att återge den fosterländska Poesien sin ursprungliga lynnesart, det företräde, som man tyckes böjd att gifwa de rent mythiska ämnena ur den Nordiska Sagunwerlden, då deremot det gamla Nordiska Hjeltelifwet, det will säga, det menskliga, ej det gudomliga elementet i denna

fagurwerld, blifwit snarare försummadt; ehuru det för en äkta poetisk behandling är wida mer gynnande, och deßutom så litet uteslu er det andra eller det mythologiska, att detta först i förbindelse dermed får hållning och betydelse.

Sammanfattar man nu de fel wi rört, så befinnas de wara utgångna ur samma falska förutsättning, nämligen, att den Nordiska Mythologien skulle kunna få ett slags abstract, allmän poetisk anwändbarhet: en förutsättning, som hwarken kan gälla om denna, eller den Grekiskt Romerska, eller i någon af alla de Mythologier, som i werlden funnits, hwarföre jag på det starkaste måste förklara mig emot en sådan åsigt. Ingen form hör, som sådan, till Poetisk salighet, men wäl det, som ger alla former lif och anda. Det wore äfwen i detta afseende wår äkta protestantiska bekännelse! Will man således poetiskt anwända de Nordiska Mytherna, så skilje man dem först ej från sin tid, från sitt slägte. Will man att deßa föreställningar skola wara mer än döda former, så wise man dem i deras lefwande werksamhet på menniskors sinnen, tänkesätt och handlingar. Man fatte ej post i Olympen, eller Walhall, eller hwilken poetisk himmel, som helst, för att derifrån sänka sina blickar till menniskors barn. Man har genom det stora språnget på detta sättet redan begynt ställa sig så högt, att all rörelse sedermera nästan blott kan ske i nedstigande

linea, hwilket, såsom man wet, ej är den poetiska ingifwelsens naturliga rigtning. Man börje twärtom midt i menskliga lefwernet, som gerna förbinder sig med en högre werld. Endast på detta sätt fattar man Mytherna i deras eget innersta, och på deras egen grund och botten; endast i detta lefwande förhållande till en menskligbet kunna de utan att förlora af sin ursprungliga sanning, äfwen idealiseras och rikare utbildas. Kan nu, deßa wälförstådda fördelar oaktadt, den fosterländska skaldekonsten ej billigtwis inskränkas till blotta framställningar af den Nordiska fornåldern, eller ens till uppenbarandet af sin nordiskhet i det hela — en egenskap, som tyckes böra förstås af sig sjelf — så återstår dock ännu ett sätt att anwända denna fornålders minnen, som i det afseendet är att föredraga, att det ej kan mißbrukas, det will säga, af Snillet endast kan begagnas. Må Skalden göra sig hemmastadd i deßa jättelika sagors underbara werld, må han tränga till deras merg, bemäktiga sig deras anda! Må han uttala sitt genom deßa studier närda snille, i hwad werk, under hwad former och bilder han behagar, och han skall hafwa skänkt oß äkta Nordiska dikter, om också i ingen af dem Thor, Oden eller Frigga nämnes.

Och med detta sista ha wi äfwen i allmänhet antydt, huru en stor tidsålders minnen i all konst, ja i all mensklig werksamhet, ej upphöra att

yttra sig såsom en närwarande, lefwande kraft, äfwen sedan allt det yttre af en sådan tidsålder långst för detta förswunnit, och andra tider medfört andra seder. — Om wi funnit oß befogade att warna skalden mot stråfwandet att endast återställa de gamla formerna, så kommer deremot denna warning för Bildhuggaren och Målaren af sig sielf. Ty hwilka former af den Nordiska fornåldern äga deßa konster att återställa? Den har i ingen af dem uttryckt sig sielf; och skulle wäl swårligen gjort det, om den äfwen kunnat (hwad den alldeles icke kan) för oß wara exempel, ej mindre genom bildning, än genom stora, naturliga krafter. Det ligger någonting i den Nordiska Fantasiens ursprungliga art, som är deremot. Denna fantasi är nämligen ej blott en skapande, utan ännu mer en förstörande fantasi. En sådan karakter har den redan i sin första skapelse, i den gamla Nordiska Mythologien, der en hel Gudawerld med öfwermäktiga krafter uppträder, men i ständig strid, och för att i denna strid sluteligen gå under. Denna samma karakter har äfwen det djupare Nordiska snillet allt sedan i sina yttringar ådagalagt. Man märker öfwerallt den förstörande principens närwaro, om också i mildare sinnen, blott på den elegiska tonen af det hela. Det är sannt, denna fantasiens förstörande makt i Norden kan wäl i högre mening, ehuru oegenteligen, äfwen

kallas en skapande. Den älskar att låta det Timeliga upplösa sig i sitt intet, för att ge betraktelsen af det Ewiga rum. Den hänwisar på en ljusare rymd genom den remnade förlåten af dödens skuggor — och midnattssolen lyser äfwen i den gamla Mythen. Emellertid om denna derigenom wunnit i Poetiskt halt och Philosophiskt betydelse, har den deremot förlorat i yttre harmonisk fulländning. Den sinnliga skönheten kunde ej bli regeln för gestalter, som till större delen blott äro symboler af en oupphörlig, alldrig, om ej genom undergång, försonad strid. De äro derföre mera för tankan än för ögat. I samma mån de närmat sig till det inre sinnet hafwa de dragit sig undan för det yttre; och, om man således äfwen medger dem en utmärkt poetisk anwändbarhet, kan likwäl detta ej i samma mening sägas om deras behandling af den för ögat bildande konsten. De ha i detta afseende blifwit lemnade alltför obestämda, ej endast genom konstens brist, utan äfwen genom sjelfwa ämnets natur; och kunna nu mera ej få den fulla begränsning, som saknas, utan att nygöras, och med det samma bli någonting helt annat. Det är på denna nygörings möjlighet, som jag starkeligen twiflar; äfwen om man företoge sig att mönstra opp hela raden af gamla Nordiska Gudar och Gudinnor, bestämma deras gestalt och attributer, tillägga nya, der dessa fattades, och på detta sätt

uppställa ett slags national-galleri af ämnen för den fosterländska konsten. Jag twiflar, säger jag, storligen, att det på detta sätt låter sig werkställas; och skälet är enkelt. Hwad är det, som den bildande konsten först och främst måste ge dessa gestalter, om den ibland dem walde sina ämnen? Den sinnliga bestämdheten utan twifwel. Med denna kommer man nu ungefär tusen år för sent, och i allmänhet för sent, så snart Mythen mistat sitt lefwande underlag i den nationella inbildningskraft och tro, der den först rann opp och äfwen hade sin sinnliga friskhet. Mer sinnligt bestämd än den under denna sin werklighetstid blef, blir den ock aldrig, minst sedan den sielf upphört att lefwa. Ett senare slägte kan upphemta dess flyende anda, och äfwen rena denna anda. Allt mer förandligas kan således äfwen en förgången Myth; försinnligad kan den ej bli mera än den en gång war. Wore detta möjligt, skulle man äfwen kunna omwända menskliga odlingens gång, som från det sinnliga till det andeliga fortskrider, och ur det förra utwecklar det senare. — Man gör ej mythologier på fri hand, och man gör dem ej heller baklänges.

Wi förklara oss närmare, — ty det är alldeles ej wår mening, att med allt detta wilja afskräcka Sweriges ädle konstnärer från att

hel-

helga sin förmåga åt förhärligandet af sitt folks äfwen äldsta minnen — en rigtning af deras bemödanden, som jag älskar, wördar, ja med förtjusning skulle hälsa. Afsigten är ej heller, att se de Mythiska ämnena i wår fornålder alldeles uteslutna från deras åtanka och benägenhet; ehuru jag i allt afseende erkänner min företrädeskärlek för de Heroiska. Men att från de bildande konsternas möjliga försök å denna bana aflägsna de mißtag, hwartill ett godtyckligt och ytligt mythologiserande med de Nordiska Mytherna förer, det är en önskan och en afsigt, som man får bekänna.

Sakna nu de Nordiska Gudagestalterna den bestämdhet, som fordras till en för ögat talande klar framställning, eller är den bestämdhet, som de äga, ej gynnande för konstens ändamål; så är tillika tydligt, att denna brist mest skall bli märkbar om konstnären inskränker sig till behandlingen af enskilda mythiska figurer. Ty först och främst fattas allt för många drag till bildens fullständighet, äfwen för en inbildningskraft, som understöddes af den widsträcktaste antiqvariska kännedom, och bemödandet att återställa det felande lem, nar åter godtycket för öppet rum, och skulle rakt leda till den mythologiska nygöring, om hwilken wi nyß yttrat wåra twifwelsmål; — för det andra äro de bibehållne dragen till en

del af en beskaffenhet att göra konstnärens förtwiflan. Jag påminner till exempel endast om Odins enögdhet, och om hans åttafotade häst. Nu wet man wäl, att Odin pantsatte sitt ena öga för att få dricka ur Mimers brunn eller Wisdomskällan; och derom kunde af Skalden rätt wackra saker sägas. Att Sleipners åtta fötter beteckna hans öfwernaturliga snabbhet och styrka, är äfwen lätt insedt. Men, hwad är den bildande konstnären hjelpt med alla dessa förklaringar, huru poetiskt de än måtte utfalla. Han arbetar för ögat, och ett ögonskenligt missförhållande, en fulhet låter ej bortförklara sig. Så är i hela Nordiska Mythologien ofta formen, der den finnes angifwen, uppoffrad för betydelsen, hwaraf åter följer, att denna Mythologi utan twifwel minst erbjuder några ämnen för Bildhuggaren, hwars konst blott lefwer i formernas renhet och dessutom genom sin natur mest är bunden wid framställningens högsta enkelhet, utan att i större sammansättningar genom handlingens rikedom och intresset af det hela kunna öfwerskyla enskilda brister.

Så är då hoppet om en nationell Konst i detta afseende fåfängt, torde inwändas. Jag inser ej rigtigheten af denna följd, hwarom några anmärkningar här torde wara på sitt ställe. — Den plastiska konsten är utan twifwel, bland alla, den, som minst kan antaga

lynnet af nationalitet. Det är en till sitt wäsende allmän, ja en gudomlig konst, som mest af alla gjort sig lös från tillfälligheter af tid och ort och enskildta tycken. Den menskliga gestalten i deß idealiska fullkomlighet, och i alla de uttryck, hwaraf denna wisar sig mäktig, är deß föremål. Af alla konster den, som äger i högsta mått sinnlig gedigenhet, försmår den dock allt, hwad sinnena smickrar, och likasom allt, hwad om skönhetens jordiska ursprung påminner. Deß skönhet är en ren, färglös, blott i förhållanden och former sig uppenbarande skönhet. — Ofta har wid betraktandet af mästarwerken i denna konst, den tankan genomträngt min själ, att det måtte ligga någon ting odödligt i den menskliga gestalten, och de orden hafwa fallit i mitt sinne: hwad som är sått i förgänglighet skall uppstå oförgängligt.

För att återkomma till wårt ämne: är nu den plastiska konsten mest strängt idealisk och således till sin natur minst bunden till några nationella former, (på det högsta skulle man kunna säga, att den endast är gemensam för den menniskostam, som hitintills i sina begrepp om kroppslig skönhet mest öfwerensstämmer) så är det äfwen i affeende på sjelfwa saken tillfälligt, att ett folk af denna stam blifwit för de öfriga i denna konst mönster. Grekerne hafwa blifwit mönster, ej såsom Greker; utan eme-

skiska konsten nya lyckliga ämnen, så återstår blott ett, af oß redan antydt, sätt, hwarpå konstnären här kan begagna sig af wåra gamla Myther; nämligen så, att han uppfattar deras anda, och söker uttrycka denna i de redan af konsten godkända former, hwilkas wäsende det i alla fall ej utgör, att de från antiken äro oß öfwerlemnade, likſom nordiska ytligheter, namn och attributer ej heller skapa någon ny konst. — Allt för lätt öfwergår den i sig sjelf lofwärda efterbildningen af antiken hos Bildhuggaren till en själlös formalism; så mycket lättare, som han genom naturen af sin konst måste lägga en hufwudsaklig wigt på formernas regelbundenhet. Mot stråfwandet efter denna blott ytliga handtwerkar-skönhet i konsten, är studium af den Nordiska andan i deß egendomliga alster och uttryck det bästa medlet. Ty i det betydelsefulla, karakteristiska, wida mer än i det egenteligen sköna, ligger just deß förnämsta styrka, och det till den gråd, att den ej utan märkelig strid — men en härlig strid, nämligen Snillets med Regeln — kan i sina werk uppnå äfwen den formella fullkomligheten. Den, som med formernas skönhet wet förena lif och djup i uttrycket af det inre eller karakteren, har utan twifwel nära swarat mot konstens högsta fordringar. Föreningen i utmärkt mått af bägge egenskaperna gör Sergells storhet; men i den

senare wisar sig egentligen hans originalitet. Genom rikedomen i sin karakteristik och det storartade, djerfwa i sin stil, är hän, i följe af sjelfwa sitt snilles natur, i antikens ädlaste former, likwäl en äkta Nordisk Konstnär. Han är det äfwen deri, att han är större genom hwad han welat, än genom hwad han utfört. Ty missförhållandet emellan anlag och frukt, emellan tanke och werkställighet är i allt ting i Norden synbarare än annorstädes.

Hwad som aflägsnar Bildhuggaren från begagnandet af de Nordiska Mytherna, gäller ej på samma sätt om Målaren. Ty först och främst uttrycker Målarekonsten wida mer och mångfaldigt det inre, än den plastiska konsten förmår. Den är ej blott en konst för ögat — den är tillika konsten som fått ögon; och det har alltid förefallit mig, som om denna det menskliga ögats i målningen öppnade lif och glans redan i sig sjelf utmärkte nästan allt hwad som skiljer denna konst från den föregående; ty ögat är, som bekant, själens fönster, och ur blicken framgår det ljus, som förklarar hela gestalten. — Födas ej af ett sådant inre ljus äfwen färgorna? — Åtminstone är det en falsk föreställning att tro dessa endast uppkomna genom ett slags mekanisk åwerkan af det yttre ljuset, hwilket, der det werkar, blott är en retande, wäckande kraft, som framkallar en motswarande inre. I färgen utwecklar sig

snarare det ljus, som i tinget är inneburet, och som, då det framkommer, har tagit med sig en blick ur tingets natur. Denna modifierar, färgar det. Derföre är all färg karakteristisk. Är således redan färgen i sig sjelf ett öga, hwarur tingens inre, ehuru ofullkomligt, ser fram, så synes åfwen just af detta förhållande kunna förklaras, att färgen på ett föremål blir mindre wigtig, mindre i sig sjelf betydande, i samma mån, som det inre ljuset hos det i ögat fått en egen organ. Derföre är i de lägre organismerna den bestämda färgen mer betydande eller utsäger mer af föremålets egenskaper, än i de högre; hos blommorna till exempel mer än hos djuren, hos menniskan minst, hwars gestalt åfwen derigenom utmärker sig, att här all färg är så af naturen sammanarbetad och försmält, att den förlorat karakteren af egentelig färg (eller blifwit organisk färgblandning, kolorit) och snarare blott skiljer sig genom mer eller mindre ljus och skugga.

Frågade oß någon hwad Målarekonsten egenteligen wore, så swarade wi derföre så godt wi det förstå: det är konsten att utweckla det inre ljuset, eller att skjåla blicken af alla saker, ej blott den yttre, utan den ur det inre framstrålande blicken, som säger till om deras natur och karakter. Det är det ändamål,

hwar-

hwartill konstnären anwänder alla sina medel, teckningen (i wida större och mer karakteristiskt mångfald än Bildhuggaren), färgorna samt ljus och skugga (clair obscur). Det blir dock alltid snillets ensak, hur han med deßa medel löser sin uppgift. Ty egenteligen målar han dock själ. All god målning är själmålning*); och om, såsom det berättas, Mahomet förbudit sina bekännare Målarekonsten, emedan alla bilder på yttersta dagen skola begära en själ af sin författare, så är hotelsen blott för den dåliga målaren förskräckelig. Ty den godas bilder ha redan sin själ inne.

Om i Plastiken formens skönhet i allmänhet taladt, är det första, och det karakteristiska blott losligt i den mån det ej stör den förra, så är förhållandet i målarekonsten motsatt. Det karakteristiska är det första, och derefter må formerna sig beqwäma. Derföre kan en målning ej blott wara dräglig, utan äfwen göra ett stort nöje; ehuru den ej framställer sköna föremål, ja, ehuru teckningen är ofullkomlig eller felaktig, blott det inre lifwet ur

M

*) Mer och mindre, förstås, efter ämnets natur; men äfwen om Landskapsmålning till exempel låter det anförda sig med full rätt sägas. Hwarje god landskapsmålning uttrycker genom en egen Magi en sinnesstämning. Fahlcrantz's Landskaper äro härliga Lyriska poemer.

den framsyser: då deremot med fel mot förhållanden och former Bildhuggaren har förderfwat allt. Wi wilje icke härmed säga, att ej teckningens stränghet och formernas skönhet för målaren åfwen böra wara en hufwudsak; men med ett blott sträfwande efter formell fullkomlighet mißkänner han isynnerhet sin konsts bästa och största tillgångar. Så uppstår det antikiserande maneret i målning, hwilket ej kan wara annat än förkasteligt, då Antiken åfwen här blott genom sina plastiska konstwerk skulle wara mönster, och en konst ej kan bli det för en annan, utan att denna senare allt mer uppgifwer sin natur. Man måste också medgifwa, att detta antikiserande måleri deri gått så långt som möjligt. Men hwilken har ock följden warit af detta mot konstens natur och Historia lika stridande bemödande? *) Jag åtminstone för min ringa del betraktar heldre den naturliga men oförderfwade målaretalentens åfwen ofullkomligaste yttringar, än deßa slätliga paradtaflor, der på duken copierade statuer försöka sig i attitu-

*) Historien wisar oß målarekonstens sielfständiga utbildning och höjd hos de nyare, innan någon egentelig imitation efter Antiken war påtänkt. Det är först i senare tider, som man welat göra denna till regel åfwen för målaren. Men antiken kan af målaren med lycka endast indirect begagnas, det will' säga, bör studeras mer än imiteras.

der. Ett missförstånd kommer aldrig ensamt. Så ser man äfwen oftast sådana compositioner utförda i en bländande kolorit, som, under en ständig jagt efter bländande färgeffecter, dock förblifwer kall, stel och stum. Det innerliga, som äfwen ger färgen lif och betydelse, fattas i allt afseende; och detta är så ofta ett ursprungligt fel, att man genom ett förstenande maner ej borde göra det ännu allmännare. Det gifwes målare af stor techniskt färdighet, hwilkas kolorit, oaktadt allt arbete, dock alldrig förlorar utseendet af en yttre, död anstrykning. Det är ett naturfel, en brist på målaresinne, som ingen ting i werlden ersätter. Det förhåller sig med färgen under målarens hand, som med tonen under den musikaliska konstnärens. Denna ton kan utbildas — men till sjelfwa sin egnaste beskaffenhet, sin klang, sitt magiska känslouttryck måste den wara gifwen af naturen, och förwärfwas alldrig. Då både kolorit och ton häri likna hwarandra, att bägge ytterst bero på en ursprunglig sinnesbeskaffenhet, så har man ej illa öfwerfört äfwen den senares namn på den förra; och annorlunda än genom en sådan jemnförelse låter sig ocksä ej förklaras, hwad f ä r g t o n är. Man skulle kunna säga att den är den i färgorna framblomstrande känslan. Då nu i hwars och ens daning något wisst känslosätt wisar sig såsom det herrskande, så har äfwen hwarje målare

en wiß grundton, för öfrigt ej med ord beskrifwelig, som ger harmoni åt hans färgor, och i hwilken de sammansmälta och upplösa sig. Ju djupare, lifligare denna grund är (den ligger i konstnärens egen själ), ju häfligare, rikare, innerligare hans kolorit. Och — då dygderna lika litet som felen i konsten komma ensamma — detta koloritens lif finnes ej heller utan ett motswarande lif i compositionen, åtminstone till någon betydande grad; ty bägge utwisa först det fullständiga målare-anlaget; ehuru endera kan öfwerwäga, allt efter som konstnären äger mer uppfinningsgåfwa eller känsla.

Ligger nu i det karakteristiska i allt afseende målarekonstens största rikedom, hör i följe deraf det nationella, ja det individuella, wida mer till deß, än till plastikens område; så är äfwen tydligt, att den förra konstens natur, långt ifrån att sträfwa emot uttrycket äfwen af den Nordiska Nationaliteten, twärtom inbjuder dertill, så mycket snarare, ju mer denna nationalitet sjelf utmärker sig genom karakterens djup och betydelse, samt i handlingar och händelser utwecklat dem. Allt hwad Historiemålning heter har derföre hos oß utan all twifwel i fosterländska minnen de yppersta och rikaste ämnen, och behöfwer af inga konstfördomar låta afhålla sig från att behandla dem helt och hållet enligt deras egna art och lynne. Will man nu sträcka uppmärksamheten i detta

hänseende ända till de gamla mythologiska ämnena, så är deremot ingen ting att inwända; dock må man ej anslå winsten deraf alltför högt, eller tro sig på detta sätt i synnerhet kunna ge Målarekonsten nationell halt.

Wi åberopa oß de anmärkningar wi redan framställt, om swårigheterna i detta affseende, i synnerhet för den bildande konsten.

Dock wi ha sagt, att deßa swårigheter mer gällde Bildhuggaren än Målaren; och detta yttrande är redan till en del rättfärdigadt. Genom sin karakteristiska halt ligga de Nordiska Mytherna ostridigt Målarekonsten närmare; och då målarens område räcker så långt en karakter i gestalt och färgspråk möjligen kan uttryckas, då natur och menskliqhet, ja himmel och helfwete höra till hans rike, ser jag ej wäl, hur han skulle från den Nordiska Mythologiens underbara werld kunna uteslängas. Han äger också werkligen ett medel att närmare bestämma de så ofta obestämda Mythiska personerna. Hwar och en wet att i Nordiska Mythologien deßa personer mer bestämmas genom sina handlingar för tankan, än genom sin gestalt för ögat. Men handling har af alla konster näst Poesien Målarekonsten mest i sin makt att uttrycka. Den kan wäl af all handling egenteligen för ögat blott fixera ett moment. Deremot förmår den också fullständigt framställa alla på en gång i detta moment

werkande krafter eller personer; och, om den till sin natur förblir inskränkt till föreställningen af det liktidiga, äger den dock många medel att i sina werk arbeta in tiden, eller antyda både det föregående och efterföljande. — Målaren må således fatta det Mythiska systemet i handling, om han will anwända det. Det är ocksä klart, att, om handlingarna här skola kunna gälla som ett ytterligare bestämningsmedel af de obestämda gestalterna, desza handlingar ej få af konstnären efter egna hugskott och möjliga allegoriserande syftningar diktas, utan måste hemtas ur sjelfwa mytherna, såsom personerna der genom dem karakteriseras. Och det är så mycket lättare att i detta affseende wara trogen, som den Nordiska Mythologien är mer än någon annan rik på handling, ja bildar ett helt af handlingar, hwilkas mest betydande momenter och slutliga utgång kunna fattas såsom uppträden af ett enda stort skådespel, en kolosZal tragedi; hwars framställning ocksä endast i en stor och sträng stil kan lyckas. Då Bildhuggaren mest är inskränkt till framställningen af enskilda gestalter, då handling blott i den största möjliga enkelhet ligger inom området af hans konst, är äfwen tydligt, att detta sätt wida mindre af honom än af målaren kan begagnas; mera likwäl i half upphöjdt arbete, som tillåter en rikare composition, än i full bild.

Men all handling förmensklig ar, eller underkastar i föreställningen den som handlar menskligheten wanliga wilkor, att strida med swårigheter, öfwerwinna motstånd o. s. w. I den mån Gudarna endast såsom handlande kunna framställas, bli de menniskor, man må för öfrigt benämna dem med hwad namn som behagas. Det nyß uppgifna sättet att göra de gamla Nordiska Gudarna till ämne för den bildande konsten, drar dem således genast inom Hieltesagans område, så mycket mer som de förnämligast blott i och genom handling, mindre genom attributer och symboler äro bestämbara. Om bruket af den Nordiska Mythologien, i och för sig sielf borde derföre i fråga om konsten knappt talas. Den anwändning den äger är i sielfwa werket Hieltesagans, eller äges genom den. Om denna senares anwändbarhet, ja förträfflighet i artistiskt hänseende ha wi åter aldrig ett ögnablick twiflat, och skulle twärtom öfwer allt ting önska att kunna tillwinna denna härliga del af wåra fornminnen en förtjent uppmärksamhet bland wåra konstnärer. Bestämdt tecknade karakterer och gestalter, menskliga skickelser, handlingar, seder, tillstånd, sällsamma äfwentyr, alla wexlingarna af en djerf hieltelefnad, den äkta Nordiska andans uttryck under alla former i skarpa, klara drag, den kraftigaste och tillika mest poetiska werklighet, och öfwer denna rika,

mäktiga grund de gamla Mythernas underbara himmel sig hwälfwande, allt detta finnes här, talar här till inbildning och öga, utgör de företräden, som utmärka de yppersta bland deßa Hjeltesagor. Om den Episka stilens storhet (den påminner om Homer, men i djerfware former) till exempel i Volsunga — Vilkina — och Niflunga Sagorna, åt hwilka jag framför andra wille i poetiskt afseende gekransen, kan ej nog mycket godt sägas. Deßa sagor om Thidrik af Bern och hans kämpar, om Sigurd Swens och Niflungarnes öden, äro af hela den Göthiska stammens Episka minnen på en gång de mest utbredda och de bäst bibehållna, och, ehuru de gått igenom många land *), äro de dock tillika och hafwa af ålder warit i Norden inhemska, de senare eller öfwerlemningarna om Sigurd och Niflungarna, som det tyckes, ursprungligen, men ocksä berättelserna om Thidrik och hans kämpar tidigt, och äfwen i Swerge mer och allmännare än jag sielf en gång trodde **). För den bildande konstnären erbjuda deßa Sagukretsar de härligaste ämnen, i synnerhet för Målaren; ehuru äfwen Bildhuggaren i dem torde finna upp-

*) Hans namn går i alla tungor nordan för Greklands haf, och lärer wara så länge werlden står, säger Vilkina Saga om Sigurd.

**) Jemför Inledningen till Swenska Folkwisor.

uppträden och motiver, hwaraf han lyckligt kunde sig betjena. Det samma gäller om Sturlesons Konungasagor, hwilkas studium ej nog kan konstnären anbefallas. Man ser ju wåra tecknare nog förlägna om ämnen, för att stundom hemta dem ur däliga Romaner? Wäljer åter Målaren någon handling ur fäderneslandets Historia, så har han merendels tagit hela kunskapen derom ur det första Historiska compendium, som fallit i hans händer, hwarföre, med den renaste wilja och största talent, framställningen ofta är utförd i ett torrt, abstract maner, utan innerlighet och sanning. I Sagan är allt åskådligt; och detta wederlägger bäst det inkast, som kunde tagas af swårigheten, att lifligt och troget kunna föreställa handlingar och personer ur så långt aflägsna tider. Sagan har så utförligt målat deßa handlingar, så bestämdt tecknat deßa personer, att de liksom af sig sielfwa träda för ögat. Man kaste till exempel en blick på det galleri af kämpar, som Wilkina Saga från 152 till 172 kapitlet framställer! Wapen, gestalt, karakter, allt är skildradt med träffande tydlighet! och med hwilken kraft, friskhet och klarhet beskrifwas ej sielfwa händelserna! — Om klädedrägten lemna äfwen sielfwa Sagorna de bästa underrättelser. Sturleson

är ofta derom temmeligen utförlig*). Allmogens närwarande drägt, som på wißa orter bibehåller mycket af det gamla, kan äfwen, med wal och urskiljning om hwad som bäst paßar, rådfrågas. Ty jag är långt ifrån att i sådant afseende af konstnären fordra en antiquarisk noggrannhet. Fattar han rätt det wäsendtliga, hufwudsakliga af sitt ämne, så äger han med skäl i alla bisaker en stor frihet. Man wet hur litet de gamle store Målare frågade efter sträng Historisk trohet i costumen. — Jag behöfwer ej tillägga, att just denna anwändning af Hjeltesagan i konsten erbjuder bästa medlet att tillika anwända Mythologien; ja Mythologien framträder först werkeligen som sådan i sitt förhållande till Hjelte-sagan, med hwilken den står i så innerligt samband, att bägge tillhopa utgöra ett helt. Det är Gudarnas strider, som af deras ättlingar, de gamle Hjeltar på jorden utkämpas, och till Gudarna samlas ännu Hjeltarna efter döden, för att gemensamt med dem bestå den sista afgörande fejden.

*) Såsom Del. I, s. 405, D. II, s. 189, s. 446, o. s. w. Heims Kringla, Stockh. 1697. Man skulle äfwen kunna ge anwisning på Afhandling om Gamla Swenska Manskläder af CanzliRådet Berch — införd i Gjörwells Allm. Magasin, Stockh. 1770, samt Om Swenska Fruntimrets klädebonad i äldre tider, i Gjörwells Nya Swenska Bibliothek Stockh. 1762, 1 B. 2 D. s. 194.

En sådan blick öfwer den Nordiska Fornåldern såsom ett helt, utom det att den bäst fattar delarnas förhållande till hwarandra och af det bestämda förklarar sig det obestämda — till exempel genom Hjeltesagans klara karakteristik lär sig att se och uttrycka bestämd karakter äfwen inom Mythologiens dunklare område — medför jemwäl den fördel, att den twingar konstnären att beräkna sin förmåga och hushålla med den. Ty den Nordiska Hjeltesagan är redan i sig sjelf så kolossal, att den lockar till öfwerdrift i framställningen. Då nu Gudasagan rör sig i ännu större förhållanden, skulle man lätteligen här se sig bragt till en öfwerdrift af öfwerdriften, om ej just derigenom, att Hjelte- och Gudasaga, det Heroiska och det Mythiska gemensamt af konsten omfattas, konstnären nödgades wäga bägge mot hwarandra, derefter begränsa sig sjelf och sitt ämne, samt således söka storheten i mått, ej i omått.

Wi ha således i frågan om de Nordiska Mythernas anwändbarhet för den bildande konsten kommit till samma slutsats, som för skaldekonsten, nämligen att denna anwändbarhet i synnerhet äger rum i mythernas förening med Hjeltesagan, swårligen om de söndras från denna sin lefwande grund, och äfwen då mest såsom en Hjeltesaga i större mått. Hwartill wi kunna lägga, att denna anwändbarhet är

större i de serskilda konsterna, i den mån, som deßa i ådagaläggandet af det inre och i handlingens rikedom närma sig till skaldekonsten. Och detta ware nog sagdt om deras omedelbara bruk! — Att uttrycket af den anda, som i dem lefwer, eller af den Nordiska andan i allmänhet för öfrigt alldeles ej är bundet wid deßa former, derom hafwa wi i närwarande betraktelser mer än en gång yttrat wår öfwertygelse, och derpå har wäl tiden fört det bästa bewiset. Denna anda är wårt egenteliga Sjelf. Alla former utan den äro lika obetydliga; alla former med den äro goda. — En återgång, begynte wi med att säga, är alltid och allestädes loflig och nyttig, det är återgången till sig sjelf. Wi tillägga nu: Endast så wida är en återgång till det gamla lofwärd och nyttig, som man med detsamma alltid återgår till sig sjelf; hwilket är slutet af wåra betraktelser *).

G — R.

*) De blefwo föranledda genom en okänd konstälskares uppgift af ämnen ur de Nordiska Mytherna till wåra Konstnärers täflan. Med tillfredsställelse har Författaren sedermera förnummit det lifliga intreße, hwarmed denna uppgift blifwit omfattad och de lyckliga försök den framkallat. Om deßa ej kommit honom att ändra sin öfwertygelse om den Nordiska Hjeltesagans företräde för Mythologien ensamt tagen, i fråga om bildande konst, så är likwäl konstens rigtning på det egna och fosterländska i hwad afseende som helst glädjefull; och Författaren skall ej heller ha det minsta emot, att se sina meningar i werk och gerning wederlagda.

Recension.

De Danorum rebus gestis. Secul. III & IV. Poëma Danicum Dialecto Anglo-saxonica, edidit, versione lat. et indicibus auxit Grim. Johnson Thorkelin. Havniæ MDCCCXV. 4:o sidd. XX, 299.

För hwar och en, som äger någon kunskap i Nordens äldsta Historia, är wäl bekant, att den hufwudsakligen, och, hwad Swerige enskildt angår, nästan hel och hållen är hemtad ur Isländska källor. De dunkla, ofullständiga minnen från Sweriges hednatid, hwilka hos oß öfwerlefwat Christendomens införande, och till wåra tider blifwit bewarade, tjena endast att stadfästa de Isländska urkundernas wittnesbörd. Utom deßa hufwudkällor finnas wäl också andra, ehuru mindre tillfredsställande. Sådana äro Angelsachsiska skrifter, så snart de widröra ämnen, som dermed hafwa gemenskap. De upplysningar, som derur kunna hemtas, bringas likwäl icke alltid lätteligen till enighet med Isländarnes berättelser. Så will till exempel den ättledning från Oden, hwilken Angelsachsiska författare uppgifwa för Hors och Hengist, ingalunda, låta sig förenas med Isländarnes ättledningar och det på dem grundade Chronologiska system. Man har derföre widtagit en

utwäg, som wißerligen war den wigaste, nämligen att alldeles betaga de förra sin wigt. Såsom skäl dertill har man betjent sig af det påstående, att Norden för Angelsachserne måste hafwa haft ett aflägsnare intreße, hwarföre deras berättelser derom ej förtjena så stort förtroende, som Isländarnes. Detta torde dock fordra en nogare undersökning. I Englands Bibliotheker finnas ännu måhända Angelsachsiska handskrifter, som kunde upplysa Nordens häfder, ehuru de ej blifwit undersökta. Det Episka poëm, som Statsrådet Thorkelin utgifwit, och som föranledt följande anmärkningar, har åtminstone ända till wår tid legat obenyttjadt och nästan alldeles obekant. Hwad wigt det kan hafwa i upplysandet af Nordens fornrid, torde af det följande blifwa tydligt, och skall blifwa det än mera, då det hunnit fullkomligen kritiskt bearbetas. Det har äfwen den förutnämnda egenskapen, att ej lätt förenas med det wi förut känne om Nordens äldsta händelser. Det innehåller wißerligen ingen ting, som strider mot det förut bekanta, men ocksä ingen ting, hwarigenom det dermed kan sammanbindas, och hwarigenom anledning kan gifwas att bestämma tiden, då de uppträden, som deri förtäljas, skulle inträffat. Både personer och händelser, som deri nämnas, äro, så widt Rec. kunnat finna, förut okända.

Man har förut alldeles icke haft sig be-

kant något äldre Nordiskt Epos, såframt man ej skulle wilja gifwa de Isländska kämpasagorne detta namn. Tyskarnes Lied der Niebelungen kan ej egentligen hitföras. Så myckel märkwärdigare måtte det då förefalla, att erhålla ett sådant, författadt på ett annat språk, och till wåra dagar förwaradt hos ett annat folk, sedan alla spår både af sjelfwa händelserne och af den ursprungligen i Norden inhemska berättelsen derom, hos oß alldeles blifwit utplånade. Detta bewisar utan twifwel bäst, hwilket wärde Angelsachserne satte på sina Stamförwandters Historiska traditioner. Hwad de deraf förwarat måste ocksä i sin ordning för oß blifwa wigtigt. Wår äldsta Historia är alltför torftig, att man skulle försaka åfwen den minsta förhoppning att rikta henne. Huru wigtigt Angelsachsernes språk är för en nogare kännedom om wårt eget, det har redan Gram bewisat. Allt detta uppmanar wåra Fornforskare till studium af Angelsachsernes litteratur, till hwars lättande den af Herr Rask nyligen utgifna Angelsachsiska Språklära utan twifwel skall mycket bidraga. Det är så mycket angelägnare, som detta studium hos oß hittills warit alldeles försummadt *).

*) Det enda Angelsachsiska, som hos oß utkommit, är, så widt Rec. känner, Othere och Wulfstans Resebeskrifningar, hwilka Porthan utgifwit med öf-

Urskriften till närwarande Angelsachsiska dikt, genom hwars utgifwande Herr Thorkelin riktat Nordiska litteraturen, är på pergament, och, som det tros, från 10:de århundradet. Den förwaras i Cottonska Bibliotheket. På flere ställen är den skadad, dels af ålder, dels genom Westminsters brand 1731. Man kan således ej förundra sig, om den är swårläst och har åtskilliga lacuner. Utgifwaren tog under sitt wistande i England en afskrift deraf, och hade den bearbetad till utgifning af trycket, då wid Köpenhamns bombardering af Engelsmännen 1807 handskriften, en frukt af flere års möda, förstördes. Arbetet hade således än längre blifwit en förbold skatt, om ej wettenskapernes warma beskyddare Bülow hade uppmuntrat Utgifwaren att ännu en gång företaga deß tolkning, och derwid med sin wanliga frikostighet understödt honom. Originalet är indeladt i smärre afdelningar eller Rhapsodier, till antalet 43, dock så, att den 30 och 31 äro inbegripna under 29. Samma indelning har ocksa sammetsgrannt blifwit iakttagen i den tryckta upplagan.

Ämnet för dikten är samma stora, förödande kamp, mellan landets förra innewånare och

det

werfättning och förträffliga anmärkningar i Witterhets-, Historie- och Antiquitets-Academiens Handlingar, Del. VI.

det nya inflyttade slägtet, som Isländska sagorne berätta om det egentliga Scandinavien. Här, likssom der, är det striden mellan Götherne (Angels. Geatas) och Jotarne, Thusarne (Angels. Eotenas, Thyrsi). Äfwen här återfinner man samma förbittring och oförsonlighet mellan bägge partierne. Menniskornes, männernes (Götthernes) fiender afmålas i dikten såsom wilda, knappt menniskolika, ja såsom onda andar. Den Christna Redaktören af närwarande dikt gör dem till och med till djeflar.

För att bana wäg för de anmärkningar Rec. kan hafwa att tillägga, och tillika för att göra innehållet af ett arbete kändt, till hwilket få inom fäderneslandet ännu kunna hafwa tillgång, skall Rec. så fullständigt, som rummet tillåter, söka att utweckla detta innehåll.

Efter en inledning om Konung Sköld, Scefs son, och deß begrafning, begynnes med Sången I. Diktens egentliga ämne. Sköld hade en son, Beowulf, som blef hans efterträdare. Denne efterträddes af sin son Halfdan, som länge regerade; men denne "Sköldungarnes glädje röfwade kriget." Han hade fyra barn: Heorogar, Hrodgar, Helge och Elena, som blef gift med Scylfingarnes Förste. Hrodgar, som tidigt deltog i krigsbragder, beslöt att bygga sig en ny boning, hwilket ocksä skyndsamt werk-

ställdes. Han kallade den Heort (enligt Thorkelin Hiöring, beläget i Aalborgs Stift), ett hus, det största bland boningar. Han strade deß fullbordan med ett yppigt gästabud. Glädjen genljöd i huset och det kröfta dryckeshornet gick fli- tigt omkring. Men

Sådan ställning
Swårliga tålde,
Den som i dysterhet dwaldes,
Djefwulska anden,
Att han hwarje dag hörde
I huset fröjdeljud.
Harpor der hördes
Härligt klingande.
Skalderne söngo
Sådant de wißte
Om Skapelsens urspring,
Sträckande sig fjerran.
Söngo hur den Alsmäktige
Skapade jorden,
Fagraste fält,
Som floder wattnade;
Och i snälla banor satta
Solen och månen,
Med ljus att lysa
Landets bebyggare;
Och jordens länder
Öfwerklädda
Med löfrika träd;
Lifwet ock skipadt

Åt hwarje slägte,
Som lefwande rör sig.
Så menniskors slägt
Sällt lefde
Utan bekymmer,
Då en började
Brott att förösfwa,
Fienden från helfwetet,
En grym ande,
Grendel kallad.
Många mils
Moras han innehade,
Träsk och fästen
Femdubbla.
Landet osälla
Mannen bebodde
Sedan Skaparen
Honom förjagat.
Den ewiga Drotten
Dråpet hämnade
Öfwer Kains ätt,
Att han Abel slog.
Ej fick han fröjd deraf;
Fierran fördref honom
Skaparn från menniskors slägte,
För ett sådant brott.
Ifrån honom uppkommo
Alla okände
Jättar och Alfer
Och Spöken;
Sådane Giganter

Som mot Gud stridde.
Långan tid
Lön han dem derföre gifwit.

Grendel (hwilken ock kallas menniskoslägtets fiende, helfwetes-ande, djefwul, då deremot Hrodgars folk kallas menniskor, män) anföll under nattens mörker Danskarne, hwilka efter gästabudsglädjen öfwerlemnat sig åt sömnen, anställde blodbad bland dem, och drog sig derefter med rofwet hem i säkerhet. Detta förnyades sedan flere gånger: Hrodgar, till ålder kommen (tolf år hade under detta tillstånd förflutit), samlade ofta sina ädla, för att rådslå om botemedel mot dessa fasor. Slutligen bönföllo de hos krigsguden att en god ande måtte gifwa dem framgång mot de allmänna olyckorna.

Sådana woro
Hedningarnes sed och hopp.
I hjerta och sinne
Hel de buro.
De Skaparen glömde,
Gerningars domare;
Och hade ej kunskap
Om Herran Gud. o. s. w. Säng. II.

Ryktet om Grendels illbragder och Hrodgars betryck kom till Beowulf (diktens hjelte), Göthakonungen Higelacs tjenare eller hofman, på den tiden för tapperhet mest berömd bland menniskorne. Han skickades af sin

länsherre med andra tappra följeslagare på 15 skepp till Danskarnes undsättning. Andra dagen kommo de till kusten, då Hrodgars utpost, som skulle bewaka landet för oförsedda anfall af sjöröfware, påtände wårdkasarne, och mötte de ankommande, för att efterfråga deras ärende. På honom gjorde anförarens gestalt ett stort intryck. III.

Sedan Beowulf anfört sitt ärende, anmäldes hans ankomst för den gamle, gråhårige Hrodgar, hwilken kände hans slägt, och strax yttrade den förmodan, att Öst-Danskarne (Swenskar, Göther eller Scylfingar) uppriktigt hade i sinnet att bistå West-Danskarne (Danskarne på Jutland, enligt Thorkelin) emot Grendel och hans folk. Beowulf framträdde sedan för konungen, omtalade sina förra bragder, erböd sig och sin tropp till palatsets bewakning, och hoppades seger; men bad, att om han föll, skulle Konungen låta begrafwa dem, och i synnerhet honom sjelf i sina egna förträffliga wapen, ett arbete af Weland. IV. — VI.

Hrodgar beskrifwer sina olyckor, bjuder Götherne till gästabud, som firas med tappert drickande, under skaldernes sång. — Bitter ordwexling mellan Beowulf och en af Hrodgars hofmän, angående den förres bedrifter. Drottningen, som fruktade att den förre skulle förtörnas, böd honom sjelf mjödbägaren. Då

Konungen gick till hwila, öfwerlemnade han husets wård åt Beowulf, och skänkte honom en wapenrustning. VII. — X.

Då kom öfwer morasen
Utefter mörka borgen
Grendel gångande.
Guds fiende bar,
Åt menniskors slägte,
Bestämda olyckan,
Somliga swekfullt öfwerfallande
I stora boningarne. m. m.

Han öfwerföll de sofwande, sög blodet ur ådrorne, och swälgde de mördades lemmar. Men då han skulle anfalla Beowulf, blef han af denne så emottagen, att han åter önskade sig wara hos dieflarne. Han blef af honom gripen och ryckte sig med swårighet lös. Derefter tyckes han åter försåtligt hafwa under mörkret anfallit och sårat honom; men flydde än en gång, sedan han, som det synes, fått banesår. XI. XII.

Folket samlades talrikt att se lemningarne efter sista slaget. Fröjd öfwer deß lyckliga utgång. Beowulfs bedrifter besjungas, åfwensom Sigmund Volsungs. Hrodgar prisar hans bragd och will upptaga honom till sin son. Beowulf berättar sin sista kamp mot Grendel, och huru han af honom blifwit sårad. Huset sattes åter i ordning efter sista förödelserna. Wäggarne glänste af gullwirkade tapeter, um-

derbara att åse. Mjödet sparades ej. Hrodgar skänkte Beowulf en dyrbar wapenrustning, som tillhört Halfdan, och sköna hästar med lysande sadlar, såsom belöning. XIII. — XV.

Äfwen åt Beowulfs följeslagare utdeltes skänker. — Sång och strängaspel. Hrodgars skald söng om Halfdans stridsmans (Hrodgars?) krig mot Frisernas Konung Fin, hwilkens söner i slaget stupat. Då hade förlikning blifwit ingången, med det wilkor, att segraren skulle hafwa hälften af rikssstyrelsen och de öfwerwunne betala honom skatt. Han hade qwarblifwit i Frisland medan winterkölden förwandlade wattnet till is, och tills ett annat år kom uti werlden; men då det härliga wårwädret åter wisade sig och

wintern blef skakad
ur sköna jordens barm,

då hade han åter besökt sjön, för att utföra sitt beslut mot Jotarnes barn. Fin dödades, hans Drottning Hildeburg hemfördes af Danskarne, tillika med alla hans kostbarheter. — Efter denna långa episod framträder åter Drottning Wealhtheoth, prydd med sin gyllene krona, iskänkte mjöd åt Konungen, uppmanade honom att wänligt bemöta Götherne, påminte om Beowulfs adoption, och sade sig hoppas att denne, efter hans död, skulle bli ett stöd för deras söner Hrethric och Hrothmund. Drottningen tilldelade Beowulf åtskilliga kleno-

der; deribland den berömda halskedjan Brosinga men, som förr tillhört Freya, och hwilkens sednare händelser berättas. — Åter yppigt gästabud, hwarefter man, wäl plågad, gick till sängs. XVI. — XVIII.

Men många fingo dyrt betala aftonens lugn. Grendels moder uppwäckte ur öknen många andar; bland dem sin son, hwilken öfwerföll de hwilande, men förjagades. För att hämnas detta, gjorde hon sielf ett oförmodadt anfall, men blef ock fördrifwen, då hon wid flykten, under Beowulfs frånwaro bortryckte Ascher, Yrmenlafs äldre broder, Hrodgars förtrogne, af hwilken han blifwit satt till höfding öfwer bägge hafwen. Hrodgar beklagar sig öfwer sin wäns fall. Upprepar folkets berättelser om de twänne underjordiska andar, som man förmodade hafwa anstiftat det sista blodbadet. Den ena af dem hade synts i qwinlig gestalt, den andra i örnaskapnad, men större än någon menniska. Honom kallade jordens inwånare från fordomtid Grendel. Han bebodde blåsiga hafsuddar, och farliga träsk, der brinnande floder utför branter störtade ner under jorden. Intet menniskobarn, som rest dit, hade dädan återkommit. Hrodgar uppmanade Beowulf att gå dit och utkräfwa hämd. XIX, XX.

Beowulf rådde honom att sielf hämna sin wäns

wåns fall. Han låt ock sabla sin häst, och tågade mot fienden. Slag till lands och sjös. Beskrifning på det swärd, som Hrodgar lemnat Beowulf. Eggen derpå war förgiftad, så att den ej af blod förslödades. XXI.

Beowulf företager ensam med sina Winds Göther (Wedera-Geata-leod) en ny färd. Bemärker åtskilliga underdjur på hafwet, och norrsken. Fienden förgör hans swärd Hrunting, så att det ej biter. Kamp mot Grendels moder, som nedslår de tappraste af hans folk. Han hade sjelf endast sin brynja och den heliga Gudens beskydd att räcka för sin frälsning. Då bemäktigade han sig ett gammalt godt Jotunaswärd, så stort, att ingen annan förmådde bära det i stridens lek, ett arbete af Giganter (Giganta geweorc). Med detta uträttade han stora ting. Grendels moder föll. Derefter Grendel, hwars hufwud han afhögg. De som sett hurn hans förra swärd blifwit förgjordt, hade ej hoppats återse hjelten. Med glädje emottogo de honom nu, då han återkom, klädd i en ny skinande rustning. Fyra män buro Grendels hufwud. Då inrädde Beowulf till Hrodgar, att berätta sina sista bedrifter.

Wid häret gripet,
Grendels hufwud
I huset inbars,
Hwarest männerne druckos,

Gråsligt för de ädla,
Och deras makar,
Som med strålande blickar förtörnade
Skådade männerne. Sång. XXII. XXIII.

Sedan Beowulf aflagt berättelse om den farliga öfwerståndna striden, skänkte han åt Hrodgar det gamla Jotunaswärdet, hwarpå förfädernes bragder, sedan den stora floden förödde Giganternes slägte, woro skrifne. Äfwen stod ristadt på gullskifwor med runor, åt hwilken det blifwit förfärdigadt. — Hrodgars tacksägelser, pris och wälönskningar åt Beowulf. — Hans märkeliga dröm och tal till Beowulf. XXIV, XXV.

Beowulf begär orlof att resa hem, och tillåtelse att få medtaga Hrodgars son till Götherne̊s hof. Berömmes för sina goda egenskaper, (äfwen derföre att genom honom den förra oenigheten mellan Göther och Ö-Danskar upphört) och begåfwas af Hrodgar. Den gråhårige konungen göt tårar wid afskedet. Han afreser med sin följeslagare, och återser efter lycklig fart Götherneș kullar. Ämnar besöka Higelac, som bodde i en lysande borg, ej långt från hamnen. Dennes gemåls, (Häreths dotters) ogerningar beskrifwas. Han emottages med wälwilja af Higelac. Undfägnas med sina kämpar. Drottningen räcker dem sjelf fyllda bägare. Han aflägger en widlyftig berättelse om sin resa och sina fälttåg

mot Grendel. Denna berättelse innehåller åtskilligt, som förut ej blifwit omtaladt. Higelac tilldelar honom den förnämsta ridderliga prydnad, och ett lån, bestående af 7000 gårdar samt en Konglig thron. Han efterträder Higelac och regerar femtio wintrar, tills under mörka nätterna Draken, som bewakade en stor skatt, började sitt owäsen. XXVI—XXIX.

Nu saknas Sång. XXX, XXXI, som förr är nämndt.

Härefter följa åtskilliga lacuner, som göra sammanhanget swårt att uppfatta, isynnerhet som åtskilliga nya förhållanden inträda. Nu börjas en lång feid med Draken, om hans skatter, hwilken slutas både med Drakens och Beowulfs fall. — Draken hade i en fast borg i 300 år bewakat skatter. De blefwo honom fråntagna. Han sökte hämd, nalkades Beowulfs boning, satte eld på den och staden. Beowulf, som tyckes warit frånwarande, underrättas derom. Han låter göra sitt folk betäckningar af jern, för att skydda dem mot den eldsprutande draken, och eftersätter denna, som flytt med de återtagna skatterna. Berättelse om Higelacs krig mot Friserne, och huru han fallit för Others (Ottars) son. Han kallas den lyckligaste af Sjökonungar i Swerige (Angels. Svi-orice). Lemnar thronen och regeringen öfwer Götherne åt Beowulf, som hämnas hans död på Others son. An-

griper sedan draken. Berättar huru han wid siu års ålder blifwit upptagen af Higelac, erhållit egendom och lån. Higelac beklagas såsom olycklig i anseende till sina barn. Den ena hade skjutit den andra i kriget af wåda, och tyckes derföre på faderns befallning blifwit hängd. Efter Higelacs död utbryter twist mellan Swear och Göther (angående thronföljden?). De förenas under Beowulf, att hämnas den förres död. Draken besegras. XXXII — XXXV.

Nu uppträder Wiglaf, Weorstans son, och bistår tappert sin länsherre och wälgörare Beowulf i den farliga striden mot draken. Denne sistnämde besegras och dödas. Beowulf känner sielf döden nalkas af det giftiga sår, som draken förut gifwit honom. Hans afskedstal till sin efterträdare Wiglaf. Drakens ofantliga skatt plundras, och skalden tyckes äfwen af Wiglaf hafwa erhållit sin del för sina sånger. Sedan Beowulf hållit tal till sin efterträdare, uppsteg han på det lågande bålet, hwarifrån hans ande bortgick att söka de rättfärdiges dom. De ädla giorde åt honom en stor hög wid Hronesnäs, hwilken sedan af sjömännen kallades Beowulfs borg. XXXVI — XXXVIII.

Ytterligare berättelse om drakens dödande. Wiglafs bestraffande tal till dem, som fegt öfwergifwit sin gamle konung. Widare

om Beowulfs död, samt om Higelacs krig mot Friserne och Frankerne, och huru han föll för Ongenthio wid Rafnholt (enligt Thorkelin beläget i byn Aad, Hyllebiergs Socken, Wiborgs Stift, der hans hög ännu skall wisas). XXXIX, XL.

Åter omtalas Beowulfs och Higelacs sista händelser; den förres fall, det stora bål, som åt honom upprestes, och den ansenliga hög, som åt honom uppkastades. Låftal hållos öfwer honom.

Hans husfolk
Sade att han warit
Af werldens konungar
Mot män mildast,
I strid tapprast,
Mot folket blidast,
Efter ära begärligast.

Sång. XLI — XLIII.

Sådant är hufwudsakliga innehållet af denna dikt. För att kunna med säkerhet utreda det, fordras dock att ett kritiskt bearbetande af texten, hwilken är ingenting mindre än pålitlig, skall föregå. Så länge detta ej skett, kan naturligtwis också icke en tillfredsställande öfwersättning gifwas. Rec. har i allmänhet följt Thorkelins text och öfwersättning, dock ej öfwerallt utan förändring. Men när man också fått en kritiskt bearbetad text, torde

det ändå ha fina swårigheter att med redighet utweckla sammanhanget, ty behandlingen är i sig sielf så förwirrad, och händelserna så kastade om hwarandra, att de ej lätteligen bringas till ett helt. Beowulfs Frisiska fälttåg, ända till hans återresa hem, låta någorlunda utreda sig, när man har affeende på de förekommande episoder, och afskiljer dem från hufwudberättelsen. Men den senare delen af dikten, hwilken rör Beowulfs strider med Draken, och berättar Higelacs fälttåg och död, är deremot så mycket swårare. Nästan ingenstädes är berättelsen om en serskild händelse afslutad med afdelningen, utan ofta omtalas åter detsamma i början af den nästföljande, och understundom upprepas det åter på helt andra ställen, der man enligt sammanhanget ej skulle förmoda det. Öfwergången från ett ämne till ett annat, är oftast otydlig, åfwensom episoderne ej utan swårighet urskiljas från hufwuddikten.

Hwilken Författaren till denna dikt warit, kan ej bestämmas, då handskriften icke lemnar någon upplysning derom. Af sielfwa arbetet tyckes, som han warit samtida med händelserna, och närwarande wid Beowulfs sista tåg emot Draken, då han ock af rofwet erhållit sin del. Han har således troligen warit en Dansk, i den widsträckta bemärkelse, som detta namn fordom ägde, då det betydde en,

som talade Nordiska Språket, i hwilken bemärkelse denna benämning åfwen öfwerallt nyttjas af Skalden sielf. Då frågan blir om författaren till dikten, i det skick denna nu har, så är den swårare att upplösa. Thorkelin anser arbetet först wara skrifwet på Danska och derifrån öfwerflyttadt på Angel-Sachsiska, enligt honom samma språk, blott med liten dialektåtskillnad. Af sielfwa arbetets sammansättning, som utwisar så mycken oreda, till någon del synlig af det ofwanföre uppgifna innehållet, föres man dock på den tanken, att dikten ej bibehållit sin ursprungliga gestalt, utan undergått en senare omarbetning. Swårligen kan man föreställa sig, att den första författaren följt en på det hela så oredig plan, att han beständigt skulle behöfwa på sednare ställen åter upprepa det förut sagda, för att der tillfoga något, som han förbigått. I de första sångerna framlyser också ännu en bättre ordning. — En, som sielf deltagit i händelserna och känt skådeplatsen för dem, skulle knappast med så liten tydlighet hafwa målat de serskildta uppträdena. Orternas läge och inbördes afstånd, landets utseende framställas dunkelt och oredigt. Ställens namn uppgifwas ganska sällan. Berättelsen saknar ofta åskådlighet, antingen den rör personer eller handlingar. Man ser att händelserna ej warit lefwande i föreställningen hos den, som öfwer-

lemnat dem åt oß. Han har ej sett dem, ej deltagit i dem. Han har blott hört dem berättas, och fattat dem så, som hans egna förhållanden medgåfwo, samt derefter åter sökt framställa dem. Med ett ord: allt wisar, att en annan, både i afseende på tiden och orten skild från första författaren och från sjelfwa händelserna, omarbetat berättelsen, hwarwid allt det speciella och lifligt utmärkande förswunnit. Kraftigast bewisas dock en sednare omarbetning derigenom, att den tydligen från början hedniska dikten öfwerallt blifwit uppblandad med Christna myther och begrepp. Arbetet är ocksa just derigenom serdeles märkwärdigt, ty knapt kan man få se en fullkomligare blandning af Christna och Hedniska ideer, hwilket icke röjer sig på ett eller annat ställe, utan går genom hela dikten från början till slut. Thorkelin påstår wäl, att om man undantager några ställen, till exempel, det ofwanföre öfwersatta om Jotarnes härstammande från Kain, finnas i detta skaldewerk ej flere spår till Christendom, än i Eddorne, hos Homeros eller Virgilius; men Rec. förmodar att så, som läst boken, skola gifwa bifall åt hans mening. Till förklarande af alla deßa uppgifna swårigheter, anser Rec. intet annat medel tillrådligt, än att antaga en eller flere omarbetningar, och föreställer sig saken så, att

wi

wi i närwarande arbete äge ett werk af en Angelsachsisk Christen, som deri efter sitt tycke ordnat, omarbetat och sammankastat fragmenter af kanske mer än ett äldre nordiskt hedniskt Epos, hwari de här förekommande händelser blifwit besungna.

Af hwad anledning och på hwad tid dikten blifwit bearbetad på Angelsachsiska kan nu mera icke afgöras. Thorkelins gißning att det skett på Konung Alfreds föranstaltande, är ej osannolik. Denne Konung kände wäl Norden, och samlade, såsom hans Biograf berättar, åtskilliga Nordiska qwäden, samt lät öfwersätta dem på Angelsachsiska. Likwäl stöder sig Thorkelins förmodan på inga andra säkrare skäl, och kan således ej erhålla någon högre grad af wißhet. Hickesii påstående, att dikten är Angelsachsisk, måste, enligt hwad förr blifwit anfördt, förfalla.

Så länge man ej med säkerhet kan ställa de händelser, som skalden besjunger, i förbindelse med andra förut kända, kan man också icke utsätta tiden, på hwilken de tilldragit sig. Thorkelin har bestämdt uppgifwit 3:die och 4:de århundraderne efter Christus, samt året 340 såsom Beowulfs dödsår. För att bewisa detta, har han dels åberopat sig Suhms Tabeller over den Critiske Historie af Danmark, Kiöbenh. 1779 (Tab.

XIV), dels Suhms Geschichte der Dänen, von Gräter, Leipz. 1803. Den förra har Rec. enligt anwisningen jemfört, utan att derigenom finna sig öfwertygad. Twärtom, enligt Grundtwigs anmärkningar till närwarande bok, (hwilkas hufwudsakliga innehåll blifwit Rec. af en wän meddeladt) är det obestridligt att Sigmund Wolsungs bragder besöngos wid Hredgars hof, enligt Sång. XIII, sid. 268

Vel hvylc gecvæð
þæt he fram Sigemunde m. m.

och längre ned: Sigemunde gesprong, samt sid. 269 vælses eafera. Efter Suhms beräkning *) föll Sigmund 410. Någon tid måste wäl förbigått efter hans död, innan hans bedrifter hunnit blifwa en hjeltesaga. Om deremot Beowulf efter 50 års regering blef slagen 340, så kunde Sigmunds bragder ej redan i hans ungdom hafwa blifwit ett allmänt ämne för Skalderne. Den Beowulf, som föll 340, måste således hafwa warit en annan, än hjelten i denna dikt. De Swenska eller Göthiska hjeltar, som här förekomma, äro, så widt Rec. känner, för öfrigt i wår historia alldeles obekanta. Higelac är wisserligen ett nordiskt namn, detsamma, som Hugleik. Så heter äfwen en Konung i wår Historia,

*) Historie af Danmark, Kiöbenh. 1782, 4:o, Tom. 1, sid. 193.

men deß lefnadsomständigheter öfwerensstämma ej med Higelacs. Beowulf är ock ett Nordiskt namn. Biólfr förekommer i Landnama. I Swenska Historien omtalas ingen så benämd person. Det återstår således att antaga, det de endast warit Småkonungar, men på hwilken ort i Swerige? De woro af Scylfinga ätt, och regerade öfwer Sjö- eller Wind-Göther (Angelf. Sæ-Geatas, Wedera-leod) Deraf kan man wäl tydligen sluta, att deras land gränsat till hafwet. Det synes också sannolikt, att det legat wid rikets westra kuster. — Öfwerses får likwäl icke den uppgiften, att Swear och Göther, efter Higelacs död, började inbördes stridigheter, i fall deßa blifwit förorsakade af den lediga thronens återbesättande, ty man återfunne då här samma stora företrädestwist mellan bägge Nationerne, som till större delen förklarar wår medeltids Historia. Detta tyckes ock få styrka deraf, att både Swear och Göther sedermera nämnas under Beowulf förenade att utkräfwa en gemensam hämd för Higelacs död. Då man har afseende på de ländernas läge, som beboddes af Swear och Göther, tyckes en sådan twist ej kunnat äga rum i en småkonungs land i Götha Rike. — Huruwida de Danska personer, som dikten innehåller, på andra ställen omtalas, lemnar Rec. till afgörande åt mera bewandrade i Danska Historien.

Utgifwaren har tillagt ett Historiskt namnregister, som tillika innehåller hufwudpersonernas bedrifter. Det skiljer sig i några afseenden från den öfwersigt af innehållet, som Rec. gifwit. — Om Beowulf, Higelac, Hrodgar och Wiglaf lemnar det föregående tillräcklig underrättelse. Jotarnes anförare Grendel är wida swårare att låra känna. Lika tapper, som listig, är han en utmärkt representant af sitt folks karakter; snarare en collectiv person, i hwilken hela folket inbegripes. Wid hwarje krigsbragd, som utföres, är det endast han, som handlar. De öfriga äro undanskymda; man ser dem nästan ej. I striden är han wig och snäll, på flykten snabb, mot fienden grym; ja han skildras till och med som menniskoätare. Om än Nationalhätskhet, ursprungen af ett långwarigt fiendtligt förhållande, förorsakat öfwerdriften i teckningen, hwilket får afdragas, så inträffar likwäl det återstående helt och hållet med hwad Historici i långt sednare tider berättat om Marschländernas *) inwånare; till och med den omständigheten, att qwinnorna gingo med i striden. Denna Historiska person Grendel förblandas likwäl ständigt med en mythisk, en ond ande Grendel, som enligt Thorkelin swarar mot Loke i Nordiska mythologien. Orsaken dertill uppger han hafwa warit, att Au-

*) Trakter af Neder-Sachsiska kretsen.

gelsachsiska öfwersättaren förblandat Isländska orden Logi, Loki, eld, med Loka, grind, Angels. Grendel. Hos Caedmon nämnes ocksä Grendel säsom satan, diefwul.

Af denna dikt kan mycket hemtas till upplysande af Nordens gamla seder, bruk och myther. Det ofwananförda lemnar prof derpå. Atskilligt, som här förekommer, har i folktraditionen bibehällit sig intill wår tid; till exempel, tron på drakar, som wakta guld och skatter, hwilka kring midnätterne sprida glans. Till gästabudsfröjden hörde alltid Skaldesänger. Förstarne sielfwa woro skalder, och den äldrige Hrodgar berättas hafwa spelat och besjungit, än glada, än sorgliga ämnen, och sina egna ungdomsbragder. — Märkligt är, att Jotarne sägas warit förträfflige wapensmeder. I nordiska berättelser tillegnas Dwergarne denna skicklighet, liksom i allmänhet en äldre konst och wishet åt det från männerne eller Manhems inwånare skilda slägtet, som den nordiska sagan gemenligen kallar Jotar. Att de i närwarande arbete förekommande Jotar, synas till läge och stam wara helt andra, än de nyßnämda, hörer till Diktens märkwärdigheter; men får ej förundra oß, då forntidens både Ethnographi och Geographi war mythisk, eller symbolisk, det will säga, mer uttryckte en förut fattad idé, än werkliga förhållanden. Hwarje folk begynner sin saga, om det har en sä-

dan, med att sätta sig sjelf som det goda, sina fiender deremot som det onda slägtet, eller, emedan alla nationella benämningar från början äro i nationens språk namn på folk, eller mennissa i allmänhet, med att karakterisera den fiendtliga stammen såsom omennissor, hwilka sagans fantasi målar som troll, resar, dwergar, med ett ord: som widunder. Då begreppet af fiende i allt detta är det werkliga och hufwudsakliga, så kunna fienderne wexla, och likwäl ändå i sagan uppträda under samma namn. Så förklaras hur ett efter utseende helt annat folk i närwarande dikt kan uppstå under det gamla fiendenamnet af Jotar, åfwensom att den onda ätt, som den hedniska sagan gör till Troll, för den Christne författaren blifwit djeflar, också är lätt begripligt.

Wersslaget i hela arbetet är rent Nordiskt. Blotta Fornyrdalag, mestadels regelräta. Rec. har sökt efterbilda dem i de gifna öfwersättningsprofwen, men swårigheterne hafwa warit för stora att blott någorlunda kunna lyckas. Emedlertid kunna dock dessa små prof utwisa originalets diktion. Arbetet har åtskilliga sköna ställen. Det yppiga bildspråket blir dock, för en wid Eddasångerna owan, snart tröttsamt, och förswårar läsningen. Utgifwaren har till afhjelpande af denna olägenhet bifogat ett register öfwer poetiska syno-

nymer. — Äfwen har han låtit texten åtföljas af en Latinsk öfwersättning, som skall wara ordagrann; men derigenom ocksä blifwit till den grad otydlig, att den mångenstädes ej kan förstås för sig sjelf, utan att rådfråga texten. I alla fall hade det wäl warit rigtigare att bifoga en Dansk öfwersättning, hwilken då äfwen tjenat till att upplysa den frågan, huruwida Danska språket härstammar från Angelsachsiskan. Ehuruwäl denna fråga tyckes wara tillfredsställande beswarad af Herr Rask med nekande, är dock Herr Thorkelin, äfwensom Herr Grundtwig, af motsatt mening. — Mycket kunde wißerligen wara att anmärka wid den utgifna texten, som ingalunda uppfyller Philologens fordringar; men man måste dock icke förgäta de hinder, hwilka utgifwaren haft att bekämpa, och påminna sig, att wi hafwe honom ensam att tacka derför, att detta arbete utkommit.

G — i.

Archäologiska Anteckningar rörande de i Swensk jord tid efter annan funne Guld-Bracteater.

Guld-Bracteater, Bracteati aurei, hafwa wåra fornforskare kallat deßa tunna i rund form arbetade Guld-lameller, hwilka sedan långre tid tillbaka, och oftast af betydlig storlek, i jordfynd förekommit. På ena sidan äro de intryckte eller urhålkade och på den andra sidan kupiga, med utstående, högst illa och wanskapligt formade figurer. De äro således af det slag, som Myntkännare kalla Nummi incusi. Merendels äro de af swagt guld, eller närmare bestämdt, af blandadt guld och silfwer, hwilket war de gamlas Electrum *), hwarföre de rättast böra hänföras till Nummi Electrei, eller Nummi Mixti, (τα κεραστα γομισματα, Celsus). De äro således genast

*) Angående de gamlas Electrum, och de i anledning deraf så kallade Nummi Electrei, anför J. M. Gesner i Commentationes Gottingenses ad a. 1753, sid. 101. "Agi hic puto de auro, cui quinta argenti pars admixta est, qua ratione finitum a Plinio electrum vidimus; et ab eo tempore decrescere bonitatem auri in nummis imperatorum observant, qui hoc agunt."

nast skiljde ifrån wåra inhemska uräldsta mynt eller hålpenningar, som alla äro af Silfwer och hos Numismatici äfwen kallade Bracteati eller Cavi, efter de äro präglade allenast på en sida af tunnt silfwerbleck, hwadan de ocksä stundom heta Bleckmynt *).

Ehuru deßa Guld-Braeteater icke så sällsynt träffats i Swerige och äfwen i Danmark, tyckes man dock hittills föga hafwa egnat dem någon allmännare och fullständigare granskning, hwarföre det icke är att undra på, att man ännu är i så mycken owißhet om detta slags monumenters rätta hembygd, ålder och betydelse. Efter wåra förra Antiqvariers wana, hafwa flere af dem blifwit såsom Nordiska och inhemska fornlemningar förklarade, och af sådan anledning hafwa wåra Numismatiska författare gifwit dem rum i sina arbeten. Sålunda har wår ostridigt lärdaste Myntkännare, R. Keder i en widlyftig afhandling **) welat tillegna Oden en i Sigtuna wid slutet af 1600-talet funnen penning, och lämpat de derä befintelige figurer (en häst, på hwars rygg

*) Berch om Swenska Mynt och Skådepenningar. Sid. 1.

**) Nummus Aureus Antiquus atque perrarus Othinum, ceu probabile est, ejus Sacrorum ac Mysteriorum signa et indicia exhibens. Leipzig 1722. 4:o. Denna penning finnes för närwarande i Kongl. Mynt-kabinettet i Stockholm.

sitter en galt: fram i bringan en korp, och under buken en båge och pil) på Odinska läran och Asa-Mythologien. Uti denna förklaring har han blifwit följd af flere Numismatici, såsom E. Ziervogel *) m. fl., och ännu 1796 fann han i A: Modéer **) en ifrig försvarare af denna mening, ehuru en grundelig fornkännare, Hr Professor Blad, uti sin året förut af Kongl. Witterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien belönte Prisskrift, med widsträckt lärdom ådagalagt, att denna Odens förmenta penning snarare är ett Hunniskt Guldmynt från Pannonien ***). Den författare, som senast skrifwit i dessa ämnen, wår förtjente Prof. Sjöborg, i sin år 1797 utgifna Inledning till kännedom af Fädernes-landets Antiquiteter, anser icke otroligt, att dessa Bracteater äro Nordiska. Ocksä han har här welat använda Asa-Mythologien, och trott sig uti de å en Bracteat förekommande figurer se Oden flygande till Asgård, med sin

*) Dissertatio de re Nummaria. Ups. 1750. 4:o.

**) I dess anonymt utgifna Inledning till kännedom om Swenska Mynt och Skådepenningar från början och till dess Swenska spiran lemnades af Kon. Håkan Magnusson. Lund 1796. 8:o sid. 1—4. Rimligare ansåg den lärde G. S. Balier denna penning för Macedonisk eller Tracisk. Se Acta Petropolit. T. II.

***) Kongl. Witterh. Histor. och Antiqu. Akademiens Handlingar. Tom. VII, sid. 95.

Sleipner och sina korpar *). Ja, på en af de större i Swensk jord funna Guld-Bracteater will han igenkänna Sigurd Rings i Bråwalla-slag swinfylkta Här, alldeles såsom den finnes beskrifwen i det bekanta Sagobrottet, som Peringskiöld utgifwit **). Deßa och dylika förslagsmeningar angående nämde monumenters Nordiska ursprung och förklaringsgrunderna derför, torde swårligen kunna bestå inför en nogare och mera omfattande undersökning af wåra fornlemningar. Först och främst bör wäl det Archäologiska studium så wida hafwa framskridit, att man ej genast anser alla forntida monumenter wara inhemska, för det att de i inhemsk jord äro träffade. I allmänhet har man kallat deßa Bracteater, liksom alla gamla och illa giorda penningar, som man här funnit, Göthiska, utan att just närmare bestämma hwad man dermed welat antyda. Att de nu ej äro Nordiska, Göthiska eller med ett ord, ursprungligen inhemska, bör ej längre wara någon owißhet underkastadt. Så widt wi känna wår Numismatiska Historia, weta wi ej af något inländskt Guldmynt före Konung Eric XIII af Pommern ***); och de inhem-

*) Sjöborg l. c. sid. 189.
**) Sjöborg l. c. s. s.
***) Ryßarnes äldsta Guldmynt anses wara från Carl den Stores tid. Wi äga wäl före-

ska mynt, wi med wißhet från äldsta tider äga qwar, äro af helt annan art och beskaffenhet, än de Bracteater, hwarom nu fråga är. Om man ocksä wille bemöda sig, att göra jemförelser och utfinna likheter emellan figurerna å deßa Bracteater och dem, som förekomma å andra inhemska forntidsmonumenter, till exempel wåra Runstenar, är dermed föga wunnet. Profeßor Sjöborg har, för att bewisa, att den smak, som deßa Bracteater röia, werkeligen hörer till Norden, till jemförelse anwist de figurer, som finnas på Ramsjö Runsten i Upland *). Ibland Bautils 1100 Runstenar, erbjuda sig efter behag sådana sammanlikningar i ymnighet; men just derföre äro de för wårt ämne ganska litet bewisande, efter de äro af den egenskap, att de kunna utsträckas, nästan så långt man behagar. Det återstår således, hwad wi ocksä wilje ådagalägga, att deßa monumenter ej äro i Norden ursprungligen inhemske, utan i fordom timma dit införde. Och denna förmodan har flere Historiska wittnesbörd för sig. Tala ej wåra gamla Sagor och wåra äldriga Runstenar om widsträckta härnadståg till fjerran belägna länder? Och om deßa färder icke blif-

gifna Guldmynt under Konungarne Björn och Eric den Helige (se Berch l. c. sid. 14 och 21) men de äro med allt skäl mißtänkte.

*) Sjöborg l. c. sid. 191.

ma så urgamla och så widsträckta, som wåra nitälskande Antiquarier och Runstens-uttydare fordom förmenat, så återstå dock säkra och ojäfaktiga minnesmärken, som tala om Greklands-farare *), Jorsala-farare **), under hwilka benämningar troligen ocksä innebegripas de, som fordom reste till

*) Se Bautil. Han for til Girkha; war a Griklanti; onfurs i Grikum; warh taudr i Girkium; äro talesätt, förekommande på Runstenarne, som äro uppreste efter Greklandsfarare (Grikfari). Äfwen wåra gamla Landskaps-Lagar, som bewara så många, ännu icke nog begagnade underrättelser om Swenska folkets tillstånd i äldsta tider, synas weta af deßa Greklandsfarare. På dem syftar utan twifwel följande märkeliga ställe i Westgötha-Lagen, hwilken, jemte Uplands-Lagen, är till redaction den äldsta och i sitt fornskick bäst bibehållna af Landskaps-Lagarne; „Ingsins Mans arf taka then man i Girklandi sitter." Ärfda-B. Fl. 12.

**) Se Bautil. Han for a Sidona garn och Jorsala mith skipum. — Han wille öster fara och ut till Jursala. Häraf ser man, att twänne wägar för Greklands- och Jorsalafarare den tiden woro i bruk, nämligen en i öster (austrveg) till lands, troligen den stora handelswägen, som då war mellan Norden och Orienten, genom nuwarande Rykland; samt en wäg i wester, sjöledes, genom Niorva Sund, in i Medelhafwet, som ocksä understundom kallas Grikla Haf, då troligen under förbiresan Irland och England ofta besöktes.

ska mynt, wi med wißhet från äldsta tider äga qwar, äro af helt annan art och beskaffenhet, än de Bracteater, hwarom nu-fråga är. Om man ocksä wille bemöda sig, att göra jemförelser och utfinna likheter emellan figurerna å deßa Bracteater och dem, som förekomma å andra inhemska forntidsmonumenter, till exempel wåra Runstenar, är dermed föga wunnet. Profeßor Sjöborg har, för att bewisa, att den smak, som deßa Bracteater röja, werkeligen hörer till Norden, till jemförelse anwist de figurer, som finnas på Ramsjö Runsten i Upland *). Ibland Bautils 1100 Runstenar, erbjuda sig efter behag sådana sammanlikningar i ymnighet; men just derföre äro de för wårt ämne ganska litet bewisande, efter de äro af den egenskap, att de kunna utsträckas, nästan så långt man behagar. Det återstår således, hwad wi ocksä wilje ådagalägga, att deßa monumenter ej äro i Norden ursprungligen inhemske, utan i fordom timma blit införde. Och denna förmodan har flere Historiska wittnesbörd för sig. Tala ej wåra gamla Sagor och wåra åldriga Runstenar om widsträckta härnadståg till fjerran belägna länder? Och om deßa färder icke blifwit

gifna Guldmynt under Konungarne Björn och Eric den Helige (se Bereh l. c. sid. 14 och 21) men de äro med allt skäl mißtänkte.

*) Sjöborg l. c. sid. 191.

wa så urgamla och så widsträckta, som wåra nitälskande Antiquarier och Runstens-uttydare fordom förmenat, så återstå dock säkra och ojäfaktiga minnesmärken, som tala om Greklands-farare *), Jorsala-farare **), under hwilka benämningar troligen ocksä innebegripas de, som fordom reste till

*) Se Bautil. Han for til Girkha; war a Griklanti; onfurs i Grikum; warb tauðr i Girkium; äro talesätt, förekommande på Runstenarne, som äro uppreste efter Greklandsfarare (Grikfari). Äfwen wåra gamla Landskaps-Lagar, som bewara så många, ännu icke nog begagnade underrättelser om Swenska folkets tillstånd i äldsta tider, synas weta af deßa Greklandsfarare. På dem syftar utan twifwel följande märkeliga ställe i Westgötha-Lagen, hwilken, jemte Uplands-Lagen, är till redaction den äldsta och i sitt fornskick bäst bibehållna af Landskaps-Lagarne; „Ingsins Mans arf takär then man i Girklandi sitter." Ärfda-B. Fl. 12.

**) Se Bautil. Han for a Sidona garn och Jorsala mith skipum. — Han wille öster fara och ut till Jursala. Häraf ser man, att twänne wägar för Greklands- och Jorsalafarare den tiden woro i bruk, nämligen en i öster (austrveg) till lands, troligen den stora handelswägen, som då war mellan Norden och Orienten, genom nuwarande Rysland; samt en wäg i wester, fiðleðis, genom Niorwa Sund, in i Medelhafwet, som ocksä understundom kallas Grikla Haf, då troligen under förbiresan Irland och England ofta besöktes.

Miklagard, såsom wåra förfäder fordom benämde det Östra Kejsaredömets hufwudstad Constantinopel, i likhet med Grekernas Μεγαλοπολις *). Under deßa dels härnads-tåg och dels andaktsfärder stannade de ofta på sistnämde ort och antogo för någon tid tjenst wid Kejsarens **) Lifwakt, hwarom Harald Hårdrådes Saga hos Sturleson lemnar många märkeliga underrättelser. Wåra Isländska Sagor benämna dem Wäringar, Byzantinske författare kalla dem på samma sätt Barangi, (Βαραγγοι) och enligt Prinseßan Anna Comnenas uttryckeliga wittnesbörd, i deß Alexias †), woro deßa Wäringar från Skandinavien (Thule). Enstämmigt omtala nämde författare, det höga anseende, hwaruti deßa främlingar stodo wid Kejsarens Hof, det stora förtroende man hyste till deras kraftfulla Nordiska trohet och de widsträckta rättigheter och förmåner, som woro dem bewiljade, till exempel, det i wåra sagor så kallade Pollutaswarf, m. fl. Utom detta wid hwarje Kejsares dödsfall förunnade tillfälle att samla betydliga skatter ***), sak-

*) Sturleson, Heims Kringla.

**) Miklagarþs Kejsara, som Sturleson kallar honom. (Se Håkan Skulderbred's Saga, sid. 395. På ett annat ställe kallas han äfwen Grikia Kungur. Harald Hårdrådes Saga, sid. 68.

†) Edit. Paris. 1651. Fol. sid. 62.

***) Sturleson. Harald Hårdrådes Saga l. c.

nades icke heller utwägar dertill under de krig som Kejsarne den tiden förde. Serskilda hedersbewisningar för Wäringarnes tapperhet och trohet anser jag deßa Guld-Bracteater hafwa warit, som tid efter annan hos oß blifwit funne i jorden. De äro merendels försedde med ringar eller öglor, samt infattade i ett slags utkrusad bigerning, hwilket tydligt bewisar att de aldrig warit gångse mynt, utan endast gifne såsom smycken och hedersteckeн att bäras om halsen. De träffas derföre hos oß ytterst sparsamt, i jemförelse med Arabiska eller Cufiska mynt, som fordom i ofantlig mängd, isynnerhet wid wåra kustländer, blifwit funne. De hafwa således ej inkommit genom de handelsförbindelser, som fordom ägde rum mellan Norden och de i öster belägna länder. Ett ännu wigtigare skäl är, att deßa Guld-Bracteater hafwa träffats i ättebackar och stensättningar, jemte fordna stridswapen *), hwilket berättigar oß till den slutsatsen, att de i fordom timma tillhört någon från sina härnadståg till hemlandet återkommen krigshöfding, med hwilken de sluteligen, såsom det dyrbaraste, jemte wapenrustningen följde i jorden. Utom denna

hwarest det nämnes om Guld och Penningar, som Harald i lön bekommit af Kejsaren i Constantinopel.

*) Se J. Scheffer, de Orbibus tribus Aureis, in Scania e terra eratis. Stockh. 1675.

omständighet kan man äfwen temmeligen wäl bestämma tiden, då deßa Bracteater i Norden inkommit. Af Sturleson weta wi förut, att det war i synnerhet i 11:te Seklet, således wid den tid, då Christendomen förkunnades i Norden, som Skandinavernes resor till Miklagard kommo i bruk. Men då deßa Bracteater, såsom wi nyß anfört, äfwen hafwa funnits i sten-sättningar, ser man att de nödwändigt måste hafwa inkommit, innan det Christeliga begrafningssättet kommit till stadga i Norden, hwilket att sluta af flera andra omständigheter, icke öfwerallt måtte hafwa gått så fort, utan ägde det hedniska begrafningssättet i ättebackar rum långt efter Christendomens införande.

När man nu sluteligen fäster sin uppmärksamhet på beskaffenheten af deßa Bracteater, och det högst släta och oartistiska arbete deruti röjes, så gynnar det, mera än det strider mot wår tanke om deßa monumenters rätta ålder och hembygd. Såsom wi ofwanföre anmärkt, äro de merendels af blandadt Guld, eller Nummi Electrei, och det är just från Bosphoren, som flere monumenter af Electrum äro bekante*). De äro kupiga på ena sidan och urhålkade på den andra, hwarföre dylika Nummi incusi och-

så

*) Jemför Blads ofwannämde Prisskrift, S. 115.

så blifwit kallade Cavi Byzantini, efter sådane flogos i Byzantium och trakten deromkring *). För öfrigt utwisa de sjelfwe, att de tillhöra den tidsålder, då alla elementer i den murkna Byzantinska statskroppen arbetade med sitt förfall. Hwad den grundlärde Archäologen Du Cange i sin afhandling: de Inferioris Ævi Numismatibus yttrar om denna tids konstmonumenter, och i synnerhet om de Byzantinska Kejsaremynten, **) inträffar derföre så fullkomligt på deßa smycken eller Bracteater, att om deras ursprung intet twifwelsmål synes wara öfrigt.

Härmed påstås dock icke, att alla deßa Guld-Bracteater uteslutande äro Byzantinske. Wid en framtida allmännare granskning och inbördes jemförelse med andra konstmonu-

*) L. Jobert, La Science des Medailles. Paris 1739. Blads Prisskrift l. c.

**) "In Numismatibus, quæ sunt sequioris et labentis imperii, artificum insciтiam, litterarum atque mechanicarum perinde ac liberalium artium lapsum et interitum, et, quod stupendum apud gentem, cui litteras et artes orbis debet, licebit deplorare. Licebit, inquam, male formatos ac cusos nummos intueri, pessime insuper effigiatos, barbaros inductos caracteres, barbaras etiam ac utraque lingua mixtas persæpe inscriptiones, nullo denique fere genere vel ingenio expressas adversarum partium, si quæ habentur, figuras."

menter från samma tidsålder, torde det upptäckas, hwad som ock till någon del är skedt, att många bland dem förskrifwa sig från widt åtskilda folk och länder. Ett stort antal torde blifwa Thraciska, Daciska, Hunniska, Pannoniska, m. fl., och då wåra förfäders härnadståg sträckte sig åfwen åt wester, torde många blifwa Irländska, Germaniska, Frankiska, m. fl. Men för att få detta ämne närmare utredt, måste alla deßa i Swensk jord funne fornlemningar tillsammans undergå en mera omfattande granskning och jemförelse, hwilken nu mera icke så lätt torde tillwägabringas, sedan man hittills ansett så få af dem wärde någon uppmärksamhet, för att kunna blifwa bewarade i wåra allmänna eller enskildta Myntkabinetter, dit de också på wißt sätt icke rätteligen höra. Några finnas wäl ännu förwarade bland det fordna Antiqvitets-Archivets Samlingar. I Akademiska Myntkabinettet i Upsala finnes icke någon enda af dem, hwaremot det Akademiska Myntkabinettet i Lund äger en och annan *). Hos Private torde ännu några få wara i förwar, som träffats i senare tider, om ej de, lika med många andra, redan wandrat i Guldsmedens degel, hwarom man warit temmeligen obekymrad, eftersom man ansett dem för o-

*) Sjöborg, Nummo-Phylacium Acad. Lundens.

förklarliga och oartistiska fornlemningar från en aflägse barbarisk tid, och således af föga historiskt wärde. Jag hyser dock den förmodan, att man en gång i framtiden af dessa och dylika monumenters närmare granskning, och då flere af dem blifwit upptäckte och jemförde, torde komma till några närmare resultater angående wåra förfäders widsträckta härnadståg i öster. Genom en sådan granskning af de Arabiska Mynt, som här funnits, har man kommit fordna handelsförbindelser emellan Norden och Orienten på spåren *). Ännu tala wåra inhemska urkunder, fastän dunkelt och oredigt, om wåra förfäders bedrifter i öster, och ehuru wåra senare Historieskrifware, ledsne wid sina föregångares öfwerdrifna orimligheter i detta ämne, icke häråt lemnat någon synnerlig uppmärksamhet, utan endast åtnöjt sig med hwad Sturleson nästan i förbigående haft tillfälle att berätta om Swenska sakerna, så synes det dock wara mycken anledning att förmoda, det hos Sturleson nog många blad i wår äldre Historia

*) C. Aurivillius, de Numis Arabicis in Sviogothia repertis. Acta R. Societ. Scient. Upsal. T. II. G. Adlerheth, om Sweriges fordna Österländska Handel i anledning af Arabiske penningar funna i Swensk jord. K. Witterh. Hist. och Antiqv. Akad. Handl. T. 1. J. G. C. Adler, Museum Cuficum Borgianum. Rom 1782.

äro borta, i jemförelse med den af så många härliga hjelte-uppträden rika Norrska Historien. Troligt är, att många af wåra forntida Konungar och Krigshöfdingar, under sina härnadståg, tillika med minnet af sina bedrifter, bortdött i öster. Anledningarne till denna förmodan skola i en serskild afhandling blifwa närmare utweckade.

Af wårt föresatta ämne återstår allenast att till slut meddela några underrättelser om de hos oß giorda fynd af Guld-Bracteater. Den äldsta upplysning jag om sådana fynd kunnat erhålla, är af år 1674. Om hösten detta år funnos wid Wä i Skåne, en half mil från Christianstad, tre stora Guld-Bracteater, af hwilka den största wägde 9, den medlersta 7 och den mindsta 4 dukater. De träffades tillsammans med några förrostade swärd och pilar, af en Bonde, under det han plöjde sin åker, och blefwo genast af Landshöfdingen M. Durell i Christianstad öfwersände till Konung Carl XI, jemte följande skrifwelse:

"Stormechtigste Konung, Allernådigste Herre! — Eders K. Maystätt gifwer jagh i underdånighet tilkänna, thet mig förkom, at en Bonde uthi Wää, som ligger en halff mihl ifrån Staden har ungefär 3 wekor sedan, widh thet han kiörde uthi sin åker funnit några Antiquiteter. Therföre jagh strax lått kom-

man för migh, och dher om tiltalte honom, medh förmaning, at skaffa fram, hwad han såleda funnit, så skulle honom en godh hittelön blifwa meddelat. Dher på brachte han mig någre gamble stora wårjor, så och pijlor, som uthaff rost äre fördärfwade. Jämwäl och dheße innelagde twenne stycken aff Guld, och een aff Meßing (som doch wil mehnas wara gement Guld, Croneguld kallat, effter som dhet icke warit irgot) mehra nekar han aldeles hafwa fått, ehuru godh hittelöhn jagh lofwat honom. Och emedan här är ingen, som dheße Antiquiteter känner, derföre sänder Eders K. Maytt. jagh dhem aller ödmiukeligast til handa, nembl. Guldstyckena. Men Wärjor, så och Pijlorne äro här behåldne, medan dhe äre af rost så fördärfwade, at icke några skrifft eller annat kan synas på dhem, och dherföre icke hålles wärdt, at skicka dhem öfwer, medh mindre Eders K. Maytt. i nåder täcktes dhet befalla. &c. Christianstad d. 17 Novemb. 1674. — Magnus Durell."

Öfwer detta fynd utgaf den lärde J. Scheffer nästföljande år en antiquarisk afhandling *) af trycket, med en afritning i

*) De Orbibus tribus Aureis nuper in Scania erutis e terra Disquisitio Antiquaria. Stockh. 1675, 8:o, nu mera sällsynt. Dedicerad till Fransyska Ambaßadören wid Swenska Hofwet, Marquis de Feuquiere.

träsnitt, af hwilken synes, att deßa Bracteater endast på e n a sidan haft figurer, nämligen ett Menniskohufwud och nedanföre ett Djur af en oxes skapnad, inom en omcirkling af sammansogade triangelformiga figurer *). Om deras ålder och hembygd sladgar S c h e f f e r icke något; likwäl synes han wara böjd för den meningen, att de skulle wara slagne i Norden och gifne såsom en belöning för krigiska förtjenster **). Deßa trenne af S c h e f f e r

*) J Witterh. Hist. o. Antiqv. Akad. Handl. T. X. erinrar Hr B l a d, att man allenast funnit sådana figurer af mot hwarandra lutande trianglar uppå Portikens stoder framför Slottet i C o n s t a n t i n o p e l. Jemför J. S p o n, Voyage de Grece et du Levant. Amst. 1679 T. 1. sid. 238.

**) Res tota eo redit, ut in compendium mittamus omnia, videri eis (imaginibus in nostris orbibus) innui primo Regem sive Principem munificum erga suos atque liberalem, deinde virum fortem atque bellatorem, - - Si quis autem porro quærat, quis ille Princeps aut Rex fuerit, quis vir ille fortis, ingenue fateor, me nescire, neque conjecturis certis posse assequi. Scanensem fuisse virum illum, locus sepulturæ indicare videtur. De Rege vero nihil plane habeo quod afferam. Si Scania unius gentis imperio perpetuum fuisset subjecta, forte aliquid excogitari posset; nunc cum a Suecis transierit ad Danos, ab his iterum vindicata sit a Suecis, idque aliquoties, paganicis præsertim temporibus, quis certo pronunciare au-

beskrifna Bracteater har wår förtjente El. Brenner 1696 låtit sticka i koppar *), jemte en annan wid Wingåås i Westergöthland, året förut funnen Guld-Bracteat af samma beskaffenhet, hwilken wägde 6 och ⅝:dels dukat. Brenners mening om dessa fornlemningars betydelse är hufwudsakligen lika med Scheffers, och innefattas i följande korta öfwerskrift på det i koppar stuckna Folio-bladet: "Qvatuor hi Aurei orbes ex eo sunt genere, quales ethnici quondam Reges et Heroes in his Regnis Septentrionalibus partim tanquam insignia dignitatis ac virtutis, partim etiam amuletorum loco e collo gesserunt pendulos, qui postmodum una cum eorum ossibus, et quibus in vita usi erant armis, aggesta humo, sunt contumulati."

Efter Brenner har jag ej funnit någon författare, som omtalar några ålderdoms-

sit, hujus illiusve populi Regem hic significari? Quanquam et si hoc non esset, dubium de Rege maneret, cum et ab extero sic potuerit fuisse honoratus, quisquis extitit vir ille fortis; Neque repugnaret forma operis, quae nescio quomodo ex Anglia vel Scotia vicina petita videtur, sive artifex illius inde fuit accitus, sive ibi jussa confici. Sid. 124 och följ.

*) Utgör blott ett folioblad, som nu mera högst sällan förekommer. Det plägar någon gång åtfölja 1:sta editionen af Brenners Thesaurus Nummor. SveoGoth. Stockh. 1691.

fynd af detta slag, förr än Hr Sjöborg, som i sin 1797 utgifna Inledning till Fäderneslandets Antiqviteter, samt i Nummophylacium Acad. Lundens. beskrifwit flera Guld-Bracteater och tillika meddelat afritningar af fyra sådana. Den största deribland, som jemte twänne mindre träffades, på 1770- eller 80-talet, wid Raflunda i Skåne uti en wid sjöstranden belägen sandbacke, der fordom en offerlund warit, — är nästan lika med de nyß anförda, af Scheffer beskrifna. För några år tillbaka har äfwen en Guld-Bracteat blifwit träffad ibland ett fynd af äldre Swenska Mynt uti Skärkinds Socken i Östergöthland, men om densamma, äfwensom om en annan Bracteat, funnen i Wermeland, har jag hittills ej kunnat erhålla några tillförlitliga underrättelser.

Utom deßa har man i Swerige träffat ett annat slags Guld-Bracteater, hwilka, i anseende till de konstiga figurer, hwarmed de äro försedde, hafwa af fornforskarne blifwit ansedde för Amuleter. De äro understundom märkte med Runor, och af sådana har man hos oß hittills funnit endast Sex, efter Hr Blads uppgift, alla i Rikets södra orter *). Wid Wadstena i Östergöthland träffades 1774 en

*) Witt. Hist. o. Antiqu. Akad. Handl. Tom. X. sid. 214.

en dylik Bracteat, som inlemnades till Antiqvitets-Archivum. Hr Sjöborg har afteck nat densamma och försökt att utreda de derå befinteliga Runor *). "Man ser, säger Hr S., ett menniskohufwud på en wanskaplig häst, samt en fogel: runorna lära icke warit ämnade till läsning, utan till trollmärken att signa detta smycke med: men man ser likwäl att de äro wända så, att man bakfram kan läsa desa ord lutho tutho futhor — men det öfriga låter ej läsa sig, runorna äro likwäl, fastän konstiga, dock af de kände variationer". Så widt Hr Sjöborg. Huru det Archäologiska studium förnämligast winner genom nyare fynds noggranna pröfning och sammanlikning, synes bäst af en Bracteat af 5 dukaters wigt, som träffades 1807 wid Riksarfwe gård i Ruthe Socken på Gothland. Så widt man af Hr Blads beskrifning **) kan sluta, är den alldeles lika med den Hr Sjöbor afteckuat och beskrifwit. Hr Blad yttrar sig om desa Bracteater, att de hafwa hittills warit mörka gåtor, men af denna Bracteats legend, jemförd med en ej tillfyllest läst legend på en förut funnen Bracteat, kunna desa sannolikare förklaras, än genom Oden och hans korpar.

T

*) Inledn. till Fädern. Antiqu. sid. 190. Tab. III. Fig. 12.

**) Witt. Hist. o. Antiqu. Ak. Handl. I. c.

Runorna utgöra genom ej owanliga elipser namnet Mandion; och namnet Lutho (Ludwig) läses tydligen på den förr bekanta, efter hwilket namn följa orden: Tutho Futhor Leindars tamadi, hwilka ord, så wäl som hela Theotiskan före Carl den Stores tid, äro af Göthisk stam och öfwersatte, efter Hr Blads mening, betyda en wänlig, driftig och i hemligheter initierad man. Åt denna inskrift har Hr Blad widare gifwit Historisk betydelse. Ammianus Marcellinus nämner Mandion och Lutho, twänne Grefwar uti Franken, hwilka woro hufwudmän i den resning, som satte Kejsarkronan på Sylvani hufwud år 355. Wid denna tid — säger Hr Blad — innehade Götherne, under Hermanric den store, alla länder ifrån Östersjön till Donau; de woro således i lägenhet till att deltaga i nyßnämde resning, och att hemföra deßa Bracteater till de orter, hwarifrån de utgått: Gottland, Skåne och Småland. Emot denna förklaring kunde wäl en och annan anmärkning göras; men wi hänwise wåra läsare till den lärde författarens afhandling i deß fullständighet.

De Bracteater wi hittills beskrifwit, hafwa alla warit af Guld. Såsom ganska owanligt må tilläggas, att wid Gersnäs Säteri i Skåne träffades år 1729 en Bracteat af

Silfwer i en Ler-urna, tillika med åtskilligt arbetadt Silfwer af 200 lods wigt, samt flerehanda gamla och otydliga mynt. Denna Bracteat skänktes af Landshöfd. Lindenstedt 1755 till Akademiens Mynt-Kabinett i Lund, hwarefter den har blifwit afteknad och beskrifwen af Canzli-Rådet Lagerbring i Sw. Witterh. Akad. Handl. Tom. IV. Den är af nära 7:de storleken, försedd med en mycket utkrusad bigerning, och wisar på ena sidan ett menniskohufwud med diadem, samt på den andra ett altare, hwarpå ett kors är uppreft. Kring hufwudbilden synes en ganska otydlig omskrift, som Lagerbring sålunda förklarat: ΑΛΕΞΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑ [αυτοκρατορος], på hwilken räkning han trott sig kunna hänföra den till Alexius Comnenus, som wid år 1081 blef Kejsare i Constantinopel.

Deßa äro de hos oßj tillförene bekante Bracteater. I sammanhang härmed får jag till slut meddela beskrifning af ännu en Guld-Bracteat, som i Julii månad 1817 blifwit funnen i Hjelsta Socken i Upland, wid Frälsehemmanet Tunalund, 3 och en fjerdedels mil från Upsala. Den träffades wid ett dikes gräfning, icke synnerligen djupt ned i jorden, och enligt de efterfrågningar jag gjort, har man derwid ej förmärkt tecken till någon stensättning eller lemningar af någon urna.

Runorna utgöra genom ei owanliga elipser namnet Mandion; och namnet Lutho (Ludwig) läses tydligen på den förr bekanta, efter hwilket namn följa orden: Tutho Futhor Leindars tamadi, hwilka ord, så wäl som hela Theotiskan före Carl den Stores tid, äro af Göthiskt stam och öfwersatte, efter Hr Blads mening, betyda en wänlig, driftig och i hemligheter initierad man. Åt denna inskrift har Hr Blad widare gifwit Historiskt betydelse. Ammianus Marcellinus nämner Mandion och Lutho, twänne Grefwar uti Franken, hwilka woro hufwudmän i den resning, som satte Kejsarkronan på Sylvani hufwud år 355. Wid denna tid — säger Hr Blad — innehade Götherne, under Hermanric den store, alla länder ifrån Östersiön till Donau; de woro således i lägenhet till att deltaga i nyssnämde resning, och att hemföra deßa Bracteater till de orter, hwarifrån de utgått: Gottland, Skåne och Småland. Emot denna förklaring kunde wäl en och annan anmärkning göras; men wi hänwise wåra läsare till den lärde författarens afhandling i deß fullständighet.

De Bracteater wi hittills beskrifwit, hafwa alla warit af Guld. Såsom ganska owanligt må tilläggas, att wid Gersnäs Säteri i Skåne träffades år 1729 en Bracteat af

Silfwer i en Ler-urna, tillika med åtskilligt arbetadt Silfwer af 200 lods wigt, samt flerehanda gamla och otydliga mynt. Denna Bracteat skänktes af Landshöfd. Lindenstedt 1755 till Akademiens Mynt-Kabinett i Lund, hwarefter den har blifwit afteknad och beskrifwen af Canzli-Rådet Lagerbring i Sw. Witterh. Akad. Handl. Tom. IV. Den är af nära 7:de storleken, försedd med en myckel utkrusad bigerning, och wisar på ena sidan ett menniskohufwud med diadem, samt på den andra ett altare, hwarpå ett kors är uppresst. Kring hufwudbilden synes en ganska otydlig omskrift, som Lagerbring sålunda förklarat: ΑΛΕΞΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑ [αυτοκρατορος], på hwilken räkning han trott sig kunna hänföra den till Alexius Comnenus, som wid år 1081 blef Kejsare i Constantinopel.

Deßa äro de hos oß tillförene bekante Bracteater. I sammanhang härmed får jag till slut meddela beskrifning af ännu en Guld-Bracteat, som i Julii månad 1817 blifwit funnen i Hjelsta Socken i Upland, wid Frälsehemmanet Tunalund, 3 och en fjerdedels mil från Upsala. Den träffades wid ett dikes gräfning, icke synnerligen djupt ned i jorden, och enligt de efterfrågningar jag gjort, har man derwid ej förmärkt tecken till någon stensättning eller lemningar af någon urna.

Denna Bracteat, som å hosföljande Tabell, Fig. 1, finnes noga afritad, är af 10:de storleken. Den är, såsom om de föregående förmäles, af blandadt Guld eller Electrum, och deß specifika tyngd har, efter Chemiæ-Profeßorn och Riddaren J. Afzelii benäget meddelade uppgift, befunnits wara 16, 388. För öfrigt hörer denna Bracteat till de ofwanföre nämde Nummi incusi. Den är twåsidig, eller rättare, sammansatt af twänne guldlameller, sammanfogade genom en kringslätad ring eller bigerning. Åtsidan föreställer en Mans bild, med en otydlig inskrift, som, om jag icke mycket bedrager mig, synes wara gammal Grekiska *). Den torde lätt kunna utredas, då framdeles blifwer tillfälle att få jemföra den med andra Bracteater. Frånsidan föreställer en Man till häst, som med spjut i handen är i begrepp att nederlägga sin fiende, hwilken fattat i hästens tyglar med ena handen, och i den andra tyckes bära en båge. För öfrigt är hufwudet, äfwensom draperiet på åtsidan, med mera konstfärdighet och i ett annat manér bearbetadt, som af jemförelsen emellan Scheffers, Brenners och Sjöborgs Bracteater och wår nu meddelade lätt kan skönjas. Den öfwerst

*) Jemför Montfaucon, Palæographia Græca, Sid. 355.

på åtsidan warande triangelformiga prydnad af upphöjda punkter finnes ocksä på flere af de förut beskrifne Bracteater (se Scheffers N:o 1 och i synnerhet Brenners N:o 4). Öglan, hwarmed denna Bracteat är försedd, gifwer tillkänna, att den, enligt hwad wi ofwanföre anmärkt, fordom warit buren såsom ett hedersteken.

S — R.

Antiqvariskt Anmälan.

För någon tid sedan har Herr Öfwer-Intendenten och Riddaren Pehr Tham benäget meddelat Idunas Utgifware ett af honom redan den 10 Julii 1814 författadt Antiqvariskt bref, hwilket omständigheterne hindrat honom att, enligt sin första afsigt, tillsända Professorn wid Köpenhamns Universitet, Herr Birger Thorlacius. — Utgifwarne af denna tidskrift omfatta första tillfälle för att anmäla hufwudinnehållet af nyßnämde bref, hwari den äldste af wår tids Swenska fornkännare anfört sina tankar öfwer flera wigtiga ämnen för häfdeforskarnes närmare eftersinnande.

Efter inhemtad kännedom om den genom Justitiæ-Rådet S. T. Thorlacii försorg år 1813 utgifna upplaga af Konung Swerres Saga, har brefwets författare yrkat en sorgfällig jemförelse mellan nämde Saga och den i företalet dertill (Sid. X.) omtalade, i Arne Magnæi Samling förekommande, Norrska Pergamentsskrift, som Konung Swerre sielf förmodas hafwa författat, i hwilken händelse Hr Tham anser ostridigt, att mera Norrska måste i denna skrift röjas, än i sielfwa Konung Swerres Saga, hwilken, med de mesta andra, är helt och hållet skrifwen af Isländare.

Den Saga om Konung Swerre, som slutar en under namn af Nordländsk

Krönika år 1670 på Wisingsborg tryckt öfwersättning af ett Pergaments-Original ur De la Gardieska Biblioteket, är, enligt Herr Öfwer-Intendenten Thams öfwertygelse, äldre än den af Justitiæ-Rådet Thorlacius utgifna Swerres Saga, emedan den sednare beskrifwer ännu tre Konungar. Att närmare bestämma sistnämde bägge skrifters språk och författare, har dock Hr Tham ansett endast blifwa möjligt genom en noggrann undersökning af Pergaments-Originalerne.

Den af några fornforskare yttrade mening, att Dalskan är grunden till gamla Göthiskan, betwiflas af Hr Tham, som ansett språkets uppkomst böra sökas i djupet af Norrige och Götha Rike, samt på Gottland, och aldraäldst från Göthiska bergen hos Marakterne. — Hr Öfwer-Intendenten war, enligt hwad brefwet widare innehåller, år 1814 sysselsatt att genomgå alla swårlästa Runstenar i Bautil, och hade redan funnit en med årtalet 1390 *). Till detta Manuscript ämnade han lägga alla sednare upptäckta, af Hrr Hilfeling, Sjöborg och Arendt. Den alldrig

*) Den hittills olästa inskriften på Runstenen N:o 581 i Bautil, anser Hr Öfwer-Intendenten Tham innehålla orden: Drottwisi Steinar, förutsättande att Runorne böra läsas från höger till wenster, och att Runan ᛘ (M), som utgör den sista i inskriften, kommit att inflyta genom misskrifning, i stället för ᛦ (R).

Antiqvariskt Anmälan.

För någon tid sedan har Herr Öfwer-Intendenten och Riddaren Pehr Tham benäget meddelat Idunas Utgifware ett af honom redan den 10 Julii 1814 författadt Antiqvariskt bref, hwilket omständigheterne hindrat honom att, enligt sin första afsigt, tillsända Professorn wid Köpenhamns Universitet, Herr Birger Thorlacius. — Utgifwarne af denna tidskrift omfatta första tillfälle för att anmäla hufwudinnehållet af nyßnämde bref, hwari den äldste af wår tids Swenska fornkännare anfört sina tankar öfwer flera wigtiga ämnen för häfdeforskarnes närmare eftersinnande.

Efter inhemtad kännedom om den genom Justitiæ-Rådet S. T. Thorlacii försorg år 1813 utgifna upplaga af Konung Swerres Saga, har brefwets författare yrkat en sorgfällig jemförelse mellan nämde Saga och den i företalet dertill (Sid. X.) omtalade, i Arne Magnæi Samling förekommande, Norrska Pergamentsskrift, som Konung Swerre sielf förmodas hafwa författat, i hwilken händelse Hr Tham anser ostridigt, att mera Norrska måste i denna skrift röjas, än i sielfwa Konung Swerres Saga, hwilken, med de mesta andra, är helt och hället skrifwen af Isländare.

Den Saga om Konung Swerre, som slutar en under namn af Nordländsk

Krönika år 1670 på Wisingsborg tryckt öfwersättning af ett Pergaments-Original ur De la Gardieska Biblotheket, år, enligt Herr Öfwer-Intendenten Thams öfwertygelse, äldre än den af Justitiæ-Rådet Thorlacius utgifna Swerres Saga, emedan den sednare beskrifwer ännu tre Konungar. Att närmare bestämma sistnämde bägge skrifters språk och författare, har dock Hr Tham ansett endast blifwa möjligt genom en noggrann undersökning af Pergaments-Originalerne.

Den af några fornforskare yttrade mening, att Dalskan är grunden till gamla Göthiskan, betwiflas af Hr Tham, som ansett språkets uppkomst böra sökas i djupet af Norrige och Götha Rike, samt på Gottland, och aldraäldst från Göthiska bergen hos Marattenerne. — Hr Öfwer-Intendenten war, enligt hwad brefwet widare innehåller, år 1814 sysselsatt att genomgå alla swårlästa Runstenar i Bautil, och hade redan funnit en med årtalet 1390 *). Till detta Manuscript ämnade han lägga alla sednare upptäckta, af Hrr Hilfeling, Sjöborg och Arendt. Den alldrig

*) Den hittills olästa inskriften på Runstenen N:o 581 i Bautil, anser Hr Öfwer-Intendenten Tham innehålla orden: Drottwisi Steinar, förutsättande att Runorne böra läsas från höger till wenster, och att Runan ᛘ (M), som utgör den sista i inskriften, kommit att insöyta genom misskrifning, i stället för ᛦ (R).

förr lästa Runstenen N:o 913 i Bautil påstår han sig lyckligen kunnat läsa och öfwersätta, och antager såsom säkert "att deß ålder inträffar efter åttonde seklet, sedan Själamäßorne blifwit inrättade och Tornerspelen införde i wårt fädernesland". I sammanhang härmed har Hr Öfwer-Intendenten anmärkt, att öfwersättningen från Runskriften består i ett slags wana att åtskilja de ord, hwilka på sådana skrifter stundom äro sammanskrifne. Dem, som wilja närmare känna huru han, enligt deßa grunder, behandlat den hos Hickesius förekommande långa Runskriften, hänwisar han till sin Kritik öfwer Gullhornen, som han för några år sedan inlemnade till Skandinaviska Sällskapet och nyligen (1817) utgifwit i Stockholm.

Enligt hwad Hr Tham widare anfört, hafwa "flera misskrifningar på ord och namn "i wåra urkunder, giort för honom sannolikt, "att wåra gamla Tidböcker och Sagor äro "författade efter anteckningar eller qwäden, "aldraförst skrifne på Runor, och sedan af "Isländarne omskrifne på Isländska, öfwer- "satta från gamla Göthiskan. Det är derfö- "re, som de gamle Verserne eller Original- "anteckningarne, som woro skrifne före eller "närmast omkring 1000-talet, äga ett så skilj- "aktigt språk från Sturleson och flere förfat- "tare af ett sednare tidehwarf." "På

"På detta sätt har man i Norrska Krö-"nikan på 13:de Seklet förwandlat namnet "Smula till blott Mula Ting, med ute-"lemnande af runan ᚺ. Försnämde ort, "som ännu heter Smula, är belägen i "Westergöthland, wid en å, på ett stort fält, "med en mängd Stenmonumenter, hwarwid "äfwen finnes en Kyrka, benämd Wärkumbla, "med innemurade Runstenar, hwilket allt bewi-"sar ett gammalt, betydande Göthiskt sam-"lingsställe. Här (säger Hr Tham) war Olof "Skötkonung, och ingalunda wid Mora Ste-"nar, då Norrska beskickningen (äfwen närmare) "emottogs *). Då man skrifwer ᚺ ᛘ ᚢ ᛚ ᛅ "(Smula) är det högst orimligt att tro, att "detta ord någonsin kunnat wara ᛘ ᚬ ᚱ ᛅ "(Mora), hwars stenar ännu förwaras, 9 "stycken, på samma ställe i ett litet stenhus, "en mil från Upsala, och kunna alla tillsam-"mans endast utgöra ett kärrelaß. Omöjligen "kunde wåra gamla Göther sätta wärde på så "obetydliga minnesmärken, och wid dem för-"samla sig, då på Ekornawallen (wårt gamla

*) Denna mening är så mycket mindre antaglig, som Sturleson (Konung Olof den Heliges, Haraldsons, Saga, Kap. 79) uttryckligen näm-ner, att Konung Olof Skötkonung mottog de Norrska Sändebuden wid Upsala Ting.

Anmärkning af Idunas Utgifware.

"100 Gudars offerställe) och i Wadsbo wid "Askeberga *) en enda sten är långt större, "än alla deße obetydliga 9 stenar wid Mora". — "Lika så orimligt (fortfar brefwets författare) "har man förwandlat ᛏᛁᚴᛅᚾᚴ (Eyläng), den långa ön, till Öland. Man "har i hast läst och föga förstått Runeskriften. Wåra sednare Nordiska Historieskrifware hafwa i hög grad föraktat Runorne, äfwensom de icke gifwit akt på belägenheten. Man tror derföre, och efterskrifwer, "att de Kämpar, som från Norrige och Westergöthland kommo Sigurd Ring till hjelp wid "Bråwalla i Östergöthland, mot Harald Hildetan, foro genom Öresund, eller midt igenom fiendens både flotta och land — en orimlighet. Det war genom Rödsund här i "Westergöthland, der i alla tider warit en farwäg från Wiken och Bottensjön öfwer Wettern till Wadstena eller Östergöthland, och "der den nya Göthha Kanalen äfwen framgår". Herr Tham antar, att Runorne haft ᚱᛅᛏᚦᛅ· ᚼᚢᚾᚦ, samt att Krönikeskrifwarne uppgifwit detta för ᛅᛁᚱᛏ· ᚼᚢᚾᚦ, och i följd af en orätt läsning angifwit ett origtigt läge. — Slutligen förmodar Hr Öfwer-Intendenten, att stridsmännen

*) Härwid har Hr Tham åberopat sina år 1802 utgifna Politiska Anteckningar, 1:sta Stycket.

på denna resa till Rödesund tagit sina wapen wid Bilboa, då de öfwergingo Bilströmmen wid Forßwik. Som skäl till denna förmodan anföres, att för få år sedan, då man upprensat samma ström, blifwit funne en mängd både färdiga och ofärdiga bilor eller stridsyxor, 4 fot under bottnen, med wederbörliga werktyg, och några stiletter af koppar, på hwilka Hr Tham till Hans M:t Konung Carl XIII i Mars månad år 1813 öfwerlemnat en ritning, som äfwen här bifogas (Se Tabellen, Figg. 2—15). Allt synes, enligt hans tanka, intyga, att här af ålder, i första seklerne, warit sielfwa tillwerkningsorten, mest af stenarter, som finnas i de närbelägna bergen. — De stora Offerknifwarne, eller så kallade Äskewiggarne af flintsten, (hwilka dock icke här funnos) tror Hr Öfwer-Intendenten wara från Ringsjön i Skåne.

Enligt ett wid Hr Thams bref bilagdt betyg, författadt af Hr Majoren Jacob Förfell, den 1 November 1811, blefwo de på Tabellen afteknade Antiqviteter funne i Westergöthland, nära Forßwiks Bruk, under upprensning af Bilströmmen, på 2, 3, till 4 fots djup, bland grus och klapper, inom en sträcka af 400 alnar, — af fin, blåaktig sandsten, blandad med qwarts. Ytan på de flesle hade blifwit angripen af wattnet och någon jernockra. Fig. 12 är en wanlig gammal

Flintknif. — 14 och 15 äro af Metall eller Koppar; den förre en dolk, med någon likhet till inſkrift; öfwertäckt med en kalkſkorpa. N:o 5 är 9 tum lång. De öfrige i proportion.

Nordiska Fornlemningar.

Bland de qwarlefwor, som i jordens sköte förwara minnet af långesedan förswunna fäder, äga inga ett högre wärde för fornforskaren, än de, som med wißhet kunna hänföras till den tid, då den hopsamlade askan af en Kämpe gömdes, antingen i en enkel hög, eller i ett sten-kummel. De äro de säkraste och mest talande bewis på den odling och de bruk, som, kanske för ett helt tiotal af sekler, warit rådande i fosterbygden. De borde då, om de ock endast wore de enklaste alster af menniskans konstflit, såsom heliga reliker skrinläggas på fosterlandets altare, och med andakt betraktas af kommande slägten, så länge deßa ännu äga samma fria fosterland. Den tid har dock funnits i Swerige, då man wid beundrandet af Grekiska och Romerska ålderdoms-minnesmärken, ansett sig äga skäl att förgäta deßa enkla lemningar efter wåra egna förfäder, såsom talande bewis endast på deras råhet. Men då fråga är om det skönaste ett folk äger, — deß National-historia — en sann och lefwande kännedom om förfädren, och således äfwen om det som tillhört dem, då är det icke arbetets förträfflighet, som ger wärde åt den funna antiqwiteten. Det är nog, att den blifwit nyttjad af en bland deßa forntida Swenskar, som lefwat då Norden war ett hem för de härligaste

dragder. Långe hafwa dock sjelfswåldet och det skändliga föraktet för allt hwad som är gammalt, tillintetgjort mången ädel Kämpes tusenåriga grafwård. Minnesmärken efter wåra stamfäder förstöras årligen genom det öfwerallt tilltagande åkerbruket. Skynda wi ej att med urgammalt Swenskt nit hopsamla de ännu spridda lemningarna efter de äldsta Swenskar, så skola wåra efterkommande endast i skrifter lära känna, hwad wi med egna ögon så ofta hafwa betraktat. Och då Swerige ägt en Rudbeck, Verelius, Göransson och Björner, som offrat hela sitt lif åt forntiden, så må hwarje sann Swensk med brinnande längtan önska att snart hos oß, likson i England och Danmark, se ett offentligt, alltid tillgängligt National-Museum för wåra fornlemningar, wärdigt wårt land och så stora fornforskares namn. Då skulle icke här och der i enskilda mäns osäkra gömmor de skatter förwaras, som äro hela landets egendom, och som borde utgöra en wäsendtelig del af National-historiens tillhörigheter. Men så länge denna önskan icke blifwit uppfylld, är det en skyldighet för hwar och en, som ännu här känsla för sitt fosterland, att genom beskrifningar göra de fornlemningar bekanta, hwilka han händelsewis råkat rädda från undergång, ehuru obetydliga de ock må förekomma dem, som förakta Nordens okonstlade

minnesmärken, derföre att de icke bära prägeln af Söderns lysande konst.

Fornlemningar från Skåne.

I Malmöhus Län, och Norrhweddinge Socken har funnits en af Skånes största ättehögar, belägen på det ifrån äldre tider enslaka Hemmanet Bosgårdens ågor *).

*) Denna gård är åfwen märkwärdig för trenne små källor, belägna icke långt derifrån, wid den så kallade Gißlebergaså. Om deßa källor, Jungfru-källorna kallade, lefwer ännu i orten en Saga, som åfwen är förwarad i en gammal wisa, hwars omqwäde i hwarje wers är: Kaller ware den skogen — Dertill tre wackra Jungfrur. Författaren fick tillfälle att höra både Sagan och Wisan af en i orten boende sjuttio-årig gumma, och tror sig här böra lemna Sagan i korthet, då han icke wet den wara upptagen på något annat ställe, och då den troligen med den gamla Sångerskan alldeles förswinner ur bygden.

"Egendomsherren på Engagården (nu Bosgården) hette fordomdags Truls, och hans maka Signe. De hade sex barn, tre af hwart kön. Sönerne blefwo i ungdomen spådde, att de skulle mißhandla sina Systrar. För att hindra detta, förde fadren dem långt upp åt landet. Sedan de blifwit wuxna, kommo de till hemorten, utan att weta att de der woro födde. Händelsewis mötte de i skogen trenne flickor, som skulle gå till Ottesången i Norrhweddinge Kyrka, och wißte ej att de woro deras systrar. De wäldto-

Den har legat på en betydlig höjd, der man äger den härligaste utsigt öfwer de stora slätterna kring Lund, Malmö och Landskrona. Af de lemningar, som af Högen ännu återstå, och hwilka författaren år 1816 närmare undersökt, befanns att denna Ättehög, då den haft sin urgamla storhet, i det minsta warit 120 steg i omkrets nedomkring. Då hälften af högen redan war bortförd, mättes höjden midt uti, ifrån sjelfwa jordytan till toppen och fanns wara något öfwer 7 alnar. Ofwanpå war den flat och har innehållit 20 steg i diameter. Öfwerallt i denna hög träffades stora stenar, som lågo spridda öfwer hwarandra, utemot sjelfwa ytan af högen, och synas tydligen warit ditlagde för att sammanhålla jorden och gifwa åt högen den rigtiga runda figuren. I högens södra sida, endast några alnar inne, funnos de här nedanföre beskrifna bronz-saker, utan att wara på något sätt förwarade af öf-

wer

go flickorna, och slogo dem ihjäl. På stället, der detta hände, uppsprungo Jungfru-Källorne."

Genom en Dansk fornforskare har författaren blifwit underrättad, att en dylik Saga finnes på Ön Møen, endast med några obetydliga förändringar. Men der hänföres händelsen till Hedendomen. (Det är samma tradition, som ligger till grund för N:o 98 bland de af Her Geyer och Afzelius samlade Swenska Folkwisor; 3:dje Delen.

Anm. af Utgifwarne.)

wer eller omkring liggande stenar, såsom det annars plägar förhålla sig i dylika högar. Detta tyckes gifwa tillkänna, att den Drott, som här hwilat, har, i likhet med så många andra, dem Sagorna omtala, medan han ännu lefde, låtit uppföra denna präktiga hög till sitt hwilorum, och att hans qwarlefwor och dyrbarheter blifwit inlagde, sedan högen warit alldeles fullbordad. Ty då ättehögen redan är så förstörd, att man fullkomligen inträngt i deß medelpunkt,, och ingenting widare har funnits, så är det sannolikt, att det tillförene gjorda fyndet innefattat de enda minnesmärken, som denna hög emottagit, för att förwara i sekler. De funna fornsakerne woro följande, alla af koppar eller bronz.

1) En Urna, som wid gräfningen sönderföll, så att endast några af sido-styckena kunnat erhållas. Metallen är af ålder nästan alldeles calcinerad. Den har utanpå warit försedd med horizontelt öfwer hwarandra gående ränder. Bonden, som fann den, kunde icke göra reda för hwad som war uti denna Urna, emedan den gick alldeles sönder för spaden. Att döma af de twänne största styckena, som ännu äro qwar, tyckes den minst hafwa warit af ett qwarters diameter.

2) En ring af 4 tums diameter, hwars båda ändar äro ett halft tum skilde ifrån hwar-

andra. Den är för öfrigt rund, och utstråd med flera transversala streck.

3) En ring af 3½ tums diameter, hwars båda ändar ligga 2 tum öfwer hwarandra. Den är ⅜ tum tjock, på de twå sidorna flat, och har afrundade kanter. Den är prydd med flera strater, som alldeles likna straterna på de handringar af guld, hwilka finnas afteckna- de i Björners Nordiska Hjelta-prydnad, sid. 59. Den tyckes hafwa warit försedd med en emalj, som ännu till en del bibehållit sig. Denna ring är aftagen på Tabellen, Fig. 18.

4) Spetsen af en lans, 8 tum lång. Den är ihålig och har på sidorna twänne utstående, skarpa kanter, som blifwa allt bredare ifrån spetsen. Fig. 16.

5) Ett instrument, som i ena ändan är försedt med en ihålighet, att deri insticka ett skaft, och har i den andra ett bredt blad, med trubbiga och icke skarpa kanter. Hela instrumentet är något öfwer 4 tum långt, bladet 2½ tum, och nära ett tum bredt. Bladet är mot ändan något afbrutet, så att man ej med säkerhet kan afgöra, antingen det slutat i en spets eller warit försedt med en skarp egg. Fig. 17.

6) Twänne Betsel-knappar? De äro inuti ihåliga och wid basen försedde med ett litet förenings-band, som går twärs öfwer ihåligheten. De äro wid basen 2½ tum breda,

och sluta sig ofwantill i en kågelformig spets. Höjden är något öfwer 2 tum. Utanpå, äro de utstrade med transversala ringar, som ligga tätt bredwid hwarandra. Den ene af deßa knappar är sönderbruten i twänne stycken. Den andre är alldeles hel, och på Tabellen aftagen under Fig. 21.

7) En knapp af samma slag, som de föregående, endast deruti olik, att den inunder är ganska litet concav, består af en tunn skifwa, 3 tum i diameter, som midt inunder är försedd med en liten ögla och ofwanpå har en uppstående spets af ½ tums höjd. Sjelfwa skifwan är ofwanpå prydd med åtskilliga strater, men kroßad i flera stycken.

8) En Betsel- eller Sköld-knapp. Denne har alldeles form af en liten hatt, är inunder 2½ tum i diameter och har en rund kulle, något öfwer ett tum hög. Ofwanpå äger den åtskilliga strater. Den har inuti wid basen 1½ tum i diameter, och är wid sjelfwa toppen försedd med en ganska stark bögel. Öfre sidan af denna knapp är på Tabellen aftagen under Fig. 19. Fig. 20 företer undre sidan.

9) En Kamm. Den har warit öfwer 2 tum bred, är till hälften afbruten, men har ännu tydliga lemningar efter tänderna. Fig. 25.

10) Twänne smala instrumenter, liknande grafsticklar. De hafwa midtpå en upphöjning, som afdelar dem i twå delar, af hwilka den

ena är rund och har tjent till att insticka i ett skaft; den andra är alldeles fyrkantig, men mot spetsen afbruten. Det längsta af dessa instrumenter är 5 tum långt och på sjelfwa bladet knappt en fjerdedels tum bredt. Bladet är $2\frac{1}{2}$ tum långt, och den andra delen af samma längd. Fig. 22. — Det andra instrumentet är wid midteln afbrutet, men tyckes hafwa warit af alldeles samma dimensioner, som det förra.

11) En mängd tunna, ihåliga koppar-pipor af en stor gåspennas tjocklek. De förekomma dels enkla, dels hoplödda, twå och twå tillsammans. Den längsta af dem är icke fullt 3 tum lång, men likwäl wid ena ändan afbruten. Se Figg. 23 och 24. — Af dessa äro omkring 30 stycken, mer och mindre skadade, i behåll. Men bonden, som fann dem, sade, att han lät en mängd ligga qwar i jorden, hwilka wid gräfningen krossades i flere smärre stycken.

12) Åtta stycken ringar, som tillsammans utgjort en del af de i grafwarna ofta förekommande Spiral-ringarne. De äro på inre sidan flata, och på den yttre convexa. De äga alla 2 tums diameter.

13) Ett ganska tunnt instrument, af omkring 4 tums längd och något öfwer $\frac{1}{2}$ tums bredd. Det är i ena kanten försedt med små tänder, i form af en såg, och tyckes i den an-

dra kanten haft en skarp egg. Fig. 26. — Twänne stycken af ett dylikt instrument funnos ock, som skiljer sig från det förra, endast deruti, att det är bredare, och har i båda kanterna haft skarpa eggar.

Utom deßa saker, skall efter bondens berättelse flera ringar hafwa funnits, som liknat den under N:o 2 beskrifna, men endast warit något mindre.

Deßa äro de fornlemningar, som kanske i en tusenårig tidrymd legat gömda undan dagen, tillika med askan af någon fordom mäktig Kämpe eller Folkis-Konung, och som nu händelsewis blifwit räddade från en fullkomlig glömska, för att liksom gåtor från forntiden framträda för gißande efterkommande. Jag skall i samma ordning, som de här blifwit anförda, framlägga några af mina gißningar.

Den under N:o 2 nämnde ringen är så stor, att den med lätthet kan trädas på en wanlig karls arm. Den är öppen wid ändarne, på det den förmodligen efter behag skulle kunna utwidgas. — Den under N:o 3 beskrifna ring är mindre, och kan icke utan att med wåld utwidgas, trädas på en fullwuxen karls arm. Det är wäl ej owanligt att finna metall-ringar i de Nordiska gräfwarna. Både Arnkiel och Rhode hafwa aftecknat flere. Men

den under N:o 2 har mycken likhet med en ring af bronz, som är aftagen hos Caylus uti Recueil d'Antiquités, T. I, Pl. CII. Fig. V. Den upptäcktes, tillika med flere andra ringar, uti en gammal Gallisk graf, hwarest flera menniskoskeletter funnos, som hade dylika ringar om halsen, om armar och lår.

Speisar af lansar, som fullkomligt likna den på Tabellen aftagna, äro icke heller sällsynta i Nordiska grafwarna. I Professor Fremlings Antiqvitets-Samling förwaras en dylik, något längre, som, tillika med en metall-urna och några andra saker af bronz, är funnen wid Köpinge, i Ingelstads Härad, Christianstads Län. — Men äfwen Romarne hafwa brukat alldeles dylika. Figur på en sådan Romersk lans finnes hos Caylus, T. I. Pl. XCVI. Fig. III.

Det under N:o 5 anförda instrument lärer troligen höra till samma slags Celtiska instrumenter, som uti Idunas Sjette Häfte blifwit omtalade, tillika med några andra metall-antiqviteter från Skåne. Likwäl torde detta wara ett af de mera sällsynte.

De under N:o 6 och 7 uppförde knappar förekomma mera sällan i wåra gamla grafwar. De finnas af olika storheter. De på Tabellen aftagne, torde dock wara bland de större. — Uti Quatuor monumenta ænea af Hallenberg äro dylika knappar afteckuade på Tab. II.

Fig. 2 och 3, och på Tab. III, der en sådan knapp är lagd såsom lock ofwanpå en af de wanliga Celtiska koppar-wiggarna. Men de tyckas alla wara af det finare slaget. — Uti Rhodes Cimbrisch-Holsteinische Antiqvitäten-Remarques är en dylik aftagen, sid. 177. Den har funnits uti en stor ättehög i Grefskapet Ranzau i Hollstein. Denne af Rhode så kallade Tutulus fanns liggande ofwanpå en rund koppar-dosa, omgifwen af twänne armband af guld, eller handringar, enligt Björner. Straxt derwid funnos twänne smärre guldringar och ett snöre med perlor eller koraller. — En större af samma slag och twänne mindre hafwa äfwen af Rhode blifwit upptagne ur en annan ätthög, icke långt från den förra, tillika med twå spännen, en nål med ett tråskaft på, twänne smärre ringar, en till hälften afbruten knif, och twänne armringar. Som knapparne på båda ställena blifwit funna tillhopa med andra prydnader och werktyg, hwilka troligen tillhört qwinnor, så slutar Rhode, att deßa knappar blifwit nyttjade af fruntimren såsom prydnader att fästa ofwanpå håret, medelst en nål eller ett litet band, som stuckits igenom den lilla bögeln, hwilken alltid finnes på undra-sidan af detta slags ornamenter. Uti ofwananförda arbete wisar Rhode twänne fruntimmers-hufwuden sidd. 193 och 201, som på olika sätt äro utsmyckade med denna grann-

låt. Han påstår äfwen att dylika instrumenter hos Romarne utgiort öfwersta spetsen af Prästernes hatt. — I afseende på de smärre och finare bland deßa smycken, af hwilka Författaren äfwen äger ett, som är funnet i en Skånsk ättbög, så skulle Rhodes gißning möjligtwis äga grund. Men hwad de större och gröfre beträffar, är det mycket sannolikare att de blifwit nyttjade såsom prydnader på ridtyg. En bekant från Bohus Län har berättat Författaren, att allmogen der ännu wid högtidliga tillfällen brukar på sina betsel stora, runda metall-knappar, fästade en på hwardera sidan om betsel-stången. De hafwa ock der ett serskildt namn och kallas Murklor. Författaren påminner sig ock hafwa sett dylika knappar på gamla betsel äfwen i Skåne. Det är således ganska sannolikt, att den runda knappen, på Tabellen aftagen under Figg. 19 och 20, tjent till knapp wid betselstångerna, och att den andre under Fig. 21, warit fästad i pannan på hästen, eller annorstädes på ridtyget. Författaren tror derföre att bästa namnet på deßa prydnader tills widare bör wara Betsel-knappar. Men det skulle äfwen kunna wara möjligt att knappen Fig. 19 tjent till knapp på en Sköld, och suttit fästad i deß medelpunkt.

De twänne under N:o 10 nämda smala instrumenter hafwa utan twifwel warit något slags werktyg, hwars bruk författaren ännu icke tilltror sig med någon säkerhet kunna bestämma.

De under N:o 11 anförda små ihåliga koppar-piporne torde antingen hafwa utgjort delar uti något musikaliskt instrument, eller ock blifwit nyttjade såsom prydnader på rid-tyg. En af författarens bekanta, som biwistat sista fält-tåget i Tyskland, sade sig der hafwa sett ett Ungerskt Cavalleri, som hade liknande prydnader af metall, hängande i sielfwa betslet. Författaren har ej i något af de Antiqvariska arbeten, till hwilka han haft tillgång, kunnat träffa något, som kan gifwa minsta upplysning om dessa metall-pipors bruk.

Det på Tabellen, Fig. 26, aftagna instrument, har sannolikt blifwit nyttjadt som en såg, kanske för att dermed arbeta bernsten eller andra finare saker. — Det andra, som är fullkomligt likt det förra, men saknar endast taggar, torde troligen höra till det slags rake-knifwar eller hår-knifwar, som Rhode afteck-nat sid. 209.

Flera bland dessa saker, men isynnerhet Kammen (Fig. 25), tyckas bewisa att en qwinna här blifwit högad, jemte en krigare. Om dessa fornlemningars ålder lärer icke mera med säkerhet kunna bestämmas, än att de sannolikt

äro från Odinska tidehwarfwet. Men huru-wida de blifwit arbetade här i Norden, eller såsom dyrbarheter från sydligare länder införda, lärer icke kunna afgöras förr, än flera forskningar angående fosterlandets fornlemningar hunnit sprida ljusare dag öfwer deßa aflägsna tiders minnen.

Fornlemningar från Halland.

Den på Tab. under Fig. 27 aftagna knif af bronz är 4½ tum lång och försedd med ett fyrkantigt skaft, som slutar sig i en liten knapp. Bladet är något krokigt, 2½ tum långt, och i spetsen afbrutet. Både bladet och skaftet äro prydda med sirater. Man kan tydligen se att den är gjuten. Eggen har lidit något genom rost. Den är funnen i en hög, på gården Bonnarps ägor, ej långt från Laholm. — En till formen alldeles lik kopparknif finnes aftagen hos Rhode, sid. 225. Den är endast något mindre och funnen i Hollstein. — Både till form och arbete är denna Halländska knif en af de wackraste lemningar från forntiden. Den täflar i nätthet med hwilken Romersk fornlemning som helst. Om dylika knifwar warit offer-knifwar, eller ämnade till annat bruk, måste framtida forskningar afgöra.

Fig. 28 wisar en liten tång, 2½ tum lång, äfwen funnen i en hög, på gården Bonnarps

ägor. Den låg i en urna, som wid upptagningen gick sönder. Båda skifworne, hwaraf den består, äro i de breda ändarne hopböjda, att de sluta tätt tillsamman, då tången tryckes tillhopa. Den är äfwen med mycken skicklighet arbetad och på båda sidorna prydd med sirater. — Hos Rhode ser man (sid. 201) ett dylikt instrument aftaget, endast något större, och utan sirater, funnet uti en hög wid byn Cöln i Hollstein, tillika med ett slags rakeknif. Rhode berättar sig hafwa ägt flere dylika af olika storlek. Som han alltid funnit dem tillhopa med andra saker, hwilka tillhört fruntimmer, så tror han att de blifwit nyttjade af qwinkönet, för att dermed smycka och frisera håret.

Båda deßa wackra antiqviteter äro en skänk till författaren af Hr Profeßor Agardh i Lund.

B — s.

Förklaring öfwer Tabellen.

Alla de fornsaker af bronz, som på Tabellen äro aftagne, ifrån Fig. 16 till och med Fig. 26, äro funna i en ganska stor hög, belägen på Hemmanet Bosgårdens ägor i Norrhwedinge Socken, Malmöhus Län.

Fig. 16. Spetsen af en Lans, 8 tum lång, och ihålig inuti.

Fig. 17. Ett celtiskt instrument, i ena ändan ihåligt, och i den andra försedt med ett bredt blad, med trubbiga kanter. Det är 4 tum långt.

Fig. 18. En ring, hwars båda ändar ligga öfwer hwarandra. Deß diameter utgör 3½ tum.

Fig. 19. Öfre sidan af en Betsel- eller Sköld-knapp. — Fig. 20. Undre sidan af samma knapp.

Fig. 21. En betsel-knapp af annat slag; inuti ihålig och försedd med en liten ögla.

Fig. 22. Ett smalt instrument, 5 tum långt, försedt med en rund tunga att fästa uti ett skaft.

Fig. 23. Twänne koppar-pipor, hoplödda, och i ändarne afbrutna. — Fig. 24. En enkel pipa.

Fig. 25. En kamm, som äfwen är afbruten.

Fig. 26. En liten såg.

Ifrån Halland och Bonnarps gård äro följande:

Fig. 27. En knif, $4\frac{1}{2}$ tum lång, funnen i en hög.

Fig. 28. En liten tång, om $2\frac{1}{8}$ tum, funnen i en hög, och liggande i en urna.

(Insändt).

Fornlemningar uti Rasbo Socken i Upland.

De gamles griftplatser och ättebackar äro de mesta fornlemningar, som träffas inom denna församling. De finnas till stor myckenhet, och äro både till inre och yttre beskaffenhet skiljaktiga.

Ättehögarnes antal är temligen betydligt. På den största, hwilken är belägen wid Hammarby by, är en hög sten uppreſt, dock utan påskrift, hwarigenom den dödes minne och högens namn nu alldeles blifwit förglömde. Öster om kyrkan äro twå icke obetydliga ättehögar, som, utom det öfwersta jordlagret, bestå af större och mindre klapperstenar.

Af så kallade Stensättningar har jag räknat ett antal af emellan 2- och 300. — Om deras yttre beskaffenhet må följande nämnas: De fleste äro cirkelformiga, med en stor sten i medelpunkten, hwarifrån utgå fyra stenrader, lagda efter wäderstreken. Några få äro med tolf eller sexton dylika stenrader försedde. De andra äro lagda i form af quadrater eller paralellogrammer; alla med temligen höga hörnstenar. Den största runda stensättningen, hwars omkrets är något öfwer 100 fot, är belägen på Prästegårdens ägor, der äfwen 20

andra finnas. Det angränsande gärdet säges fordom warit alldeles uppfyldt med ättehögar. Wid Årsta by träffas omkring 50 större och mindre stensättningar, mest af fyrkantig form, af hwilka de största äga en längd af 20 till 25 fot. På båda sidor om den der anlagda wägen stå twå stolpar af sten, midt emot och helt nära hwarandra, af 4 fots höjd, hwars borttagande allmogen säger, i fordna dagar wara strängt förbudet. — På Lejsta bys ägor är en stor ättebacke, med en myckenhet af stensättningar.

Rörande deras inre beskaffenhet, må följande anmärkas. De grifter, som blifwit öppnade, äro ganska noggrannt murade, dels i rund dels i fyrkantig form. En af det förra slaget öppnades år 1813 på Prästgårdens ägor. Då man gräft fyra fot, mötte en berghäll, men på sidan, i sydost, stod en urna af bränd lera, ½ fot under jordytan. Öfwerst låg en flat sten, af 2 fots längd, derunder en mindre, såsom lock åt urnan, hwilken stod på en stor flat sten, omgifwen af tätt sammanpackade klapperstenar. Dess öfre diameter war 9 och undre 5 tum; föll wid upptagandet i flere stycken, och war alldeles uppfylld med kol, aska och brända ben. På bottnen funnos några förmultnade jernbitar. — Då jag om wåren 1815 lät gräfwa i en rund stensättning, som gick i fyrkant på djupet, fann jag flere urnor,

och deribland twänne med hela bottnar, men i bräddarne illa skadade. Jag träffade widare stycken af stenyxor samt af urnor, som bestått af röd lera.

Wid hemmanet Sandbohl äro i en hage wid wägen ungefär 20 stenar uppreste, några famnar emellan hwardera, men utan ordning och påskrift. Deras höjd är emellan 3 och 4 fot. Ingen stensättning förmärkes omkring dem.

Nu finnas blott 6 Runstenar inom Församlingen, sedan framlidne Professor Olof Verelius låtit till sin trägård i Upsala inflytta den märkeligaste, hwilken stått wid Örby by, *). Allesamman äro uti Göranssons Bautil upptagne.

Då en byggnadsgrund planerades wid Säteriet Elfgårde, fanns för längre tid sedan ett ganska stort swärd af jern, som ännu någorstädes i Socknen förwaras.

Wid ett dikes upptagande på Ströja bys åker, hittades för flere år tillbaka, under twänne urnor, ett gammalt swärd, också af jern, blott 16 tum långt, emedan det på midten tycktes wara afrostadt. Wid handtaget war bredden 2½ tum.

Åfwens

*) Se Joh. Peringskiölds Mon. Upl. pag. 66, och dess Mon.Ulleråker. Pagg. 322—323.

Åswenledes fanns wid en liten med sten belagd högs afgräfning, i Prästgårdens gärde, en knif af koppar, och en lemning, förmodligen efter något betseltyg, ocksö af koppar med ärg öfwerdragen.

Wid hemmanet Näset, beläget på en udde i Funbo-sjön, hittades, för flere år sedan, några malmkärl, samt en hästsko af sådan storlek, att fyra fullkomliga hästskor af densamma förfärdigades. Dersammastädes har man ock träffat på åtskilliga murade hwalf under jorden.

Den enda jättegryta, som här finnes, är belägen wid ett Torp under Frötuna Säteri.

På en skogbewäxt bergshöjd wid Ofwansjön, i östra delen af Socknen, finnes en forn-lemning, förmodligen efter något Wikinganäste, helst som det tyckes att man i forna dagar från denna befästning kunnat komma sjöledes till hafwet. Den utgör en rund hög af uppstapplade ofantliga stenar, midt uti hwilken är en djup däld, hwars diameter är 8 till 10 famnar. Wid byarna Ströja och Grän träffas dylika, fast mycket mindre rudera.

Djupt in i skogen, som tillhör Yrsta by, finnes en stor grotta i ett berg, försedd med släta wäggar, och en ganska stor, tunn häll, som står wid öppningen, dock så, att ingången derigenom icke hindras. Allmogen be-

kättar, det de hört omtalas, att, då den för många år sedan upptäcktes, man der funnit lemning efter en eldstad, samt åtskilliga smärre jernsaker.

Wid Annex-kyrkan Kihl, ligga de ängar, på hwilka åtskilliga syner i fordna dagar blifwit förmärkte, serdeles då några märkeliga Riksförändringar tillstundat. De hafwa wunnit åtskilliga författares uppmärksamhet *). Omständliga berättelser derom finnas i handskrift bland Palmskiöldske Samlingarne på Akademiska Bibliotheket i Upsala.

F — s.

*) De äro följande: Joh. Schefferus, i Memorabilia Svet. Gentis Exempla, pagg. 12, 13, 14. Jsogæus, i Carla Segerskjöld. Salvius, i Beskr. öfwer Upland, sid. 309. Reftter, i Dissert. de Pugnis prodigiosis in cœlo visis, P. II, pag. 12.

Tillägg wid Anmärkningar om Åttehögar.

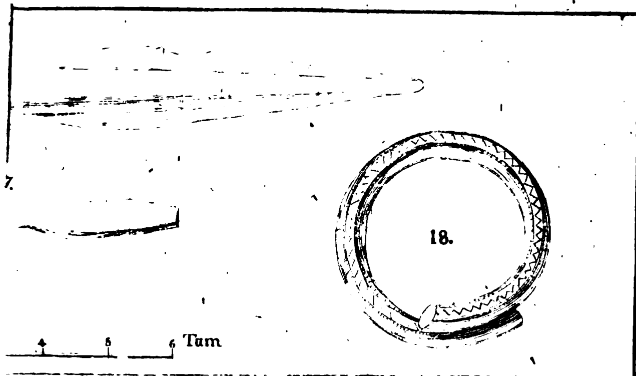
(Iduna, Häft. 5. Sid. 43).

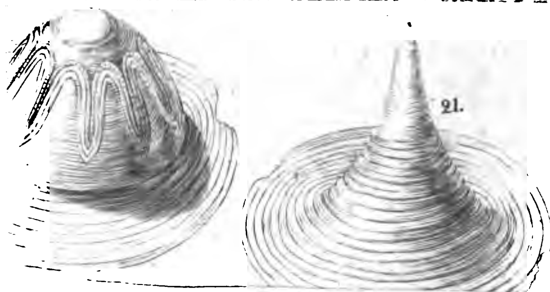
Så wäl af äldre beskrifningar, som nyare uppsatser, hwaraf flere kommit till det Samfunds kunskap, som utgifwer närwarande Tidskrift, hafwa wi inhemtat, huru sällan ändamålet med ättehögars öppnande winnes, och huru föga det lyckas att frambringa urnor och andra derjemte befintelige fornlemningar oskadde i dagen. Då den författare, som i Femte Häftet af Iduna meddelat några anmärkningar om ättehögar (sid. 43—62), icke widrört denna omständighet, har Samfundet ansett några hithörande anwisningar kunna förtjena de fornälskares uppmärksamhet, som sjelfwe hafwa tid och tillfälle att anställa antiqvariska undersökningar. Denna anwisning blir kort, och förutsätter, att hwad som i allmänhet angår ättehögars inre construction, är förut kändt, så wäl af nyssnämnde anmärkningar, som de beskrifningar flere fornforskare i detta ämne meddelat.

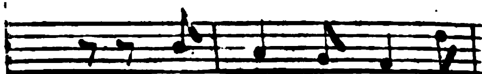
Att ändamålet af upplysningars samlande wid öppnandet af ättehögar merendels så ofullständigt winnes, måste sökas i den otjenliga behandlingen. När i en ättehög stensättningar träffas, bör man med warsamhet gå till wäga, och ej öfwerlemna utgången af arbetet åt det biträdande arbetsfolket, som med sina grofwa

redskap och ännu mera med sin brådska och sitt tunga handlag icke sällan krossa eller alldeles förstöra de fornlemningar de skulle skaffa i dagen. Man måste således wid stensättningens öppnande sjelf noggrannt tillse, att den sten, sand och jord, hwaraf urnan omgifwes, warsamt undanröjes, utan att urnans täcksten och underliggare det ringaste blifwa rubbade; och sedan må man med widare arbete dröja en dag eller twänne, på det att den warma sommarluften må gifwa fasthet åt den lösa, oftast föga brända ler-urnan. Mesta warsamheten fordras sedermera att afstyfta täckstenen, ty med den bäst anwända försigtighet händer så lätt, att om den derunder lutas åt någondera sidan, den då med sin tyngd krossar hela urnan, eller åtminstone bräcker öfra kanten deraf. Sedan man har urnan i dagen, bör man ej genast flytta henne från sin underliggare, utan dermed hafwa fördrag, då den på en warm sommardag snart hårdnar. Derefter och då underliggaren borttages, måste noga efterses om derunder eller i närheten deromkring finnas några lemningar af fordna stridswapen, swärd, pilar, flintknifwar, o. s. w. och bör man då med grofwa jernredskap ej gå till wäga. De öfriga omständigheter, som wid undersökningar af ättehögar och deras yttre och inre construction böra iakttagas, äro både af nyssberörde Afhandling i Idunas Femte Häfte och af andra Fornforskares skrifter förut bekanta.

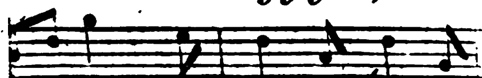
S — R.

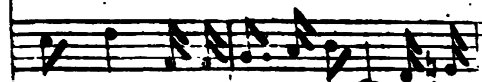

7.
18.
4
5
6 Tum

21.

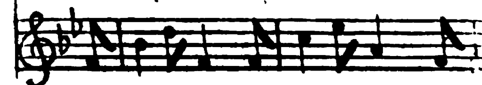
Der såg jag första

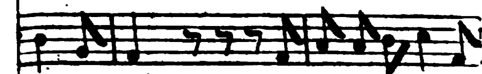
ldens rund: Vare ... och dräg den d...

4. Ej buller älskar jag och bång. Hva...

n den lyst. Men tyst lägger tiden

Iduna.

8

Åttonde Häftet.

Andra Upplagan.

STOCKHOLM, 1824.
Tryckt hos Fr. B. Nestius.

Sången.

Har du sett diktens swala lunder
med gyllne frukt i löfwens skygd?
Och silfwerbäckar gå derunder
och leka i den gröna bygd.
Hur skönt de glada landskap skifta
i morgonrodnans purpurfärg!
Hur hoppets gröna fanor twifta
uppå de solbeglänsta berg!

Hwi klagar Skalden då? Hans flamma
är hon ej gode Gudars lån?
Hwi sörjer han, den otacksamma,
det Eden han ej dres ifrån?
Har han ej qwar ännu deß dalar
med grönklädd wår, med gyllne höst?
Och sjunga ej deß näktergalar
alltjemnt ur djupet af hans bröst?

Med himmelsk fröjd den gudasände
omfamnar lifwet som en brud.
Hwar inre syn, hans hjerta tände,
han präglar ut i bild och ljud.

Sången.

Har du sett diktens swala lunder
med gyllne frukt i löfwens skygd?
Och silfwerbäckar gå derunder
och leka i den gröna bygd.
Hur skönt de glada landskap skifta
i morgonrodnans purpurfärg!
Hur hoppets gröna fanor hwifta
uppå de solbeglänsta berg!

Hwi klagar Skalden då? Hans flamma
är hon ej gode Gudars lån?
Hwi sörjer han, den otacksamma,
det Eden han ej drefs ifrån?
Har han ej qwar ännu deß dalar
med grönklädd wår, med gyllne höst?
Och sjunga ej deß näktergalar
alltjemnt ur djupet af hans bröst?

Med himmelsk fröjd den gudasände
omfamnar lifwet som en brud.
Hwar inre syn, hans hjerta tände,
han präglar ut i bild och ljud.

Den werld, som i hans barm låg fången,
se, fram i dagen har hon gått.
En ewig längtan är ej Sången,
han är en ewig seger blott.

Gif akt! Den höga Genius swingar
med klang utöfwer haf och jord;
Med morgonrodnaden till wingar,
med manteln af en Maj-sky gjord.
Så glad som foglens morgonqwitter,
så stark som åskan, då hon slår,
Och Ewighetens cirkel sitter,
bland roser gömd, omkring hans hår.

Han wet ej af den mörka sagan
om trånad utan mod och hopp.
Han känner ej den weka klagan,
ej mißljud, som ej löses opp.
Hans saknad är en flod, som brusar
i dans emot det sölta haf;
Hans suck är windens lek, som susar
emellan blomstren på en graf.

Hans tempel står i ljus och lågor,
en källa sorlar wid deß mur:
Från tidens botten gå deß wågor
och Skalden dricker kraft derur.
Mot hwarje qwal, hans hierta sårar,
deß helsodryck en läkdom fått.
Den källan är ej jordens tårar,
nej, hon är himlens spegel blott.

Wälan, ur källan will jag dricka
med mod, om jag är drycken wärd.
Med friska ögon will jag blicka
omkring mig i den sjuka werld.
Den gyllne lyran skall ej klinga
om qwal, dem sjelf jag diktat har,
Ty Skaldens sorger äro inga,
och Sångens himmel ewigt klar.

Så länge öfwer tappre fäder
det stjernerika grafhwalf hängs,
Så länge friska Nordanwäder
än sjunga Sweas barn till sängs: —
Så länge Nordens bröst beware
sin undersköna stämmas gång,
Och berg och dalar återsware
den manliga, den Swenska sång!

T—r.

Den werld, som i hans barm låg fången,
se, fram i dagen har hon gått.
En ewig längtan är ej Sången,
han är en ewig seger blott.

Gif akt! Den höga Genius swingar
med klang utöfwer haf och jord;
Med morgonrodnaden till wingar,
med manteln af en Maj-sky gjord.
Så glad som foglens morgonqwitter,
så stark som åskan, då hon slår,
Och Ewighetens cirkel sitter,
bland roser gömd, omkring hans hår.

Han wet ej af den mörka sagan
om trånad utan mod och hopp.
Han känner ej den weka klagan,
ej mißljud, som ej löses opp.
Hans saknad är en flod, som brusar
i dans emot det sökta haf;
Hans suck är windens lek, som susar
emellan blomstren på en graf.

Hans tempel står i ljus och lågor,
en källa sorlar wid deß mur:
Från tidens botten gå deß wågor
och Skalden dricker kraft derur.
Mot hwarje qwal, hans hjerta sårar,
deß helsodryck en läkdom fått.
Den källan är ej jordens tårar,
nej, hon är himlens spegel blott.

Wälan, ur källan will jag dricka
med mod, om jag är drycken wärd.
Med friska ögon will jag blicka
omkring mig i den sjuka werld.
Den gyllne lyran skall ej klinga
om qwal, dem sjelf jag diktat har,
Ty Skaldens sorger äro inga,
och Sångens himmel ewigt klar.

Så länge öfwer tappre fäder
det stjernerika grafhwalf hängs,
Så länge friska Nordanwäder
än sjunga Sweas barn till sängs: —
Så länge Nordens bröst bewara
sin underskröna stämmas gång,
Och berg och dalar återswara
den manliga, den Swenska sång!

T—r.

Wintern.

Lustigt öfwer slätten spänner
Wintern sina hwita tält,
och den häpne åbon känner
knappast sina egna fält.
Dagens ljus och nattens lågor
gnistra emot snön med lust;
Sundets wågor
sofwa kring den frusna kust.

Genom sta'n en brokig sträcka
far med bjellerklang förbi,
och jag räknar glad hwar snäcka
med en pelsklädd Venus i.
Drifwan knarrar, nordanwinden
på de sköna i sitt lopp
nyper kinden;
se hwad rosor rinna opp!

Jag will med, jag will se om Er,
Drifwor, här på sydlig jord!
Jag will dricka luft, som kommer
flygande ifrån min Nord.
Glada barndomsminnen stiga
rundtomkring ur fjerran blå,
winterliga,
friska, pelsbeklädda små!

O wälkomne! Är det icke
här som det der hemma war?
Jorden snöklädd hwart wi blicke,
lifwet muntert, himlen klar?
Skön är dagen som wid fjellen,
då jag lekte wid er hand,
månskensqwällen
hög som i Jernbärarland.

Derför kommen hit och täcken
Er hos mig wid brasans sken,
kära landsmän, och berätten
åter hwad jag wet allre'n.
Se, på rutan, som är frusen,
wänners namnsdrag ritar jag:
himlaljusen
skina i de kära drag.

Och de gamla sagoskrifter
läser jag wid spiselns glöd.
Hwilka wäldiga bedrifter,
hwilket mod i lif och död!
Lyssna! Genom stjerneklara,
genom stilla nattens fred,
underbara,
djupa röster stiga ned.

Hwadan? Will du det förnimma,
se i himlen opp och lär:
som på Sams ö fordomtimma
brinna Fädrens högar der.

Och i wester och i öster
öppnas de för diktens son;
anderöster
hör han klinga derifrån.

Gif mig lyran. Ack! förgäten
långe på min wägg hon hang.
Många äro dagens låten,
låt oß höra nattens klang.
Låt oß sjunga Walhalls throner,
fosterland och hjeltars lag.
Friska toner!
Klingande Nordmannaslag!

T—r.

Wid
en främmande Ynglings graf.

Bortom hafwet på den södra jorden
sitter stum en Mor,
blickar tårögd upp till höga Norden,
dit deß älskling for.

Hjertats dufwopost, en wänlig helsning,
tecknad af hans hand,
wäntar hon med ångest och hans frälsning
i ett fjerran land.

Moder, brefwet är från fjerran landen,
ej från honom dock;
när det öppnas, faller dig i handen
af hans hår en lock.

Men han sjelf hör icke lifwets tummel,
ser ej solens sken,
ty i Nordens stora jättekummel
sofwer han alltre'n.

Frejas stjerna öfwer grafwen glöder,
hon är saknan kär.
Arma Moder, lyser hon i söder
tårögd liksom här? —

Goda yngling, Sagas boning bäddar
slottet i sin famn,
men af minnen lefwet doh, hon räddar
sina offers namn.

Ser du neder till din barndoms kullar,
der de rika trån
frodas med sitt gull och floden rullar
mellan winberg hän:

Och din blick är som när stjernor skina,
som när waktlar slå
är din stämma, Yngling — till de dina
skall du hwiska då:

"Gråten ej för mig, fast från min sommar,
från min höst jag dog.
Ack! när lifwets drifhusplanta blommar,
är hon mogen nog.

Hit hon kom från solbeglänsta länder,
skickad af en wän,
men hon tynar på de kalla stränder,
längtar hem igen.

Icke män I hata kulna Norden,
ty åt mig han gaf
allt hwad menskan winner högst på jorden:
kärlek och en graf.

Och de ädles tysta tårar sade,
hur jag war dem kär,
och den skönsta tärna staden hade
band min dödskrans der.

Men en sten blir rest, som wänner rita
swarta runor på,
och kring honom wäxa rosor hwita,
wäxa blommor blå.

Och en alm i långa sommardagar
lyfter kronan swal
derutöfwer, och i toppen klagar
Nordens näktergal."

T—r.

Goda yngling, Sagas boning bäddar
stoftet i sin famn,
men af minnen lefwer dock, hon räddar
sina offers namn.

Ser du neder till din barndoms kullar,
der de rika trån
frodas med sitt gull och floden rullar
mellan winberg hän:

Och din blick är som när stjernor skina,
som när waktlar slå
är din stämma, Yngling — till de dina
skall du hwiska då:

"Gråten ej för mig, fast från min sommar,
från min höst jag dog.
Ack! när lifwets drifhusplanta blommar,
är hon mogen nog.

Hit hon kom från solbeglänsta länder,
skickad af en wän,
men hon tynar på de kalla stränder,
längtar hem igen.

Icke mån I hata kulna Norden,
ty åt mig han gaf
allt hwad menskan winner högst på jorden:
kärlek och en graf. —

Och de ädles tysta tårar sade,
hur jag war dem kär,
och den skönsta tärna staden hade
band min dödskrans der.

Men en sten blir rest, som wänner rita
swarta runor på,
och kring honom wäxa rosor hwita,
wäxa blommor blå.

Och en alm i långa sommardagar
lyfter kronan swal
derutöfwer, och i toppen klagar
Nordens näktergal."

T—r.

Skaldebref.

(1815).

Naso till Adlerbeth sin helsning ur skuggornas rike!
Majas bewingade son förer den willigt till dig.
Ty från diktningens land ännu besöker han jorden,
ännu med gyllene spöet jagar han skuggorna hit.
Språksam lärer han oß hwad skönt som bildas deruppe,
genom den wingades mun känna wi sången i Nord.
Wäl gaf fordom han bort till Apollo den strängade lyran,
sin uppfinning likwäl älskar Cyllenięrn än.
Nyligen förde han hit din Maro och sedan din Flaccus.
Kellgren, stolt af sin wän, läste dem båda för oß.
Skockad hängde en hop på den läsandes skullra och drack med
giriga öron hwart ord, kändt med förtjusning igen.
Händerna klappade wi: det lät, som när windar om wåren

uppe på blomstrande jord stöka i dalarna hop.
Se, då nalkades mig med hån illfundige Guden,
hwiskade, hörd af en hwar: "Naso, dig glömmer han dock,
Dig som lefde likwäl, som dog wid Asarnas wagga,
dig som diktade sjelf, tror jag, i Göthiska ljud" *).
Alltså han smådade mig: Horatius skrattade bittert,
Maro, så blyg som han är, wände sig bort för att le.
Silfwerbågen likwäl, den Pythiska, spände ock min hand,
klingande pilen derfrån träffade målet ibland.
Mången helsade mig för den Romerska Sångens Triumvir,
efter de prisade twå nämnde man åfwen mitt namn.
Böcker, tre gånger fem, om förwandlade former jag diktat,
Dikten, så säger man mig, lefwer i minnet ännu.
Iris ur skyarna lik, i mångfaldt spelande färger
ännu med skiftande band knyter hon himmel och jord.
Upp! jag wiger dig in att wara min härold i Norden,

*) Epistolæ ex Ponto IV. XIII.

öfwer ditt hufwud, o Skald! swäfwar min ande från nu.
Sjelf jag fyller uti de bleknade dragen på taflan,
wisar dig, trogen och sann, lätta gestalternas min.
Sjelf ingifwer jag dig sexfotade versen, som dansar
rask som bland blommorna hån dansar den stummiga flod. — —
Skynda dig! Timmarna fly, re'n gråna de lagrade lockar,
Phoebus för alla en gång gömmer båd' lyra och sol.
Dock — han gömmer dem ej, han gifwer dem blekare åter,
solen är mattare här, lyran är formad af moln.
Ty hit tränger ej mer från jorden, än själen af tingen,
bilden i källorna lik dallrar den ewiga här.
Sorglöst swäfwa wi kring bland liljor wäxda af månsken,
under de luftiga trän sträcka wi lemmar af dunst.
Kroppen förwittras till luft, men sinnet är ewigt det samma,
sanning och snille och dygd lefwa bland skuggorna qwar.

Derför är plats i wårt lag för Swenskan med
Romaresinnet,
Latiens skalder en dag famna sin nordiska
bror.

T—R.

öfwer ditt hufwud, o Skald! swäfwar min ande
från nu.
Sjelf jag fyller uti de bleknade dragen på taflan,
wisar dig, trogen och sann, lätta gestalternas
min.
Sjelf ingifwer jag dig sexfotade versen, som
dansar
rask som bland blommorna hän dansar den
skummiga flod. — —
Skynda dig! Timmarna fly, re'n gråna de lagra-
de lockar,
Phoebus för alla en gång gömmer båd' lyra och
sol.
Dock — han gömmer dem ej, han gifwer dem kla-
rare åter,
solen är mattare här, lyran är formad af
moln.
Ty hit tränger ej mer från jorden, än själen af
tingen,
bilden i källorna lik dallrar den ewiga här.
Sorglöst swäfwa wi kring bland liljor wäxda af
månsken,
under de luftiga trän sträcka wi lemmar af
dunst.
Kroppen förwittras till luft, men sinnet är ewigt
det samma,
sanning och snille och dygd lefwa bland skuggor-
na qwar.

Derför är plats i wårt lag för Swenskan med Romaresinnet,
Latiens skalder en dag famna sin nordiska bror.

T—R.

Den drunknade Gossen.

Gossen med lockar af gull, Ganymedes blef röfwad på Ida,
Ljungarens wäldige örn honom på wingarna tog.
Cephalus röfwades ock; då han jagade ensam på bergen
rycktе Aurora till sig blomstrande jägaren opp.
Likaså, badande pilt, dig åfwen snappade hafwets
blåbeslöjade Mör, wågornas lurande folk.
Girigt de drogo dig ner bland undren som dwäljas på djupet,
ingen lycksalig dem såg, Diktaren känner dem dock.
Blek som en måne och kall är solen som skiner dernere,
wäsen med underlig form spöka i skymningen der.
Skogen är der af korall och willebrådet är fotlöst,
liljor med döfwande lukt frodas i gyllene sand.
Men i midteln är Hafsfruns slott, en ofantelig perla,
hålkad som himmelen ut, präktig att skåda som den.
Dit de släpade dig i musselsalen och swängde
wilda

wilda i rasande dans bleknade gåsten omkring.
Ty de hata alltjemnt hwad helst som lefwer i ljuset,
wattnets oroliga slägt tål ej den fasta gestalt.
Icke de släppte dig förr än anden ur lemmarna flyktat,
då åt den hatade dag gåfwo de liket igen.
Men der stodo på stranden ännu i otröstelig jemmer
gråtande fader och mor, syskon och wänner och slägt.
Gråtande stod der jemwäl den grånade lärarn som fostrat,
älskade, lofwande barn, endast åt döden dig opp.
Alla beklagade de det sköna ode på jorden,
lifwets bedrägliga hopp, skördadt i blomningens dar.
Se, då hördes ock hit de klagandes rop kring den unga;
Sångarn är ungdomens wän, ungdom och sång äro slägt.
Derföre bröt han i hast en förgängelig blomma och lade
henne, en wänlig symbol, hän på den tidiga graf.

T—r.

Klosterruinerne.

Stå stilla, Wandrare, och se dig om.
Här reste sig från gråa ålderdomen
ett kloster, heligt då — men tiden kom
och gjorde hemgång uti helgedomen.

Deß murar nitet fogat fast ihop,
Men sekler trängde sig med wåld emellan.
Nu till deß gård drar ingen pilgrimshop
och ingen offrar i den helga källan.

Igenom porten är blott windens gång,
den wida rund, de djupa hwalf stå öde;
från loften skrika ufwarne sin sång,
men under slumra ändå tryggt de döde.

Se, tidens wisdet åt Legenden ler
och twiflarns fötter på reliken trampa;
jag wördar, forntidsminnen, ännu er,
och tänder åter er förtärda lampa.

Från deßa murar skyggde wåld och brott,
här ostörd wishet werldens gång betraktat;
Inunder hwalfwen salig andakt gått,
och frid, lik Edens Engel, porten waktat.

Hwad trogna knäfall deßa hällar nött!
Hwad kraft förnummen i de helga orden!
Här Anden, lågande, sitt ursprung mött,
för himlen lefwande och död för jorden.

O sägen, skuggor, ur er natt likwäl,
war edert lif af lidandet förgätet?
War det blott frid, som bodde i er själ,
och knäföll ingen sorg för stenbelätet?

Hwem swarar? Ack! blott lifwet klaga wet
och smärtans tecken i sitt wäld det äger.
I grafwen torkar ögat ut, som gret,
och intet öra hör hwad döden säger.

Der — inom denna sönderfallna dörr,
der mörka wälnader wid midnatt synas,
der suckade kanske en Nunna förr,
en blomma ställd wid korsets fot att tynas.

Den blinda wantron med förfärlig hand
wigt in deß wår åt himmelen och döden.
Hwad woro mot ett randband, hjertats band,
mot himlens ära, hwad war menskonöden?

På denna moßbetäckta stenbänk satt,
i skygd af deßa sekelsgamla ekar,
hon kanske ockſå mången månskensnatt,
och mindes gråtande sin barndoms lekar.

Hur qwald den sjuttonåra himlabrud!
Af älskarns kyßar i deß själ hwad minnen!
Deß tankar sträfwade med makt till Gud,
men ack! till jorden sträfwade deß sinnen.

Med andakt böjs deß knä för helgonen,
med suckan hennes mund sitt Ave stammar,
men under doket trånar ögat än,
och samma hjerta under slöjan flammar.

Hwi ger Religionen ej sin dotter tröst?
Hwi hör ej Christi Mor deß bön, som klagar?
Ack! hwi så syndig blef Naturens röst?
Och hwi så hårda blefwo himlens lagar?

Wid krucifixet kallnade deß mund
och kinden blektes af den heta smärta;
från sjunkna ögon flydde hwilans blund,
ty jord och himmel stridde i deß hjerta.

Så, okänd Heloisa, småningom
hon tärdes af, blef bortdöd och begrafwen,
och ingen Pope med sångens trolldom kom
att wäcka hennes minne opp af grafwen.

Frid med din skugga! Du är hämnad re'n,
förswunna äro dina helgon alla.
De trifdes icke uti dagens sken,
der Gud står qwar, men alla Gudar falla.

Ej Isis söker mer sin döda wän,
ej lejonhöfdad Mithras dagen tänder;
Titaners slägte står ej opp igen,
fast blixten slocknat i Kronions händer.

Och djupt förgömd bland fjellens skrefwor bor
den Göthiska, den blodbestrukna stoden,
ty på sin hammar sofwer Asathor,
och ingen kämpe gästar mer hos Oden.

Hans altar bröts för helgonens omkull:
de hade ock sin tid, som sommarfjärlen;
nu wandrar plogen i den wigda mull,
och barnen leka med de helga kärlen.

T—R.

Sång

på Carl XII:s Minnesfest.
År 1818.

Kung Carl, den unga hjelte,
han stod i rök och dam.
Han drog sitt swärd från bälte
och bröt i striden fram.
"Hur Swenska stålet biter,
kom låt oß pröfwa på.
Ur wägen, Moscoviter,
friskt mod, I goßar blå!

Och en mot tio ställdes
af retad Wasason.
Der flydde hwad ej fälldes,
Det war hans lärospån.
Tre Konungar tillhopa
ej skrefwo pilten bud.
Lugn stod han mot Europa,
en skägglös Dundergud."

Gråhårad Statskonst lade
de snaror ut med hast:
Den höga yngling sade
ett ord, och snaran brast.
Högbarmad, smärt, gullhårig,
en ny Aurora kom:
Från kämpen tjugeårig
hon wände ohörd om.

Der slog så stort ett hjerta
uti hans Swenska barm,
i glädje, som i smärta,
blott för det rätta warm.
I med- och motgång lika,
sin lyckas öfwerman,
han kunde icke wika,
blott falla kunde han.

Se, nattens stjernor blossa
på grafwen långese'n,
och hundraårig mossa
betäcker hjeltens ben.
Det herrliga på jorden,
förgänglig är dess lott.
Hans minne uti Norden
är snart en saga blott.

Dock — än till sagan lyssnar
det gamla sagoland,
och dwergalåten tystnar
mot resen efterhand.
Än bor i Nordens lundar
den höge Anden qwar,
Han är ej död, han blundar:
hans blund ett sekel war.

Böj, Swea, knä wid griften;
din största son göms der.
Läs nötta minnesskriften,
din hjeltedikt hon är.

Med blottadt hufwud stiger
Historien dit och lår,
och Swenska Äran wiger
sin segerfana der.

T—r.

Sång.

på Oscarsdagen *).

(Med Musik.)

Det gamla Götha Lejon hwilar,
med öppna ögon sofwer det.
Deß dröm är om de brutna pilar
och om de rifna jägarnät.
Frid ler i Nord, Frid ler i Söder,
och glädjen bär han i sin famn:
då klinga wi med glasen, Bröder,
och sjunga hans och Oscars namn.

Men flyger kriget öfwer Norden
på dunkelröda wingar opp,
och ropa rösterna ur jorden
om forntids bragd, om framtids hopp:
då, Bröder, klinga wi med swärden,
då kalla wi på Oscar än,
och waknadt kring den häpna werlden
går Götha Lejon löst igen.

Det simmar öfwer mörkblå wågor
och stormen flyger i deß man.
Det är så gladt, det andas lågor,
och störtar fram på wälkänd ban.

*) I Skånska Krigs-Befälets namn.

Med blottadt hufwud stiger
Historien dit och lår,
och Swenska Äran wiger
sin segerfana der.

T—r.

Sång.

på Oscarsdagen *).

(Med Musik.)

Det gamla Götha Lejon hwilar,
med öppna ögon sofwer det.
Deß dröm är om de brutna pilar
och om de rifna jägarnät.
Frid ler i Nord, Frid ler i Söder,
och glädjen bär han i sin famn:
då klinga wi med glasen, Bröder,
och sjunga hans och Oscars namn.

Men flyger kriget öfwer Norden
på dunkelröda wingar opp,
och ropa rösterna ur jorden
om forntids bragd, om framtids hopp:
då, Bröder, klinga wi med swärden,
då kalla wi på Oscar än,
och waknadt kring den häpna werlden
går Götha Lejon löst igen.

Det simmar öfwer mörkblå wågor
och stormen flyger i deß man.
Det är så gladt, det andas lågor,
och störtar fram på wälkänd ban.

*) I Skånska Krigs-Befälets namn.

Då flyr den bleka jägarskara,
som fordom hennes fäder flytt;
då ryter det, och bergen swara
med båswan till deß röst på nytt.

Du Carlars son, du Nordens stjerna,
wårt hjerta och wårt swärd är ditt.
Tag mot wår fria hyllning gerna,
ditt namn är kärt, ditt folk är fritt.
Led oß så långt som hafwets bölja,
så långt som dagens öga når:
Wi slå på sköldarna och följa
hwart Oscar och hwart Segren går.

T—n.

Frithiof och Björn *).

Frithiof.

Björn, jag är ledsen wid sjö och wåg,
böljorna äro oroliga fållar.
Norges de fasta, de älskade fjellar
locka med underlig makt min håg.
Lycklig är den, som hans land ej förskjutit,
ingen förjagat från fädernas graf.
Ack! för länge, för länge jag flutit
fridlös omkring på det wilda haf.

Björn.

Hafwet är godt, det må du ej klandra,
frihet och glädje på hafwet bo,
weta ej af den wekliga ro,
älska alltjemt att med böljorna wandra.
När jag blir gammal wid grönskande jord,
wäxer jag också wäl fast som gräsen.
Nu will jag kämpa och dricka om bord,
nu will jag njuta mitt sorgfria wäsen.

Frithiof.

Isen har nu dock oß jagat i land,
rundt kring wår kust ligga wågorna döda,
wintern, den långa, will jag ej förböda
här ibland klippor på ödslig strand.

*) Detta och de tre efterföljande stycken äro fragmenter ur en poetisk behandling af Frithiofs Saga.

Ännu en gång will i Norden jag jula,
gästa Kung Ring och min röfwade brud:
se will jag åter de lockarna gula,
höra dess stämmas, de älskade ljud.

Björn.

Godt, jag förstår dig: Kung Ring skall röna,
att du ej bortglömt din hämd medlertid.
Kungsgård wi tända wid midnattstid,
sweda den gamle och röfwa den sköna.
Eller kanske att på wikingawis
aktar du Drotten en holmgång wärdig;
eller han stämmes till bärslag på is: —
säg hur du will, jag är genast färdig.

Frithiof.

Nämn mig ej mordbrand och tänk ej på krig,
fredlig till Kungen min kosa jag ställer.
Han har ej felat, hans Drottning ej heller,
hämnande Gudar blott straffat mig.
Litet har jag att på jorden hoppas,
will blott ta afsked af den jag har kär,
afsked för ewigt. När lundarna knoppas,
kanske ock förr, är jag åter här.

Björn.

Frithiof, din dårskap jag aldrig förlåter.
Klagan och suck för en qwinnas skull!

Jorden, tywärr, är af qwinnor full,
miste du en, stå dig tusen åter.
Will du, så hämtar jag dig af det fram
hastigt en laddning från glödande Söder,
röda som rosor och spaka som lam;
se'n dra wi lott eller dela som bröder.

Frithiof.

Björn, du är öppen och glad som Frej,
tapper att strida och klok att råda,
Oden och Thor dem känner du båda,
Freja, den himmelska, känner du ej.
Icke om Gudarnas makt må wi twista,
akta dig, wäck ej den ewigas harm;
fert eller sent hennes slumrande gnista
waknar i Gudars och menniskors barm.

Björn.

Gå dock ej ensam, din hemwäg kan stängas.

Frithiof.

Ej går jag ensam, mitt swärd följer med.

Björn.

Mins du ej, Hagbart blef hängd i träd.

Frithiof.

Den som kan tagas är wärd att hängas.

Björn.

Stupar du, Stridsbror, jag hämnar dig wäl,
ristar wäl blodörn på Frithiofs bane?

Frithiof.

Onödigt, Björn! den galande hane
hör han ej längre än jag. Farwäl!

Frithiof kommer till Kung Ring.

Kung Ring han satt i högbänk om julen
och drack mjöd,
hos honom satt hans Drottning så hwit och
rosenröd.
Som wår och höst dem båda man såg bred-
wid hwarann,
hon war den friska wåren, den kulna höst war
han.

Då trädde uti salen en okänd gubbe in,
från hufwud och till fötter han inswept war
i skinn.
Han hade staf i handen och lutad sågs han
gå,
men högre än de andra den gamle war ändå.

Han satte sig på bänken längst ned wid sa-
lens dörr;
der är de armas ställe ännu, som det war
förr.
De hofmän logo smädligt och sågo till hwarann
och pekade med fingret på luden björnskinns-
man.

Då ljungar med twå ögon den främmande
så hwaßt,
med ena handen grep han en ungerswen i
haßt,

helt warligen han wände den hofman upp och ned,
då tystnade de andre; wi hade giort så med.

"Hwad är för larm der nere? Hwem bryter Kungens frid?
Kom upp till mig, du gamle, och låt oß talas wid.
Hwad är ditt namn? Hwad will du? Hwar kommer du ifrån?"
Så talte Kungen wredgad till gubben gömd i wrån.

„Helt mycket spör du, Konung, men jag dig swara will.
Mitt namn ger jag dig icke, det hör mig ensam till.
I Ånger är jag uppfödd, min arfsgård heter Brist,
hit kom jag ifrån Ulfwen, hos honom låg jag sist.

Jag red i fordna dagar så glad på drakens rygg,
han hade starka wingar och flög så stolt och trygg;
nu ligger han förlamad och frusen jemte land,
sielf är jag gammal worden och bränner salt wid strand.

Jag

Jag kom att se din wishet, i landet wida spord,
då mötte man med hån mig, för hån är jag ej giord;
jag tog en narr för bröstet och wände honom kring,
dock steg han opp helt oskadd, förlåt mig det, Kung Ring!" —

Ej illa, sade Kungen, du lägger dina ord,
de gamle bör man ära, kom sätt dig wid mitt bord.
Låt din förklädning falla, låt se dig som du är,
förklädd trifs glädjen icke, jag will ha glädje här.

Och nu från gästens hufwud föll luden björnhud ner,
i stället för den gamle en hwar en yngling ser.
Ifrån den höga pannan, kring skullran bred och full,
de ljusa lockar flöto liksom ett swall af gull.

Och präktig stod han för dem i sammetsmantel blå,
i handsbredt silfwerbälte med skogens djur uppå.
I drifwet arbet alla den konstnär bragt dem an,

Och gladt kring hjeltens midja de jagade hwar-
ann.

Och ringens gyllne smycke kring armen satt så
rikt,
wid sidan hang hans slagswärd, en stannad
ljungeld likt.
Den lugna hjelteblicken kring sal och gäster for,
skön stod han der som Baldur och hög som Åsa
Thor.

Den häpna Drottnings kinder de skifta färg så
snällt,
som röda norrsken måla de snöbetäckta fält:
som twenne wattenliljor inunder stormens
larm
stå gungande på wågen, så häfdes hennes
barm.

Nu blåste lur i salen och tyst blef öfwerallt,
ty nu war löftets timma och in bars Frejers
galt.
Med kransar omkring bogen och äpple uti
mund,
och fyra knän han böjde på silfwerfatets rund.

Och Konung Ring sig reste i sina lockar grå,
han rörde galtens panna och gjorde löftet så:
„Jag swär att Frithiof winna, fastän en kämpe
stor,

så hjelpe Frej och Oden, derhos den starke Thor."

Med trotsigt löje reste sig främlingen så hög,
en blixt af hjeltewrede hans anlet öfwerflög.
han slog sitt swärd i bordet så det i salen klang,
och upp från ekebänken hwar enda kämpe sprang.

„Och hör du nu, Herr Konung, mitt löfte äfwenwäl:
ung Frithiof är min frände, jag känner honom wäl.
Jag swär att Frithiof skydda, och war det mot en werld,
så hjelpe mig min Norna, derhos mitt goda swärd."

Men Kungen log och sade: Helt dristigt är ditt tal,
dock — orden äro fria i nordisk kungasal.
Fyll honom hornet, Drottning, med win som du har bäst,
den främling, will jag hoppas, i winter är wår gäst.

Och Drottningen tog hornet, som framför henne stod,
Af Urens panna brutet, en kostelig klenod.

Och gladt kring hjeltens midja de jagade hwar-
ann.

Och ringens gyllne smycke kring armen satt så
rikt,
wid sidan hang hans slagswärd, en stannad
ljungeld likt.
Den lugna hjelteblicken kring sal och gäster for,
skön stod han der som Baldur och hög som Asa
Thor.

Den häpna Drottnings kinder de skifta färg så
snällt,
som röda norrsken måla de snöbetäckta fält:
som twenne wattenliljor inunder stormens
larm
stå gungande på wågen, så häfdes hennes
barm.

Nu blåste lur i salen och tyst blef öfwerallt,
ty nu war löftets timma och in bars Frejers
galt.
Med kransar omkring bogen och äpple uti
mund,
och fyra knän han böjde på silfwerfatets rund.

Och Konung Ring sig reste i sina lockar grå,
han rörde galtens panna och gjorde löftet så:
„Jag swär att Frithiof winna, fastän en kämpe
stor,

så hjelpe Frej och Oden, derhos den starke Thor."

Med trotsigt öje reste sig främlingen så hög,
en blixt af hjeltewrede hans anlet öfwerflög.
han slog sitt swärd i bordet så det i salen klang,
och upp från ekebänken hwar enda kämpe sprang.

„Och hör du nu, Herr Konung, mitt löfte äfwenwäl:
ung Frithiof är min frände, jag känner honom wäl.
Jag swär att Frithiof skydda, och war det mot en werld,
så hjelpe mig min Norna, derhos mitt goda swärd."

Men Kungen log och sade: Helt dristigt är ditt tal,
dock — orden äro fria i nordisk kungasal.
Fyll honom hornet, Drottning, med win som du har bäst;
den främling, will jag hoppas, i winter är wår gäst.

Och Drottningen tog hornet, som framför henne stod,
Af Urens panna brutet, en kostelig klenod.

Och gladt kring hjeltens midja de jagade hwar-
ann.

Och ringens gyllne smycke kring armen satt så
rikt,
wid sidan hang hans slagswärd, en stannad
ljungeld likt.
Den lugna hjelteblicken kring sal och gäster for,
skön stod han der som Baldur och hög som Åsa
Thor.

Den häpna Drottnings kinder de skifta färg så
snällt,
som röda norrsken måla de snöbetäckta fält:
som twenne wattenliljor inunder stormens
larm
stå gungande på wågen, så häfdes hennes
barm.

Nu blåste lur i salen och tyst blef öfwerallt,
ty nu war löftets timma och in bars Frejers
galt.
Med kransar omkring bogen och äpple uti
mund,
och fyra knän han böjde på silfwerfatets rund.

Och Konung Ring sig reste i sina lockar grå,
han rörde galtens panna och gjorde löftet så:
„Jag swär att Frithiof winna, fastän en kämpe
stor,

så hjelpe Frej och Oden, derhos den starke
Thor."

Med trotsigt löje reste sig främlingen så hög,
en blixt af hjeltewrede hans anlet öfwerflög.
han slog sitt swärd i bordet så det i salen
klang,
och upp från ekebänken hwar enda kämpe
sprang.

„Och hör du nu, Herr Konung, mitt löfte äf-
wenwäl:
ung Frithiof är min frände, jag känner ho-
nom wäl.
Jag swär att Frithiof skydda, och war det mot
en werld,
så hjelpe mig min Norna, derhos mitt goda
swärd."

Men Kungen log och sade: Helt dristigt är ditt
tal,
dock — orden äro fria i nordisk kungasal.
Fyll honom hornet, Drottning, med win som
du har bäst,
den främling, will jag hoppas, i winter är
wår gäst.

Och Drottningen tog hornet, som framför hen-
ne stod,
af Urens panna brutet, en kostelig klenod.

Och gladt kring hjeltens midja de jagade hwar-
ann.
Och ringens gyllne smycke kring armen satt så
rikt,
wid sidan hang hans slagswärd, en stannad
ljungeld likt.
Den lugna hjelteblicken kring sal och gäster for,
skön stod han der som Baldur och hög som Asa
Thor.

Den häpna Drottnings kinder de skifta färg så
snällt,
som röda norrsken måla de snöbetäckta fält:
som twenne wattenliljor inunder stormens
larm
stå gungande på wågen, så häfdes hennes
barm.

Nu bläste lur i salen och tyst blef öfwerallt,
ty nu war löftets timma och in bars Frejers
galt.
Med kransar omkring bogen och äpple uti
mund,
och fyra knän han böjde på silfwerfatets rund.

Och Konung Ring sig reste i sina lockar grå,
han rörde galtens panna och gjorde löftet så:
„Jag swär att Frithiof winna, fastän en kämpe
stor,

så hjelpe Frej och Oden, derhos den starke
Thor."

Med trotsigt löje reste sig främlingen så hög,
en blixt af hjeltewrede hans anlet öfwerflög.
han slog sitt swärd i bordet så det i salen
klang,
och upp från ekebänken hwar enda kämpe
sprang.

„Och hör du nu, Herr Konung, mitt löfte äf-
wenwäl:
ung Frithiof är min frände, jag känner ho-
nom wäl.
Jag swär att Frithiof skydda, och war det mot
en werld,
så hjelpe mig min Norna, derhos mitt goda
swärd."

Men Kungen log och sade: Helt dristigt är ditt
tal,
dock — orden äro fria i nordisk kungasal.
Fyll honom hornet, Drottning, med win som
du har bäst,
den främling, will jag hoppas, i winter är
wår gäst.

Och Drottningen tog hornet, som framför hen-
ne stod,
Af Urens panna brutet, en kostelig klenod.

På blanka silfwerfötter, med mången gyllne
ring,
med forntidsbilder skrad och runeskrift omkring.

Med nederslagna ögon hon räckte hornet då,
men darrande war handen och win blef spildt
derpå.
Som aftonrodnans purpur på liljorna ibland,
de dunkla droppar brunno på hennes hwita
hand.

Och glad tog gästen hornet utaf den ädla Fru.
Ej twenne män det tömde, som männer äro
nu;
men lätt och utan twekan, den Drottning till
behag,
den wäldige det tömde uti ett andedrag.

Och Skalden tog sin harpa, han satt wid Kun-
gens bord,
och sjöng ett hjertligt qwäde om kärleken i
Nord,
om Hagbart och skön Signe, och wid hans dju-
pa röst
de hårda hjertan smälte i stålbeklädda bröst.

Han sjöng om Walhalls salar och om Einhe-
riers lön,
om tappre fäders bragder på fältet och på
sjön.

Då grep hwar hand åt swärdet, då flammade hwar blick,
och flitigt omkring laget det djupa hornet gick.

Helt skarpt blef der nu drucket allt i det Kungahus,
hwar enda kämpe tog sig ett ärligt julerus,
gick sedan bort att sofwa förutan harm och sorg,
Men Konung Ring den gamle sof hos skön Ingeborg.

Isfarten.

Kung Ring med sin Drottning till gästebud far,
på sjön står isen så spegelklar.

Far ej öfwer isen, den främling sad':
han brister, för djupt är det kalla bad.

Kung drunknar icke så lätt, sad' Ring,
den som är rädd kan gå sjön omkring.

Den främling blickar så mörk med hot,
han spänner stålsko i hast på fot.

Slädtrafwarn sätter med makt åstad,
han frustar lågor, han är så glad.

Sträck ut, skrek Kungen, min trafware god!
Låt se om du är af Sleipners blod.

Det går som stormen går öfwer sjön,
Den gamle ej aktar sin Drottnings bön.

Men stålskodd kämpe stod heller ej still,
han far dem förbi så snart han will.

Han ritar mång runa i isens famn,
skön Ingeborg åker öfwer sitt namn.

Så ila de fram på den glatta ban,
men under dem lurar den falska Ran.

Hon stöter ett hål i sitt silfwertak,
och slädan ligger i öppen wak.

Skön Ingeborg blef så blek på kind,
då kommer den gäst som en hwirfwelwind.

Han borrar sin stålsko i isen fast,
och griper i gångarns man med hast.

Då swänger han lätt med ett enda hopp,
båd' häst och släde på isen opp.

Det tag will jag prisa, sad' Kungen fort,
ej Frithiof den starke det bättre giort.

Så wände de åter till kungsgård om;
den främmande blef der tills wåren kom.

Frithiofs frestelse.

Wåren kommer: foglen qwittrar, skogen löf-
wäs, solen ler,
och de lösta floder dansa sjungande mot haf-
wet ner.
Glödande som Frejas kinder tittar rosen ur
sin knopp,
och i menskans hjerta wakna lefnadslust och
mod och hopp.

Då will gamle Kungen jaga, Drottningen
skall med på jagt,
och det hela hof församlas hwimlande i bro-
kig prakt.
Bågar klinga, koger skramla, hingstar skrapa
mark med hof,
och med kappor öfwer ögat skrika falkarne på
rof.

Se, der kommer jagtens drottning! Arma Fri-
thiof, se ej dit!
Som en stjerna på en wårsky sitter hon på
gångarn hwit.
Hälften Freja, hälften Rota, skönare än begge
twå,
och från lätta purpurhatten waja högt de fjä-
drar blå.

Se ej på de ögons himmel, se ej på de loc-
kars gull!

Akta dig, det lif är smidigt! Akta dig, den barm är full!
Blicka ej på ros och lilja skiftande på hennes kind.
Hör ej på den kära stämman, susande som wårens wind.

Nu är jägarskaran färdig. Hejsan! öfwer berg och dal!
Hornet smattrar, falken stiger lodrätt emot Odens sal.
Skogens åbor fly med ängest, söka sina kulors hem,
men med spjutet sträckt framför sig är Walkyrian efter dem.

Gamle Kungen kan ej följa jagten som hon flyger fram,
ensam wid hans sida rider Frithiof tyst och allwarsam.
Mörka, wemodsfulla tankar wäxa i hans qwalda bröst,
och hwarthelst han än sig wänder hör han deras klagoröst.

O! hwi öfwergaf jag hafwet, för min egen fara blind?
Sorgen trifwes ej på wågen, blåser bort med himlens wind.
Munter wiking grubblar icke, gungar gladt i solens sken,

Hwar bekymret honom söker, är han börta långesen.

Men här är det annorlunda, outsäglig längtan slår
sina wingar kring min panna, som en drömmande jag går.
Kan ej glömma Baldurs hage, kan ej glömma eden än,
som hon swor — Hon bröt den icke, grymma Gudar bröto den.

Ty de hata menskors ätter, skåda deras fröjd med harm,
och min rosenknopp de togo, satte den i winterns barm.
Hwad skall wintern wäl med rosen? Han förstår ej hennes pris,
Men hans kalla ande kläder knopp och blad och stjelk med is."—

Så han klagade. Då kommo de uti en enslig dal,
dyster, hoptrångd mellan bergen, öfwerskyggd af björk och al.
Der steg Kungen af och sade: Se hur skön, hur swal den lund,
jag är trött, kom låt oß hwila, jag will slumra här en stund.

„Icke må du sofwa, Konung; kall är marken
bår och hård,
tung blir sömnen: Upp jag för dig snart till-
baka till din gård.“
„Sömnen, som de andre Gudar, kommer när
wi minst det tro
(sade Gubben); unnar gästen ej sin wärd en
timmas ro?“

Då tog Frithiof af sin mantel, bredde den på
marken hån,
och den gamle Kungen lade tryggt sitt hufwud
på hans knän;
somnade så lugnt som hjelten somnar efter
stridens larm,
på sin sköld så lugnt som barnet somnar på
sin moders arm.

Som han slumrar, hör, då sjunger kolswart fo-
gel ifrån qwist:
Skynda, Frithiof, dräp den gamle, sluta på
en gång er twist;
Tag hans Drottning, dig tillhör hon, dig har hon
som brudgum kyßt,
intet menskligt öga ser dig, och den djupa graf
är tyst.

Frithiof lyssnar: hör, då sjunger snöhwit fogel
ifrån qwist:
Ser dig intet menskligt öga, Odens öga ser
dig wißt.

Riding, will du mörda sömnen? will du wärnlös gubbe slå?
Hwad du winner, hjelterykte winner du dock ej derpå.

Så de begge foglar sjöngo, men sitt slagswärd Frithiof tog,
slängde det med fasa från sig långt in i den mörka skog.
Kolswart fogel flyr till Nastrand, men på lätta wingars par,
som en harpoton, den andra klingande mot solen far.

Strax är gamle Kungen waken: „Mycket war den sömn mig wärd,
ljufligt sofwer man i skuggan, skyddad af den tappres swärd.
Dock, hwar är ditt swärd, o främling, blixtens broder, hwar är han?
hwem har skillt er, I som aldrig skullen skiljas från hwarann?

„Lika mycket, Frithiof sade: swärd jag finner nog i Nord;
skarp är swärdets tunga, Konung, talar icke fridens ord.
Mörka andar bo i stålet, andar ifrån Nifelhem,
sömnen är ej säker för dem, silfwerlockar reta dem.“

„Jag har icke sofwit, Yngling, jag har blott
dig pröfwat så;
obepröfwad man och klinga litar ej den klo-
ke på.
Du är Frithiof. Jag har kännt dig allt se'n i
min sal du steg,
gamle Ring har wetat länge hwad hans kloka
gäst förteg.

Hwarför smög du till min boning, djupt för-
klädd och utan namn?
Hwarför, om ej för att stjäla bruden ur den
gamles famn?
Aran, Frithiof, sätter sig ej namnlös uti gäst-
fritt lag,
blank är hennes sköld som solen, öppna hen-
nes anletsdrag.

Ryktet talte om en Frithiof, menniskors och
Gudars skräck,
sköldar klöf och tempel brände den förwägne
lika käck.
Snart med härsköld (så jag trodde) kommer
han emot ditt land,
och han kom — men höljd i lumpor, med en
tiggarstaf i hand.

Hwarför slår du ner ditt öga? Jag war ocksä
ung en gång.
Lifwet är en strid från början, ungdomen dess
Berserksgång.

Klämmas skall hon mellan sköldar tills det
wilda mod är tömdt;
jag har pröfwat och förlåtit, jag har dukat
och förglömt.

Ser du, jag är gammal worden,' stiger snart
i högen in;
tag mitt rike då, o Yngling! tag min drott-
ning: hon är din.
Blif min son till deß, och gästa i min kungs-
sal som förut;
swärdlös kämpe skall mig skydda, och wår gam-
la twist har slut." —

Icke, swarar Frithiof dyster, kom jag som en
tjuf till dig.
Wille jag din drottning stjäla, säg hwem skulle
hindrat mig?
Men min brud jag wille skåda, en gång, ack!
blott en gång än.
O jag dåre! halfsläckt låga tände jag på nytt
igen!

I din sal jag dröjt för länge, gästar mer ej
der, o Kung!
Oförsonta Gudars wrede hwilar på mitt huf-
wud tung.
Baldur med de ljusa lockar, han som har hwar
dödlig kär,
se, han hatar mig allena, ensamt jag förka-
stad är!

Ja, jag stack i brand hans tempel. Warg i
Weum heter jag,
när jag nämnes skrika barnen, glädjen flyr
ur gästfritt lag.
Fosterjorden har förkastat én förlorad son med
harm,
fridlös är jag i min hembygd, fridlös i min
egen barm.

Icke på den gröna jorden will jag söka friden
mer,
marken bränner under foten, trädet lingen
skugga ger.
Ingeborg har jag förlorat, henne tog den
gamle Ring,
solen i mitt lif är slocknad, bara mörker rundt-
omkring.

Derför — hän till mina wågor! Eja, ut, min
Drake god!
Bada åter beckswart bringa lustigt i den salta
flod!
Wifta wingarna i molnen, hwäsande de wå-
gor skär!
Flyg så långt som stjernan leder, som besegrad
bölja bär!

Låt mig höra stormens dunder, låt mig höra
åskans röst!

När det dånar rundt omkring mig, då är
lugn i Frithiofs bröst.
Sköldeklang och pilregn, Gubbe! Midt i haf-
wet slaget står,
och jag stupar glad, och renad till försonta
Gudar går.

T—r.

Om

Om Historiens nytta.

En Föreläsning.

Man bör som oftast författare begynna framställningen af sin wetenskap med åtskilliga betraktelser öfwer deß nytta, det will säga, med ett rön på läsaren (argumentum ad hominem), i stället för ett rön på saken. Om affigten, att sålunda på det mest fattliga sätt i förhand ge ett begrepp om wetenskapen i deß förhållande till sina idkare, ej i det hela kan klandras, så behöfwer den så mycket mindre ursäktas, om sjelfwa ämnet redan i sig sjelft är af en allmänneligen tillämpelig natur, såsom i Historien. Jag säger: allmänneligen. Ty är den enskilde, äfwen om han aldrig i häfdernas tempel kan göra anspråk på ett namn, från Historien så aflägsnad, att han med henne står i ingen annan förbindelse, än den möjligtwis nyfikenheten kunde ge? Är — om man föreställer sig menskligheten såsom en slägt församlad inom en boning — är det blott utanwerken, som det är åskådaren gifwet att betrakta? Står han sjelf utom huset med griffeln i handen, färdig att på minnets taflor upptecna blott de yttre i ögonen fallande, merendels olyckliga förändringarna, såsom om åskan slagit ner i taket; om wådelden brutit ut ur det

Når det dånar rundt omkring mig, då är lugn i Frithiofs bröst.
Sköldeklang och pilregn, Gubbe! Midt i haf-wet slaget står,
och jag stupar glad, och renad till försonta Gudar går.

T—r.

Om Historiens nytta.

En Föreläsning.

Man bör som oftast författare begynna framställningen af sin wetenskap med åtskilliga betraktelser öfwer deß nytta, det will säga, med ett rön på läsaren (argumentum ad hominem), i stället för ett rön på saken. Om affigten, att sålunda på det mest fattliga sätt i förhand ge ett begrepp om wetenskapen i deß förhållande till sina idkare, ei i det hela kan klandras, så behöfwer den så mycket mindre ursäktas, om sjelfwa ämnet redan i sig sjelft är af en allmänneligen tillämpelig natur, såsom i Historien. Jag säger: allmänneligen. Ty är den enskilde, äfwen om han aldrig i häfdernas tempel kan göra anspråk på ett namn, från Historien så aflägsnad, att han med henne står i ingen annan förbindelse, än den möjligtwis nyfikenheten kunde ge? Är — om man föreställer sig menskligheten såsom en slägt församlad inom en boning — är det blott utanwerken, som det är åskådaren gifwet att betrakta? Står han sjelf utom huset med griffeln i handen, färdig att på minnets taflor upptekna blott de yttre i ögonen fallande, merendels olyckliga förändringarna, såsom om åskan slagit ner i taket; om wådelden brutit ut ur det

inre, om träta uppslått bland husfolket, så att de med kif och skri jaga hwarandra ut genom dörrar och fönster? — Om så wore, om det funnes en sådan plats derute, en sådan som Archimedes önskade sig, och dit mången Historieskrifware anser sig förflyttad i inbillningen, likson utgjorde han och hans medbröder ett stående extramundant recensent-institut öfwer hwad i werlden sig tilldrager, om så wore, säger jag, så är swårt att tillerkänna Historien annan nytta, än att genom sina upptecknade epoker indela tiden, och genom de berättelser, hwarmed hon sammanbinder dem, fördrifwa den. — Men, Mine Herrar! Det finnes ingen sådan plats derute. Wi äro sjelfwe medlemmar af denna slägt, hwars skickelser wi betrakta, sjelfwe medarbetare på denna uråldriga byggnad, om hwars fortgång wåra fäder, slägte från slägte, berättat. Hwad der sker, rör oß alla, hwad der har skett, rör oß alla, ja, hwad der skall ske, rör oß alla. Och då från höjden af de sista hwarfwen på denna med ofantliga krafter uppförda byggnad, wi stundeligen höra det närmare eller fjermare dånet af loßnade, ramlade delar, som störtande i djupet emottagas af det stilla, dunkla förgängelsens och glömskans haf, som sköljer monumentets osedda grundwal, så behöfwa wi ej heller söka oß en plats derute, för att lära oß det rätta tidens mått. Ty genom förgän-

gelse lär man hur tiden förgår; emedan menniskan har bättre hugkommelse för det som förloras, än för det som tillkommer. Det är blott hoppet, som räknar tiden efter förwäntad winst, minnet räknar den efter förluster. I allmänhet kunna menniskorna ej erinra sig, att en werldstimma slagit på tidens ur, om ej genom ramlet af fallande wälden och throner; och om odlaren i den gömdaste koja utmärker i sitt lif någon tidpunkt, som förenar hans onämnda öden med mängdens, så är den gemenligen ej af den gladaste beskaffenhet, någon landsplåga, någon mißwäxt, som kommer hans minne till hjelp, och hwarefter han räknar sin dunkla Historias skiften. Liksom tuktomästaren ofta med obehagliga, ja hårda medel hos barnet inpräglar de första, oumbärligaste minneslexor, så förfares i Historien med slägtet. Det är genom oerhörda, djupt gripande hwälfningar, som menniskorna påminnas om hwad de ej böra glömma. Gränsestenarne i Historien äro uppsatta på allmän bekostnad. De äro oß dyra. Blod har sköljt dem, och der en sådan står, der kan man wara säker att tusende fallit. — Det gifwes åldrar, då de uppmärksammare kunna säga sig ha hört ropet: Wäktare, hwad lider tiden? Det är i synnerhet de, då lyckan blifwit så allmän, att hwar och en tror sig kunna förwärfwa och njuta den på egen hand, då sielf-

wa wälståndet löser de band, som samman=hålla all menskig sammanlefnad, och den bäst beräknande egoisten anser sin fördel säkrast mot alla skiften förwarad — just då inträffa oftast de stora förändringar, som hos menniskorna intrycka tankan på ett nytt tidskifte. Ännu en gränsesten blir satt på det Historiska fältet; och näskommande generation märker sig det i sitt compendium.

Det är ej min mening att genom dessa betraktelser endast förmörka åsigten af de menskliga sakerna. Men det är naturligt, att de af sig sjelfwa mest i ögonen fallande, skarpast utmärkta föremålen först tilldraga sig uppmärksamheten, och kännen I då, M. H., ett behof af att finna något menskligare intresse i Historien, än det blott owanliga ger, så är min affigt wunnen och wi kunna gå till betraktandet af mellanrymderna och grunden af taflan.

En outtömmelig mångfald tycks möta oss här och gäcka allt bemödande att noga urskilja föremålen. Dock ordna de sig snart under wissa större synpunkter. Menskliga öden, mödor och werksamheter må wara mångfaldigt olika. Menskliga lifwet i det hela är ett enkelt ting. Huru skulle det eljest ofta kunna innefattas i ett enda uttryck, en enda bild, såsom

till exempel denna; Menniskan är lika ett blomster, hwilket om morgonen uppgår, och om aftonen förwißnar igen? — Wi wända blicken från deßa högre regioner, der de wexlingar födas, som kullkasta hela mansåldrars förhoppningar och i förstörelsen skapa nya, wi wända wåra blickar till jorden, der, i ewigt uppreparade kretsar, det menskliga lefwernet har sin alltid lika gång, der bewarandet, förkofrandet af den från fäder lemnade arfwedelen, der det stilla skapandet är hemma, som beherrskas af årets och dagens skiften. Med ett ord, M. H., wi befinna oß åter midt i det enskilda lifwet, eller i det så kallade platta hwardagliga, der det ewigt samma är det ewigt nya. Ty äfwen här finnas föremål, som ej upphöra att wara nya och rörande för det de äro wanliga. Ännu har jag ej hört någon ledsna wid wårens ständigt återkommande grönska, wid sommarens prakt, höstens rikedom *). Men äfwen menskliga lifwet har sin

*) Den berömde Leßing har i melancholien af sina sista år, då man giorde honom uppmärksam på den återwändande grönskande wåren, swarat, att han önskade, det den en gång för ombytes skull blefwe röd. — Man ler — men jag känner inter starkare, sorgligare uttryck af en fullkomlig ledsnad wid lifwet.

wår, som man hwarken tröttnar att njuta eller betrakta, sina årstider, hwilkas alltid lika omlopp dock för hwar och en är nytt. Ännu alltid, som wid tidernas början, finnes af en högre existens's förlorade oskuld ingen mer rörande bild, än barndomens menlösa skönhet, på en gång så främmande och så hemmastadd ur sina klara ögon skådande in i den werld, öfwer hwars hwardaglighet deß blick kastar diktens rosenslöja — denna barndom, hwars rena sinne är det enda obefläckade, hwarje uppgående sol på jorden finner. Ännu alltid fylles ynglingens bröst af samma obegränsade hopp, likt den första morgonrodnadens, innan hon ännu wißte, att det fanns en nedgång. Ännu alltid är det mannen, som mest behandlar lifwet på den allwarsamma sidan, griper i middagshöjden af sin styrka beslutsamt och kraftigt in i den närmast omgifwande werlden, för att ordna och inrätta den efter sitt sinne, och, om möjligt, lemna ett namn åt efterwerlden. Ännu alltid är ålderdomens plats den samma — i ett slocknadt närwarande, der blott den nattliga lampan af det förflutnas minnen skämtar tills morgonen åter bräcker. — Allt detta är ock Historien; ty deßa det enskilda lifwets ewigt lika kretsar äro i all det stora lifwets mångfald det enkla, som, för en hwar nära, likwäl förbinder oß med deß aflägsnaste utsigter och uppträden, och ge deßa för oß

betydelse. Hwilken har ej warit ung eller år gammal worden? Hwilken kan emotstå föreställningen af gemensamma öden? Hwilken, åfwen den ringaste, kan, med känsla häraf, wid betraktande af Historiens stora tafla ännu fråga: Hwad angår allt detta mig?

I hwad förhållande står i allmänhet det enskildta lifwet till Staternas stora offentliga lif, som egenteligen af Historien beskrifwes? Wi sware: Det förra är det naturliga, det senare det konstiga elementet i all mensklig sammanlefnad.

Staternas författning, makt och skickelser må wexla: det enskildta menniskolifwet förblifwer till sina ursprungliga behof och werksamheter det samma. De stora naturliga banden imellan menniskor förutsättas af all Stat. Den står till Familjen i ett ursprungligt förhållande af wördnadsfull skonsamhet. Det finnes ingen statsmakt, som ej åtminstone betänker sig, innan den bryter in öfwer den tröskel, som skiljer det husliga lifwets fridlysta krets från hwarje främmande intrång. Ja, sielfwa den fasa, hwarmed den oförderfwade känslan stämplat tyranniska inbrott i detta afseende, samma slags fasa, som den fästat wid helgorån, wid handens upplyftande mot fader och moder, wisar, i hwilket förhållande familjelifwet står

till det offentliga. Det är nämligen det senares heliga och oskyldiga grund, den moderliga jord, ur hwilken först den borgerliga odlingens alla mäktiga frukter uppspirat, och ur hwilken de ännu alltid suga sin naturkraft och näring. — Utan att fästa blicken på denna grund är hela Historien öde — ett blindt tumult af krafter, som förekomma dubbelt förstörande, emedan man lemnar de bibehållande, bewarande krafterna ur sigte. Hwilken regering kan, till exempel, med alla sina omsorger ersätta de förluster, den oberäkneliga förstörelse af enskild lycka, som ett krig medfört? — År förgå — ett blomsterslägte af barn fyller (snarare än wanligt) de förr öde hemwisten, plogen begynner sitt stilla werk, gungande skördar betäcka förr blodbestänkta fält, mensklig idoghet och flit strömma åter i sina wanliga banor, eller i alldeles nya, som nöden uppröjt — och de fordna olyckorna äro snart för nyfödda minnen blott den dunkla grund, hwarpå de ljusa dragen af en närwarande sällhet skönare måla sig. — Menniskan är ett lyckligt slägte! — Ja lycklig, så wida hon wårdar sin första och naturligaste lycka. Politikens första axiom är ett tröstande, är detta: Det finns ingen olycka så swår, ingen förstörelse, näst fullkomligt utrotande, så stor, att den ej snart, ja man kan säga lätt, af ett folk öfwerwinnes, om det bibehållit den grund ren, hwarur äfwen all offent-

lig lycka uppblomstrar, om dess familjelif är oskyldigt, dess hemseder stränga och obefläckade. Dess frosseri och fallhet äro då swårare att utrota, än wärtligheten i en stark, bördig jord. Den skjuter af sig sjelf beständigt upp å nyo.

Låt mig här tillägga en anmärkning om det inflytande, som ett rent familjelif öfwar ej blott på samhället, utan äfwen på naturen. Ty högst märkelig är utan twifwel den öppenhet för mensklig inflytelse, som tycks så tydligen ligga i naturen sjelf, hwarigenom alla dess krafter, liksom trängtande efter förlossning, sträfwa menniskan till möte, och under hennes wårdande hand antaga ett bättre skaplynne. Hwilka förwånande segrar i detta afseende wisar oss ej odlingens Historia? Men huru långt är man ej från det enkla och rätta, då man, som wanligen, här tillskrifwer mensklig uppfinningsgåfwa och mekanisk skicklighet allt? — Hwad mig angår, will jag bekänna min enfald. Det är nämligen min uppriktiga tanka, att menniskan utöfwar ett werkligt moraliskt wälde öfwer naturen, — en lemning af hennes ursprungliga storhet och bestämmelse — och att hon öfwar detta wälde i mån af sin egen moraliska kraft och helsa. Derföre har alla nationers lagstiftning af ålder lagt en serdeles wigt på sedernas renhet hos den klass, som närmast umgås med naturens egen productions-

förmåga, det will såga, den åkerbrukande, om hwars yrke, i sig sielf det oskyldigaste, den äldre Plinius gudomligt säger: att det af alla föder minst onda tankar. Här, i detta innerliga förhållande på en gång med naturen och deß upphofsman, (hwilka bägge wilja bli nalkade med rena hjertan och händer) är den egentliga roten till folkslagens moraliska helsa. Är denna förgiftad, fortfar en i grundsatser förderfwad statshushållning att på detta fält blott se mercantila, ej moraliska förhållanden, då skall wäl en gång den tid kunna komma, då Europas nationer, midt ibland menskliga snillets största mekaniska uppfinningar, midt ibland den oräkneliga mängden af de konstrikaste redskap, skola, som djuren, slåß om uppehället. Ty de sinnrikaste medel äro fåfänga och döda, der ej en lifwande, sund kraft dem anwänder, och denna lifwande kraft är åter i sin källa förderfwad, så snart menniskan upphör att wara jordens són (såsom en djupsinnig författare yttrar sig), det will såga, upphör att genom arbetsamhet i ett rent och gudfruktigt sinne förlośa, förmildra, förädla naturens krafter genom frihetens hand, och så locka de gyllene skördar ur jorden, som sielfwa synas öfwa en stum Gudstjenst och tillbedja Naturens Herre.

Men genom sin natur, säger man, är Historien bunden wid de stora förändringarna

i folkslagens öden, som ensamt tåga minnena i besittning: det oändliga smärre, det i samma inskränkta banor beständigt återwändande, den tillwärt och förkofran, som fostras inom det enskildta lifwets krets, kan ej hinna hennes öron, uppfyllda af de stora werldshändelsernas buller och dån! — Det är sannt, man hör i Historien, lika litet som annorstädes, gräset wäxa. — Men medwetandet af detta innerliga stilla förkofrande, känslan af inre helsa will jag också ej att Historiens författare eller läsare skola ur henne lära. De skola medföra detta till henne hemifrån; och endast så blir hon för dem lefwande. Det fordras denna hemkänsla, för att man på något sätt kan sägas wara hemma, äfwen i Historien. Det fordras känslan af det enskildta wålordnade lifwets hela oskuld, det fordras känslan af naturens egen rätthet och enfald, för att kunna förstå det minsta af den konstiga byggnad som kallas Stat. Det historiska intreßet är intreßet för det menskliga i händelser och handlingar, och för att äga det, fordras ej mindre än att wara menniska.

Detta första intreße för Historien (utöfwer det blotta nyfikenheten ger) kunne wi äfwen kalla det sympathetiska, emedan det yttrar sig i det allmänna deltagandet i menskliga lifwets skickelser. Det är detta deltagan-

de, som äfwen gör Historiens förflutna till ett närwarande, och tillika upphöjer och renar den individuella känslan till känslan för ett gemensamt wäl och we. Så grundlägger detta menskliga och wackra intreße ett annat, hwars föremål är Staten sjelf, såsom uttryck af detta gemensamma. Och detta andra intreße är tillika det egentliga förstånds-intreßet i Historien, hwilket utwecklar sig ur det förra, såsom ur sin naturliga grund, likson i allmänhet begreppen förefalla såsom de klarnade känslorna och ur deßa utbilda sig. Deßa båda intreßen förhålla sig till hwarandra alldeles som deras föremål. Ty det enskildta lifwet, af hwars förbindelser hushållet eller familjen är hufwudsumman, kan endast finna willkoren för sitt bestånd, ordning och säkerhet, uppfyllda i begreppet om Staten, kan endast i och genom Statens inrättning lära att förstå sig sjelf. —

Ehuru detta synes wara den naturliga ordningen, kan man likwäl ej säga, att Statens begrepp är ur hushållet, eller det enskildta lifwets förbindelser, alstradt; likson känslorna, ehuru de utgöra begreppens grund, likwäl ej kunna sägas ha födt deßa, der ej redan begreppet, jemte känslan, såsom en ursprunglig förmåga finnes. Staten förutsätter hushållet och de naturliga banden mellan menniskor, men hushållet förutsätter ej mindre Staten.

Ty det utbildar sig sielft till ordning i och genom denna. I sig sielfwa äro de båda i menskligheten lika ursprungliga; och en philosophi, som will härleda den ena af dessa förbindelser ur den andra, förblandar hwad som i tiden kan synas förr och senare med orsak och werkan. Ty liksom hos menniskan känslans wälde är det första, och i sig döljer och innefattar begreppsförmågan, tills denna senare framträder rådande, så finnes äfwen i menskligheten en ålder, då de naturliga närmaste förbindelserna skymma det ännu spåda allmänna wäsendet; emedan allt, hwad deraf kan få namn, är bildadt efter de förras mönster; det finnes åter en annan ålder, då Statens gemensamma offentliga lif är så herrskande, att det efter sig bildar och ordnar allt det enskildta. Hwad som i ena eller andra fallet kunde synas såsom orsak och werkan, har således i det hela alltid warit en wexelwerkan emellan dessa båda ursprungliga och nödwändiga elementer i all mensklig sammanlefnad. Detta förutsatt, kunna wi, för att leda oss widare in i wårt ämne, nu omwända den förr gjorda frågan på detta sätt: i hwad förhållande står Staternas stora offentliga lif till det enskildta lifwet?

Om detta senare, såsom wi sagt, är det naturliga, det förra åter det konstiga element

de, som åfwen gör Historiens förflutna till ett närwarande, och tillika upphöjer och renar den individuella känslan till känslan för ett gemensamt wål och we. Så grundlägger detta menskliga och wackra intreße ett annat, hwars föremål är Staten sjelf, såsom uttryck af detta gemensamma. Och detta andra intreße är tillika det egentliga förstånds-intreßet i Historien, hwilket utwecklar sig ur det förra, såsom ur sin naturliga grund, liksom i allmänhet begreppen förefalla såsom de klarnade känslorna och ur deßa utbilda sig. Deßa båda intreßen förhålla sig till hwarandra alldeles som deras föremål. Ty det enskildta lifwet, af hwars förbindelser hushållet eller familjen är hufwudsumman, kan endast finna willkoren för sitt bestånd, ordning och säkerhet, uppfyllda i begreppet om Staten, kan endast i och genom Statens inrättning lära att förstå sig sjelf. —

Ehuru detta synes wara den naturliga ordningen, kan man likwål ej säga, att Statens begrepp är ur hushållet, eller det enskildta lifwets förbindelser, alstradt; likson känslorna, ehuru de utgöra begreppens grund, likwål ej kunna sägas ha födt deßa, der ej redan begreppet, jemte känslan, såsom en ursprunglig förmåga finnes. Staten förutsätter hushållet och de naturliga banden mellan menniskor, men hushållet förutsätter ej mindre Staten.

Ty det utbildar sig sielst till ordning i och genom denna. I sig sielfwa äro de båda i menskligheten lika ursprungliga; och en philosophi, som will härleda den ena af deßa förbindelser ur den andra, förblandar hwad som i tiden kan synas förr och senare med orsak och werkan. Ty likſom hos menniskan känslans wälde är det första, och i sig döljer och innefattar begreppsförmågan, tills denna senare framträder rådande, så finnes äfwen i menskligheten en ålder, då de naturliga närmaste förbindelserna skymma det ännu spåda allmänna wäsendet; emedan allt, hwad deraf kan få namn, är bildadt efter de förras mönster; det finnes åter en annan ålder, då Statens gemensamma offentliga lif är så herrskande, att det efter sig bildar och ordnar allt det enskildta. Hwad som i ena eller andra fallet kunde synas såsom orsak och werkan, har således i det hela alltid warit en wexelwerkan emellan deßa båda ursprungliga och nödwändiga elementer i all mensklig sammanlefnad. Detta förutsatt, kunna wi, för att leda oß widare in i wårt ämne, nu omwända den förr gjorda frågan på detta sätt: i hwad förhållande står Staternas stora offentliga lif till det enskildta lifwet?

Om detta senare, såsom wi sagt, är det naturliga, det förra åter det konstiga elemen-

tet i sammanlefnaden, så är deras ömsesidiga werkan på hwarandra äfwen genom dessa bestämningar i det hela bestämd. Det är troligt, att detta senare, bundet wid wissa stora naturliga, alltid sig lika förhållanden, skall söka intrycka dessas waraktighet och oföränderlighet på sjelfwa stats-inrättningen, och att deremot Staten skall söka sänka sin egen konstfulla utwecklings föränderlighet äfwen inom det enskildta lifwets område. Och först der denna werelwerkan är i fullt arbete uppstår en Historia, intressantare i samma mån, som denna ömsesidiga werksamhet är liflig.

Ej alla folk och länder erbjuda i lika grad ett sådant skådespel. I Orientens stora wälden har till exempel genom klimatet, och ännu mer genom tidiga, efter detta klimat lämpade utförliga religions-föreskrifter, familje-lifwet redan från uråldriga tider blifwit så bestämdt, så i samma former, genom tusenåriga wanor befästade, ingjutet, att utom genom samma medel, hwarigenom denna enformighet först infördes, det will säga genom förändrade religioner (de mäktigaste krafter i Historien, emedan de äro de enda, som lika mycket werka på det enskildta och offentliga lifwet) nästan omöjligen någon förändring deri kan införas. Det har slutit sig inom sig, en gång för alla färdigt, utan att Staten, sjelf formad efter dess

förhållanden, widare kan derpå öfwa något inflytande. Derföre bör man i deßa wälden omtalas hwälfningar, merendels af den wäldsammaste art, af hwilka man', enligt wåra tänkesätt, skulle wänta sig förwånande, djupt gripande werkningar. Bullret förgår — och ingen ting har händt. Man byter Herrar, ej inrättningar, ej seder. Hindostanen är under Engelskt herrawälde hwad han warit under Mogoliskt, hwad han warit förut: Araben ännu densamma, som för årtusenden. Turkarna planterade med sig sjelfwa orientaliska hemseder öfwer till Europa, och deßa ha skyddat bättre än det starkaste pantsar mot all främmande inflytelse. Revolutioner bland deßa menniskor äro stormar, som rasa öfwer hafwets yta, medan i djupet allt är stilla. Äfwen denna form af menskligbet är ingalunda att förakta. Genom en sådan familje-systemets eller den enskilda lefnadens oföränderlighet och alla inrättningars helgd, som deraf bero, synes wäl odlingen, fästad på en punkt, hämmas från widare framsteg; men inbrytande af förderfwet i samhället är också i samma mån utestängdt. Denna hemsedernas enkla, oförändrade bestämdhet är en stor sak hos ett folk. Ett sådant folk drifwes wäl ej genom odlingens kraft i höjden, men det lösryckes ej heller från den moderliga grund, hwars krafter utgöra deß helsa. Deßa menniskor äro naturen

tet i sammanlefnaden, så är deras ömsesidiga werkan på hwarandra äfwen genom dessa be- stämningar i det hela bestämd. Det är tyd- ligt, att detta senare, hw[illegible] wid wissa stora naturliga, alltid sig lika [illegible]her, skall sö- ka intrycka dessas waral[illegible] oföränderlig- het på sjelfwa stats-inr[illegible]h att deras mot Staten skall söka [illegible]n konstfulla utwecklings föränderlig[illegible]om det [illegible] skildta lifwets område. [illegible]r denna we- xelwerkan är i sullt a[illegible]en Historia, intressanta [illegible]mma[illegible] [illegible] den sesidiga [illegible] ä[illegible]

[illegible] och [illegible] i lika grad

[illegible]

förhållanden, widare kan derpå öfwa något inflytande. Derföre bör man i deßa wälden omtalas hwälfningar, merendels af den wäldsammaste art, af hwilka man', enligt wåra tänkesätt, skulle wänta sig förwånande, djupt gripande werkningar. Bullret förgår — och ingen ting har händt. Man byter Herrar, ej inrättningar, ej seder. Hindostanen är un-
er Eu herrawälde hwad han warit un-
r , hwad han warit förut: Ara-
n samma, som för årtusenden.
rade med sig sjelfwa orientali-
r till Europa, och deßa ha
det starkaste pantsar mot all
e. Revolutioner bland deßa
ar, som rasa öfwer hafwets
det allt är stilla. Äfwen
kklighet är ingalunda att
n sådan familje-systemets
adens oföränderlighet och
gd, som deraf bero, sy-
tad på en punkt, häm-
teg; men inbrytande af
är ockå i samma mån
sedernas enkla, oför-
n stor sak hos ett folk.
wäl ej genom odlin-
det lösryckes ej
d, hwars kr
nniskor

alltid lika nära. Det lefwer åf en flammande sol närd, en natur-kraft i Österländningens bröst, som förmår föra honom obruten och hel genom alla wekliighetens och yppighetens försåt, som, tänd af en gnista från höjden, gör honom mäktig af de utomordentligaste uppoffringar. I massa gälla wi mer. Man mot man ställd, är han kanske öfwer hufwud bättre. Alle Europeiska resande i Orienten erkänna; oaktadt all den öfwerlägsenhet odlingen ger, att dessa solens barn göra ett eget intryck på dem genom sitt hela wäsende, genom en manlighet, kraft och enfald, som för wåra fäder längst för detta blifwit främmande. Så kan Orientens yta af en stelnad ålder i sjelf, wa werket dölja en bewarad ungdom, och, är en gissning tillåtelig, skulle man kunna tro, att Försynen med dessa gamla folk, som redan möta wår blick i fornminnenas första dager, ännu förehar stora planer och will kunna räkna på deras oförstörda kraft i de sista acterna af Historiens stora skådespel, liksom de förnämligast woro werksamme i de första.

Om i Orienten det enskildta lifwet i samhälls-författningen har öfwerwigt öfwer det offentliga, så förhåller det sig hos oss i Western twärtom. Det offentliga lifwet har här på det kraftigaste gripit in i det enskildta, oupp-

höre

börligt förändrat det och begge ha i allmän, het stått i den lifligaste wexelwerkan. Religion och climat, den ena den sammantagna inflytelsen af de öfwersinnliga, den andra af de physiska, på menniskan inwerkande orsakerna, ha först och främst bidragit dertill. Climatet, ej blott genom sin i allmänhet tempererade beskaffenhet, hwilket öfwerallt är ett tecken, att både naturen och samhället låta sig friare bildas *), utan äfwen i synnerhet derigenom, att denna werldsdel inom minsta rymd företer de jemförelsewis största olikheter i yta och naturliga gränsor, orsaker, som werkat wexling och rikedom i folkslagens bildning, under det hafwets öfwerallt nära grannskap lättat gemenskapen emellan dem sjelfwa och den öfriga werlden. Hafwet kunde man kalla Civilisationens modersmjölk. — Kustfolk odla

*) Hwilket inflytande öfwar ej twärtom en öfwermäktig natur på samhället, der den, såsom i Österns warmare länder, brådmognar qwinnan i physiskt afseende innan hennes intellectuella förmögenheter ännu äro utwecklade? Följderna äro månggifte, qwinnornas inneslutande, huslig despotism. Om nu en religion, i stället för att genom uppfostran motarbeta denna naturolägenhet och deß följder, twärtom sjelf rättande sig efter climatiska förhållanden, sanctionerar deßa följder, skall ej en så bestämd huslig inrättning nödwändigt bestämma hela samhällets karakter?

sig alltid förr och lättare, då det twärtom fordrak en redan gammal kultur, att den skall kunna tränga sig till det inre af en stor continent; och ofta tränger den, det oaktadt, aldrig så långt. Asiens inre höjd är ännu hwad den war i Historiens början, en betesmark för Nomader. De Europeiska Religionerna — i äldsta tider en naturdyrkan — hade allt för få dogmer att kunna bildas till ett fullständigt inom sig slutet system, och woro just genom denna brist gynnande för en friare samhällsförfattning. Ett dogmatiskt system är utan en helig skrift, en religionsbok, ej möjligt. Orienten har haft sådana af ålder. Detta är en förmån, ju renare Religionen är: ett hinder ju mer den blandar sig med det werldsliga, ju utförligare föreskrifter den i sådant afseende helgar. Religionsboken, Bibeln, tjenar genast i stället för Regeringsform och lagbok och gör uppkomsten af beggedera och med detsamma utwecklingen af borgerlig frihet omöjlig. Och detta är en af hufwudorsakerna, hwarföre samhällsförfattningen i Orienten, från början förnämligast bildad genom religioner uppfyllda af sinnliga föreskrifter och bud, synes för ewigt fastlåst wid sina första elementer. Christendomen wore här den enda förlossningen. Öfwer Europa uppgick dess ljus. Men Christendomen är företrädeswis den borgerliga frihetens religion. Det kommer af dess

rena andeliga natur, som endast sysselsätter sig men den inre menniskan, wiljans förbättring, böjelsernas rening, hwarföre ock deß egentliga religionsurkund (Gudomligt kallad det nya Testamentet, emedan den löser de gamla religionernas bojor) ej på minsta sätt beblandat sig, besläckat sig med werldsliga intreßen. — Hwilken regeringsform föreskrifwer wäl Bibeln? ja, hwilket kyrkoregemente kan man utan falska slutsatser derur härleda? Den har lemnat menniskan i deßa stycken fri, nöjd med att ha lifwat den inre princip, som är alla yttre formers lif och anda, och, der den är werksam, genom sin egen kraft allt härligare utbildar dem. Den har angående werldsligt bestånd och lycka blott en enda grundsats: "söker först efter Guds rike och Hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till." Och detta är den sublima hemligheten, hwarföre den enklaste, mildaste, ödmjukaste religion, äfwen oaktadt det förderf, som menniskotillsatser och orena lidelser så ofta blandat i deß werksamhet, dock mer än någon wisat sig egnad att bli werldsbeherrskande. Den är nemligen den enda, hwilken ej redan genom sin natur är bunden wid climatiska, locala eller i allmänhet timliga förhållanden. Christendomen är hemma på Grönland, som på Söderhafwets öar. Det Gudomliga är ett, fast det jordiska mångfaldigt.

sig alltid förr och lättare, då det twärtom fordrar en redan gammal kultur, att den skall kunna tränga sig till det inre af en stor continent; och ofta tränger den, det oaktadt, aldrig så långt. Asiens inre höjd är ännu hwad den war i Historiens början, en betesmark för Nomader. De Europeiska Religionerna — i äldsta tider en naturdyrkan — hade allt för få dogmer att kunna bildas till ett fullständigt inom sig slutet system, och woro just genom denna brist gynnande för en friare samhällsförfattning. Ett dogmatiskt system är utan en helig skrift, en religionsbok, ej möjligt. Orienten har haft sådana af ålder. Detta är en förmån, ju renare Religionen är: ett hinder ju mer den blandar sig med det werldsliga, ju utförligare föreskrifter den i sådant affeende helgar. Religionsboken, Bibeln, tjenar genast i stället för Regeringsform och lagbok och gör uppkomsten af beggedera och med detsamma utwecklingen af borgerlig frihet omöjlig. Och detta är en af hufwudorsakerna, hwarföre samhällsförfattningen i Orienten, från början förnämligast bildad genom religioner uppfyllda af sinnliga föreskrifter och bud, synes för ewigt fastlåst wid sina första elementer. Christendomen wore här den enda förlossningen. Öfwer Europa uppgick dess ljus. Men Christendomen är företrädeswis den borgerliga frihetens religion. Det kommer af dess

rena andeliga natur, som endast sysselsätter sig men den inre menniskan, wiljans förbättring, böjelsernas rening, hwarföre ock deß egentliga religionsurkund (Gudomligt kallad det nya Testamentet, emedan den löser de gamla religionernas bojor) ej på minsta sätt beblandat sig, besläckat sig med werldsliga intreßen. — Hwilken regeringsform föreskrifwer wäl Bibeln? ja, hwilket kyrkoregemente kan man utan falska slutsatser derur härleda? Den har lemnat menniskan i deßa stycken fri, utom med att ha lifwat den inre princip, som är alla yttre formers lif och anda, och, der den är werksam, genom sin egen kraft allt härligare utbildar dem. Den har angående werldsligt bestånd och lycka blott en enda grundsats: "söker först efter Guds rike och Hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till." Och detta är den sublima hemligheten, hwarföre den enklaste, mildaste, ödmjukaste religion, åfwen oaktadt det förderf, som menniskotillsatser och orena lidelser så ofta blandat i deß werksamhet, dock mer än någon wisat sig egnad att bli werldsbeherrskande. Den är nemligen den enda, hwilken ej redan genom sin natur är bunden wid climatiska, locala eller i allmänhet timliga förhållanden. Christendomen är hemma på Grönland, som på Söderhafwets öar. Det Gudomliga är ett, fast det jordiska mångfaldigt.

Så bidrog i Europa Religionen, medelbart och omedelbart, till de politiska inrättningarnes sjelfständiga kraft och lif, bidrog derigenom att utweckla den mångfaldighet i borgerlig bildning och tillika det inre och yttre sammanhang emellan folken, som läge och natur så mycket gynnade. Europeiska Historien har ej blott att göra med Stater, utan med Statssystemer, och deßa ha, under de hwälfningar, som skakat werldsdelen, aldrig blifwit upplösta, utan för att nyfödas i större och fullkomligare mått. Redan Grekland — det första Europa, och hwars Historia i afseende på hela den Europeiska är symbolisk och (ty wärr!) profetisk — wisar oß ett sådant Statssystem, helgadt af religionen, utan att denna för öfrigt hade genom föreskrifter bestämt deß inre inrättning. Också wisar sig denna det allmänna och offentliga lifwets tidiga makt i de djerfwaste försök att politiskt omstöpa det enskildta lifwet, ända till att (såsom i den Spartanska författningen) nästan helt och hållet utplåna detta senares karakter. Jag påminner om hela Antikens anda i lagstiftning. De Germaniska nationernes böjelse, att mer grunda Staten på personliga, än allmänna förbindelser, förändrade denna anda. Men Christendomens inflytande förmedlade, förmildrade olikheterna och den stora grundsatsen förblef: **Emedan Husfadren förbrut**

en röst i allmänna angelägenheter, herrskar äfwen Staten med honom inom huset. Han har med deßa anspråk kastat hela det af naturen sjelf afstängda området af sin enskilda lefnad och deß inrättning, öppet för hela makten af det allmännas inflytande: ett inflytande, som ännu mindre herrskar genom lagar, än genom den tysta, men mäktiga nödwändighet, som på detta sätt småningom gör alla i allt beroende af alla. Det så kallade arbetets fördelning är i synnerhet i detta afseende odlingens mäktigaste medel. Om man besinnar, hwilken oerhörd makt det fordras, att lösrycka menniskan från den moderliga, närande jorden, från de enklaste af naturen sjelf anwista sysselsättningar, hwarmed de första behofwen fyllas, för att i detta och andra afseenden bli beroende af oändligt många, ja af alla, så kan ingen ting ge högre begrepp om odlingens werkningar. Att den enskilde på denna wäg fortast förlorar sin naturliga frihet, är tydligt. Han upplyftes genom denna oemotständliga ström af wexlande, i hwarannan gripande krafter ur sitt naturliga läge, twingas att afsäga sig sina första werksamhets-anspråk, och genom utbildandet af någon wiß färdighet och konst göra sig till en werkande del af detta oupphörligt jäsande, arbetande hela, som eljest skulle utkasta honom ur sitt sköte eller krosa hans warelse.

han måste uppoffra allt för det hela, i förwäntan att få allt af det hela åter. Huru ofta hindrar honom ej denna belägenhet och utbildandet af den enskilda färdighet, hwarigenom han skall gälla, från att njuta menskligheten enklaste nöjen, att knyta lifwets ljufwaste förbindelser! Huru ofta måste ej hans land, hans folk, tillfredsställelsen af egna krafters öfning wara honom i stället för älskarinna och maka, för söner och döttrar, för det enskildta lifwets naturligaste lycka! Han får weta hwad det will säga att tillhöra en så stor slägt, som menskligheten. Huru olycklig wore han ej; om han ej till ersättning kunde upptaga denna menskliqhet inom sitt eget bröst, och i sin anda känna hela deß rikedom inströmma, om han ej i sitt tränga, kringskurna läge genom själskraft kunde widga sin existens till att omfatta det högsta, det bästa, njuta det hela under det han uppoffrar sig för det hela, och äfwen i sin undergång hoppas att lefwa i deß minne! — Det är odlingens sublima historia, som räknar mer än en Curtius, som störtar sig i djupet för det allmänna bästa — och det är dock skönt, att känna sig tillhöra ett sådant slägte, att fylla äfwen en af de lägsta, minsta platserna i detta omätliga upplystande skådespel! Wi äro mycket, wi äge mycket, wi öfwerse mycket, och mer än wi sjelfwa behaga besinna, allt genom denna

odlings höga kraft. Glömmom blott ej, att allt detta är litet och sjunker till intet, i samma ögonblick, som den lifwande kraften, som känslan för allmänt wäl blir oß främmande! Och hur kan den det, då i hwarje ögonblick af wårt lif nästan oändliga krafter medwerka? — Jag talar här ej blott om det närmast omgifwande, och den mångfald af förmåga, som under wåra ögon arbetar för hwarje behof. Äfwen med det aflägsnaste stå wi genom en omätelig utwexling af krafter i gemenskap. Båra wi ej i sjelfwa werket en flertusenårig Historia inom oß? Har ej ålderdomen ånyo uppstått ur sin graf för detta slägtes beswärjande ord? Finns det något märkligt tidehwarf af de långst förflutna, som ej skattat sin gärd till det Europeiska minnets och bildningens rikedom? Båra wi ej en hel forntid inom wårt bröst i kamp med den framtid, som ur wåra bemödanden skall utweckla sig? Finns det någon fläck på jorden af Europeiska wapen, handel och konster oeröfrad, som ej wettgirigheten åtminstone sökt att eröfra? Huru många ha ej offrat sitt lif för sådana forskningar, till exempel för att tränga in i det brännande Africas ödemarker, och aftäcka den flammande slöja, hwarmed naturen tycks ha welat göra det inre af denna werldsdel till ett ewigt mysterium? Ingen ting wisar bättre den Europeiska odlingens kraft, än att sådana upp-

offringar genom sin wanlighet ej mer förmå-na. Omgifwas wi ej i wårt enskildta lif af de aflägsnaste länders alster — ifrån den i Europa inwandrande jordfrukt, som äfwen är dagkarlens föda, till högre upp slutligen hushållet omfattar en werld? Leder ej theet, caffet, sockret på wåra bord den inre blicken till China och Westindien, mahogony-möbeln midt in i Amerikas skogar, kryddorna till det gyllene Indien? Och hwem säger wäl de lätta inwånarne i flärdens och modets regnbågsfärgade werld, att de genom klädset och prydnader, åtminstone såsom wandrande Geographier och Historier, äro wärda en alfwarsam eftertanka, om de ock sielfwa aldrigt ägt någon? Ja, M. H., wi äro så litet främmande för Historien, den minsta af oß står så litet utom deß område, att wi twärtom föra hela denna Historia öfwerallt med oß. — Och att lära Er Historien är ej att bibringa Er något yttre, det är att ur wårt eget inre till fullt medwetande utweckla den Historia, som wi, utan att kanske sielfwe ha serdeles derpå tänkt, omföra med oß, och så lära förstå oß sielfwa.

Wi sade, att intreßet för denna förklaring är det egentliga förståndsintreßet i Historien. Då utan att mer och mindre orientera sig genom en sådan förklaring ingen ändamålsenlig handling i den omgifwande werlden, som

sjelf först derigenom blir klar, är möjlig, så skulla wi äfwen med skäl detta Historiens intresse för det pragmatiska, hwilket, om det sympathetiska intresset, som wi förut betraktat, i det förflutna ser ett närwarande, twärtom i det närwarande ser det förflutna och förklarar genom det förra det sednare.

Wi omfatta sluteligen alla föregående frågor i följande: I hwad mån innehåller det förflutna och närwarande äfwen det tillkommande? Hwad är både det offentliga och enskildta lifwets förhållande till Historiens och menniskans mål? — Beswarandet af dessa frågor förer oss till det moraliskt religiösa intresset af Historien.

Då detta utan twifwel är det bästa, så kan äfwen här först ytterst bli fråga om den nytta man af Historien kan hämta. Ty såsom nytta är wärde i affeende på ett ändamål, och allt wärderande först är möjligt genom ett gifwet och säkert wärde, hwilket slutligen blott kan wara ett sådant, som har sitt wärde af sig sjelf, ej för nogot annats skull, så förutsätter all undersökning om nytta i sin högsta allmänhet ett i och för sig sjelf godt och önskanswärdt ändamål. En sådan fast punkt är i synnerhet nödigt att ha för ögat i Historien, som framställer en så oupphörlig förändring. —

Ty hur kan all förändring märkas och mätas utan i förhållande till något oföränderligt och bestående? Detta, då det ej kan finnas i något yttre, måste menniskan söka inom sig sjelf, eljest bortföres hon blott på tidens wågor, utan att för henne en tid i sjelfwa werket finnes; och är ej förhållandet sådant med den lättsinniga hop', hwars lefnad hwälfwes utan riktning och mål? — Skole wi således inom menniskan söka denna sjelfständiga grund, så förekommer i hela hennes wäsende ingen ting obewekande och oföränderligt genom allt annat än henne sjelf, mer än hennes wilja. Genom en bestämd wilja betyder först menniskan någon ting för sig sjelf och blott derigenom antaga menskliga tillstånd och handlingar, förflutna eller närwarande, för henne wigt och betydelse. Bestämd är åter wiljan derigenom att hon går på ett ändamål, och naturligtwis på ett högsta ändamål, ett ändamål öfwer alla andra, hwarefter hon mäter allt wärde, all nytta. Bestämd är ytterst hwar och en wilja genom hwad hon föresätter sig om sitt högsta goda, enligt det gamla ordspråket: menniskans wilja är hennes himmelrike.

Walet kan wara twåggehanda och derigenom leda till helt olika åsigter af werlden. Man kan söka detta goda i det yttre och werldsliga, eller i det inre och ewiga af wår natur.

Det första sinnelaget, under än så olika former (och det kan antaga lika många, som det finnes menskliga begär) öfwerensstämmer dock deri, att göra den enskilde till medelpunkten i den honom omgifwande werlden och sätta i egennyttan sitt högsta mål. Det är tydligt, att detta sinnelag — som, i förbigående sagdt, alldeles ej nödwändigt beror på något wißt philosophiskt system — söndersplittrar menskligheten i lika många atomer, som det finnes individer, utan all inre förbindelse sinsemellan, och att, om det wore sannt, att menskligheten är ett organiskt helt och blott som sådant kan betraktas, en synpunkt, som twärtom ordnar det hela under det enskildta, i sjelfwa werket föreställer werlden upp- och nedwänd och i krig af alla mot alla. Ty att alla deßa individer sammanhänga med hwarandra genom gemensamma behof skall nödwändigt förewiga striden, och hela Historien skulle på detta sätt blott kunna framställa en ond makts grymma lek med all mensklig lycka och förhoppning. Då, med så tröstlösa utsigter, denna lära swårligen kan bli allmän, gör den sig inför sig sjelf helst gällande, såsom ett undantag, såsom en hemlig högre wishet, som blott blifwit de starka, upplysta själars lott, men för mängden hwarken är uppfinnelig eller tjenlig. Under denna förutsättning kan Historiens dystra grund få en glädtigare färgblandning och blir egente-

Ty hur kan all förändring märkas och mätas utan i förhållande till något oföränderligt och bestående? Detta, då det ej kan finnas i något yttre, måste menniskan söka inom sig sjelf, eljest bortföres hon blott på tidens vågor, utan att för henne en tid i sjelfwa werket finnes; och är ej förhållandet sådant med den lättsinniga hop', hwars lefnad hwälfwes utan rigtning och mål? — Skole wi således inom menniskan söka denna sjelfständiga grund, så förekommer i hela hennes wäsende ingen ting oberoende och oföränderligt genom allt annat än henne sjelf, mer än hennes wilja. Genom en bestämd wilja betyder först menniskan någon ting för sig sjelf och blott derigenom antaga menskliga tillstånd och handlingar, förflutna eller närwarande, för henne wigt och betydelse. Bestämd är åter wiljan derigenom att hon går på ett ändamål, och naturligtwis på ett högsta ändamål, ett ändamål öfwer alla andra, hwarefter hon mäter allt wärde, all nytta. Bestämd är ytterst hwar och en wilja genom hwad hon föresätter sig om sitt högsta goda, enligt det gamla ordspråket: menniskans wilja är hennes himmelrike.

Walet kan wara twäggehanda och derigenom leda till helt olika åsigter af werlden. Man kan söka detta goda i det yttre och werldsliga, eller i det inre och ewiga af wår natur.

Det första sinnelaget, under än så olika former (och det kan antaga lika många, som det finnes menskliga begär) öfwerensstämmer dock deri, att göra den enskilde till medelpunkten i den honom omgifwande werlden och sätta i egennyttan sitt högsta mål. Det är tydligt, att detta sinnelag — som, i förbigående sagdt, alldeles ej nödwändigt beror på något wißt philosophiskt system — söndersplittrar menskligheten i lika många atomer, som det finnes individer, utan all inre förbindelse sinsemellan, och att, om det wore sannt, att mensklígheten är ett organiskt helt och blott som sådant kan betraktas, en synpunkt, som twärtom ordnar det hela under det enskildta, i sjelfwa werket föreställer werlden upp- och nedwänd och i krig af alla mot alla. Ty att alla deßa individer sammanhänga med hwarandra genom gemensamma behof skall nödwändigt förewiga striden, och hela Historien skulle på detta sätt blott kunna framställa en ond makts grymma lek med all menskig lycka och förhoppning. Då, med så tröstlösa utsigter, denna lära swårligen kan bli allmän, gör den sig inför sig sjelf helst gällande, såsom ett undantag, såsom en hemlig högre wishet, som blott blifwit de starka, upplysta själars lott, men för mängden hwarken är upphinnelig eller tjenlig. Under denna förutsättning kan Historiens dystra grund få en glädtigare färgblandning och blir egente-

ligen taskan af menskliga förwillelserna, hwilka wisserligen lemna uppmärksamheten ett rikt och underhållande fält. Hit höra allmännings-platserna *) om mennisfornas dårskap, i alla tider sig lik, hit hörer skickligheten att till stora handlingar finna små driffjädrar, till wigtiga händelser obetydliga anledningar, förklaringen på alla karakterer ur omständigheter, wisheten i att inse menskliga lifwets tomhet och ringa wärde, och att man derföre bör taga det så lätt som möjligt o. s. w. Det är klart, att detta sinnelag upphäfwer sjelfwa begreppet om Historien, emedan det förnekar henne allt sammanhang och ändamål, och i sjelfwa werket gör slumpen till menskliga sakernas Gud.

Det motsatta sinnelaget wille jag mindre utmärka genom den allmänna tron på en högre sakernas ledning, än genom det förhållande, hwari man känner sig sjelf till denna ledning. Ty man kan tillsluta sig derför, och derigenom, så mycket i ens förmåga står, öfwerlemna sig åt slumpen, ödet eller huru man will kalla en blind makt: man kan ock öppna sitt sinne derför, ju mer man wårdar och besinnar den odödliga del af sig sjelf, som kan erfara det Gudomligas gemenskap. Och

*) Loci communes. Jag ser icke, hwarföre ei, till åra för sentensmakeriet, denna öfwersättning i språket kunde upptagas.

för ett sådant sinne är åsigten af lifwet, det må utmärkas af hwad öden som helst, alltid högst enkel, att det nämligen är en pröfning, en rening, en fortfarande och slutligen till klarhet bragt söndring af den onda principen hos menniskan, från den goda. Om begges närwaro hos menniskan kan Historikern minst twifla, och hwem har med en uppmärksam blick på sig sjelf ej lärt, att menniskan inom sitt eget bröst har rum för både afgrund och himmel? Denna insigt är lifwets crisis i ordets båda bemärkelser af brytning och dom. Ty man måste göra ett wal, och uppskofwet dermed blir ju längre, ju mer ett bewis, att man i sjelfwa werket redan gjort det. Mine Herrar! wi ha kastat en blick i det inre af Historien. Ty menniskans Historia är ock menskligheten.

Kunskapens träd på godt och ondt ställer en helig lära i spetsen för all Historia. Man kan säga, att det är hela Historiens symbol. Betraktar man menskligheten gång, hwari märker man en förkofran, en tillwärt? I lycka? Man skulle önska, att äga en måttstock derpå, — en måttstock för att afgöra, om Araben under tältet i öknen, eller innewånaren i werldens största, mest poliserade städer, (då swårligen någon wille byta med den andra) är lyckligare. I dygd? — Will att

jakande swar skulle naturligtwis förklara oß sielfwa för de dygdigaste och bästa menniskor werlden hitintills sett, och Historien hade i detta afseende ingen ting att lära oß. — Men det enda, hwari menskligheten otwifwelaktigt förkofrat sig, är i kunskap — i kännedom af sig sielf, sina förmögenheter och förhållanden, hwilket är det, som man egentligen menar med den odling, hwars oupphörliga framsteg Historien förswarar. Men all kunskap, såsom den tillika är en ständig fortskridning i kännedomen af sig sielf och sin egen natur, utwecklar allt mer sin egentliga egenskap, att wara kunskap på godt och ondt. Detta är karakteren, hwari den motsats, som under så många former i menskliga wäsendet förekommer, slutligen yppar sig. Hwad utöfwer denna insigt ligger, är ej ett theorem, utan ett problem — kan ej blott lösas genom lära, utan genom lefwerne. — Här är den punkt, som hwar och en tänkande menniska mer och mindre klart en gång känner i sin lefnad, der Philosophi och Religion bli ett, och utöfwer hwilken alla theoretiska framsteg förutsättas af de praktiska. Och är ej redan i sig sielf den lefwande kunskapen handling?

Tiden blir allt wärre, är ett gammalt påstående. Deremot ha röster aldrig fattats, som försäkra, att den i sielfwa werket blir

bättre. Det ena har från tidernas början warit ålderdomens klagan, det andra ungdomens hopp. Hwad skall man tro? — Båda ha otwifwelaktigt rätt. Tiden blir, i egentligaste mening, både wärre och bättre. — I den lyckliga obestämdhet i afseende på godt och ondt, som utmärker barndomens dagar, har hwar enda menniska upplefwat en afbild af den gyllene ålder, som alla folkslags äldsta sagor sätta wid tidens egen början. — Förståndet waknar — förmögenheterna utweckla sig, söndra sig — hwad som i barndomens dagar wisade sig såsom egensinnighet och oart, kan förklara sig till de härligaste dygder — hwad som yttrade sig som ett gladt och käldt sjelfswåld, kan bryta ut i de ryslgaste laster. Ur erfarenheten af lust och olust, nytta och onytta utweckar sig till klarhet den insigt, att det är emellan ondt och godt, som walet slutligen skall göras. Det ena, som det andra, har alltid i werlden funnits. Lifwet, Historien är söndringsprocessen. Det goda, pröfwadt i striden, uppträder allt mer i sin rätta natur. Det onda, allt mer upptäckt i de förklädningar, det i menskliga wäsendet kan antaga, måste ock allt mer framträda i sin egentliga art och werksamhet. — Den neutrala linien, på hwilken hwar och en i början befann sig, blir allt smalare — uppfordran att taga ett beslut allt strängare, allt allwarsammare. —

jakande swar skulle naturligtwis förklara oß sielfwa för de dygdigaste och bästa menniskor werlden hitintills sett, och Historien hade i detta affeende ingen ting att lära oß. — Men det enda, hwari menskligheten otwifwelaktigt förkofrat sig, är i kunskap — i kännedom af sig sielf, sina förmögenheter och förhållanden, hwilket är det, som man egentligen menar med den odling, hwars oupphörliga framsteg Historien förswarar. Men all kunskap, såsom den tillika är en ständig fortskridning i kännedomen af sig sielf och sin egen natur, utwecklar allt mer sin egentliga egenskap, att wara kunskap på godt och ondt. Detta är karakteren, hwari den motsats, som under så många former i menskliga wäsendet förekommer, slutligen yppar sig. Hwad utöfwer denna insigt ligger, är ej ett theorem, utan ett problem — kan ej blott lösas genom lära, utan genom lefwerne. — Här är den punkt, som hwar och en tänkande menniska mer och mindre klart en gång känner i sin lefnad, der Philosophi och Religion bli ett, och utöfwer hwilken alla theoretiska framsteg förutsättas af de praktiska. Och är ej redan i sig sielf den lefwande kunskapen handling?

Tiden blir allt wärre, är ett gammalt påstående. Deremot ha röster aldrig fattats, som försäkra, att den i sielfwa werket blir

bättre. Det ena har från tidernas början warit ålderdomens klagan, det andra ungdomens hopp. Hwad skall man tro? — Båda ha otwifwelaktigt rätt. Tiden blir, i egentligaste mening, både wärre och bättre. — I den lyckliga obeständhet i afseende på godt och ondt, som utmärker barndomens dagar, har hwar enda menniska upplefwat en afbild af den gyllene ålder, som alla folkslags äldsta sagor sätta wid tidens egen början. — Förståndet waknar — förmögenheterna utweckla sig, söndra sig — hwad som i barndomens dagar wisade sig såsom egensinnighet och oart, kan förklara sig till de härligaste dygder — hwad som yttrade sig som ett gladt och tåldt sjelfswåld, kan bryta ut i de rysligaste laster. Ur erfarenheten af lust och olust, nytta och onytta utwecklar sig till klarhet den insigt, att det är emellan ondt och godt, som walet slutligen skall göras. Det ena, som det andra, har alltid i werlden funnits. Lifwet, Historien är *söndringsprocessen*. Det goda, pröfwadt i striden, uppträder allt mer i sin rätta natur. Det onda, allt mer upptäckt i de förklädningar, det i menskliga wäsendet kan antaga, måste ock allt mer framträda i sin egentliga art och werksamhet. — Den neutrala linien, på hwilken hwar och en i början befann sig, blir allt smalare — uppfordran att taga ett beslut allt strängare, allt allwarsammare. —

Sådan är ärens lära för slägtet, som för den enskilda. Den ewiga freden ha några philosopher ännu faststållt för tidigt, då de satt den wid Historiens ända. Historiens sista act låter oß ej förwänta någon ting sådant, utan snarare det största af alla krig. — Så blir den sammantagna summan af all mensklig lefnad ej annat, än hwad hwart och ett enskildt lif är, en pröfning, en rening för ett bättre, en åsigt, hwari werldslig lycka och olycka förlora sin betydelse, och blott få den, som de erhålla genom sitt inflytande på ett werkligare wål eller we.

Det är wål häraf klart, att just jemnt så mycket, som hwar och en förstår sitt eget lif, just jemnt så mycket är han skicklig att förstå Historiens, eller det stora, allmänna, hwaraf han sjelf är en del, och att, så mycket mängden och wigten af händelser fallar blicken utom oß, så liten är båtnaden af denna betraktelse, om den ej återför oß på oß sjelfwa. Mycket och obestämdt har blifwit taladt om nyttan af Historiens studium. Allmännast har man warit ense om, att sätta denna nytta i exemplet. Då wore den alltför owiß. Historien ger så många goda exempel: ja! — men ej mindre elaka, och, ser man på werldslig lycka och olycka, just ej alltid af en warnande

art.

art. Hufwudsaken är det sinnelag, som man medför till detta studium. Och detta måste man ge sig sielf. Men förutsatt, att det är af rätta slaget, så innehåller Historiens studium en sielfpröfning i så stort mått och af så genomgripande natur, att det mål för allt hwad som kan kallas egenkärlek hos menniskan borde wara ett eldsprof. Den första läran är angående förstörelsen, den allmänna förgängelsen, som här drifwer sitt arbete i stort. Detta är den gamla stormen i Historien, som, brusande ur högre regioner, framfar öfwer allt menniskowerk. — Huru ofta synas ej menniskorna ha likssom sammansmurit sig för att fasthålla tiden, och, förwånda genom ett förrädiskt lugn, trott sig kunna förewiga ett tillstånd, som swarat emot ögonblickets önskningar? Förgäfwes. Ett djup öppnar sig under deras fötter, en blixt kommer, man wet ej hwarifrån, tänder, man wet ej huru, och den fasta grunden, stödet för så många tusendes förhoppningar, är ett swallande, flammande haf, der mansåldrars arbeten störta öfwer hwarandra. Lägg dessa stora förgängelsens prof till dem hwarje dag ger, och hoppas sedan, att det personliga i något werk förblifwer! Allt, hwarigenom en menniska skulle kunna tillegna sig ett arbete och stämpla det med sin pregel, är ju, såsom

allt enskildt, genom en inre nödwändighet, ewigt stiftande? Hwar skulle wi då söka det bestående, oförgängliga? Hwar, om ej i anden, meningen, af det hela, det lefwande odödliga i Historien, som just genom sjelfwa förstörelsen (som är deß protest emot de enskildta intreßenas omättliga anspråk) i allt renare och bestämdare former sig uppenbarar? — Denna betraktelse är utan twifwel lika upplyftande, som den förra kan wara nedslående. För begge deßa Historiens läror är ungdomen ferdeles tillgänglig. Den intreßeras och röres i allmänhet, lika mycket genom stora skådespel af förstörelse, som den äldrige fruktar och afskyr dem, emedan känslan af det blomstrande lifwets rika, opröfwade krafter förer detta med sig, och emedan denna ålder i sig sjelf alltid är det factiska bewiset, att, oaktadt alla förgängelsens nederlag, Historien ej går ut. Den har å andra sidan en liflig känsla för det oegennyttiga i ändamål, och det stora i uppoffringar, hwilka den dock mer älskar än rätt wärderar, emedan oegennyttan i denna tidrymd af lifwet till en så stor del kommer af ännu obestämda werldsliga förhållanden. Deß begrepp om det stora är derföre gemenligen för materielt och af egenkärlek grumladt. Den fattar det blott såsom en motsats af det lilla, såsom det afsägna, obe-

skämda, owanliga, jemfördt med det alldagliga och närmast omgifwande. I detta afseende har Historien förwarat den sin wigtigaste lexa, då den lärer, att wärdera det närmaste, och äfwen göra det lilla i en stor mening. Att weta skilja sak från person och eget intresse, att i handling och omdöme fråga hwad? ej genom hwilken? eller för hwem? det är ännu blott första steget i sedlig odling. Ei frågan hwad? utan tillika frågan hur u? är det, som i alla menskliga saker först utmärker, att man kommit till klarhet öfwer sig sjelf och sin werld och förmår fatta det egentliga och werkliga i all handling. — Det är en allmän fallenhet i lifwets häftigare ålder äfwen hos dem, som äro mägtiga af en enthusiasm för ett wärdigt ändamål, att för målet förgäta wägen. Felet ligger ofta ej så mycket i mißberäkningen af krafterna, som i en mindre grannlagenhet i offseende på medlen, i sorglösheten derom, att ej det goda äfwen sker på det bästa sättet, blott det angelägnaste ernås, att någonting werksamt och kraftigt i allmänhet sker derför. Detta sätt att hasta menniskoslägtet till hjelp, är i sjelfwa werket att tro sig ofanteligen nödwändig för werlden, och ett högst oförlåtligt högmod. Menskligheten är ej nog fattig på krafter för att behöfwa med hwar och en enskild köpslaga öfwer

allt enskildt, genom en inre nödwändighet, ewigt stiftande? Hwar skulle wi då söka det bestående, oförgängliga? Hwar, om ej i anden, meningen, af det hela, det lefwande odödliga i Historien, som just genom sjelfwa förstörelsen (som är deß protest emot de enskilda intreßenas omåttliga anspråk) i allt renare och bestämdare former sig uppenbarar? — Denna betraktelse är utan twifwel lika upplyftande, som den förra kan wara nedslående. För begge deßa Historiens läror är ungdomen serdeles tillgänglig. Den intreßeras och röres i allmänhet, lika mycket genom stora skådespel af förstörelse, som den äldrige fruktar och afskyr dem, emedan känslan af det blomstrande lifwets rika, oprößwade krafter förer detta med sig, och emedan denna ålder i sig sjelf alltid är det factiska bewiset, att, oaktadt alla förgängelsens nederlag, Historien ej går ut. Den har å andra sidan en liflig känsla för det oegennyttiga i ändamål, och det stora i uppoffringar, hwilka den dock mer älskar än rätt wärderar, emedan oegennyttan i denna tidrymd af lifwet till en så stor del kommer af ännu obestämda werldsliga förhållanden. Deß begrepp om det stora är derföre gemenligen för materielt och af egenkärlek gränsladt. Den fattar det blott såsom en motsats af det lilla, såsom det aflägsna, obe-

skämda, owanliga, jemfördt med det alldagliga och närmast omgifwande. I detta affeende har Historien förwarat den sin wigtigaste lexa, då den lärer, att wärdera det närmaste, och äfwen göra det lilla i en stor mening. Att weta skilja sak från person och eget intresse, att i handling och omdöme fråga hwad? ej genom hwilken? eller för hwem? det är ännu blott första steget i sedlig odling. Ei frågan hwad? utan tillika frågan huru? är det, som i alla menskliga saker först utmärker, att man kommit till klarhet öfwer sig sjelf och sin werld och förmår fatta det egentliga och werkliga i all handling. — Det är en allmän fallenhet i lifwets häftigare ålder äfwen hos dem, som äro mägtiga af en enthusiasm för ett wärdigt ändamål, att för målet förgäta wägen. Felet ligger ofta ej så mycket i mißberäkningen af krafterna, som i en mindre grannlagenhet i affeende på medlen, i sorglösheten derom, att ej det goda äfwen sker på det bästa sättet, blott det angelägnaste ernås, att någonting werksamt och kraftigt i allmänhet sker derför. Detta sätt att hasta menniskoslägtet till hjelp, är i sjelfwa werket att tro sig ofanteligen nödwändig för werlden, och ett högst oförlåtligt högmod. Menskligheten är ej nog fattig på krafter för att behöfwa med hwar och en enskild köpslaga öfwer

hwad för henne skall ske. Hon är twärtom till- räckeligt rik, och behöfwer i intet affeende låta pruta med sig. Ingen lära står i Historien med outplånligare drag, än läran om den en- skildes fullkomliga obetydlighet, i affeende på hwad han kan uträtta. Ingen ting motsäger hon så rakt, som den tanken, att, till någon stor, för menskligheten wigtig förändring, den eller den personen warit omistelig, de el- ler de omständigheterna helt oumbärliga. Hwad en i sådant hänseende ej will eller kan uträt- ta, uträttar helt säkert en annan, under an- dra omständigheter och på ett annat sätt. Hi- storien skulle på hwar och en sådan knut kun- na ha oändligt många upplösningar. Hwad den högmodige anser sig ensam förbehållet, är just det som han ej utför. Ja, liksom till hån och spott öfwer menniskors egen tanka om sin förmåga, är det just det förmånande och förundranswärda, som ofta finnes utfördt ge- nom de ringaste redskap. Att lefwa och lef- wa låta är genom Historien en grundsats af en i sanning obarmhertig tydlighet. Will någon i hwad bana som helst, med hög tanka om sin egen förmåga, beröfwa werlden sin oskattbara medwerkan och behaga sig sielf i ett förnämt stillasittande, så må han wara öfwer- tygad, att tidens hjul wänder sig honom för- utan, och wänder honom sielf derjemte. Tror

någon, att på ett werk, hwartill han haft den lyckan att bidraga, just hans prägel och form äro det egentliga wigtiga, så må han besinna, att en hel efterwerld står tillreds, att i detta werk utplåna alla spår af upphofsmannen, och blott qwarlemna just det, som är skickligt att bli en gemensam egendom.

Men är allt hwad en mennisla kan uträtta i förhållande till det stora hela obetydligt, så få handlingar i gemen sin egentliga betydelse genom sitt huru? genom meningen, andan, hwari de äro gjorda. Blott genom ett pligtenligt, samwetsgrannt uppsåt öfwerskjuter en handling alla tidsföränderliga förhållanden, är redan i sig sjelf en absolut moralisk storhet, och alltid oändligen större än sjelfwa sitt synliga uttryck i werkligheten. All utgång står i högre händer — en åsigt, hwari stort och litet i afseende på föremålen mister sin betydelse: Stort är allt, hwari lagen af det hela lefwer — och wi — wi känna denna lag i sin allmännaste mening blott genom det för alla gemensamma samma wetandets eller samwetets lag. I lydnad för denna lag fråga wi: hwar är wår plats? Hwilka föremålen för wåra första pligter? Hwilken och hurudan den omgifwande werld, som påkallar wår werksamhet?

Närmaste fullständiga swaret på frågan får en hwar af sitt folks Historia.

Den utweckling af det historiska intresset, som wi beskrifwit, innehåller tillika den naturliga ordningen för Historiens lärande. Då det sympathetiska intresset är det första, följer deraf äfwen, att den första historiska underwisning bör bestå i berättelser genom ämnets egen natur och skädligheten af framställningen tjenliga att wäcka det unga sinnets deltagande. — Ett urwal af den Bibliska Historien egnar sig för den aldraförsta underwisningen förträffligt till detta ändamål. Hennes egen enfald ligger det barnsliga sinnet så nära. Hon tillfredsställer på det lämpligaste sätt barndomens naturliga åhåga, att fråga efter alla sakers början och slut, och swarar tillika genom det förhållande, hwari hon alltid sätter menniskan till en faderlig upphofsman och ledare, så skönt till alla den första (jag hade så när sagt klokaste) äldrens känslor och begrepp. Det underbara läte man wara. Barnet finner det naturligt. Har man wid mognare ålder, såsom till exempel Författaren af dessa rader, lätt sig mätt på de skriftlärdas försök att bortförklara det underbara i Bibeln, så finner man, att med saknaden af dylika förklaringar aldrig är mycket förloradt, och håller sig hellre till Shak-

speares grundsats: "det gifwes många ting i himmel och på jord, hwarom er Philosophi ej drömt." — Till Profan-Historien må den första underwisningen sedan leda sig genom Biografier och utförliga skildringar af serskilda märkwärdiga händelser, helst så walda, att de äfwen karakterisera de Historiska Epokerna. På detta sätt kan nemligen tillika det allmännaste kronologiska skelettet af Historien, utan att det blott behöfwer wara en torr register-tabell, bibringas i den ålder, då minnet är lifligast och emottager de intryck, som sedan aldrig glömmas. Hwarje epok är på detta sätt redan en ljuspunkt genom den bekanta man eller händelse, hwarigenom den utmärkes. Att göra dessa åskådligt kända, wore således första omsorgen. Att mellanrymderna, ännu så länge, bli helt och hållet dunkla, det skadar ej. — Då det allt mer sig utbildande förståndet begär sammanhang, det will säga, då det pragmatiska intresset för Historien börjar wakna, då först meddele man en sammanhängande Historia, i hwilken det ljus, som från Epokerna utgår, fördelar sig jemt öfwer hela taflan. — Methoden gäller för Universal-Historien, som för de speciella, af hwilka fäderneslandets naturligt intager första rummet. Hwad denna angår, så följer efter Bibeln — Sturleson; emedan han på en gång

lägger grunden till Nordiska Historien och berättar med Sagans hela åskådlighet. — Så mycket om underwisningen. — Hwad det moraliskt-religiösa intresset af Historien angår, så kan det endast tillfridsställas genom ett sjelf-studium, som är mannens.

G—R.

Nordiska Fornlemningar.

Man har stundom yrkat, att beskrifningar öfwer gamla wapen och husgerådssaker böra till de mindre betydliga ämnen för fornforskningen. Men hwarken Caylus eller Montfaucon hafwa bland de herrliga lemningarna från den Grekiska och Romerska fornåldren förbigått de wapen eller werktyg, som tillhört den tid, öfwer hwilken de sökt att sprida en ljusare dag. Om man i de förflutna tidehwarfwen hade mera wärderat och wårdat wåra egna ålderdomsminnen, så skulle wi nu hafwa ägt ett National-Museum, hwartill fosterjorden länge — förgäfwes har framlemnat sina skatter. I brist på ett sådant, torde dessa beskrifningar möjeligen kunna förekomma många förhastade omdömen, som ofta hafwa blifwit fällda öfwer wåra fornlemningar, då de utan sammanhang sinsemellan blifwit granskade och bedömda.

En qwinnobild af bronz är aftagen under Figuren 1, som föreställer framsidan, och fig. 2, baksidan af samma bild. Den är funnen om sommaren år 1816 wid gräfning i en trägård i Gessie by, Oxie härad, Malmöhus län. Den är $3\frac{1}{2}$ tum lång och på nedre ändan af baksidan något afbruten. På båda sidorna synes

en fin sammanfogning, som går längs åt hela figuren, så att det är tydligt, att den ej är helgjuten, utan har blifwit gjuten i twenne stycken, hwilka sedermera blifwit hoplödda. Inni är den alldeles tom. Hufwudet lutar något åt högra sidan. Håret är upplagdt i flätor rundtomkring bakre delen af hufwudet, och en stor fläta ligger uppe öfwer pannan. Den är klädd i en kort tröja med nedliggande krage, att den är öppen i halsen och till en del åfwen i bröstet. På axlarna och wid handlederna äro på denna tröja uppstående ringar, alldeles lika dem, hwilka finnas på den under Konung Gustaf III:s regering införda, så kallade nya Swenska drägten. Framtill tycks den i brädden wara kantad med breda band. Omkring lifwet är den hopfästad med dubbla band eller en gördel. Bröstena framstå betydligt under tröjan. Wenstra handen håller den på ryggen och har under sin wenstra arm ett instrument, som framtill är rundt och slätt, och liknar en trumma, men baktill försedt med trenne små uppböjningar. I högra handen håller den en korrt staf, med hwilken den tyckes slå på det instrument, som den håller under armen. Öfwer höfterna är en tjock ring, hwari tröjan tyckes slutas. Nedre delen är på de bredare sidorna prydd med zirater, men de smalare sidorna äro alldeles släta. Stilen, hwari denna

bild är arbetad, är ganska lätt, och röjer mycken skicklighet hos konstnären.

Den omsorg, hwarmed denna bild är förfärdigad, tyckes gifwa tillkänna, att den ej warit lemnad till någon blott prydnad, utan att den troligen warit en Idol. Författaren har sig ej bekant, att några Idoler af bronz förut blifwit funna i Swerige. Denna bild torde derföre i flera afseenden icke wara af obetydligt wärde.

Då [illegible] ej tillförene i någon samling träffat någon bild, som liknade denna, så öfwersände jag teckningen af det under näst följande nummer aftecknade smycket till Kongl. Antiqwariska Commissionen i Köpenhamn, för att blifwa underrättad, om något dylikt der förwarades. Sekreteraren wid nämnde Commission, Herr Thomson, swarade mig benäget, att Commissionen ägde en alldeles liknande bild, som i de minsta delar stämmer öfwerens med den öfwersända, och att denna forntids-lemning i Commissionens samling alltid hade warit ansedd för skaftet till en knif. Men korrt efter öfwersände Herr Thomson mig teckningen på en figur, tagen ur Thomas Pennants resa i Skottland. Denna figur är nästan af samma storlek, som den på tabellen aftagna, har alldeles liknande prydna-

der på nedre delen af kroppen och är tydligen i samma konststil. Den föreställer ock en qwinnobild, som är alldeles bar på öfre delen af kroppen, har ett band, som hänger öfwer wenstra axeln, i hwilket en klase af bär eller frukter tyckes wara fästad och hänga ned åt ryggen. Denna bild håller äfwen högra handen på ryggen och den wenstra under ena bröstet. Herr Thomson har behagat yttra sig om denna bild sålunda:

"I Thomas Pennants resa: A Tour in Scotland and voyage to the Hebrides. Chester 1774, 4:o, har jag blifwit [illegible]märksam på många fornsaker, isynnerhet architectoniska, som stå i närmaste samband med de Nordiska. Författaren begår det wanliga felet att hänföra många föremål till de Romerska, hwilka en närmare kännedom af wåra antiqviteter skulle förklara för att wara rent Nordiska och att hafwa warit allmänt brukta i wåra länder. Sid. 69 omtalar denne resande, att han kom till Netherby (i Skottland), som ligger nära wid Midleby och Overby. På herrgården der woro en mängd saker samlade och uppställda i Orangerihuset, hwilka blifwit funna i grannskapet och äro mest af Romersk sculptur. Men ibland dessa fornlemningar förekomma, enligt hwad ofwanföre är nämndt, åtskilliga wapen och smycken, som äro alldeles Nordiska, och jag skulle mycket mißtaga mig,

om icke en Basrelief med tre Dwergar och ett slags Iduna äfwen äro af Nordiskt ursprung. Men det är klart, att den figur, som inneliggande teckning wisar, är formad efter Romerskt konstsmak, och å andra sidan är det likaså wißt, att den bild Tit. äger och den som finnes här wid Antiqvitets-samlingen, äro blott afwikelser och omskapningar af samma föremål. Herr Pennant yttrar sig så om denna bild (sidan 74): "En smal qwinlig bild af koppar, en Hermes eller Terminus. Såsom den är prydd med festoner och frukter, har den sannolikt warit ämnad att wakta gränsorna för täppor och trägårdar." Det exemplar, som finnes i Commißionens samling, har nu blifwit lagdt bland Idolerna, såsom en för detsamma mera paßande platk."

Då Herr Biskop Münter under 1819 års sommar gjorde ett besök i Skåne, behagade han yttra om denna bild, att han ansåg den wara Wendiskt, och att den röjde alldeles samma stil, som en samling Wendiska Idoler, hwilka Herr Biskopen under sina resor hade sett i en stad i Tyskland (kanske i Domkyrkan i Ratzeburg). — Det sannolikaste torde wara, att deßa Idoler, likasom en mängd werktyg af bronz, hafwa blifwit förfärdigade i England och Skottland, hwarest funnits lätt tillgång på koppar, och att de derifrån blifwit hitför-

da till Norden, under den starka förbindelse som warit emellan deßa länder allt ifrån äldre tider. Att deßa bilder här i Skåne och på Danska ðarne haft sina tillbedjare, synes icke wara otroligt. Den goda stil, hwari denna bild är arbetad, tyckes äfwen bäst hänwisa på England, som tidigt måste erkänna Romerskt öfwerherrskap, och antog samma bildning, som de öfriga af Romarne underkufwade länder.

Jag kan likwäl ej undgå att här nämna en märkwärdig likhet, som är emellan denna bild och allmogens klädsel och hårprydnad på den trakt i Skåne, der denna bild är funnen. På den så kallade Malmö-slätten (Oxie och Skytts Härader) nyttja qwinnorna bland allmogen ännu håret upplagdt på bakre delen af hufwudet i twenne tjocka flätor, under namn af lockar, så att midtpå hufwudet synes en fördjupning, alldeles som på denna bild. Wid sin högtidsdrägt hafwa de äfwen halsen och en del af bröstet bara. De bruka korta tröjor med en sådan nedfälld krage, som på den aftecknade figuren, hwilken krage är kantad med breda band och är på axlarna försedd med en klaff af samma tyg, som tröjan. På de undre eller så kallade natt-tröjorna, som äro af ull, nyttja de ännu wid handlederna en rund upphöjning, kallad flosning, som går rundt omkring armen. Jag öfwerlemnar åt framtida forskningar att afgöra, hwilka

slutsatser denna likhet kan tillåta rörande Skånska folkstammens äldsta ursprung och religionsbruk.

Figuren 3 är ett smycke, funnet om sommaren 1819, tillika med några kopparbitar och ben i en hög, belägen på stranden emellan Trelleborg och Maglarp i Skytts Härad *).

*) Hela stranden emellan Trelleborg och Maglarp har i äldre tider warit uppfylld med större och mindre ättehögar, af hwilka många nu äro förstörda genom åkerbruket, som på denna ort årligen gör stora inkräktningar på fornlemningarnas område. I sjelfwa ägoskilnaden (markskälet) emellan Trelleborg och Maglarp, ligga på båda sidor om Trelleborgs socknewäg en mängd större och mindre ättehögar, af hwilka en del blifwit förstörda wid anläggandet af wägen och af en gärdesgård, som går twärs öfwer fältet. Men år 1814 kunde man ännu räkna 102 högar på detta ställe. Sjelfwa marken, på hwilken de ligga, är något upphöjd öfwer stranden, sträcker sig 370 alnar i öster och wester, och är belägen 96 alnar från sjelfwa sjösqwalpen. Sex högar äro betydligen större än de andra och äro rundt omkring omgifna af smärre. Den största af alla håller 61 alnar i omkrets och 20 i diameter, och slutar sig i en temmeligen spetsig topp. Twenne af desa större högar äro försedda med bauta-stenar, af hwilka den ene är nedfallen och ligger wid högens fot; men den andre står ännu midt på en hög, som ligger i östliga ändan af sjelfwa planen. Twenne andra af desa större högar lig-

da till Norden, under den starka förbindelse som warit emellan deßa länder allt ifrån äldre tider. Att deßa bilder här i Skåne och på Danska öarne haft sina tillbedjare, synes icke wara otroligt. Den goda stil, hwari denna bild är arbetad, tyckes äfwen bäst hänwisa på England, som tidigt måste erkänna Romerskt öfwerherrskap, och antog samma bildning, som de öfriga af Romarne underkufwade länder.

Jag kan likwäl ej undgå att här nämna en märkwärdig likhet, som är emellan denna bild och allmogens klädsel och hårprydnad på den trakt i Skåne, der denna bild är funnen. På den så kallade Malmö-slätten (Oxie och Skytts Härader) nyttja qwinnorna bland allmogen ännu håret upplagdt på bakre delen af hufwudet i twenne tjocka flätor, under namn af lockar, så att midtpå hufwudet synes en fördjupning, alldeles som på denna bild. Wid sin högtidsdrägt hafwa de äfwen halsen och en del af bröstet bara. De bruka korta tröjor med en sådan nedfälld krage, som på den aftecknade figuren, hwilken krage är kantad med breda band och är på axlarna försedd med en klaff af samma tyg, som tröjan. På de undre eller så kallade natt-tröjorna, som äro af ull, nyttja de ännu wid handlederna en rund upphöjning, kallad flosning, som går rundt omkring armen. Jag öfwerlemnar åt framtida forskningar att afgöra, hwilka

slutsatser denna likhet kan tillåta rörande Skånska folkstammens äldsta ursprung och religionsbruk.

Figuren 3 är ett smycke, funnet om sommaren 1819, tillika med några kopparbitar och ben i en hög, belägen på stranden emellan Trelleborg och Maglarp i Skytts Härad *).

---

*) Hela stranden emellan Trelleborg och Maglarp har i äldre tider warit uppfylld med större och mindre ättehögar, af hwilka många nu äro förstörda genom åkerbruket, som på denna ort årligen gör stora inkräktningar på fornlemningarnas område. I sjelfwa ägoskilnaden (markskälet) emellan Trelleborg och Maglarp, ligga på båda sidor om Trelleborgs socknewäg en mängd större och mindre ättehögar, af hwilka en del blifwit förstörda wid anläggandet af wägen och af en gärdesgård, som går twärs öfwer fältet. Men år 1814 kunde man ännu räkna 102 högar på detta ställe. Sjelfwa marken, på hwilken de ligga, är något upphöjd öfwer stranden, sträcker sig 370 alnar i öster och wester, och är belägen 96 alnar från sjelfwa sjösqwalpen. Sex högar äro betydligen större än de andra och äro rundt omkring omgifna af smärre. Den största af alla håller 61 alnar i omkrets och 20 i diameter, och slutar sig i en temmeligen spetsig topp. Twenne af desa större högar äro försedda med bauta-stenar, af hwilka den ene är nedfallen och ligger wid högens fot; men den andre står ännu midt på en hög, som ligger i östliga ändan af sjelfwa planen. Twenne andra af desa större högar lig-

Den utgör $1\frac{1}{2}$ tum i längd, är ofwantill försedd med en ögla, att deri insticka ett band, och

---

na ungefär i midten af alla de andra, såsom twenne fosterbröder, strax bredewid hwarandra. Alla högarne utgöra grofst strandgrus, hwaraf äfwen sielfwa jordmånen består, och små gropar äro rundt omkring dem, af hwilka gruset troligen blifwit uppkastad på högen. Icke långt från dessa högar i öster hafwa äfwen legat några dylika, hwilka nu till det mesta äro förstörda. Allmogen brukar här att uppkasta gruset till 3 och 4 alnars djup, och uppskära derunder en ganska god bränntorf, som endast består af en till det mesta förmulenad skog. Wid ett sådant uppkastande af gruset på detta ställe hafwa urnor flera gånger träffats, hwilka oftast gått sönder. Författaren äger likwäl twenne nästan hela urnor, som på detta ställe blifwit funna. Han anställde år 1819 en gräfning uti en af de större högarne här. Hela högen bestod blott af grofst strandgrus, blandadt med större stenar här och der, för att sammanhålla gruset. Oaktadt gräfningen fortsattes till tre alnar under sielfwa jordytan, kunde man likwäl ej upptäcka minsta spår till någon urna, till aska eller något dylikt. Då dessutom alla de urnor, som här hafwa funnits, icke hafwa träffats förrän i bottnen af gruslagret, just der torfjorden börjar, eller 3 till 4 alnar under jordytan, så anser jag för sannolikt, att en ordentlig begrafningsplats warit på detta ställe; att urnorna blifwit nedsatta i jorden, och att man sedan

och har i nedra åndan flera runda kulor, som sitta ofwanpå och bredewid hwarandra, så att de likna en bårklase eller något dylikt. Ini år det tomt och ihåligt. Det år arbetadt med mycken omsorg, och har åtskilliga prydnader, såsom figuren utwisar. Det består af en composition af silfwer, blandadt med mycken koppar, och år öfwerallt förgyldt. Då jag war såkert öfwertygad, att detta smycke war från hednatider, men icke i någon samling träffat något dylikt, blef det, tillika med den ofwanbeskrifna bronzbilden, öfwersåndt till Antiquariska Commißionen i Köpenhamn. Sekreteraren Herr Thomsen har på följande sätt behagat yttra sig deröfwer:

öfwer hela begrafningsplatsen uppkastat desa högar och upprest stenar, att de hos kommande slägten skulle wittna om ställets helgd och märkwärdighet, alldeles såsom allmogen ännu flerestädes uppkastar fyrkantiga högar af jord och gråstorfwor öfwer sina bortgångna fäder. På Bornholm i Ipskierrs socken skall, enligt Herr Biskop Münters berättelse, finnas en dylik begrafningsplats, som der kallas Sylten, på en sandig jordmån, hwarest man öfwerallt på hela fältet wid gräfning finner stycken af urnor, tunnt bladguld med åtskilliga figurer på; (alldeles likt det, hwarmed urnor i Bohus Län befunnits wara ofwantill prydda), en mängd af eld mycket skadade glasperlor m. m. af hwilket allt Herr Biskop Münter behagat meddela författaren några stycken.

"I Commißionens samling finnas icke mindre än 7 sådana, dels af guld, dels af Electrum (en blandning af guld och silfwer). Då de till en del hafwa blifwit funna i förening med fornsaker ifrån hedniska tiden, kan jag ej ett ögonblick twifla på, att bruket af deßa slags smycken är mycket gammalt i Norden. Upplysande skulle det wara att få weta, om de ännu äro brukliga i Norrland *). Man skulle derigenom blifwa förwißad, huru denna prydnad har warit anbragt. — Man har sagt mig, att fruntimren på Färöarna ännu wid högtidsdagar bruka silfwerkedjor eller band om lifwet, i hwilkas båda nedhängande ändar anbringas en prydnad af guldsmedsarbete, som har största likhet med det ifrågawarande smycket. — Äfwen i afseende på arbetet förekomma deßa slags smycken mig märkwärdiga, och jag tror, att de kunna wara ett starkt och handgripligt bewis på wåra förfäders ganska tidiga och stora konstfärdighet i metallernes behandling."

Det är äfwen ganska märkwärdigt, att allmogen på Skånska slättbygden kring Trelleborg, Malmö och Lund ännu på sina högtids-

*) En bekant från Norrland har yttrat för författaren, att Lapparne ännu skola nyttja dylika smycken på sina kläder.

kläder nyttjar prydnader*, som ganska mycket likna detta smycke. De förfärdigas af silfwer och förgyllas. De närma sig mera till klotform, men likna för öfrigt detta smycke fullkomligt. De äro fästade på undre delen af armarna i tröjan och hänga en under hwarje handled. Ingen qwinna eller flicka kommer till bröllop eller till något annat högtidligt gästabud, som icke är utsirad med dylika förgyllda klockor under armarna. Barn nyttja mindre smycken af denna art, och de fästas ett på hwardera axeln och ett under hwarje armled. Således kan man finna tydliga spår till Swenska folkets ännu brukliga prydnader långst uppe i den högsta älderdomen, hwilket tycks wara ett öfwertygande bewis, att den nuwarande folkstammen är en sann ättlägg af den, som hwilar i landets ätthögar. Deßa hwiloställen äga derföre ock så mycket större anspråk på det närwarande slägtets skonsmål och wördnad.

Figuren 4 är ett instrument af bronz, funnet, tillika med några flintwiggar, en mängd flintskärfwor och stycken af buggna flintknifwar, wid Gladsax, Järrestads Härad, Christianstads Län. Det är 9½ tum lång i den bredare ändan, 2 tum bredt och försedt med en egg. På de bredare sidorna har det djupa urhälkningar,

"I Commissionens samling finnas icke mindre än 7 sådana, dels af gull, dels af Electrum (en blandning af gull och silfwer). Då de till en del hafwa blifwit funna i förening med fornsaker ifrån hedniska tiden, kan jag ej ett ögonblick twifla på, att bruket af deßa slags smycken är mycket gammalt i Norden. Upplysande skulle det wara att få weta, om de ännu äro brukliga i Norrland *). Man skulle derigenom blifwa förwißad, huru denna prydnad har warit anbragt. — Man har sagt mig, att fruntimren på Färöarna ännu wid högtidsdagar bruka silfwerkedjor eller band om lifwet, i hwilkas båda nedhängande ändar anbringas en prydnad af gullsmedsarbete, som har största likhet med det ifrågawarande smycket. — Äfwen i affeende på arbetet förekomma deßa slags smycken mig märkwärdiga, och jag tror, att de kunna wara ett starkt och handgripligt bewis på wåra förfäders ganska tidiga och stora konstfärdighet i metallernes behandling."

Det är äfwen ganska märkwärdigt, att allmogen på Skånska slättbygden kring Trelleborg, Malmö och Lund ännu på sina högtids-

*) En bekant från Norrland har yttrat för författaren, att Lapparne ännu skola nyttja dylika smycken på sina kläder.

kläder nyttjar prydnader*, som ganska mycket likna detta smycke. De förfärdigas af silfwer och förgyllas. De närma sig mera till klotform, men likna för öfrigt detta smycke fullkomligt. De äro fästade på undre delen af armarna i tröjan och hänga en under hwarje handled. Ingen qwinna eller flicka kommer till bröllop eller till något annat högtidligt gästabud, som icke är utsirad med dylika förgyllda klockor under armarna. Barn nyttja mindre smycken af denna art, och de fästas ett på hwardera axeln och ett under hwarje armled. Således kan man finna tydliga spår till Swenska folkets ännu brukliga prydnader långst uppe i den högsta ålderdomen, hwilket tycks wara ett öfwertygande bewis, att den nuwarande folkstammen är en sann ättlägg af den, som hwilar i landets ätthögar. Dessa hwiloställen äga derföre ock så mycket större anspråk på det närwarande slägtets skonsmål och wördnad.

Figuren 4 är ett instrument af bronz, funnet, tillika med några flintwiggar, en mängd flintskärfwor och stycken af buggna flintknifwar, wid Gladsax, Järrestads Härad, Christianstads Län. Det är 9½ tum lång i den bredare ändan, ½ tum bredt och försedt med en egg. På de bredare sidorna har det djupa urhälkningar,

som bildas af de uppstående kanterna och gå mest från ena åndan af instrumentet till den andra. Det har på den breda åndan wackra zirater, som sträcka sig mest 2½ tum uppåt. Åfwen på sidorna, som bilda de uppstående kanterna, åro åtskilliga zirater anbragte. Denna fornlemning år ganska wacker och sållsynt. Den har tydligen warit nyttjad att sitta fåstad i åndan af ett kastspjut, då allt det, som år prydt med zirater, warit obetäckt af tråstocken, att det skulle glånsa mot solstrålarna, då det höjdes opp på krigarens axel. Både arbete och zirater gifwa tydligen tillkånna, att denna lans hör till samma tid, som de fornlemningar af koppar, hwilka åro beskrifna uti Idunas 6:te håfte sid. 45, och 7:de h. sid. 189. Att den blifwit funnen tillika med flintwiggar och huggna flintskårfwor, år åfwen talande bewis för deß höga ålder.

Figuren 5 år ock ett werktyg af bronz, funnet sommarn år 1818, tillika med det som år aftecknadt under nåstföljande nummer, under en stor sten, som blef bortsprångd på Skegrie mark i Skytts hårad. Det år 7½ tum långt, i ena åndan försedt med en något utbredd egg; i öfre åndan utplattadt, åger det uppstående kanter för att kunna instickas och fasthållas i

ett skaft. Det har troligen warit ett instrument för arbete, antingen i sten eller i träd.

Figuren 6 är ock af bronz, funnet på samma ställe, som föregående. Det är $6\frac{1}{4}$ tum långt. I nedra ändan är det utplattadt i form af en halfcirkel och försedt med en skarp egg. Ofwanföre denna egg är det inslaget på sidorna och bildar i öfre ändan en smal tunga med uppstående kanter på båda sidorna. Ytterst i den smala ändan är ett hål, som är till hälften tillslutet af twenne små hakar. Detta instrument har med all sannolikhet warit nyttjadt att instikka i ett träskaft och der fasthållas medelst en nagel, som blef instucken i det hål, som finns i den smalare ändan *). Dessa in-

*) Författaren äger dessutom ett dylikt instrument af samma storlek och från samma ställe, som det beskrifna, äfwen funnet under en sten. Det skiljer sig från det på tab. aftagna endast deruti, att sjelfwa bladet eller nedre ändan af instrumentet är något större och bredare. — Skytts härad, hwarest dessa fornlemningar äro funna, är i antiquariskt och historiskt hänseende likså märkwärdigt, som det i sednare tider efter fullbordade enskiften har blifwit det i ekonomiskt. Det har ännu i behåll en stor mängd af de präktigaste högar, några stensättningar och några kummelgrottor, utom en stor mängd, hwartill man endast äger spår i

som bildas af de uppstående kanterna och gå mest från ena ändan af instrumentet till den andra. Det har på den breda ändan wackra zirater, som sträcka sig mest 2½ tum uppåt. Äfwen på sidorna, som bilda de uppstående kanterna, äro åtskilliga zirater anbragte. Denna fornlemning är ganska wacker och sällsynt. Den har tydligen warit nyttjad att sitta fästad i ändan af ett kastspjut, då allt det, som är prydt med zirater, warit obetäckt af träskocken, att det skulle glänsa mot solstrålarna, då det höjdes opp på krigarens axel. Både arbete och zirater gifwa tydligen tillkänna, att denna lans hör till samma tid, som de fornlemningar af koppar, hwilka äro beskrifna uti Idunas 6:te häfte sid. 45, och 7:de h. sid. 189. Att den blifwit funnen tillika med flintwiggar och huggna flintskärfwor, är äfwen talande bewis för dess höga ålder.

Figuren 5 är och ett werktyg af bronz, funnet sommarn år 1818, tillika med det som är afteknadt under näststföljande nummer, under en stor sten, som blef bortsprängd på Skegrie mark i Skytts härad. Det är 7½ tum långt, i ena ändan försedt med en något utbredd egg; i öfre ändan utplattadt, äger det uppstående kanter för att kunna instickas och fasthållas i

ett skaft. Det har troligen warit ett instrument för arbete, antingen i sten eller i träd.

Figuren 6 är ock af bronz, funnet på samma ställe, som föregående. Det är $6\frac{1}{4}$ tum långt. I nedra ändan är det utplattadt i form af en halfcirkel och försedt med en skarp egg. Ofwanföre denna egg är det inslaget på sidorna och bildar i öfre ändan en smal tunga med uppstående kanter på båda sidorna. Ytterst i den smala ändan är ett hål, som är till hälften tillslutet af twenne små hakar. Detta instrument har med all sannolikhet warit nyttjadt att insticka i ett träskaft och der fasthållas medelst en nagel, som blef instucken i det hål, som finns i den smalare ändan *). Deßa in-

*) Författaren äger deßutom ett dylikt instrument af samma storlek och från samma ställe, som det beskrifna, åfwen funnet under en sten. Det skiljer sig från det på tab. aftagna endast deruti, att sjelfwa bladet eller nedre ändan af instrumentet är något större och bredare. — Skytts härad, hwarest deßa fornlemningar äro funna, är i antiquariskt och historiskt hänseende likså märkwärdigt, som det i sednare tider efter fullbordade enskiften har blifwit det i ekonomiskt. Det har ännu i behåll en stor mängd af de präktigaste högar, några stensättningar och några kummelgrottor, utom en stor mängd, hwartill man endast äger spår i

strumenter höra äfwen till samma slag, som de, hwilka finnas beskrifna uti Idunas 6:te h. fig. 45, och uti 7:de häft. fig. 22. De höra till de fornsaker, som äro allmänna i England och Frankrike och kallas af Engelsmännen **Celts** och af Franfoserna **Galliska yxor**. Uti L'Antiquité expliquée af **Montfaucon** T. 3. Sec. partie. pl. 188, finnes ett werktyg af lika längd och nästan samma form, som detta. Herr **Montfaucon** kallar deßa instrument **huggjern att hugga sten med**. och til-

---

gamla beskrifningar eller traditioner bland folket. Författaren har från detta härad ett par hundrade steninstrumenter af serskilda former. Ja, det ser ut, som hela denna trakt en tid warit besådd endast med grafwar, och att det är ur de multnade fädernas aska, som de herrligaste skördar nu uppblomstra. På Skegrie mark, icke långt ifrån det ställe, der deßa kopparinstrumenter blifwit funna, äro ännu twenne stora Kummelgrottor af allraäldsta slaget och i sin urgamla stolthet. Icke långt från deßa Kummelgrottor funnos år 1817 flera instrumenter af bronz, till en del lika dem, som här ofwanföre äro beskrifna. De funnos äfwen under en stor sten. Landshöfdingen i Malmöhus Län, Herr Friherre **af Klinteberg** erhöll dem alla. Det skulle wara önskeligt att snart få se äfwen deßa fornlemningar någonstädes afteknade och beskrifna, då de hafwa så nära sammanhang med de andra fornsaker, som från denna landsort hunnit komma till allmänhetens kännedom.

ligger: "Det är anmärkningswärdt, att de gamle hade ett eget sätt att härda kopparn, som gjorde den hård, som jern. De anwände denna koppar således bearbetad, att deraf göra de instrumenter, som man wanligen förfärdigar af jern eller stål." — Deßa instrumenter förekomma ock i Italien. I Archæologia Britannica Vol. V. Pl. VIII.* är ett dylikt aftaget under N:o 19. Det är funnet i Italien och taget ur Museum Moscardi, hwarest det blifwit kalladt: "Ett werkeligen gammalt kopparinstrument och hufwud på en stor pil, utdraget af en Catapulta; enligt Plinius, N. H. VII. 56, har det blifwit uppfunnet hos Scyterna. Ett instrument ganska likt deßa är aftaget och beskrifwet hos Sir Robbert Sibbald i deß Fifeshire, hwarest det kallas en kopparyxa, funnen i en stengrufwa."

I affeende på deßa instrumenter förtjenar det ock nämnas, att Pallas berättar i sin resa genom Ryßland åren 1772 och 1773, 3 Del. s. 356, att Tatarerne ännu bruka yxor, som fästas på skaftet, icke rätwinkligt, såsom wåra yxor, utan i ändan af ett skaft, så att de bilda en rät linia med sjelfwa skaftet. Sådana yxor fann Pallas äfwen uti de sednare grafwarna, som tillhöra Beltirerna, boende omkring floden Abakan, en gren af Jeniseya i Siberien. Pallas träffade äfwen i de gamla

strumenter höra äfwen till samma slag, som de, hwilka finnas beskrifna uti Idunas 6:te h. sid. 45, och uti 7:de häft. fig. 22. De höra till de fornsaker, som äro allmänna i England och Frankrike och kallas af Engelsmännen Celts och af Fransoserna Galliska yxor. Uti L'Antiquité expliquée af Montfaucon T. 3. Sec. partie. pl. 188, finnes ett werktyg af lika längd och nästan samma form, som detta. Herr Montfaucon kallar desa instrument huggjern att hugga sten med. och til-

gamla beskrifningar eller traditioner bland folket. Författaren har från detta härad ett par hundrade steninstrumenter af serskilda former. Ja, det ser ut, som hela denna trakt en tid warit besådd endast med grafwar, och att det är ur de multnade fädernas aska, som de herrligaste skördar nu uppblomstra. På Skegrie mark, icke långt ifrån det ställe, der desa kopparinstrumenter blifwit funna, äro ännu twenne stora Kummelgrottor af allra äldsta slaget och i sin urgamla stolthet. Icke långt från desa Kummelgrottor funnos år 1817 flera instrumenter af bronz, till en del lika dem, som här ofwanföre äro beskrifna. De funnos äfwen under en stor sten. Landshöfdingen i Malmöhus Län, Herr Friherre af Klinteberg erhöll dem alla. Det skulle wara önskeligt att snart få se äfwen desa fornlemningar någonstädes afteknade och beskrifna, då de hafwa så nära sammanhang med de andra fornsaker, som från denna landsort hunnit komma till allmänhetens kännedom.

lägger: "Det är anmärkningswärdt, att de gamle hade ett eget sätt att härda kopparn, som gjorde den hård, som jern. De anwände denna koppar således bearbetad, att deraf göra de instrumenter, som man wankigen förfärdigar af jern eller stål." — Deßa instrumenter förekomma ock i Italien. I Archæologia Britannica Vol. V. Pl. VIII. är ett dylikt aftaget under N:o 19. Det är funnet i Italien och taget ur Museum Moscardi, hwarest det blifwit kalladt: "Ett werkeligen gammalt kopparinstrument och hufwud på en stor pil, utdraget af en Catapulta; enligt Plinius, N. H. VII. 56, har det blifwit uppfunnet hos Scyterna. Ett instrument ganska likt deßa är aftaget och beskrifwet hos Sir Robbert Sibbald i deß Fifeshire, hwarest det kallas en kopparyxa, funnen i en stengrufwa."

I afseende på deßa instrumenter förtjenar det ock nämnas, att Pallas berättar i sin resa genom Rysland åren 1772 och 1773, 3 Del. s. 356, att Tatarerne ännu bruka yxor, som fästas på skaftet, icke råtwinkligt, såsom wåra yxor, utan i ändan af ett skaft, så att de bilda en råt linia med sjelfwa skaftet. Sådana yxor fann Pallas äfwen uti de sednare grafwarna, som tillhöra Beltirerna, boende omkring floden Abakan, en gren af Jenisey a i Siberien. Pallas träffade äfwen i de gamla

grafwarna omkring Abakan spjutspetsar eller lansar af koppar, hwilka fullkomligt likna wåra så kallade Celts. I 3:dje Delen på Tab. VII. finnas twenne dylika lansar aftagne. Båda äro, såsom en stor del af wåra Celts, i ena ändan försedda med en rund ihålighet. På den ena figuren utmärkt med 3 a, finnes i nedre ändan en smal egg, hwilken slutar i en skarp spets, såsom på wåra jernlansar från sednare tider. Den andra figuren 3 b är på ena sidan försedd med ett hål, att derigenom insticka en nagel, och i den andra med en utbredd skarp egg alldeles såsom på wåra Celts. Men de sakna båda det öra, som wanligen sitter på sidan af de hos oß och i England mest förekommande.

Figuren 7 är en nål af bronz, funnen i en urna, som upptogs af en stor ättehög, kallad Brännarehögen, wid Ifwetofta, Willands Härad, Christianstads Län. Den är $4\frac{1}{4}$ tum lång, är på öfre ändan något utböjd och försedd med en rund och flat knapp af en tums diameter. Denna knapp är prydd med många utom hwarandra gående kretsar *). Den har troligen

*) En dylik något större koppamål finnes aftagen i Monumenta inedita rerum Germanicarum, praecipue Cimbricarum, af E. J. de Westphalen. T. 3. p. 685.

Lifwit. nyttjad till hårprydnad för en qwinna och bewisar hwad wärde den ägt för den lefwande, då den skulle gömmas med de brända benen i den tränga urnan. Den är af ett fint och wackert arbete.

Förklaring öfwer Tabellen.

Fig. 1 är framsidan, och Fig. 2 baksidan af en Bronz-Idol, funnen wid Geßie, Oxie Härad, Malmöhus Län.

Fig. 3. Ett smycke af silfwer, funnet i en ättehög emellan Trelleborg och Maglarp, Skytts Härad, Malmöhus Län.

Båda deßa äro aftagna i naturlig storlek.

Fig. 4. Spetsen af en Lans, $9\frac{1}{2}$ tum lång, funnen wid Gladsax, Järrestads Härad, Christianstads Län.

Fig. 5 och 6. Twenne Celtiska instrumenter, funna under en stor sten wid Skegrie, Skytts Härad.

Fig. 7. En nål, funnen i en urna, som upptogs ur en stor hög wid Iswetofta, Willands Härad, Christianstads Län.

De fyra sista numren äro alla af bronz-

Om Renninge Borg på Fogdön i Målaren.

Ibland de många forntida Borgar, af hwilka lemningar ännu finnas på öarne och wid stränderne af Målaren, är Renninge Borg märkwärdigast, såsom ägande en, i tradition och saga, ända till wåra dagar förwarad historisk betydelse. Det war här, som Upsala Öfwer-Konungen Ingiald Illråda med sin Dotter och sitt Konungaföljе brände sig inne, för att undgå Iwar Widfadmes hämd. Sturleson berättar i Ynglinga Sagan *) huru Iwar från sina Wikingsfärder återkom till Skåne en kort tid sedan hans Faderbroder Konung Gudröd, genom Ingialds stämplingar, blifwit afdagatagen. Iwar samlade strax en stor krigshär och drog genast upp till Swerige. Ingiald hade sin hofhållning på Raenninge, då han fick weta, att Iwar med sin här war i antågande. "Säg Konung Ingiald då — säger Sturleson — att han hade ingen styrka eller makt till att slåß med Konung Iwar och wißte wäl, huru det skulle gå för honom, om han flydde undan, nämligen att hans fiender skulle komma ifrån alla orter och öfwerfalla honom. Derföre tog Konung Ingiald, tillika med sin dotter Åsa — som icke långt

*) Heims Kringla. Yngl. Sag. Cap. 44.

tillförene ifrån Skåne till sin Fader hemkommit — det råd, som sedan är blifwit mycket namnkunnigt, att de gjorde allt deras folk ganska drucket och läto sedan tända eld i kungasalen, hwilken med allt det folk, som derinne war, tillika med Konung Ingiald och Åsa, uppbrann."

Deßa äro Sagans ord, som widare styrkas af Thiodolfers Ynglinga-Tal:

"Den rykande elden
På Raenninge
Ingiald leswandes
Till aska brände *)."

samt Herwarar Saga, 20 Capitlet **) hwarest det heter: "Ingialldur hin Illradi brende sig sjalfur, med allri hird sini a heim bae er Raeningi heitir."

Om detta Raenninge hafwa wi tillförene icke funnit mera antecknadt, än att Dalin †) och efter honom Lagerbring ††) endast anmärkt deß belägenhet på Fogdön i Mälaren. Några närmare underrättelser, samlade under

*) Heims Kringla l. c.

**) Ed. Verelii, sid. 179.

†) Sw. R. Hist. T. I. sid. 433; jemför sid. 404.

††) Sw. R. Hist. T. 1. sid. 125.

en resa genom Södermanland sommaren 1819, torde förtjena uppmärksamhet.

Renninge, eller, såsom den i orten nu mera kallas, Rellinge Borg är belägen på Fogdöns nordwestra sida, wid den wik af Mälaren, som kallas Gransjärden. Den By, på hwars ägor denna Borg ligger, heter också Renninge, eller, efter uttalet i orten, Rellinge och hörer till Helgarö Socken, som är annex till Fogdö Pastorat. Borgen är belägen wid paß 2000 alnar från Mälarens strand, på en bergshöjd, som öfwerallt numera är skogbewäxt. Deß omkrets är oval och utgöres af trenne ringmurar inom hwarandra, af hopstaplade kullerstenar. Öfwersta ringmuren består af mindre kullerstenar, och är med mycken omsorg anlagd sluttande. Deß genomskärningslinie är på längden 108 och på bredden 75 alnar. Ingången är i Nordwest. Den medlersta ringmuren har sin ingång åt Öster, hwaremot den nedersta ringmuren, som utgöres af wäldiga stenmaßor, har haft ingången mera åt Sydost. Utsigten från Borgen är ganska widsträckt. Landsträckan nedanföre sänker sig åt Mälaren, som sannolikt i fordomtimma gått högre upp och således helt nära den bergshöjd, hwarpå denna Borg blifwit anlagd.

I sammanhang med deßa underrättelser må äfwen anmärkas, att trakten häromkring för öfrigt har flera fornlemningar, som bestyrka ställets fordna märkwärdighet. Föga någon ort i Södermanland har en sådan myckenhet ättehögar, smärre ättekullar samt stensättningar af åtskilligt utseende. Häribland må i synnerhet nämnas de ättehögar, som finnas å Husby ägor, på den del af Fogdön, som hörer till Wansö Socken. Några äro ännu rätt betydelige, ehuru genom gräfning skadade och till en del nästan förstörda. Den största af dem kallas i orten Kungshögen, och tyckes denna sägen icke otydligt utwisa, att Ingialds ättehög här bör sökas. Denna Kungshög war i omkrets wid paß 360 alnar, och den omgifwes af flera, något mindre ättehögar samt stensättningar, dels cirkelformige, dels fyrkantige, med större stenar i hörnen, såsom jag wid dylika slags fornlemningar ofta haft tillfälle att anmärka; och torde desamma för Konungaföljet hafwa blifwit uppkastade. En Urna af metall samt åtskilliga forntida stridswapen konstigt arbetade, berättades härstädes hafwa blifwit wid anställd gräfning för många år tillbaka träffade; men ingen kunde numera uppgifwa hwart deßa fornlemningar tagit wägen, ej heller kunde om deras beskaffenhet några närmare underrättelser stå att erhålla. S—r.

Beskrifning öfwer en forntida Stengrift wid Orresäter uti Bergs Socken i Westergöthland.

I Skaraborgs Län, Wadsbo Härad och Bergs Församling på Kronoskatte-Rusthåller Orresäters Östra gärde hafwa funnits flere större och mindre Stenrör, hwilka till större delen blefwo sommaren 1819 afröjde och anwände wid stengärdesgårdars anläggning. Wid detta tillfälle träffades i ett sådant större stenrör en forntida grift, öfwer hwilken en af Ekonomi-Direktören Ew. Jacob Moberger beförjd afritning och beskrifning blifwit denna Tidskrifts utgifware meddelad.

Detta Grafrörs yttre form är oval. Dess längd är i Norr och Söder 15 alnar samt bredd 11 alnar i Öster och Wester. Höjden är något öfwer 2 och en half aln. I Södra ändan war sjelfwa stengriften belägen, hwilken utgöres af en aflång fyrkant, innehållande 4 alnars längd i Söder och Norr samt 3 alnars bredd i Öster och Wester, med temligen raka wäggar, dels af kalksten, dels af tälgsten, till en och ½ alns höjd på kant uppreste, med ingång åt Öster. Ini war denna stenkista fylld med tätt sammanpackad grusjord, hwari på

en alns djup träffades en mängd ben, samt 4 stycken hufwudskallar, af hwilka twenne funnos wid Norra och twå wid Södra gafweln i den ordning liggande, som Fig. 1. Tabellen 2 utwisar. Deßutom träffades flere ännu temligen bibehållna tänder, äfwensom en Flintstenskniif, en fornlemning, som i Götha rike så ofta förekommer och utan twifwel påminner om Thors dyrkan. Densamma öfwerlemnades till ägaren af egendomen, Herr Commerce-Rådet C. J. Schönherr på Sparresäter, som äfwen gjort den anstalt, att detta forntida Grafminne skall i sitt gamla skick för framtiden bibehållas och på tjenligt sätt inhägnas.

Till förklaring af Tab. 2, hwarå denna fornlemning är aftecknad, må anmärkas, att Fig. 1. N:o 1 wisar omkretsen af sjelfwa Grafröret. N:o 2 stenhällarne, som utgöra griftens sidowäggar. N:o 3 ingången. N:o 4 en på stenrörets Norra ända befintelig större kullersten, som förmodeligen är att anse såsom ett slags wårdprydnad.

Fig. 2. wisar samma Grafrör i Profil. N:o 1 ingången. N:o 2 sidostenarne. N:o 3 wårdstenen.

Swearnes och Göthernes olika begrafningssätt är en omständighet, som hittills

Beskrifning öfwer en forntida Stengrift wid Orresäter uti Bergs Socken i Westergöthland.

I Skaraborgs Län, Wadsbo Härad och Bergs Församling på Kronoskatte-Rusthället Orresäters Östra gärde hafwa funnits flere större och mindre Stenrör, hwilka till större delen blefwo sommaren 1819 afröjde och anwände wid stengärdesgärdars anläggning. Wid detta tillfälle träffades i ett sådant större stenrör en forntida grift, öfwer hwilken en af Ekonomi-Direktören Ew. Jacob Moberger beförjd afritning och beskrifning blifwit denna Tidskrifts utgifware meddelad.

Detta Grafrörs yttre form är oval. Dess längd är i Norr och Söder 15 alnar samt bredd 11 alnar i Öster och Wester. Höjden är något öfwer 2 och en half aln. I Södra ändan war sjelfwa stengriften belägen, hwilken utgöres af en aflång fyrkant, innehållande 4 alnars längd i Söder och Norr samt 3 alnars bredd i Öster och Wester, med temligen raka wäggar, dels af kalksten, dels af tälgsten, till en och ¾ alns höjd på kant uppreste, med ingång åt Öster. Inni war denna stenkista fylld med tätt sammanpackad grusjord, hwari på

en alns djup träffades en mängd ben, samt 4 stycken hufwudskallar, af hwilka twenne funnos wid Norra och twå wid Södra gafweln i den ordning liggande, som Fig. 1. Tabellen 2 utwisar. Deßutom träffades flere ännu temligen bibehållna tänder, äfwensom en Flintstensknif, en fornlemning, som i Götha rike så ofta förekommer och utan twifwel påminner om Thors dyrkan. Densamma öfwerlemnades till ägaren af egendomen, Herr Commerce-Rådet C. J. Schönherr på Sparresäter, som äfwen gjort den anstalt, att detta forntida Grafminne skall i sitt gamla skick för framtiden bibehållas och på tjenligt sätt inhägnas.

Till förklaring af Tab. 2, hwarå denna fornlemning är asttecknad, må anmärkas, att Fig. 1. N:o 1 wisar omkretsen af sjelfwa Grafröret. N:o 2 stenhällarne, som utgöra griftens sidowäggar. N:o 3 ingången. N:o 4 en på stenrörets Norra ända befintelig större kullersten, som förmodeligen är att anse såsom ett slags wårdprydnad.

Fig. 2. wisar samma Grafrör i Profil. N:o 1 ingången. N:o 2 sidostenarne. N:o 3 wårdstenen.

Swearnes och Götherness olika begrafningssätt är en omständighet, som hittills

icke nog fästat wåra fornforskares uppmärksamhet. Det är nämligen i Götha rike, som kummel och stenrör, sådane som det nu beskrifna, allmänt förekomma. I Swea Rike äro högar och lägre stensättningar af helt annan beskaffenhet allmännast. Utgifwarne af denna Tidskrift skola således med nöje emottaga och meddela de underrättelser till detta ämnes upplysning, hwilka fäderneslandets fornforskare wilja meddela, för att omsider bereda ljus och skaffa reda i ett hittills på föga tillfredsställande sätt afhandladt ämne *).

Hwad detta minnesmärkes ålder för öfrigt beträffar, må till slut anmärkas, att det efter all sannolikhet bör hänföras till den tid, då liken obrände jordfattes, således till den så kallade **Högåldern**. Detta bruk fortfor ända in i Christendomen, hwarföre äfwen **Gula-Tings-Lagen** uttryckligen förbjuder den hedniska sed, att begrafwa sina döda i **högar** och rösen, äfwensom **Helsinge** och **Gotlands-Lagarne** förbjuda den widskepliga wördnad, man wisade **Haugar** och **Stenar**, hwarmed förfädrens hedniska griftställen twifwelsutan betecknas. S—n.

An

*) Flere hithörande upplysande anmärkningar finnas i Iduna 3 Häfte, sid. 43 om Ättehögar.

Anmärkningar om Edda-Mythernes fordna allmänlighet i Norden.

Med anledning af en här meddelad gammal Swensk Folkwisa om Thor och hans Hammar.

Bland handskrifter på Kongl. Bibliotheket i Stockholm, finnas af gammal hand twenne serskilda uppteckningar af en Swensk Folkwisa om Thor och hans Hammar, hwilket ämne äfwen är behandladt i Hryms Quida (Hamars-heimt) uti Poetiska Eddan.

Huru berycktadt detta äfwentyr i fordomtima warit öfwer hela Norden, skönjes bäst deraf, att det i Folkwisans manér uppfattadt finnes på Danska, Tyska, Norrska och Swenska och på alla dessa språk med de egenheter, som angifwa hwarje lands serskilda skaplynne. På Danska finnes denna wisa hos Peder Syv *). Ämnet är sålunda utfördt: Thord af Hafsgård (Åsgård) hade på en färd förlorat sin hammar (Miolner). Han sänder derföre Loke Läjeman öfwer Nordnäs fjell

H

*) Danske Viser. N:o XXII.

(Norrige?) till Toße-Grefwens gård (Thuss, Jätte, Jote) att efterspörja densamma. Toße-Grefwen wille icke med andra willkor lemna hammaren tillbaka, än att Thord skulle gifwa honom Jungfru Fridlefsborg (Freja) till äkta. Då hon dertill alldeles wägrade, lät Thord, på Lokes inrådan, sig sjelf föras, i brudeskrud förklädd, till Toße-Grefwens gård. Der hölls ett sällsamt bröllopp, hwaraf slutet blef, att Toße-Grefwen lät frambära den förlorade Hammaren till den föregifna bruden, som dermed i hast slog brudgummen och bröllopps gästerna ihjäl. Detta är ämnet för den Danska Wisan om Thord af Hafsgård och Toße-Grefwe, som hos Syv utgöres af 27 strofer. På Tyska finnes den i Bröderne Grimms samling. På Norrska kallas den Torekals Wisa och är 20 strofer lång. Syv har endast deraf meddelat början:

"Torekal kom af skogie hem
Trötte war han og möde" m. m.

och tillägger, att den för öfrigt är till innehåll lika med nyß anförda Wisa i Danskan *). Att den dock har flera egenheter, synes af de sparsamma underrättelser Syv derutur antecknat, och som wi få tillfälle, att wid den Swenska uppteckningen, med hwilken den Norr-

*) Syv, l. c. D. IV. N:o 10.

ska har en närmare likhet, på sitt ställe anföra.

Emedlertid må här anmärkas, att denna gamla Folkwisa, hwilken, såsom wi sett, allmänt i de Nordiska språken finnes, icke fått rum i den af Abrahamson, Nyerup och Rahbek besörjda förtjenstfulla Samlingen af Danska Kämpewisor. Utgifwarne synas hafwa funnit framställningen af Edda-Mythen alltför smaklös *). Det må wara, att tonen i densamma är burlesk-gigantisk. I alla fall är jemförelsen emellan Eddans och Folkwisans framställning af detta äfwentyr i mer än ett afseende wärd uppmärksamhet. Wi wilja anmärka, hwad wi som förnämst anse såsom af Danska utgifwarne förbisedt, att nämligen denna Folkwisa är ett lefwande bewis derpå, att alla toner af Edda-Mythernas urgamla cyclus icke alldeles förklingat i Norden, utan att twärtom deßa betydelsefulla dikter warit här hemmastadde och genom århundradens lopp fortlefwat, ehuru de samma, då de i en senare tid upptecknats, redan öfwerlefwat sig sjelfwe, och således ej kunnat undgå att erhålla någon prägel af yngre åtgärder. Den grund, hwarutur de upprunnit, är dock märkbar, och de äro icke de sämsta bewisen, emot Nordiska Lit-

*) Jemför Del. 5. sid. 59, 60.

teraturens wedersakare, på Edda-Mythernas urgamla sielfständiga lif i Norden.

Men äfwen wåra häfder bewittna, att i sånger och fornsägner den hedniska kämpetidens betydelserika minnen länge lefwat qwar i folkets sinne, ända till de tider då uppteckningar begynt och Historiens urkunder widtaga, och — hwad som hufwudsakligast bör ihågkommas i denna undersökning — innan Isländ ännu för Nordiska fornforskare öppnat sitt gamla Klippe-Archiw. Långt innan Biarkamal det gamla i sitt ursprungliga skick för dem war bekant, hade Saxo i sitt odödliga werk detsamma bekantgjort och sade på sin tid derom, att många gamla ännu wißte att sjunga detsamma. Detta qwäde har ock funnits i folkwiseform behandladt. Hos Syv börjar det sålunda:

"Nu dagen wil oprinde
Og Hanen gal på Tinde", m. m.

Detsamma gäller ock om flera andra fornqwäden, hwilka Saxo så omsorgsfullt på Romerska Skaldespråket omflyttat. Många af dem finnas ännu qwar. Många äro ocksä förkomna. Men i dem alla kan forskaren än i dag förnimma, huru de åldriga Runoljuden ännu genombryta det för dem främmande Skaldeslagets prydliga fängelsemurar. Hos Vedel och Syv förekomma många sådana styc-

lewis bewarade qwäden, i folkwisans manér utförde, om kämpalifwets idrotter i hedentimma, hwilka ännu bära otwifwelaktiga wittnesbörd derom, att de genom urminnes tradition fortlefwat i sången, innan de, likasom Folia Sibyllina, omsider blefwo bragte tillsammans och i skrift upptecknade genom Isländarnes omtanka. Medan man wexlade många blodiga strider i de tre Nordiska riken, sutto deßa i ro på sin ensliga ö i polens grannskap och förlustade sitt sinne med att inbördes påminna sig och åt efterkommande bewara forntida bragders minnen. Så uppkommo de herrliga Sagokretsar, som, jemte det de med rätta utgöra föremålet för nutidens närmare uppmärksamhet, alltid skola, så länge en Historia finnes, bewara minnet af den forrtwariga Isländska fristaten.

Hwad wi här anmärkt om Fornqwäden gäller äfwen om Fornsägner. Wi sakna icke bewis för wår förmodan, att många af de Sagor, som genom de flitige Isländarnes skrifteliga uppteckningar blifwit åt wåra tider bewarade, länge qwarlefwat i folkets sinne och warit i Norden långt tillförene, fast dunkelt och fragmentariskt, bekante, innan Isländarnes skatter blefwo i ljuset framdragne. Annorlunda kunde man ej historiskt förklara, huru som Ericus Olai, en för wår Historia owärder-

lig författare, kommer att ibland Swenska Konungar upptaga en Konung Heidrek och en Gestiblind, om man ej wißte, att han haft i sigte en bortgrumlad tradition af Herwarar Saga, hwarom man kan öfwertyga sig då man slår upp fjortonde Capitlet i Verelii upplaga af denna Saga *). Så förhåller det sig äfwen, att wi må tala om fornsägner af rent historiskt wärde, med den dyrbaraste inhemska källa wi äga för wår äldsta Historia, den under det oegentliga namnet af Registrum Upsaliense allmännast bekanta Swenska Konunga-Längden **). Den har mån-

*) Jag har äfwen haft tillfälle, att höra en Swensk, i Södra Småland ännu bibehållen Folkwisa, innehållande en lång följd af Gåtor, alldeles i samma manér, som de, hwilka i Hervarar Saga Cap. 15 Konung Heidrekr framställde till upplösning åt Gestur Blinde.

**) Så kallad deraf, att den förekommer i det Registrum, som Upsala Erke-Biskopen Hemming lät upprätta öfwer Erke-Biskopsstolens jordagods och tillhörigheter. Hans Librarius har der infört denna Konunga-Längd på Latin. Man har spår till att den werkeligen funnits på Swenska. Jemför Scriptores Rer. Svecicar. T. 1, p. 14. Originalet till detta så kallade Registrum Upsaliense finnes ännu i en Pergaments-Codex i Kongl. Bibliotheket i Stockholm.

ga begkomster från den uråldsta forntid traditionswis bewarade till den tid de blefwo upptecknade, hwilket, till icke ringa wigt för deß trowärdighet, man wet hafwa skett wid medlet af 1300-talet, således långt förr än man här hade tillgång till, eller ens wißte af Thiodolfers Ynglinga-Tal och Snorro Sturlesons Ynglinga-Saga. Wi kunna således icke nog skatta wärdet af deßa sammanstämmande wittnen från en fjerran tid, hwaröfwer Historien kastar så få strålar. Att med allt detta ändå så mycket mörker hwilar öfwer wår äldsta Historia, kan aldrig förringa wärdet af de spridda urkunder wi ännu äga qwar, eller göra deras skärskådande öfwerflödigt, såsom wåra tiders beqwämlighet någon gång synts yrka; ty det måste ju så wara, i Historien som i Naturen, att ännu har ingen morgon inträdt, hwars första gryning icke föregåtts af en skymning.

Efter deßa anmärkningar, torde wigten och wärdet af de Fornsånger och Fornsägner, wi ännu äga qwar, lätteligen inses. Utan twifwel skall deras betydelse ännu mera ökas, när wi en gång erhålla en med dem i nära sammanhang stående granskning af folkets gamla sedwänjor och tidsfördrif. På detta fält återstår säkert ännu mycket att skörda till upplösning af Nordens forntid, och mera än annorstädes,

lig författare, kommer att ibland Swenska Konungar upptaga en Konung Heidrek och en Gestiblind, om man ej wißte, att han haft i sigte en bortgrumlad tradition af Herwarar Saga, hwarom man kan öfwertyga sig då man slår upp fjortonde Capitlet i Verelii upplaga af denna Saga *). Så förhåller det sig äfwen, att wi må tala om fornsägner af rent historiskt wärde, med den dyrbaraste inhemska källa wi äga för wår äldsta Historia, den under det oegentliga namnet af Registrum Upsaliense allmännast bekanta Swenska Konunga-Längden **). Den har män-

*) Jag har äfwen haft tillfälle, att höra en Swensk, i Södra Småland ännu bibehållen Folkwisa, innehållande en lång följd af Gåtor, alldeles i samma manér, som de, hwilka i Hervarar Saga Cap. 15 Konung Heidrekr framställde till upplösning åt Giestur Blinde.

**) Så kallad deraf, att den förekommer i det Registrum, som Upsala Erke-Biskopen Hemming låt upprätta öfwer Erke-Biskopsstolens jordagods och tillhörigheter. Hans Librarius har der infört denna Konunga-Längd på Latin. Man har spår till att den werkeligen funnits på Swenska. Jemför Scriptores Rer. Svecicar. T. 1, p. 14. Originalet till detta så kallade Registrum Upsaliense finnes ännu i en Pergaments-Codex i Kongl. Bibliotheket i Stockholm.

ga hågkomster från den uräldsta forntid traditionswis bewarade till den tid de blefwo uppteknade, hwilket, till icke ringa wigt för deß trowärdighet, man wet hafwa skett wid medlet af 1300-talet, således långt förr än man här hade tillgång till, eller ens wißte af Thiodolfers Ynglinga-Tal och Snorro Sturlesons Ynglinga-Saga. Wi kunna således icke nog skatta wärdet af deßa sammanstämmande wittnen från en fjerran tid, hwaröfwer Historien kastar så få strålar. Att med allt detta ändå så mycket mörker hwilar öfwer wår äldsta Historia, kan aldrig förringa wärdet af de spridda urkunder wi ännu äga qwar, eller göra deras skärskådande öfwerflödigt, såsom wåra tiders beqwämlighet någon gång synts yrka; ty det måste ju så wara, i Historien som i Naturen, att ännu har ingen morgon inträdt, hwars första gryning icke föregåtts af en skymning.

Efter deßa anmärkningar, torde wigten och wärdet af de Fornsånger och Fornsägner, wi ännu äga qwar, lätteligen inses. Utan twifwel skall deras betydelse ännu mera ökas, när wi en gång erhålla en med dem i nära sammanhang stående granskning af folkets gamla sedwänjor och tidsfördrif. På detta fält återstår säkert ännu mycket att skörda till upplysning af Nordens forntid, och mera än annorstädes,

i wårt land, der förfädrens urgamla, fria författning är försäkrad genom ett från hedenhös fritt Bondestånd. I deras fria byddor lefwa ännu de gamla sånger, sägner och plägseder, medan de på andra ställen länge warit förgätne, att ej säga utdöde. Utgifwarne af wåra Folkwisor hafwa således kunnat utgifwa dem sådana de hört dem sjungas af Allmogens munn, och denna lott är ingaluunda så att beklaga, som det förekommit den lärde P. E. Müller i den icke längesedan utgifna andra Delen af Saga-Bibliothek, då han så utlåtit sig, att "det just er fra Danmark, at man har omtrent en Snees vidtlöftige haandskrevne Samlinger af Kaempeviser fra det 16:de og 17:de Aarhundrede, imedens de swenske Laerde, der nu sysselsaette sig med disse Folkesange, ombyggeligen maae opsamle dem af Almuens Mund" *). Då den Danske författaren nedskref dessa rader, hade han troligen icke sett de twenne först utkomna delarne af Swenska Folkwisor, der Utgifwarne till slut göra reda för de handskrifna källor, de icke underlåtit att rådfråga, både i Kongliga Bibliotheket i Stockholm och det Akademiska i Upsala. Den äldsta Codex är från 1570-talet, att ei förtiga den rika samling, som hos oss finnes af tryckta Folkwisor från 1600-talet, hwilken bär wittne om en

*) Om Sagnkredsens Forplantelse, l. c. S. 404.

tidigare omtanka att dem bewara, än man genast wore färdig att tro. Deßutom återstår ännu en rik skörd i de uppteckningar, som Nordiska fornälderns älskare i landsorterne tid efter annan göra, åfwensom i de handskrifter, som i offentliga och enskildta Bibliotheker ännu icke äro begagnade, hwaribland wi endast må nämna en Codex af den bekante Ol. Verelii egen hand, innehållande gamla Kämpawisor i Småland wid medlet af 1600-talet upptecknade, som numera finnes i Greßliga Bondeska Bibliotheket på Säfstaholm, åfwensom 2:ne handskrifne Qwartband i Friherrliga Sackiska Bibliotheket på Bergshammar i Södermanland o. s. w., wittna att hos oß, äfwen långt före detta, funnits män, som insett deßa gamla Sångers wigt för wår fornforskning, ehuru tidens skick warit så beskaffadt, att de först i wåra dagar, förmedelst den, efter en stor politisk förändring, hos Nationen återwäckta känslan af allt fosterländskt, kunnat uti en samling allmängöras.

Härmed göra wi ett slut på deßa korrta anteckningar och wilja endast tillägga, att den gamla Folkwisa, wi här meddela, är aftryckt efter den äldsta af de uppteckningar wi haft tillfälle att begagna. I noterne hafwa wi tillagt några få upplysningar, hwartill sammanlikningen med Eddan samt den Danska och Norrska Folkwisan gifwa anledning.

1.

Thorkar 1) sitter i sina såte,
Rimmar af sin färd:
Trolltram 2) har min Guldhammar tagit,
Det war en usel färd.
Thorer tämjer fålan sin i tömme.

2.

Hör du Loke Lewe 3),
Legodrängen min.
Du skall flyga allt landet omkring,
Och leta mig Hammaren igen.
Thorer tämjer ɾc.

3.

Det war Loke Lewe,
Han låt sig göra Guldwingar 4);

---

1) Thor (Thorkarl). I Norrska Wisan hos Syv: Tore-kal. I den Danska: Thord af Hafsgård (Asgård).

2) I Eddan (Hamarsheimt) heter han Þryme, samt Þurrsadrottin. I Danska Wisan: Tosses Grefwen (Thuse). I den Norrska: Jotulen (Jotun).

3) Loke Lejemand i Danska Wisan. Loke Lagensam i den Norrska. Loke Laufeyjarson i Eddan.

4) Fjäderhamn i Eddan.

Flyger han i Trolletrams gård 5),
Trolletram slodh och smidde.
Thorer tämjer etc.

4.

Hör du gamle Trolletram
Hwad jag säger dig:
Hafwer du Thorkars Hammar tagit,
Så dölj det icke för mig.
Thorer tämjer etc.

5.

Thorkars Hammar hafwer jag tagit,
Jag döljer icke ett ord:
Femton famnar och fyratio
Ligger han under jord 6).
Thorer tämjer etc.

6.

Sägh nu Thorkar swar igen:
Han skall aldrig Hammaren få:
Förr än jag får Jungfru Fröyenborg 7),
Den wäna solen tå.
Thorer tämjer etc.

---

5) Nordnäsfiell i Danska Wisan. Jotunheim i Eddan.

6) Ätta rastom for jörþ neþan. Edda.

7) Fridlefsborg i Danska Wisan. Freia i Eddan.

7.

Trolletram sänder dig swar igen:
Du kan ej Hammaren få,
Förr än han får Fröyenborg,
Den wäna solen tå.
Thorer tämjer &c.

8.

Det war wäna Fröyenborg,
Hon blef så illa derwid.
Det sprack af hwar finger bloden ut,
Och rann på jorden ned 8).
Thorer tämjer &c.

9.

Hör du kär Syster min!
Hwad jag säger dig:
Huru mycket Guld ger du mig,
Att jag blifwer Brud för dig 9)?
Thorer tämjer &c.

---

8) Herrlig är Eddans målning häraf:
"Wred wardt Freya
Och fnåsade;
Då skakades hela
Asaborgen;
Flög från bröstet
Smycket Brising:
Man-galen skulle du
Tro mig wara,
Fore jag med dig
Till Jötunhem."

9) Eddan angifwer Heimdal såsom upphofsman till detta råd.

10.

Det war Thorkar sjelfwer,
Han låt Bröllopsklåder skåra;
Så drager han i Trolletrams gård,
Der han skulle Brud wara.
Thorer tåmjer etc.

11.

Hör du gamle Trolletram!
Om här skall Bröllopp stå,
Så kasta de små bägare bort,
Bär in med åmbar och så.
Thorer tåmjer etc.

12.

Det war gamle Trollerram,
Han war henne intet huld:
Här må wara en Fahners Brud,
Som ej kan blifwa full 10).
Thorer tåmjer etc.

---

10) Eddan framställer detta sålunda:

Då qwad Thrymer
Thursa-Drotten:
Hwar såg du en Brud
Glupskare äta?

Jag ingen har sett
Bredare bita
Och aldrig en tärna
Dricka så mycket.

7.

Trolletram sänder dig swar igen:
Du kan ej Hammaren få,
Förr än han får Fröyenborg,
Den wåna solen tå.
Thorer tämjer etc.

8.

Det war wåna Fröyenborg,
Hon blef så illa derwid.
Det sprack af hwar finger bloden ut,
Och rann på jorden ned 8).
Thorer tämjer etc.

9.

Hör du kär Syster min!
Hwad jag säger dig:
Huru mycket Guld ger du mig,
Att jag blifwer Brud för dig 9)?
Thorer tämjer etc.

---

8) Herrlig är Eddans målning häraf:
"Wred wardt Freya
Och fnåsade;
Då skakades hela
Asaborgen;
Flög från bröstet
Smycket Brising:
Mannagalen skulle du
Tro mig wara,
Fore jag med dig
Till Jötunheim."

9) Eddan angifwer Heimdal såsom upphofsman till detta råd.

10.

Det war Thorkar sjelfwer,
Han låt Bröllopps-kläder skära;
Så drager han i Trolletrams gård,
Der han skulle Brud wara.
Thorer tämjer etc.

11.

Hör du gamle Trolletram!
Om här skall Bröllopp stå,
Så kasta de små bägare bort,
Bär in med ämbar och så.
Thorer tämjer etc.

12.

Det war gamle Trollerram,
Han war henne intet huld:
Här må wara en Fahners Brud,
Som ej kan blifwa full 10).
Thorer tämjer etc.

---

10) Eddan framställer detta sålunda:

Då qwad Thrymer
Thursa-Drotten:
Hwar såg du en Brud
Glupskare äta?

Jag ingen har sett
Bredare bita
Och aldrig en tärna
Dricka så mycket.

13.

Swarade Loke Lewe,
Han mente winna pris:
Hon har ej ätit i fjorton dagar,
Så har hon längtat hit.
Thorer tämjer ec.

14.

Det war gamle Trolletram,
Han gladdes wid det ord.
Så snart kom Thorkars Hammar fram
Och lades på Brudebord.
Thorer tämjer ec.

15.

Femton woro de små Trollen,
Som buro den Hammaren in,
Bruden tar honom med ena hand,
Och sticker honom under sitt skinn 11).
Thorer tämjer ec.

---

11) Eddan målar detta uppträde sålunda:

Då log i bröstet
Hlorides hjerta,
När han hårdsinnad
Hammaren kände.

Thrym drap han först
Thursa-Drotten,
Och slog så Jättens
Hela ätt.

Så snart hon den Hammaren fick,
Börjar hon gå omkring,
Femton Troll och fyratio
Så lägger hon i en ring.
Thorer tämjer fålen sin i tömme.

S—R.

Anmälan.

Om det är ostridigt, att älskare af den Nordiska fornåldrens minnen se sina önskningar uppfyllda, så ofta upptäckten af hittills obekanta eller oredigt kända föremål blifwit frukten af forskarens mödor; måste de med lifligt bifall mottaga underrättelsen om ett arbete, af hwars förtjenst denna tidskrifts utgifware nyligen ågt tillfälle att inhämta en närmare kännedom. Detta arbete är en Antiqvarisk resa genom en del af det Nordanfjeldska Norrige; författad af Norrske Capitenen och Divisions-Adjutanten Herr Lorenz Diderich Klüwer, medlem af Videnskabernes Selskab i Trondhiem. I handskrift utgör denna resebeskrifning 112 sidor i Folio, med 65 teckningar öfwer serskilda fornlemningar. Enligt hwad företalet upplyser, blef författaren år 1810 anbefalld att upprätta Militär-Chartor öfwer en del af Trondhiems Stift, hwarigenom han fick den bästa anledning att afteckna och beskrifwa hwarje i antiqvariskt affeende inom detta område märkwärdigt föremål. Dessa förrättningar warade till Sweriges och Norriges förening år 1814. Om allt hwad Herr Klüwer under nämde år samlat, ingaf han beskrifning till det Trondhiemska Wetenskaps-Sällskapet, som med

med bifall mottog hans arbete. De följande tre åren 1815, 1816 och 1817 genomreste han större delen af Indherredet, bägge Möererne, och Sällöe Prästegäll i Nordfjords Fögderi inom Bergens Stift, på bemäldte Sällskaps bekostnad, och ingaf för hwart år beskrifning öfwer sin resa. Den handskrift, som är ämne för närwarande anmälan, innehåller en fullständig samling af dessa serskilda beskrifningar.

Då någon tid ännu torde förflyta, innan Herr Klüwers resebeskrifning hinner från trycket utgå, hafwa Idunas utgifware ansett sig skyldige att i förwäg fästa sina läsares uppmärksamhet wid hans arbete, såsom en källa till wigtiga upplysningar för fornforskaren. I detta afseende hafwa de trott sig böra meddela följande uppgifter.

Bland de minnesmärken, som Trondhiems Domkyrka, till trots af tidens och eldens förhärjningar, ännu har att framwisa, förekomma flere, som af Schöning antingen blifwit alldeles förbigångne, eller alltför ofullständigt angifne. Till dessa höra: de från 11:te århundradet och framgent ända till Reformationen brukliga Griftstenar, samt åtskilliga Rune och Munkinskrifter, hwilka Herr Klüwer

rädsat från glömskan genom de ritningar han bifogat sina reseanteckningar, under lyckliga försök att förklara deras innehåll.

De af Herr Klüwer i Trondhjems Domkyrka företagne undersökningar hafwa ledt honom till den upptäckt, att de under hwalfwen i Choret anbragte hufwuden, som nästan alla äro gapande, warit mynningar till språkrör om hwilka Herr Klüwer med skäl förmodat, att de warit inrättade till Munkbedrägerier, helst emedan de gå från de dolda, smala sträckningar i Chorets öfre del, der Munkarne obemärkt kunde se hwad som föreföll både i kyrkan och i Choret.

För den starka wattuminskningen wid Nidelfwens utlopp och wid Steenkjer-Fjord anföras bewis, som synas owedersägliga.

Om de serskilda fornlemningarne inom de af Herr Klüwer besökta trakter har han lemnat noggranna och fullständiga beskrifningar. Deraf inhämtas, att en del af hans fäderneslånd, som han genomrest, är rik på nästan alla slags minnesmärken från hedniska tiden. Serdeles märkwärdig genom mängden af sina fornlemningar är trakten kring gårdarne Helge och Hegge i Stods Prestegäll. Här förekomma fyra serskilda Domaresäten; en offerhög, om hwars fordna bestämmelse de tre ännu synlige

stenfötterne under offerbordet wittna; många stensättningar, dels runda, dels fyrkantiga; flere bautastenar, ättehögar (Kiempehöie) och skeppshögar. Wid Hegge finnas äfwen twänne så kallade Fotangelhögar. Detta slags högar, om de så böra kallas, då de blott höja sig 1½ aln öfwer jorden och äro flata ofwanpå, äro mycket sällsynta inom Norriges nordliga område. I allmänhet hafwa Herr Klüwers forskningar ådagalagt, att hans fäderbygd äger ett, i förhållande till Swerige, ganska rikt förråd på de under namn af skeppshögar bekanta forntidsminnesmärken. En af dessa, kallad Jättegrafwen, wid gården Gustad i Ekne annex, utgör 40 alnar i längd *). Otaliga ättehögar, af hwilka många höra till bråneåldren, finnas äfwen i dessa trakter. Mera sparsamt förekomma bautastenar; men af dem, som Herr Klüwer funnit, äro några utmärkt resliga. Således utgöra de twänne bautastenarne wid Helge hwardera 9½ aln i höjd, en wid Bulsö kyrka 8 alnar, en i Sparboen 7 alnar, en i Wärdalen och en på halfön Aspen, wid Tingswoldslandet, hwarrera 6 alnar; en på Inderöen 5 alnar o. s. w.

*) En Norrsk aln är ungefär en tum drygare, än en Swensk. — Af tre Skeppshögar wid gården Öfre Frei, i Nordmöre, äro twänne hwardera af 70 alnars och den tredje af 50 alnars längd.

Efter forntida Domareplatser (både Tingshögar och stensättningar), offerhus, kloster, kyrkor, borgar och fästningswerk har Herr Klüwer flerestädes upptäckt icke otydliga lemningar. Ruinerne af Munkeby, Tutterøe, Reine och Suneves kloster har han noggrant afteckna. Det sistnämda war beläget wid en djup fjellklyfta, på Sällöe i Nordfjords Fögderi (Bergens Stift).

De af Herr Klüwer anställda forskningar hafwa gifwit ny styrka åt häfdernas wittnesbörd, och skingrat det mörker, som hittills hwilat öfwer flera forntida händelser. Sålledes synes han, genom noggranna beräkningar af orternas läge och benämningar, hafwa bewisat, att det ryktbara slaget wid Rastarkalv mellan Håkan Adalstens Fostre och Erik Blodyx's söner, förefallit wid Frei kyrka på Freön i Nordmör, ej långt från Christianssund; och att det nuwarande Liavaag warit det fordna Hiöringavaag, utmärkt genom Håkan Jarls sjöseger öfwer Jomswikingarne år 994. För att bereda hwar och en tillfälle att pröfwa styrkan af de skäl, på hwilka han grundat sin mening, har Herr Klüwer sorgfälligt aftecknat de båda stridsplatserne. — Wid Husaby-gårdarne (i Börsesogn) och wid Bonås (i Stören) har Herr Klü-

wer uppspanat wigtiga minnesmärken af den widtfrejdade Einar Tambaskälwer och af den under Håkan Jarls tid mäktige Odalbonden Orm Lyrie *).

Efter det oförgätliga slaget wid Stiklastad har Herr Klüwer uppgifwit flera ännu bibehållna kännetecken; och genom de upplysningar han inhämtat om den wid Alstahaugs kyrka belägna Alfshögen, och om Kungshögarne i Stördalen, har han funnit sanningen bekräftad af hwad häfdatecknare anfört om Norriges öden under Konung Harald Hårfagers styrelsetid.

Att mera omständligt angifwa de af Herr Klüwer beskrifna märkwärdigheter, kunde leda till minskning af den tillfredsställelse, som läsningen af hans arbete i ett oafbrutet sammanhang ostridigt kommer att medföra. Hwad wi redan anmält, torde wara nog för att wittna om detta arbetes wärde, och om den ädla täflan, hwarmed Sweriges och Norriges fornforskare bemöda sig att sprida ljus öfwer brödralandens urgamla minnen. Wi tillägge blott såsom allmänna anmärkningar, att Herr Klüwers beskrifningar äro utförda med yttersta noggrannhet, att hans förslagsmeningar äro byggde på säkra grunder, och att hans teckningar uppfylla både fornforskarens och konstälska-

*) Se Rami Norske Kongers Historie, sid. 115.

skarens fordringar. Wid Schönings och Ströms beskrifningar öfwer åtskilliga trakter af Norrige har han äfwen gjort betydliga rättelser.

— R —

Utdrag af twänne bref till Hans Excellence Stats-Ministern för Utrikes Ärenderne, m. m. Herr Grefwe L. v. Engeström från Professorn Magister J. G. Liljegren.

(Af den 28 Februari och 23 April 1820.)

1.

Då det är Ed. Excellence, hwars ynnest beredt mig ett tillfälle att besöka Danmarks hufwudstad, är det inför Ed. Excellence jag, med ödmjukaste tacksamhet för all mig derjemte bewisad godhet, äfwen bör afgifwa redowisning för hwad jag under min resa företagit. En fullständig redowisning i detta afseende torde dock ännu wara nog tidig, då jag icke kunnat medhinna att, så tillräckligen, som jag önskar, begagna de kunskapskällor, som här stå mig öppna; hwarföre jag ock anhåller att wid min hemkomst, jemte uppwisandet af gjorde anteckningar och samlingar, få ådagalägga, i hwad mån jag fästat min uppmärksamhet wid de här förekommande ämnen för wetenskapliga forskningar. Imedlertid tager jag mig friheten att nu blott nämna något om de samlingar, som här äro för mig tillgänglige, och af hwilka jag skall draga nytta.

skarens fordringar. Wid Schönings och Ströms beskrifningar öfwer åtskilliga trakter af Norrige har han äfwen giort betydliga rättelser.

— R —

Utdrag af twänne bref till Hans Excellence Stats-Ministern för Utrikes Ärenderne, m. m. Herr Grefwe L. v. Engeström från Professorn Magister J. G. Liljegren.

(Af den 28 Februari och 23 April 1820.)

1.

Då det är Ed. Excellence, hwars ynnest beredt mig ett tillfälle att besöka Danmarks hufwudstad, är det inför Ed. Excellence jag, med ödmjukaste tacksamhet för all mig derjemte bewisad godhet, äfwen bör afgifwa redowisning för hwad jag under min resa företagit. En fullständig redowisning i detta afseende torde dock ännu wara nog tidig, då jag icke kunnat medhinna att, så tillräckligen, som jag önskar, begagna de kunskapskällor, som här stå mig öppna; hwarföre jag ock anhåller att wid min hemkomst, jemte uppwisandet af gjorde anteckningar och samlingar, få ådagalägga, i hwad mån jag fästat min uppmärksamhet wid de här förekommande ämnen för wetenskapliga forskningar. Imedlertid tager jag mig friheten att nu blott nämna något om de samlingar, som här äro för mig tillgänglige, och af hwilka jag söker draga nytta.

De allmänna Bibliothekerne hafwa sedan min hitkomst dagligen warit hufwudföremål för mina sysselsättningar. Att desa rikhaltiga samlingar äro wigtiga så wäl för en älskare af allmän bokkunskap, som af Nordisk fornforskning, är förut bekant; men jag har egenteligen måst inskränka mig till rådfrågandet af derwarande till Nordiska Archäologien hörande handskrifter. De, som finnas på Kongl. Bibliotheket, äro 1:o Kongl. Samlingen, hwarunder innefattas både hwad Konung Fredrik III wid Bibliothekets anläggning dit låtit komma, och sednare tillökningar, dels af Konungarne, såsom från Kongl. Hand-Bibliotheket, ifrån Rosenborgs Slott, Kongl. Geheime-Archivet och Konstkammaren, samt Prinsessan Charlotta Amalias efterlemnade Boksamling m. m., dels af enskilda samlingar, hwaraf må nämnas Högs, Gersdorfs, Ulfelds, Reitzers, den Gottorpska efter Stats-Rådet Möllman, den Grefliga Dannesköld Samsöiska, den Fosiska och Gramiska, samt den Orientaliska, som är en frukt af de under Konung Fredrik V till Österländerna, och i synnerhet till Arabien, anställda resor.

Utom de ofwannämde, finnas här äfwen Samlingar af Worm, Bircherod, Sperling, Schöning, med flere fornforskare. Af den sednare finnes något redan färdigt till

trycket, såsom afhandlingen om Nordmännen, och några ännu otryckta stycken hörande till den Norrska resan; en stor del består dock af concept-anteckningar rörande Norriges Historia och Statistik.

De här befintliga Isländska handskrifter utgöra: Flateyars-boken, så kallad af Flatey, hwarest den blef funnen, skrifwen omkring år 1387—1390 af Prästmännen Jon Thordsson och Magnus Thorhallsson, och innehållande i twå stora Folianter åtskilliga Sagor och þættir; Morkinskinna och Hrockinskinna, innefattande Norriges Historia från Konung Magnus den Gode till Konung Sverres och Konung Eisten Haraldssons tid; samt Thomasskinna, som utom vita Thomæ Cantuar. innehåller Konung Olof den Heliges Saga. På wanligt critiskt sätt genomgångne af Herr Professorn Doctor Müller, upplagas deße uti Saga-Bibliothekets Tredje Del, som redan är under tryckning. Deßutom förwaras här åfwen några andra handskrifna Isländska Sagor. Texten till Hallmundarqwida är i sednare tider skrifwen med Runor; men blott den derjemte warande Isländska paraphras är på Danska öfwersatt.

Rikare äro deßa samlingar i sednare tiders anteckningar rörande Nordens och i syn-

De allmänna Bibliothekerne hafwa sedan min hitkomst dagligen warit hufwudföremål för mina sysselsättningar. Att deßa rikhaltiga samlingar äro wigtiga så wäl för en älskare af allmän bokkunskap, som af Nordisk fornforskning, är förut bekant; men jag har egenteligen måst inskränka mig till rådfrågandet af derwarande till Nordiska Archäologien hörande handskrifter. De, som finnas på Kongl. Bibliotheket, äro 1:o Kongl. Samlingen, hwarunder innefattas både hwad Konung Fredrik III wid Bibliothekets anläggning dit låtit komma, och sednare tillökningar, dels af Konungarne, såsom från Kongl. Hand-Bibliotheket, ifrån Rosenborgs Slott, Kongl. Geheime-Archivet och Konstkammaren, samt Prinsessan Charlotta Amalias efterlemnade Boksamling m. m., dels af enskilda samlingar, hwaraf må nämnas Högs, Gersdorfs, Ulfelds, Reitzers, den Gottorpska efter Etats-Rådet Möllman, den Grefliga Danneskiöld Samsöiska, den Foßiska och Gramiska, samt den Orientaliska, som är en frukt af de under Konung Fredrik V till Österländerna, och i synnerhet till Arabien, anstälda resor.

Utom de ofwannämde, finnas här åfwen Samlingar af Worm, Bircherod, Sperling, Schöning, med flere fornforskare. Af den sednare finnes något redan färdigt till

trycket, såsom afhandlingen om Nordmännen, och några ännu otryckta stycken hörande till den Norrska resan; en stor del består dock af concept-anteckningar rörande Norriges Historia och Statistik.

De här befintliga Isländska handskrifter utgöra: Flateyar-boken, så kallad af Flatey, hwarest den blef funnen, skrifwen omkring år 1387—1390 af Präståmännen Jon Thordsson och Magnus Thorhallsson, och innehållande i twå stora Folianter åtskilliga Sagor och þættir; Morkinskinna och Hrockinskinna, innefattande Norriges Historia från Konung Magnus den Gode till Konung Sverres och Konung Eisten Haraldssons tid; samt Thomasskinna, som utom vita Thomæ Cantuar. innehåller Konung Olof den Heliges Saga. På wanligt critiskt sätt genomgångne af Herr Professorn Doctor Müller, upplagas deße uti Saga-Bibliothekets Tredje Del, som redan är under tryckning. Deßutom förwaras här åfwen några andra handskrifna Isländska Sagor. Texten till Hallmundarqwida är i sednare tider skrifwen med Runor; men blott den derjemte warande Isländska paraphras är på Danska öfwersatt.

Rikare äro deßa samlingar i sednare tiders anteckningar rörande Nordens och i syn-

det Danmarks Geographi, Antiqviteter, Linguistik, Historia och Lagkunskap, samt åtskilliga afhandlingar och Commentarier öfwer de gamles skrifter. Öfwer något, som jag träffat rörande Swerige, i dessa och i andra Samlingar, har jag tillförene tagit mig frihet att öfwersända förteckning *). Inga Original-Documenter från medeltiden, jemförlige med den samling, som tillhör wårt Kongl. Bibliothek, har man här att söka; de finnas på Geheime-Archivet, och i allmänhet mindre tillgänglige. . .

2. Suhms Samlingar innefatta många Originalskrifter från åtskilliga tidehwarf, men också till en stor del afskrifter af Isländska Sagor, bland hwilka åfwen några äro collationerade med flere Originalhandskrifter och färdige att utgifwas.

3. Tottska Samlingarne, hwaröfwer en fullständig Katalog blifwit af trycket utigfwen.

4. Åtskilliga Samlingar af blandadt innehåll.

Bibliotheket är öppet hwarje förmiddag mellan kl. 10 och 12. Herr Justitie-Rådet och

---

*) Se Allmänna Journalen 1820, N:o 16.

Professoren Werlauff har behagat tillåta mig att på stället begagna dessa samlingar något längre tid, än Bibliotheket till allmänhetens tjenst wanligen hålles öppet. Herr Justitie-Rådet har äfwen haft den godheten att, på Herr Professor Castbergs caution, lemna mig böcker därifrån till låns. — Inga handskrifter få utan serskildt Kongligt tillstånd utlånas, icke ens tryckta böcker, utom åt en Dansk ämbets- eller tjensteman, eller åt den, som har caution af en sådan.

Universitets-Bibliotheket är i detta afseende mera brukbart; böcker utlånas derifrån utan caution, men Isländska handskrifter blott med Arne-Magnäanska Legatets, Consistorii Academici m. m. tillstånd. Det hålles öppet mellan kl. 10 och 2. Under denna tid träffar man här en mängd Litteratörer, äfwen från landet, hwilka jemwäl få låna böcker ut med sig; ofta sändas böckerne dem tillhanda med posten, utan att låntagaren sjelf behöfwer infinna sig för att afhämta dem. Den af Litteraturen och Bibliothekerne så högt förtjente Öfwer-Bibliothekarien Herr Professor Nyerup, äfwen som Under-Bibliothekarien Herr Doctor Bloch, hafwa all möda ospard att wara dem till tjenst, som rådfråga dessa samlingar: för egen del har jag af deras bewågenhet erhållit flerfaldiga wedermälen.

det Danmarks Geographi, Antiqviteter, Linguistik, Historia och Lagkunskap, samt åtskilliga afhandlingar och Commentarier öfwer de gamles skrifter. Öfwer något, som jag träffat rörande Swerige, i dessa och i andra Samlingar, har jag tillförene tagit mig frihet att öfwersända förteckning *). Inga Original-Documenter från medeltiden, jemförlige med den samling, som tillhör wårt Kongl. Bibliothek, har man här att söka; de finnas på Geheime-Archivet, och i allmänhet mindre tillgänglige. . .

2. Suhms Samlingar innefatta många Originalskrifter från åtskilliga tidehwarf, men ocksä till en stor del afskrifter af Isländska Sagor, bland hwilka åfwen några äro collationerade med flere Originalhandskrifter och färdige att utgifwas.

3. Tottska Samlingarne, hwaraf wer en fullständig Katalog blifwit af trycket utgifwen.

4. Åtskilliga Samlingar af blandadt innehåll.

Bibliotheket är öppet hwarje förmiddag mellan kl. 10 och 12. Herr Justitie-Rådet och

*) Se Allmänna Journalen 1820, N:o 16.

Professoren Werlauff har behagat tillåta mig att på stället begagna deßa samlingar något längre tid, än Bibliotheket till allmänhetens tjenst wanligen hålles öppet. Herr Justitie-Rådet har äfwen haft den godheten att, på Herr Professor Castbergs caution, lemna mig böcker härifrån till låns. - - Inga handskrifter få utan serskildt Kongligt tillstånd utlånas, icke ens tryckta böcker, utom åt en Dansk ämbets- eller tjensteman, eller åt den, som har caution af en sådan.

Universitets-Bibliotheket är i detta afseende mera brukbart; böcker utlånas derifrån utan caution, men Isländska handskrifter blott med Arne-Magnäanska Legatets, Consistorii Academici m. m. tillstånd. Det hålles öppet mellan kl. 10 och 2. Under denna tid träffar man här en mängd Litteratörer, äfwen från landet, hwilka jemwäl få låna böcker ut med sig; ofta sändas böckerne dem tillhanda med posten, utan att låntagaren sjelf behöfwer infinna sig för att afhämta dem. Den af Litteraturen och Bibliothekerne så högt förtjente Öfwer-Bibliothekarien Herr Professor Nyerup, äfwen som Under-Bibliothekarien Herr Doctor Bloch, hafwa all möda ofspard att wara dem till tjenst, som rådfråga deßa samlingar; för egen del har jag af deras bewågenhet erhållit flerfaldiga wedermälen.

De handskrifts-samlingar här finnas, äro:

1:o Den Arne-Magnäanska, bestående af 379 folianter, 901 qwarter, och 481 band i mindre format. Bland deßa finnas wäl äfwen gamla klosterböcker, Theologica, Computistica, Cosmo-Geo-Topo-graphica m. m. samt några nyare skrifter; men största delen utgör Isländska Sagor, Lagböcker, o. s. w., hörande till samma gamla Litteratur. Det är dock ej bandens eller numrornas antal, som angifwer mängden af samlingens serskilta delar; ty i samma band äro, liksom i wåra Stockholmska Codices, ofta ända till 10, 15 och 20 sagor och handlingar sammanbragte. Så innefattas under en nummer ej mindre än 7 exemplar af fragmentet om Bråwallaslaget, utom en mängd andra documenter derjemte. Stundom träffas till och med olika Sagor under lika titel; till exempel N:o 521 i 4:o Amloda Saga. . . . . Att i en så rik samling förekomma ej blott ett stort antal olika handskrifter af de Sagor, som finnas på wårt Kongl. Bibliothek, utan ock många andra, äfwensom handskrifter af olika godhet och wärde, men som i allmänhet förtjena forskarens uppmärksamhet, i synnerhet wid redactionen af en kritisk text, lär man snart att inse. Ibland Lagböckerne träffar man obetydligt egenteligen Swenska; men så mycket flera och

bättre Norrska och Skånska*); äfwensom ock några andra Documenter från Skåne, till exempel Erke-Biskop Birgers Donation af gods till en Mäßas hållande i Kraftskyrkan i Lund, och stadgar om Gudstjenstens förrättande derstädes. Sjelfwa Originalet finnes i Fol. N:o 292, egenhändigt underskrifwet af Erke-Biskopen och Påfliga Legaten Arcimboldus. Öfwer ett annat gammalt Swenskt manuscript därstädes har Herr Profeßor Nyerup lemnat fullständig underrättelse i Skandinaviskt Museum för 1798, 1 Bandet.

Bland Arne-Magnäanska Legatets tillhörigheter finnes äfwen en samling af 1:o Isländska Permbref (Kálfskinnsbref, sem til woru eftir Aß. Prof. og Arch. Secret. Arna Magnusson). Brefwen äro inalles 1601 stycken, öfwer hwilka finnes ett fullkomligt Register på 888 sidor i folio, hwari de äro uppförde i chronologisk ordning från år 1300 till år 1675; de af oangifna årtal utgöra en serskild bundt.

Hit hör äfwen en dylik samling af 2:o Diplomata Norvegica, innehållande 1875 Permbref. Af deßa innefatta

---

*) Dertill hör den i sitt slag egna, med Runor skrifna Pergaments-Codex i Octavformat N:o 28 af Skåne-Lagen. s s s s

Fasc. 1—4. Konungabref af 13:de, 14:de och 15:de århundraden, och Påfliga Buller af 12:te och 13:de Seklerne.

Fasc. 5—20. Trondhiems Bref.

Fasc. 21—25. Bergens Bref.

Fasc. 26—50. Stavangers Bref (414 stycken).

Fasc. 51—99. Opslo bref 1120 stycken, bland hwilka åfwen några från Hammer *) och Skara. Här förekomma åfwen Konungabref.

Fasc. 100. Bref rörande Norrska öarne, Färöarne, Hialtland och Orknöarne. Åfwen lösa Sigiller och fragmenter finnas tillwaratagne, såsom 14 Kungliga, och 48 stycken Erke-Biskopars, Biskopars, Abboters och andra personers.

Till denna Arne-Magnæanska Legatets Diplom-Samling öfwerlemnades år 1782 twänne andra samlingar, nämligen 3:o Roskildska Diplomata. Fasc. 1. St. Annä klosterbref mellan år 1268 och 1537; 43 stycken, hwaribland twänne Bullor af Påfwen Alexander.

---

*) Fordom en ansenlig Norrsk Köpstad. Nu, Hammersgård i Hedemarkens Fögderi.

Fasc. 2. St. Mariä klosterbref mellan 1387—1458. Tre stycken.

Fasc. 3. Privata Diplomata mellan 1300—1354, 5 st., hwartill äfwen blifwit lagdt: Frederici III, Danorum &c. Regis Litteræ commendatitiæ Ottoni Sperlingio, Medico Aulico peregre ituro datæ. Castr. Hafn. 28 Jul. 1651; och

4:o Diplomata ad Ducatum Zwerinensem & vicinas regiones pertinentia ab anno 1287, ad 1532, 112 st. Men till följd af Kongl. Resolution genom det Danske Cancelliet, hafwa desa Documenter, enligt ett under förteckningen af Herr Etats-Rådet Thorkelin skrifwet bewis, blifwit till Stor-Hertigliga Mecklenburg-Schwerinska regeringen öfwerlemnade den 19 Junii 1817.

På Universitets-Bibliotheket finnes äfwen

2:o Rostgaardska handskriftssamlingen, i åtskilliga språk och wetenskaper, hwaribland äfwen en del rörande Nordiska historien och fornhäfderne, dock mest skrifwet i sednare tider. Här träffas anteckningar af Rostgaard, Bircherod, Ol. Worm, Vellejus, Syv, Gerner m. fl.

3:o Ett förråd af åtskillige Lärdes historiska mindre handskriftsamlingar, af blan-

Fasc. 1—4. Konungabref af 13:de, 14:de och 15:de århundraden, och Påfliga Buller af 12:te och 13:de Seklerne.

Fasc. 5—20. Trondhiems Bref.

Fasc. 21—25. Bergens Bref.

Fasc. 26—50. Stavangers Bref (414 stycken).

Fasc. 51—99. Opslo bref 1120 stycken, bland hwilka äfwen några från Hammer *) och Skara. Här förekomma äfwen Konungabref.

Fasc. 100. Bref rörande Norrska barne, Färöarne, Hialtland och Orknöarne. Äfwen lösa Sigiller och fragmenter finnas tillwaratagne, såsom 14 Kungliga, och 48 stycken Erke-Biskopars, Biskopars, Abboters och andra personers.

Till denna Arne-Magnäanska Legatets Diplom-Samling öfwerlemnades år 1782 twänne andra samlingar, nämligen 3:o Roskildska Diplomata. Fasc. 1. St. Annä klosterbref mellan år 1268 och 1537; 43 stycken, hwaribland twänne Bullor af Påfwen Alexander.

*) Fordom en ansenlig Norrsk Köpstad. Nu, Hammersgård i Hedemarkens Fögderi.

Fasc. 2. St. Mariä klosterbref mellan 1387—1458. Tre stycken.

Fasc. 3. Privata Diplomata mellan 1300—1354, 5 st., hwartill åfwen blifwit lagdt: Frederici III, Danorum &c. Regis Litteræ commendatitiæ Ottoni Sperlingio, Medico Aulico peregre ituro datæ. Castr. Hafn. 28 Jul. 1651; och

4:o Diplomata ad Ducatum Zwerinensem & vicinas regiones pertinentia ab anno 1287 ad 1532, 112 st. Men till följd af Kongl. Resolution genom det Danska Cancelliet, hafwa dessa Documenter, enligt ett under förteckningen af Herr Etats-Rådet Thorkelin skrifwet besyg, blifwit till Stor-Hertigliga Mecklenburg-Schwerinska regeringen öfwerlemnade den 19 Junii 1817.

På Universitets-Bibliotheket finnes åfwen 2:o Rostgaardska handskriftssamlingen, i åtskilliga språk och wetenskaper, hwarin bland åfwen en del rörande Nordiska historien och fornhäfderne, dock mest skrifwet i senare tider. Här träffas anteckningar af Rostgaard, Bircherod, Ol. Worm, Wellejus, Syv, Gerner m. fl.

3:o Ett förråd af åtskillige Lärdes hit skänkta mindre handskriftsamlingar, af blan-

badt innehåll. Bland dem, som angå Nordiska Litteraturen, äro Bartholini och Birchs rodii arbeten och samlingar, i flere Tomer, de betydligaste. — Hit höra äfwen Kapten Abrahamsons anteckningar i Runologien och Antiquiteterna, samt flere dylika.

4:o J. C. Kallii Collectio Manuscript. angån blott Orientaliska Litteraturen.

5:o Collectio Fabriciana eller Auctores veteres cum Codd. Mss. collati, item Codices manu exarati Vett. et Recent. ex Bibliotheca J. A. Fabricii superstites, nec non quaedam Mss. H. S. Reimari, J. A. Hofmanni & H. W. Gerdes; hwilka alla, enligt den trydde förteckningen öfwer denna Samling, st. 195—440, för Biblioteket inköptes.

Commissionen för Oldsagers Opbewaring förwarat äfwen härstädes första delen af sina fornlemningar, till deß mera tillräckliga rum dertill hunnit blifwa inredde. Ehuru Samlingen först år 1807 är begynt, täflar den redan i fullständighet med de äldre i denna wäg, och äger en mängd både kostbara och i sitt slag egna stycken. Derifrån

har

har dock en del dupletter blifwit aflemnade till den redan betydliga filialsamlingen i Odense. De stå under speciellt inseende af Secreteraren, som för det närwarande är Herr Thomsen, en man, hwilken med ett utmärkt nit för saken förenar både lärdom och smak, och hwars åtgärd wid den förträffliga uppställningen af det redan ordnade synes wara en borgen, att det hela skall i system wisa oß wåra fornlemningar, och att antiqvarien genom en förteckning och beskrifning af samma hand skall finna åsigterne af Nordiska fornwerldens minnesmärken betydligen utwidgadt. Då en sådan förteckning, i följd af samlingens ännu fortfarande tillwäxt genom insändning af fornlemningar från alla orter — på hwilket sätt denna samling tillkommit — icke så snart kan hinna utgifwas, hafwa imedlertid flere underrättelser om hwad den innehåller blifwit i Commißionens Annaler *) allmänheten meddelade.

Efter en bland deßa samlingar förwarad metallbild, som man anser wara Thors, och blifwit funnen på Island, är bifogade teckning tagen. (Se Tab. 2. Fig. 3.) Åtskundas afgjutning af

*) Ett nytt häfte af deßa är nu under arbete, och begynnes med en afhandling af Herr Thomsen, om de gamle Gullbracteaterne upplyst med teckningar af 80 dylika.

sjelfwa bilden, må ansökning derom göras hos Commißionen.

Här förwaras äfwen Abildgaards Antiqvariska ritningar. Abildgaard war Ritare och medföljde Archivarien Langebek på dennes Historiskt-Antiqvariska resa 1753 och 1754 i Swerige och orterne kring Östersjön, hwarföre däribland äfwen finnas teckningar af några fornlemningar i Götha Rike, och i synnerhet från Gottland. Men som han år 1755 blef Archivets Tecknare, och på offentlig bekostnad gjorde en resa ionom de Danska landskaperne för att der afteckna åldriga minnesmärken, är samlingen af sådana mera betydlig.

Jag äger förhoppning att framdeles få del af gamla Documenter i Geheime-Archivet, som kunna upplysa wår forntids bruk och seder, samt äfwen de Swenska häfderne. Sina egna samlingar, samt bref och anmärkningar under resan och wistandet i England, m. m. har Herr Etats-Rådet m. m. Thorkelin haft den godheten att wisa mig. En del deraf utgör anteckningar ur gamla Permebref och andra forntidshandlingar, äfwensom en del angår Celtiska språket, hwaribland äfwen: A comparative view of certains words from different dialects of the ancient Celtic Language, shewing the analogy between them, nämligen 1:o Eng-

lish; 2:o Cornish; 3:o Manks, called by the Natives Gailck; 4:o Gaelic, called by the English Erse, by the Natives Gaoidheilg; 5:o Welsh, called by the Natives Cymraeg; 6:o Irish, called by the Natives Ghaoigheig; åfwensom Donnchadh Macantsaoir's Gaelich Poems: Orain Ghaidhealaih, tr. 1790, 8:vo. En skrifwen samling af dylika qwäden har Herr Etats-Rådet gunstigt tillåtit mig att låna och begagna.

Hos Hans Excellence Herr Grefwe Danneskiöld Samsöe, hwilken dessutom behagat wisa mig mycken ynnest, har jag haft tillfälle att se de antiqviteter, som wid gräfning och undersökning af högarne på Samsö blifwit funne; jemte andra fornsaker, träffade i jorden både på Samsöe och wid Gissenfeld.

Flere enskilda myntsamlingar äro ganska betydliga. Herr Biskop Münters innehåller blott antiker: Grekiska (3000), Romerska och Arabiska. Secret. Thomsens, bestående af de fordna Guldbergska och Holstenska samlingarne, som sedermera blifwit betydligt riktade, till antalet 14000, utgör icke endast Grekiska (2000) och Romerska (3000) af utmärkt wärde, ehuru blott sådana finnas i ädlare metall, hwilka ej förekomma i annan, samt en serskild samling af eftergjorda eller understuckna antiker; utan äfwen medeltidens och nyare tiders mynt,

samt en del hörande till konstens historia. Bland andra sällsamheter i den Skandinaviska afdelningen, som är ganska betydlig, finnas äfwen Rotnebymynt, ett Landscrona-mynt, m. m. Derigenom att piecerna i allmänhet äro wäl bibehållna, får man anledningar att rätta uppgifter, som härflutit från mindre tydliga exemplar; till exempel på det mynt, som tillskrifwes Konung Björn, i anledning af den i winklarne af ett kors förekommande figuren ϑ, som man ansett för ett B, synes här tydligt Munkbokstafwen ℭ (E), hwarföre det snarare bör hänföras till Erikska Konungaätten. Timms samling (nästan endast silfwer- och gullpiecer) beräknas till 12000, bestående likaledes af antiker och sednare tiders mynt, samt Skandinaviska, och i synnerhet Danska medaljer. Herr Professor Ramus arbetar på ett serskildt werk öfwer alla hittills kända, i allmänna och enskilda samlingar befintliga, gamla Danska och Norrska mynt, hwilket kommer att utgifwas på samma sätt, som förteckningen och beskrifningen öfwer Kongl. Danska Mynt-Cabinettet, af hwars första del detta werk blir en betydligt förbättrad upplaga.

Ibland företag att befrämja utspridandet af wår fornkunskap äro de allmänna föreläsningarne deröfwer anmärkningswärda. Herr Professor Finn Magnussen, som träget forskat i Nordiska fornspråket och urkunderne, äfwen-

såwäl som i andra folkslags språk, Mythsystemer och Archäologi, samt deröfwer hållit enskilda föreläsningar, håller nu, till följe af Kongligt förordnande, föreläsningar öfwer Nordiska Mythologien och Archäologien offentligen på Universitetet, och, med syftning till de Gamles bildande konst, äfwen på Kunst-Academiet. I en af Wetenskapssällskapet belönad afhandling har Herr Professorn framställt Edda-Lärans gemenskap med Indiska och andra fornwerldens Mythiska och Kosmogoniska föreställningar: underrättelser därom äro i Dansk Litteratur-Tidende meddelade.

Wid Herr Professorns Edda-Lectioner gifwes en ordgrann tolkning af texten, hwarjemte Mythens åsyftning, enligt hwad i förbemälte afhandling är framstäldt, utwecklas. Men emedan denna skrift, innehållande hela systemet i sitt sammanhang, ännu är outgifwen, hålles en serskild föreläsning, hwarwid Mythsystemet i sammandrag genomgås, deß Symboler, rörande werldens, Gudarnes och menniskornes uppkomst m. m. förklaras; hwarjemte ådagalägges, huru genom afgudapresterne, hwilka, såsom sina Gudomligheters synliga representanter, ansågos eller togos för sjelfwa Gudarne, mycket historiskt inkommit i Mythologien, hwilket wanställt den och mißledt de fleste forskare. Det hufwudsakligaste af deßa framställningar kommer snart att i den anmälte Edda-öfwersätt-

ningen bekantgöras. För att på förhand wägleda sina åhörare inom fornwerldens område, föreläste Herr Professorn Bidrag till en Nordisk Archäologi, hwaraf en del är tryckt i Månadsskriften Hesperus.

Utom det att denna wetenskap, i likhet med alla andra, för ett sådant offentligt föredrag sättes i ett för deß egen natur paßande system, då den behandlas af sin egen man, och i synnerhet en sådan man som Prof. Finn Magnussen, som med widsträckt lärdom och djup insigt i gamla språken förenar redighet och kraft i framställningen, blir den tydligen bibragt ungdomen, hwarigenom andan för kännedom om högsinta förfäders tänkesätt och häfder werksamt lifwas och utbredes. Den numera allmänt i Norden wäckta andan för denna kunskap, och de till Kongl. Commißionen for Oldsagers Opbewaring från alla Danska landskaper insända fornlemningar och inberättningar, torde wisa, att Herr Snedorfs och Herr Profeßor Sjöborgs föreläsningar derpå haft ett icke obetydligt inflytande, åtminstone den förtjenst, att hos det uppwäxande slägtet inplanta håg för iakttagande och wårderande af fäderneslandets åldriga minnesmärken, hwilken håg sedermera, så wäl af deßas, som andra lärdes skrifter underhållen, redan medfört mera gagnande werkningar, än alla genom Worms och Peringskölds föranstaltande utkomne Kongl.

befallningar om Antiqviteters wårdande och uppgifwande.

Äfwen för det lefwande språkets utweckling ur deß egna rötter drages serskild försorg. Med hwad framgång den Commißion, som har sig uppdraget att författa Danska Ordboken, werkat för detta ändamål, genom samlingar ur gamla och nya skrifter, samt serskildta landskapsord, m. m. kan af Kongl. Wetenskaps-Sällskapets skrifter inhämtas. För Nordiska språkforskare äro i deßa samlingar wigtiga biträden, då der, utom många Dialectsamlingar, äfwen förwaras Jon Olofsons Supplement till Ihres Glossarium. På Kongl. Bibliotheket finnas några gamla anteckningar öfwer Norrska Dialecter, öfwer Bornholms Dialect af Urne, Swaboe's Färöiska Lexicon, och Qvéair (qwäden), hwaraf tillika en nyare, af Theol. Cand. Herr C. Lyngbye skrifwen samling befinnes hos Herr Profeßor P. E. Müller.

Det är dock ej ensamt af den döda bokstafwen i gamla handskrifter och böcker, som man under wistandet härstädes kan widga sitt kunskapsförråd. Det är icke heller endast i skrifter af Herrar Münter, Thorkelin, Thorlacius, Nyerup, Müller, Finn Magnussen, Werlauff, Ramus, Thomsen, Grundtvig, m. fl. Icke mindre genom sitt förekommande umgänge, än genom de af dem i serskildt utgifna

werk och i lärda Samfunds handlingar meddelade upplysningar, lemna desse wördnadswärde wetenskapsidkare ät en älskare af grundelig kännedom om nordens fornhäfder både medel och efterdömen till ett allwarligt bearbetande af Archäologien, så wäl i system, som till utredande af deß serskilda delar. . . . .

II.

Såsom ett litet postscriptum till hwad jag förr hast äran nämna om mina förrättningar härstädes, torde jag få göra några tillägg. Till en början företog jag mig att genomgå de härwarande stora, många och sakrika samlingarne, för att derigenom både erhålla en fullständig öfwersigt af hwad här finnes, och nämare lära känna hwad wärde de olika skrifterne kunde äga, så wäl för Litteraturen och Historien, som för mig och mitt bemödande om Nordiska Archäologiens bearbetande. Sedan blef det således serskildt de Isländska handskrifterne, som borde komma under skärskådande. Af deßa söker jag begagna de bästa, dels för att deraf någon gång, då det är nödwän-

digt, taga afskrifter; dels till öfwersättningar och till andra Archäologiska och Linguistiska forskningar. Af detta skäl wår det mig behöfligt att längre än den tid, Bibliotheckerne woro öppne, få tillgång till dessa urkunder: jag sökte då tillstånd att få hemtaga några till begagnande. Så snart jag ej begärde någon af Bibliothekets yppersta dyrbarheter och tillika tillkännagaf, att jag hade mig noga bekanta de pligter, som ålågo dem ett sådant tillstånd förunnades, emedan jag sielf ingått i tjenstgöring wid Bibliotheker, erhöll jag strart, utan något hinder och dröjsmål, hwad jag önskat. På min skrifteliga ansökning swarade Öfwer-Bibliothekarien wid det Kongl. Bibliotheket, Herr Geheime-Conferentz-Rådet m. m. Moldenhauer: "Med den mest udmerkede Agtelse for Deres litteraire Bestræbelser og med uinskrenket Tillid til deres retskafne Tænkemaade giver jeg uden mindste Betænkelighed mit Samtycke til at de af Dem önskede Manuscripter af hvere Afskrifter under Dens Ophold i Kiöbenhavn successive maatte meddeles Dem fra det Store Kongl. Bibliothek til Afbenyttelse i Dens Bolig." Tiden och ändamålet för mitt wistande hafwa dock ej kunnat tillåta mig så långwariga arbeten, som behöfdes för widlyftigare afskrifter och det derjemte oundgängliga, ännu längre tid fordrande, noggranna collationeran-

det af de olika, dock hwar för sig goda, Codices; i synnerhet som jag ej på en gång kan begära flere, utan den ena efter den andra successive får nyttjas. Ur Flatöboken har jag afskrifwit och på Swenska öfwersatt: Berättelsen om Endride och Erling, samt Sliska Hroes Saga, hwilken jag åfwen collationerat med ett Membran-Fragment, ibland Arne-Magnäanska samlingen på Universitets-Bibliotheket. Med denna har jag sysselsatt mig, ibland annat åfwen derföre, att den hufwudsakligaste händelsen i härwarande handskrifter framställes såsom timad i Swerige; då deremot, enligt den Stockholmska Codex och Arnä-Magnäi anteckningar, samma händelser tilldragit sig i England. — Biargbuá þáttr eller Hallmundar-qwida, hwilken jag utskrifwit ur en Membran bland Arne-Magnäanska samlingarne och jemfört med tre olika Stockholmska, och än flera Köpenhamnska Codices, hwaribland åfwen den på Kongl. stora Bibliotheket med Runor tecknade, ärnar jag framdeledes utgifwa med Latinsk och Swensk öfwersättning, torde hända såsom Disputation i Lund. Fostbræbra-Sagan eller Sagan om Thorgeir Havarsson och Thormod Kolbruns-Skald, hwaraf wi i Stockholm hafwa ett par, men alldeles otillförlitliga exemplar, håller jag på att öfwersätta; likaledes

Ödunsþattr, Karl Vesals m. fl. De sistnämnde äro af mindre widd; men den förra fordrar lång tid, emedan den är ganska widlyftig och full af verser.

Utom förberedelserne till en fullständig systematisk uppställning af Nordiska Fornhäfderne, är jag sysselsatt att anteckna och samla till afhandlingar öfwer åtskilliga delar deraf, till exempel i gamla Geographien och kunskapen om serskilda forntidslemningar. Öfwer de Gamles wapen, samt Nordboernes fordna sjöwäsende och serskilda skeppsarters beskaffenhet, med dertill hörande teckningar, hoppas jag snart hafwa afhandlingar färdiga. Anteckningarne öfwer de metriska Runskrifterne äro färdiga till trycket, och torde här utkomma. Fornskälda Tal eller förteckning och historiska uppgifter om forntidens mest ryktbara Skalder och deras skaldestycken, kommer att bifogas efter Thormod Kolbrunsskalds Saga. Anmärkningar öfwer korsteckners olikheter på Nordiska fornlemningar, med afseende på Runstensforsen, äro redan gjorde, men de derwid erforderliga, nära 300 teckningar fordra mera tid. Runorne och Runmonumenterne, eller Skandinavernes gamla skrifkonst, jemte de derefter

bibehållna minnesmärken, blif ett widlyftigare werk, hwartill jag erhållit mera materialier i Swerige, än i Danmark. Den samling af Isländska Ordspråk, som jag gjort ur Sagor och andra anteckningar, med begagnande af Rugmans och Peringskölds, war redan så fullständig, att den upptagit alla de i många smärre här befintliga samlingar funna ordspråk. Etymologiskt Ordbok öfwer de gamla Nordiska namnen, både Mythiska och Historiska, har jag här fått tillfälle att betydligt rikta och utwidga. Till desa båda sistnämda werk får jag här förläggare, men i Stockholm wågade ingen derpå. Till Linguistiska forskningar äger och nyttjar jag de rika anledningar, som genom handskrifter och tryckta werk samt lärda infödingars umgånge erbjudas. Deßutom lemna serskilda samlingar i denna wäg ännu widare hjelpredor, så wäl i allmänhet, som till ett Nordiskt Dialect-Lexicon. Dertill har jag samlat, dels ur Danska Topografier, dels af serskilda afhandlingar i detta ämne, till exempel Swaboe's Färöiska Lexicon, Urne om Bornholm, samt flere andra handskrifne samlingar på Kongl. Biblio-theket öfwer Nordiska Dialecterne.

Ehuru jag måste utbedja mig friheten att först wid hemkomsten närmare redowisa för mina företag, har jag dock ansett mig skyldig

nämna något om hwad jag uträttat, för att på något sätt ådagalägga mitt bemödande att, så långt jag förmår, genom arbetsamhet uppnå min ynnestfulle beforbrares systemål *).

---

*) Genom skrifwelse af den 18 Junii 1820 till en af Idunas utgifware, har Herr Professor Liljegren tillkännagifwit, att han till Julii månad, då han måste wara betänkt på återresa, hoppades hafwa fulländat granskningen af de Nordiska fornskrifter, hwilkas skärskådande, under hans nuwarande wistande i Köpenhamn, utgjort målet för hans förflyttning. Hans anteckningar om de med Runor skrifna verser äro i Skandinaviska Litteratur-Sällskapet uppläste af Herr Professor Nyerup, bland hwars skrifter de blifwa tryckte.

Fornlemningar från Ångermanland.

(Insändt.)

Nämndemannen Jacob Pehrsson i Edens By, Junsele Socken och Resele Pastorat af Södra Ångermanland, hade år 1812 om sommaren gjort ett swedjefälle, 3 fjerdingswäg från Byn i wilda skogen, der hwarken landswäg eller några slags boningsplatser i mannaminne funnits. År 1814 i September månad, då han afbrännt swedjan och med hacka skulle nedmylla sädeskrägen, uppgräfde han en hammar af blekgul sandsten (sådan som ej finnes i Ångermanland), och spetsig mot begge ändarne. Skafthålet war rundt och hade kring mynningen en upphöjd kant; hwarförutan falsar gingo på begge sidor ända ut till hammarens twänne ändar, hwilka woro giorda i form af kulor, om en tums diameter. Hammaren war ungefär 6 tum lång, wälbehållen och med owanlig sorgfällighet bearbetad. Wid samma tillfälle fann nämde Jacob Pehrsson äfwen en Thorwigge af flintsten, som likaledes ej står att träffa i Ångermanland, utan måste till husbehof föras från Stockholm. Stället, der dessa älderdomsfynd gjordes, ligger en mil på sidan af Ån-

germanån (som är segelbar 9 mil), 3 mil från gränsen af Åsele Lappmark och 18 mil från nämde flods utfall i hafwet wid Hernösand. På Prosten Berlins anmodan öfwerlemnade jag dessa Antiqviteter till Professorn Geijer i Upsala, för att förwaras af Göthiska Förbundet, jemte en Offerknif af flintsten, som jag sjelf fick af en bonde i nämde socken och Mo by, och som han funnit i en hög på sin åker. Denna hög besåg jag wid min genomresa 1817; den tycktes hafwa föga likhet med wanliga ättehögar i afseende på formen, hwilken war aflång, så att högens längd war öfwer 30 alnar, men bredden under 10. För öfrigt war den bewäxt med åtminstone 100-årig skog, och någon utgräfning i sednare tider, som kunnat förändra dess form, hade jag ej anledning att förmoda. All widare undersökning war mig omöjlig för min skyndande resa.

El. Lidfors.

Runsten wid Oppeby, i Östergöthland, Ydre Härad och Sunds Socken.

De från och med Helsingeland till och med Östgötha slättland så ofta förekommande Runstenar upphöra wid början af Kinds härad mot norr, och återträffas ej på en sträcka af 9 till 10 mil, förr än omkring Ekfjö. Det enda mig bekanta undantag häruti göres af en 5 alnar hög, reslig och enkelt på en marginalslinga ritad sten wid Oppeby, i Sunds socken *). Denna brist är så mycket mera anmärkningswärd, som uppreste, åfwen korsristade, stenar inom nyßnämnde trakt icke äro sällsynte; af hwilket sednare slag en finnes i Westra Eneby Socken wid Hofby, och twänne i den närbelägna Södra Wi Församling af Calmare Län.

Ett betydligt mißtag har Broocman begått, då han i sin år 1760 utgifna beskrifning om Östergöthland (2:dra delen, sid. 70) anfört, att "bland gamla minnesmärken inom Sunds Socken, warit wid Oppeby by en Runsten till 5 och en half alns höjd ofwan jord, som för någon tid sedan blifwit sönderslagen och

*) Se Tab. 3 Fig. 1.

och förstörd." Långt ifrån att wara sönderslagen och förstörd, finnes nämnde Runsten ännu ganska wäl behållen, och kan, för sin owanliga längd, icke blifwa obemärkt.

Af stenens inskrift läses utan swårighet: niþikr : biorn : reisþi : stain : iftir : grein : faþur : sin : aul : stainu : st ... sina.

Bemödandet att fullständigt uttrycka meningen torde wara fruktlöst, då mot inskriftens slut flera runtecken blifwit oläsliga.

Ifrågawarande Runsten har sin plats wid Oppeby Hemman, nära intill Södergårdens bygata, 100 steg från den landswäg, som löper mellan Sunds och Stutstorps gästgifwaregårdar. Då stenen år 1818 den 27 Augusti afmättes, befanns, att den med framsidan lutade åt gatan 2 alnar 9 tum utöfwer foten. Stenens höjd på midteln wår 5 alnar; dess bredd wid jorden 1 aln 4½ tum; tjockleken nedifrån uppåt ifrån 16 till 6 tum.

Runsten wid Oppeby, i Östergöthland, Ydre Härad och Sunds Socken.

De från och med Helsingeland till och med Östgötha slättland så ofta förekommande Runstenar upphöra wid början af Kinds härad mot norr, och återträffas ej på en sträcka af 9 till 10 mil, förr än omkring Eksjö. Det enda mig bekanta undantag häruti göres af en 5 alnar hög, reklig och enkelt på en marginalslinga ritad sten wid Oppeby, i Sunds socken *). Denna brist är så mycket mera anmärkningswärd, som uppreste, äfwen korskristade, stenar inom nyßnämnde trakt icke äro sällsynte; af hwilket sednare slag en finnes i Westra Eneby Socken wid Hofby, och twänne i den närbelägna Södra Wi Församling af Calmare Län.

Ett betydligt mißtag har Broocman begått, då han i sin år 1760 utgifna beskrifning om Östergöthland (2:dra delen, sid. 70) anfört, att "bland gamla minnesmärken inom Sunds Socken, warit wid Oppeby by en Runsten till 5 och en half alns höjd ofwan jord, som för någon tid sedan blifwit sönderslagen och

*) Se Tab. 3 Fig. 1.

och förstörd. Långt ifrån att wara sönderslagen och förstörd, finnes nämnde Runsten ännu ganska wäl behållen, och kan, för sin owanliga längd, icke blifwa obemärkt.

Af stenens inskrift läses utan swårighet: ni þikr: biorn: reisþi: stain: iftir: grein: Faþur: fin: aul: stainn: fi . . . fina.

Bemödandet att fullständigt uttrycka meningen torde wara fruktlöst, då mot inskriftens slut flera runtecken blifwit oläsliga.

Ifrågawarande Runsten har sin plats wid Oppeby Hemman, nära intill Södergårdens bygata, 100 steg från den landswäg, som löper mellan Sunds och Stutstorps gästgifwaregårdar. Då stenen år 1818 den 27 Augusti afmättes, befanns, att den med framsidan lutade åt gatan 2 alnar 9 tum öfwer foten. Stenens höjd på midteln war 5 alnar; dess bredd wid jorden 1 aln 4½ tum; tjockleken nedifrån uppåt ifrån 10 till 6 tum.

Tab. 1.

5.

Fig. 6.

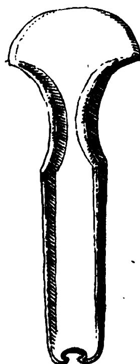

Fig. 7.

1 2 3 4 5 6 tum

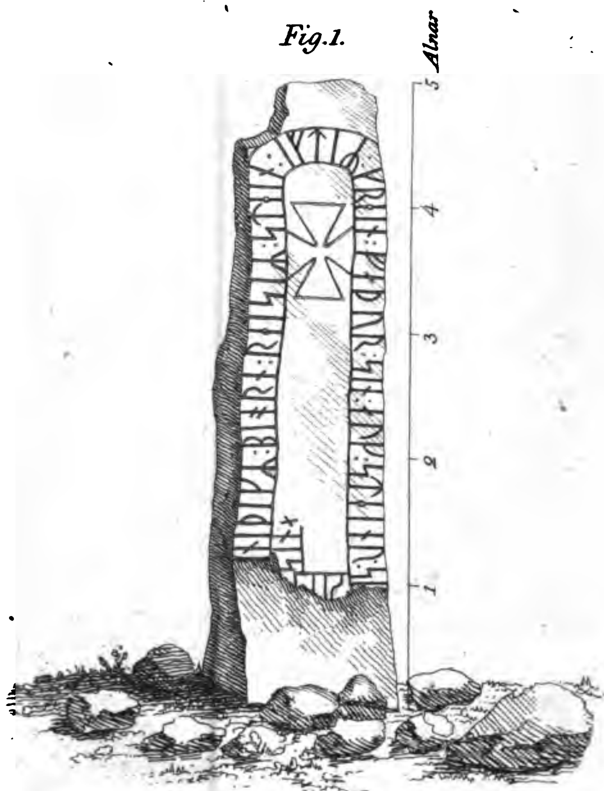
Tab. 2.

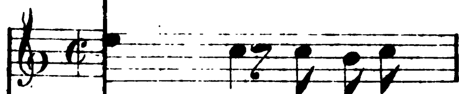
Fig. 3.

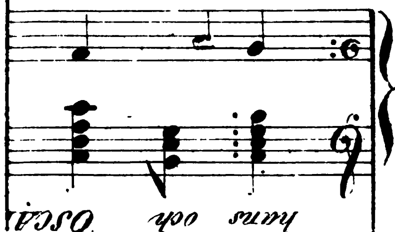
Tab. 3.

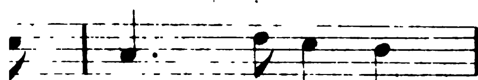

Runsten vid Oppeby i Östergöthland.

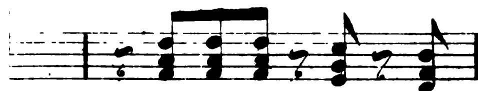

pvi _ lar, med öpna

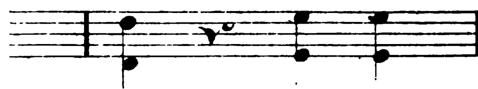

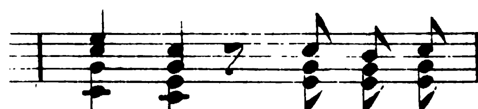

hus och Oscar

na hans och OSCARS

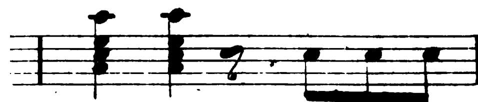

Bröder, och sjunga

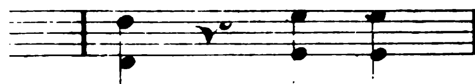

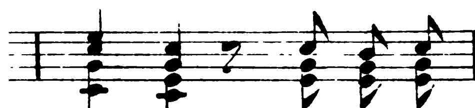

'a hans och OSCARS

Bröder, och sjunga

